

חלק א' – תוכן הענינים

מלאכת הוצאה	ב
--- סי' ש"א ---	ד
--- הוצאה חלק ב' ---	מג
מלאכת מלבן, סי' ש"ב	מט
דיני אמירה לעכו"ם והמסתעף	ע
--- סימן רע"ו ---	עה
--- סימן ש"ז ---	ק
דינים היוצאים מסי' רנ"ב, והמסתעף	קיט
אמירה לישראל	קכג
אמירה לקטן, מומר	קכז
מכירה וקניה בשבת, אתרים, וכו'	קל
מעשות דרכיך, ממצוא חפצך, ודבר דבר	קלג
--- חלק א' – מעשות דרכיך, ריש סי' ש"א ---	קלד
--- חלק ב' – ממצוא חפצך ודבר דבר, סי' ש"ו וש"ז ---	קלט
דיני שכר שבת, סי' ש"ו סעי' ד' וה'	קנג
דיני מתנה בשבת, סי' ש"ו סעי' ו'	קסה
דיני מדידה שבת, סי' ש"ו סעי' ז' [שכ"ג סעי' א' – ד']	קע
דיני שטרי הדיוטות, סי' ש"ז סעי' י"ב – י"ז	קעה

תוכן הענינים לשאר החלקים

חלק ב'

- הלכות מוקצה.....ב
- סי' ש"ח – כלים הניטלים בשבת ---.....ב
- סי' ש"ט – דיני טילטול מן הצד ---.....קט
- סימן ש"י – דיני מוקצה בשבת ---.....קלט
- סימן ש"א – דיני מת, וטלטול מן הצד ---.....קנח
- סימן ש"ב – דיני כבוד הבריות ---.....קע
- דיני נר בשבת – שייך לסימן רע"ז ---.....קעב

חלק ג'

- מלאכת בונה וסותר, ודיני אוהל.....ב
- סי' ש"ג – דיני בונה בקרקע ובכלים ---.....ב
- סי' ש"ד – בנין וסתירה ובכלים ---.....כח
- סי' שט"ו – דיני אוהל בשבת ---.....מד
- סימן שט"ז – מלאכת צידה.....סד
- סימן ש"ז – מלאכת קושר ומתיר.....פ
- סימן ש"ט – מלאכת בורר.....קיא
- סימן ש"כ – מלאכת דש/מפרק, סחיטה.....קלד
- סי' שכ"א – מלאכות של תיקון אוכל.....קסה
- מליחת אוכלין, ומלאכת מעבד – סעי' ב' עד ו' ---.....קסה
- מלאכת טוחן ---.....קעה
- דיני הכנה בשבת.....קפח
- מלאכת מחתך.....רב
- סימן שכ"ו – דיני רחיצה בשבת.....רו

חלק ד'

- ב.מלאכת בישול, והלכות שהייה חזרה והטמנה.
- ב. --- סי' שי"ח – מלאכת בישול ---.
- פא. --- סימן רנ"ג – הלכות שהייה חזרה ---.
- קכח. --- סימן רנ"ז – הלכות הטמנה ---.
- קמז. סימן רנ"ד ורנ"ה, ורנ"ח.
- קמז. המשך כללי שהייה וחזרה והטמנה.
- קנח. **סימן ש"מ – אבות מלאכות שונות**
- קנח. --- סעי' א' וב' – מלאכת גוזז ---.
- קסח. --- סעי' ג' ד' ה' – מלאכת כותב ומוחק ---.
- קצג. --- מלאכת צובע ---.
- רד. --- סעי' ו' ז' י"ג וי"ד – מלאכת תופר וקורע ---.
- ריד. --- סעי' ט' וי' – מלאכת מעמר ---.

חלק ה'

- ב. **הלכות רפואה ופיקו"נ ויולדת**
- ב. --- סי' שכ"ח – דיני חולה בשבת ---.
- פה. --- סי' שכ"ט – דיני פיקוח נפש ---.
- צו. --- סי' ש"ל – דיני יולדת בשבת ---.
- קז. **מלאכות קוצר זורע וחורש**
- קז. --- סי' של"ו – דיני עשבים ואילן בשבת ---.
- קמ. --- סי' של"ז – דיני חורש וקרקע בשבת ---.
- קמט. --- סי' של"ח – דיני השמעת קול ושאר שבותים ---.
- קסא. --- סי' של"ט – דינים פרטיים שונים ---.
- קעג. **אושא מילתא**
- קעז. **מוליד ריחא**
- קפ. **סו"ס שד"מ – אבות מלאכות שונות**

מלאכת הוצאה

--- סי' ש"א ---

כמעט כל הסימן עוסקת בדיני הוצאה, לברר מהו מלבוש ותכשיט, ומהו משאוי; מלבד תחילת הסימן דעוסק בהילוך בשבת, וסוף הסימן דעוסק בגזירות משום איסור סחיטה.

סעי' ז' – הקדמה, תכשיטים

- (א) מלבד עצם מלאכת הוצאה מה"ת, מצינו במלאכה זו שחששו חז"ל ביותר שיעבור עליו אפ' בשוגג ובמתעסק, וגזרו בו גזירות רחוקות מהרגיל, כגון הא דביטלו תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת, וכן נטילת לולב ביו"ט ראשון של סוכות שחל בשבת, וכן מגילה בפורים. דהיינו אפ' מצוה דאורייתא ביטלו בשב ואל תעשה מפני חשש שאחד יוציא בשוגג כדי לשאול חכם איזה שאלה, שהוא אינו מצוי כלל, ואעפ"כ ביטלו לכלל ישראל, ולדורות.
- (ב) ומצינו בהמפרשים במשך כל הסימן ובכל חלק ד', שדנין על 'רשה"ר דידן', דהיינו רשה"ר שהוא רחוב ט"ז אמה ואין בו שישים רבוא, שלהרבה פוסקים אינו רשה"ר דאורייתא אלא כרמלית. ואעפ"כ חז"ל גזרו על לולב ושופר ומגילה, אטו רחוב אחת שהוא רשה"ר שהוא דבר שאינו מצוי, ואולי איזה יחיד ימצא בו שאלה ויביא אותו להרב. רואים מכאן חומר איסור הוצאה. וע"ע בביה"ל ש"ג סעי' י"ח ד"ה והשתא, בסופו.
- (ג) ומהא דמסכת שבת היתחיל עם מלאכה זו, כ' תוס' דרואים כמה חשיבות נתנו לה. וכן מהא שהשו"ע היתחיל בו, רואים חשיבותו^א.
- (ד) וגם מצינו בסי' רנ"ב סעי' ז'^ב, דחייב לבדוק כיסיו לפני שבת שלא יעבור על מלאכה זו, וכן בשבת לפני שיוצא, וי"א עפ"י דלא יניח כלל דברים בתוך כיסו בשבת, עיי"ש.
- (ה) ובדרך כלל, הוצאה שייך רק בשבת ולא ביו"ט, כי הוצאה יש לו 'מתוך'.
- (ו) סי' זו, וכן סי' ש"ג [סי' ש"ב הוא ליבון וכיבוס ואינו שייך להוצאה בכלל, עיין בטור] מבאר מהו בגד, מהו תכשיט, מהו הטפילה להם, ומהו משאוי, ואיזה גזירות גזרו חז"ל ומה נכלל בהם, אבל לענין מהו רשה"ר או רשה"י או כרמלית או מקום פטור, ומה דין 'חורי' רשויות אלו, ודיני עקירה, הנחה, ושאר דיני רשויות הוא בחלק ד'.
- (ז) וכן, רשה"ר דאיירי בו כאן הוא כשליכא עירוב, דאי איכא עירוב ה"ל כרשה"י. ואיך עושים עירוב אינו סוגיין אלא בחלק ד'.
- (ח) יסוד הסימן הוא, דדבר הטפל לגוף כגון מלבושים או תכשיטים אינם משאוי, ומותר לצאת עמו, משא"כ דבר שאיננו נכלל באלו, ואינו נטפל להגוף [כדין היתבאר בהמשך] ה"ל משאוי, וחייב על הוצאתו אם הוציאו כדרכו ולא שנוי. וזה מלבד הגזירות שגזרו חז"ל לאסור דבר המותר מעיקר דדינא. וע' ביה"ל שמפרט הגזירות השונות הנמצאים בסי' הזו, והקדמה כללי למלאכה זו.

^א וע' טור בריש הסימן שכ' טעם אחר למה היתחילו בו, וכן על סידור כל הסימנים.
^ב עיי"ש בשעה"צ ל"ט ומ', ויל"ע בכוונתו.

סימן ש"א – הוצאה

- (ט) דע, איסור הוצאה אינו כשעומד על מקומו אלא רק היכא שמעביר מרשות לרשות, או מעביר ד' אמות. ולכן המגביהה כובעו שנפל מהקרקע לראשו, מותר, אבל ממכונית¹ לראשו, חייב.
- (י) ויל"ע, האם אדם צריך להוציא כל Fluff הנמצאים על בגדו או תוך כיסיו לפני שיוצא בשבת, וכן האם חייב להוציא כל שיירי אוכל מבין שיניו, וכל טיט מעל נעליו.
- (יא) ומצינו לענין רוק, בסי' ש"נ סעי' ג', רוק שנתלש, ועומד לצאת [ואינו קטן שהדרך לבלעו], לא ילך ד' אמות או מרשות לרשות.
- (יב) וחזינן מהכא, דאפ' דבר שאין בו חשיבות כעין רוק, שייך ביה הוצאה. אמנם אין זה ראייה לכל אופן, דרק כאן הואיל ועומד ליזרק, יש בו הוצאה, משא"כ שאר אופנים, כגון לחלוחית הפה בעלמא.
- (יג) אך, דבר המפריעו, כגון שיירי פופקורן הנשאר בין שיניו, שפיר הוי עומד לצאת, ולכאו' יהיה כלול בהא דרוק. וכן אבן במנעלו יהיה בו הוצאה, כיון דמפריעו.
- (יד) ומנח"י דן לגבי שיירי אוכל בפיו, וכ' דאין להתיר מחמת דהוא הוצאה בשנוי, דשיירי אוכל בפיו אינו שנוי, ופה הוא שנוי רק לדברים שאינם דרכן להיות שם. וממשיך, דודאי אינו איסורא דאורייתא, דאינו מתכוון ואינו צריכה לגופה וחצי שיעור². ומודה להשוואל דנכון ליזוהרלנקות ולנקר פיו לפני שיוצא. וכ' דהעולם מקילין בזה כיון דאי אפשר ליזוהר בזה, [ודומה לסי' שכ"ו דגשפ על בגדיו אין בו הוצאה דלא גזרו ביה חז"ל בדבר שא"א ליזוהר בו, וכן בסי' ש"כ סעי' י"ג, לענין הליכה בשלג].
- (טו) ועפי"ז, יש לנו היתר לכל דבר שאין בו חשיבות וא"א ליזוהר בו לגמרי, אבל דבר שמפריע לו, יהיה אסור כמו רוק, דאם הוא עומד לצאת, לא שייך בהו סברות הנ"ל.
- (טז) כף החיים מביא בשם ספר חסידים, בשבת אין לאכול שומשמי כיון דנתפס בין השינים. ולכאו' ה"ה וכ"ש לא לכאול פופקורן בשבת! וחז"ש כ' דיזוהר מלאכול דבר המפריע לו.
- (יז) רוק הנ"ל, אסור לזרקו. ולכאו' הבולעו ה"ה ג"כ נקרא הנחה, ולכן יזוהר או לבולעו תוך ד' אמות או לזרקו תוך ד' אמות.
- (יח) **מתעסק.** המ"ב סקי"ט כ' דכל מקום שנאמר בהל' שבת חייב, היינו דאם עשה במזיד חייב כרת [סקילה בהתראה], ובשוגג, דהיינו שכח שהוא שבת או לא ידע דדבר זה אסור, חייב חטאת.
- (יט) וממשיך, דאם שכח איזה דבר אצלו והציאו, אינו חייב עליה. אה"נ, עבר על איסור בדיקת כיסו.
- (כ) והנה, זהו מתעסק, ידיע שהיום שבת וידע שהוצאה אסורה, אך לא ידע שהוא מוציא, ואעפ"כ כ' אינו חייב, משמע דאסור מיהא הוי.

¹ Bonnet דינו כחורי רשה"י?

² ה' ל"ח.

³ לכאו' כוונתו לומר דחצי שיעור אסור משום ד'אחשביה', והיכא שהוא פס"ר דלנח"ל לא שייך למימר אחשביה.

⁴ אין אוסרין מן הדין, בפרט בדבר שהוא מקבלה וכו'.

סימן ש"א – הוצאה

כא) והנה, רעק"א בתשו' ח' מאריך בענין מתעסק, ומחלק בין שאר איסורי תורה דמתעסק אסור מה"ת אלא שפטור מקרבן, ובין שבת דבעינן מלאכת מחשבת, ולכן מתעסק אינו אסור מה"ת.

כב) ואין להק', למה אסרוהו חז"ל מדרבנן, הא עושהו בין כך כיון שאינו יודע מה עושה, א"כ מה הרויחו במה שאוסרים, די"ל, דחז"ל לא אסרוהו להדיא, אלא כללא אמרו, דכל שאינו מלאכת מחשבת עדיין אסור מדרבנן, וזה נכלל בהאי כללא, ולא היה איסור פרטי.

כג) ונפק"מ, דלהלכה יש חיוב להודיעו שעושה איסור במתעסק, דאינו מותר לגמרי, וגם אסור להכשילו. וכ"כ רש"ז, דמהאי טעמא אסור לקלוט האדמו"ר בטי"ש בסעודה שלישית הממשיך עד אחרי שבת, דמכשילו באיסור קליטה במתעסק. ועיי"ש מש"כ דהוא פס"ר דניח"ל, אפ' אם עכשיו שאסור לא ניח"ל, דהא ניח"ל בעצם המלאכה.

כד) עכ"פ, מ"ב שלנו, ומקורו הוא מג"א מדויק דמתעסק עדיין אסור מדרבנן, וכדברי הגרעק"א'.

כה) **תכשיטין**. דבר שהוא תכשיט, אינו משאוי, ומה"ת מותר לצאת בו בשבת. אמנם, השו"ע אסר אשה ללבוש תכשיטין מחשש שתסירם ולהראותם לחבריה, שלפי ומחוי. והרמ"א מציין לסי' ש"ג סעי' י"ל אם אסור בבית ובחצר.

כו) ושם, השו"ע מביא כמה דעות בזו, וכ' והאידנא, נשי דידן נוהגין לצאת בכל תכשיטין. והאריך שם השו"ע ורמ"א להביא כמה לימודי זכות על מה סמכו להקל, וכ' מוטב שיהיו שוגגין וכו', ועוד דעכשיו שכיחי תכשיטין וא"כ ליכא למיחש וכו', ונשי דידן חשובין נינהו וכו'.

כז) היוצא משם, דאין שום היתר מספיק, ולכן אין למחות, אבל לכתחילה ודאי יש בעיה, ואילו היו שומעין לנו, היה אסורה. וכן מבואר מביה"ל שם. [החזו"א למד דמותר מדינא].

כח) ולפי"ז, מי שאשתו יר"ש יגיד לה לא לצאת. וע' בערוה"ש"הק' כן, וכ', וז"ל: ועוד טעם יש בזה לענ"ד דהנה ידוע דבימיהם היו הנשים יושבות בביתן ולא היו יוצאות תדיר לרחוב וכשיוצאות לפרקים היו יוצאות עטופות בסדיניהן וגם לא היה להם בתי כנסיות של נשים א"כ לא ראו זו את זו רק לפרקים ומעט שנכנסו אחת לבית חבירתה והיה דחשש גדול שבפגען זו את זו בשבת בהלוכן ברחוב שלפי ומחוי אבל עכשיו הנשים הולכות הרבה תדיר ברחובות ובשווקים ונכנסות זו לזו בבתיהן ורואות זו את זו בבית הכנסת של נשים א"כ ממילא שיכולה להראות לה תכשיטיה בבתיהן ובבתי כנסיות ובוודאי שאין מדרכן לפשוט ברחוב תכשיט ולהראות לחברותיהן והרי אנו רואין בחוש שגם בחול וביו"ט אין עושות כן ולמה נחוש בשבת וזהו היתר נכון וברור, עכ"ל.

כט) ועפי"ז, יש לנו היתר לכמעט הכל, רק עדיין אין היתר ברור לכלה שיש לה טבעת חדש מחתן שלה, שענינו רואות דיש שלפי ומחוי.

ל) [דע, בכל הסימן, גזרו כשיש חשש, ואם שוב אין חשש מותר, ואם יש, אסור, וא"כ אין אנו מבטלין הגזירה, אלא הולכין בתר טעמא כדמבואר בכל הסימן].

¹ המג"א אה"נ מבואר כן, אבל המ"ב צע"ק דהוסיף מילה וכ' 'והוציאו בשוגג', למה כתב את זה? **וצ"ע**.
² ש"ג כ"ב.

³ ועוד, כיון דבזמניהם היו מעוטף כמו שהיזכיר, א"כ רק ראו כששלפו אותו, משא"כ בזמננו שהולכין עם תכשיטין מעל בגדיהם, אי"צ להסירו כדי להראותו. ולכא"ו זה נכלל בכוונת הערוה"ש.

סימן ש"א – הוצאה

- לא) כ' שו"ע, לא יצא איש בסייף. הנה, מקור הדברים הוא מח' רבנן ור' אליעזר [ס"ג]. אם סייף הוא תכשיט, ומסקי כרבנן דאינו תכשיט, כדכתיב ד' לא ישא גוי אל גוי חרב' וכו' אלמא סייף אינו בעצם מעלה.
- לב) אגב, מבואר מכאן דאינו תלוי על עיני בנ"א, אלא ע"פ השקפת התורה. אמנם בשאר הסימן נראה שהוא כן תולה על עיני בנ"א, ואולי כאן שאני שרבנן ס"ל דהוא נגד השקפת התורה.
- לג) ועפי"ז, דן ר' משה^י אי 'רדיו', Walkie Talkie לאיש הצלה הוא תכשיט, דאם נימא שלא, הרי אסור לצאת בו בשבת, ויחייב לישאר בביתו, והיינו צריך לדון להתיר מטעם מכשילו לעתיד לבא.
- לד) וכו', דהוי תכשיט, ושאני סייף דס"ל לרבנן דמהא דלעתיד לבא יתבטל אלמא אינו תכשיט והוא גנאי, משא"כ אישי הצלה הוא מעלה ותכשיט. ומסיים, דגם יש מכשילו לעתיד לבא.
- לה) ורש"ז חולק על ר' משה ואינו תכשיט, ומותר רק משום מכשילו לעתיד לבא, עם הגבלותיו. וילבישנו רק בשנוי.
- לו) ור' משה רק היתיר דרך לבישה, אבל לנושאו בידו ודאי אסור.
- לז) ויש מקשים על ר' משה, דמ"ש סייף דאינו תכשיט כיון דבטלה לעתיד לבא, ה"ה הצלה ג"כ בטלה לעתיד לבא. ונראה שר' משה בא ליישב את זה, דסייף הוא הריגה ורצח, והוא אכזרית אם לא במקום מצוה, וכיון שבטלה שוב אינו שבח, משא"כ רפואה אה"נ בטלה לעתיד לבא, אבל אינו גנאי.
- לח) ויל"ע, לפי ר' משה, בזמננו שהצלה אינו משתמשים [כמעט] ברדיו, אלא בפלאפון רגיל, האם יש לו תורת תכשיט במה שלובשו בשבת, ושאר בנ"א אינם לובשים. ולכא' גם בזה אינו מספיק אם הוא מונח בכיסו אלא יחגורו על אבנט.
- לט) ואם יש עליו מדבקה של הצלה וכדו', נראה להתיר.
- מ) בתכשיטים, נראה בהמשך דאינם צריכין להיות בגלוי, דגם מכטסה נקרא תכשיט. ויל"ע, ר' משה דמתיר כיון שהוא מראה חשיבות לאדם, האם צריך להיות דווקא בגלוי. ונראה, דכיון שהוא מתגאה בו בעצם, אי"צ להיות מגולה בפועל, אבל אן מסתירו בדווקא, שוב אינו תכשיט בשבילו, ואסור.
- מא) לענין השאת נשק בזמננו, ע"פ מה שלמדנו עד עכשיו אינו תכשיט, ויהיה משאוי, וחייב. ומלבד מה שיש מקרים שהוא פיקו"נ, יש עוד היתר מהערוה"ש^{יא} דכ' שהוא דאסרנו בסעי' הזה, היינו רק לאיש בעלמא, אבל לאיש צבא הרי הוא כבגדו אם חגור עליו, אבל לא הנושא.
- מב) והנה, מלבד שחידוש זו הוא נגד כל המפרשים שהיו, הוא קשה טובא מהגמ' עצמו, וצ"ע. ואולי הוא לימוד זכות על מי שעושה כן בין כך. וע"ע חלקת יעקב^{יב} דמתיר כל דבר שלובש תמיד על גופו, דהוא כמלבוש^{יג}.

^י ד' פ"א.

^{יא} ש"א נ"א.

^{יב} צ"ו. עיי"ש דיש עוד תשו' לגבי שעונים.

^{יג} וסברא זו לכא' שייך גם לגבי שעונים, בהמשך. ולכא', לפי ר' משה שהיתיר שעונים מטעם זה, יתיר גם נשק. ועיין.

סימן ש"א – הוצאה

(מג) הק' ר' אלישיב^{יד}, מבואר מגמ' דבגד למישהו מיוחד, כגון בגדי רועים, נקרא בגד לכו"ע, ומותר לכל אדם לילך בו ברחוב ואינו נקרא משאוי אלא מלבוש. וא"כ, נשק הזו שהוא תכשיט אליבא לערוה"ש לאנשי צבא, יהיה תכשיט לכו"ע.

(מד) והנה, יש מקום לדון על קושייתו של ר' אלישיב, ולחלק בין מלבוש לתכשיט, דמלבוש אחרי שיש בנ"א שלובשין בו נקרא מלבוש כיון שעושה שימוש של מלבוש לכו"ע, ומשתמשים בו למקצת בנ"א, ולכן הוא נקרא טפל להגוף, משא"כ תכשיט, הסיבה שאינו משאוי, הוא משום שהוא מתקשט ומנהנה הלוּבשו, ומי שאינו מתקשט בכך אינו נקרא תכשיט אלא משאוי!

(מה) דוגמא לדבר, בגדי חורף בקיץ הם בגדים, וכן בגד אשה לאיש, משא"כ שרשרת של אשה על איש הוא חוכא ואטלולא. וכן, הלוּבש י' מעילים יראה בהמשך שהוא בגד, משא"כ מי שלובש עשר שרשרות עד שאינו נראה יפה יהיה משאוי! [לשונו של הערוה"ש דכ' מלבוש ע"כ לאו דווקא הוא.]

(מו) ועו"ק על הערוה"ש מהא דהביא המ"ב סקכ"ה דאסור אפ' בחדרי חדרים משום מראית העין^{טו}.

(מז) **תכשיט מכוסה:** ע' תהל"ד דכ' דבעינן תכשיט יהיה מגולה רוב הזמן – וע"כ אין כוונתו לרוב עכשיו, דא"כ אסור ללבוש מעיל על תכשיטיו בשבת, אלא כוונתו דבדרך כלל, בעלמא, מגולה הוא. והנה, יש לנו ראייה להדיא דתכשיט אמיתי, היכא דהוא מכוסה הוא ג"כ נקרא תכשיט ומותר; והוא מסי' ש"ג סעי' ט"ו לגבי אצעדה, שהוא תכשיט לשוקיים וזרוע, דדן שמה אם יש שלפי ומחוי או לא, הואיל והיא לא תגלה עצמה באופן לא צנוע, ומחלק בין זרוע שהוא נידון, ובין לשוק דודאי אין חשש שלפי ומחוי, ולכן מותר לצאת בו לכתחילה ואפ' אם הוא מכוסה לגמרי!^{טז}

(מח) Dog Tag, יל"ע אם מותר בשבת, ואכ"מ.

(מט) **תפילין.** בגמ' יש מח' אי שבת זמן תפילין הוא אם לא, ולפי המ"ד דלאו זמן תפילין הוא [מלבד הנפק"מ של בל תוסיף וכו'] הלוּבש תפילין בשבת ברשה"ר הוא משאוי והוצאה מה"ת. ולמ"ד שהוא זמן תפילין, אינו משאוי, אבל עכ"פ אסור משום חשש שיסירם כשנכנס לביהכ"ס, ואתי להעבירם ברשה"ר.

(נ) ושו"ע כאן הביא הטעם של ביהכ"ס. והק' הגר"א ושאר מפרשים, הא אנן קיי"ל דשבת לאו זמן תפילין הוא, וא"כ הוא משאוי גמור מה"ת, ולמה צריך להטעם הזו, כדמבואר בגמ'. ומוסיף, דמפני זו הרמב"ם הישמיט טעם זו. ועיי"ש שיישב, גיש ב' מ"ד למה שבת לאו זמן תפילין, או משום גזה"כ, או משום דיש כבר אות. ולמ"ד גזה"כ, אה"נ אסור ללבשם ולכן הוא משאוי. אבל למ"ד דיש כבר אות, אין איסור בלבישתם אינו משאוי, ומותר ללבשם לשם שמירה. וכמ"ד זו פסק השו"ע ולכן הוצרך לטעמא של ביהכ"ס. ואולי יש נפק"מ אם תפילין מוקצה או לא, וציץ אליעזר^{יז} היתיר לבישת תפילין להתלמד.

(נא) וע' שאגת אריה סי' מ"א, וע' פמ"ג לגבי מי שנמצא עליו בגד שבת באמצע רשה"ר.

^{יד} ג' נ"א.

^{טו} ויל"ע אם Bulletproof Vest נכלל בחדרי חדרים.

^{טז} ועפ"י, צריכין אנו לדון מחדש על רדיו של הצלה.

^{יז} ח'ה'.

סימן ש"א – הוצאה

- (נב) **מנעל וחלוק.** מבואר משו"ע, דאסור לצאת עם מנעל גדול שיש חשש שיפול ושמא יבא להשיאו, אבל חלוק גדול מותר. וממשיך, דלא יצא במנעל א' אם אין לו מכה, דלמא מחייבי עליה ואתי לאתויי.
- (נג) ומבואר מכאן, דלא כל דבר יש בו משום בושה, הא ראייה חלוק גדול ומנעל גדול אינו אסור מטעם זה, אלא בעינן בושה גדולה. וגם מבואר, כל היכא שיש חשש בושה גדול, אסור לצאת בו, ואינו דווקא במנעל, וה"ה שאר בגדים, כ"כ ערוה"ש^{יח} ואג"מ^{יט}.
- (נד) וגם כתבו, דמהיות שהחשש שיסירו הוא מחמת בושה, אם יש אותו בושה גם כשיסירו נמצא אינו כדאי בשבילו לעשות כן, ולכן ליכא למיחש שמא יבא לאתויי. ולכן, חלוק שגדול עליו, אין לחשוש שיסירו דאז יהיה בשרו מגולה ובבזיון.
- (נה) ויל"ע, בושה נגד צער הגוף, כגון חלוק עליון, מעיל, הגדול עליו ביותר, אך מגינו מגשם היורד, האם אמרי' דאין שיסירו מעליו מחמת הבושה, כי אינו רוצה הגשם עליו. ואין ראייה להתיר.
- (נו) והנה, המ"ב סקע"ב מבואר דבגדי רועים הם בגד לכו"ע – הא ניחוש דיחייבי עליו ויסירו. ואין לומר דמיירי בגשם, וצערא דגוף מונעו מלהסירו אפ' אי מחייבי עליו דהא כ' להדיא דמותר גם בלי גשם.
- (נז) וע"כ צ"ל דמיירי שאינו בושה כ"כ, אוא שאין לו בגדים תחתיו דאז ליכא חשש שיסירו, וכנ"ל.
- (נח) ולכאוו, ניווד"ד של מעיל גדול בגשם יש להתיר מטעם אחר, והוא, דבעת שיורד גשם, אין חשש בושה, כי מובן לכל שעושה כדי למונעו מהגשם. הבושה הוא רק אח"כ כשתפסיק הגשם, וממשיך ללכת עם מעיל גדול. וכבר הורה לנו המ"ב סקס"א דאם היתחיל ללכת בהיתר, ועכשיו יש חשש מדרבנן שיסירו, מותר לו להמשיך עמו, ואינו עובר על איסור דרבנן.
- (נט) אמנם, אין זה היתר ברור, כי עכשיו כשיורד גשם יהיה אסור לצאת שמא יפסיק הגשם ויבא לאתויי, ואה"נ כשנמצא בדרך אין לאסור, אבל איך יוצא מלכתחילה. וצ"ע. ולמעשה, כל היכא שאינו בושה גדול עד למאוד כעין רגל אחת עם נעל יש להקל.
- (ס) כ' שו"ע, לא יצא [מי שיש לו רגל] קטן במנעל [של מי שיש לו רגל] גדול דילמא נפל ויבא לאתויי. וברמ"א סעי' ט"ז אי' יוצאין במנעל של עץ ושאר נעליים דמשלפי מהרה, ויש מחמירין. ומ"ב בשם הט"ז כ' דלא חיישינן לדעה המחמיר, דהאידנא^כ אין הדרך לילך יחף, וכו'.
- (סא) וק', הא זה סתירה להדיא, כאן חיישינן שיפול וישיאו וילך יחף, והתם לא מחמירין טפיל! כה"ק פמ"ג. ומתריך, וכן מדויק קצת במ"ב, דכאן נופל ממש מהרה, והתם אינו נופל כ"כ; והיכא שנופל כ"כ הרבה, יש לחשוש שיחליט דיותר כדאי לילך יחף. [החילוק מובן מאוד, כאן מיירי באינו מנעל שלו כלל, משא"כ התם הוא מנעל שלו הרפוי, ולכן ודאי כאן הוא פחות מתאים לו, ונופל יותר].

^{יח} סעי' נ"ב.

^{יט} ה' י"ח בתשו' קצרות בסעי' זו.

^כ בזמננו זה נכון?

סימן ש"א – הוצאה

סב) ועפי"ז, כל Flip Flop וCroc ונעלי בית של עצמו, אינו קשור לסעי' שלנו, אלא תלוי על מה שנכתוב שם, משא"כ של חבירו הגדול עליו, אסור כדמבואר כאן.

סג) וע' פסק"ת דכ' דבכל אופן יש להקל כדמבואר בסעי' ט"ז. ועפ"י הנ"ל, שגה בדבר הלכה.

סד) כל 'וו' וכדו' שעל הבגד וטפל עליו, אם נפסק, אם דעתו לתקנו, הרי הוא משאוי, ולכן יבטלו, ואז הוא ככלום ואינו הוצאה – כך פסק החחי"א. ומעשה שהיה במי שהלך בדרכו ושבר הbuckle של נעלו, ולא רצה לבטלו, ולכן הסירו והיניחו בצד הרחוב. אך ידע דסעי' שלנו אוסר ללכת עם מנעל ברגל אחת אם אין לו מכה, ולכן הלך כאילו יש לו מכה, צולע. [חו"ש מתיר לעשות כן].

סה) ולכאוי, כל החשש של מנעל אחת הוא דמחייבי עליו, וא"כ יל"ע מהו יותר מוזר, ללכת במנעל אחת, או לילך יחף בשב"ק בירושלים – ואי נימא דשווין הם, או דללך יחף גרוע, לכאוי מותר לו לכת במנעל אחת, וכנ"ל בשם ר' משה וערוה"ש.

סו) ויל"ע, אשה ההולכת בעקבים גבוהות, הרי מצוי שיסירו אותם כיון דמצערות אותה^{כא}, וא"כ נאסור ללכת עמהם בכלל גזירה שמא. וע' סי' ש"ג סעי' י"ג, דאסור מנעל חדש שלא נסעו כלל, אבל אם ניסה פעם אחת היתירו. וע"כ צ"ל, דזה גזירה חדשה שאין לה מקור, ואי נבא לעשות גזירות חדשות נאסור גם עניבה ביום חם, וזה לא שמענו. ועיין בהמשך לגבי הא דגזירה חדשה, דמבואר דכן עושים גזירות מעצמנו, ואינו ברור, וצ"ע.

סעי' ח' – מחט

א) מבואר מסעי' שלנו דנשיאת מחט אינו חייב אלא כשהוא משאוי, ומוציאו כדרכו בלי שנוי. ונחלקו הדעות מהו דרכו באיש ובאשה.

ב) ומסתפק הביה"ל, דמצינו באשה שקושרת קצות בגדה עם מחט, ואינו משאוי כיון שמשת לבגדה, ודן הביה"ל, האם אומרים כן גם באיש, או"ד היינו רק באשה שמתירין איסור דרבנן היכא שקושרת קשרי בגדיה, משא"כ באיש שאם אינו קושר בגדו הוא דאורייתא, לא היתירו כשאוחרו בגדו. ונשאר בצ"ע. וגר"ז היחמיר.

ג) הנה, מחט וסיכות בזמננו, אינו הדרך כלל להוציאו כמשאוי בשום אופן, וא"כ אינו הוצאה דאורייתא בכל מקום, דהוא שנוי, וא"כ יהיה מותר אם אוחרו קשרי הבגדים.

ד) אמנם, המ"ב בסי' ש"ג סקכ"ב וכן גר"ז^{כב} מבואר, דההיתר של משמשי הבגד אינם מותרים אלא א"כ הדרך הוא לשמש עמהם, אבל דבר שאינו הדרך להיות משמש הבגד, אינו מקבל היתירי משמש, והוא הוצאה^{כג}.

ה) ועפי"ז, מחט רגיל במכנסיים Hem או שאר מקום הצריך לו, אינו מותר מטעם זה, כי אינו הדרך חצאת ככה, רק עם סיכת בטחון, אבל מחט ישר רגיל הוא דרך חייטים כשתופרים אבל לא כשיוצא ככה. ואה"נ, סיכצ בטחון הוא מספיק הדרך להשתמש בו כשיוצא, שיהיה נכלל בהיתר זה, כשאוחרו Hem שלו.

^{כא} רואים דאינו מוזר כ"כ ללך יחף בזמננו.

^{כב} ש"א ה'. וכן במהדו"ב סי' ש"א באריכות עיי"ש.

^{כג} ואפ' אם המ"ב שם כתב כן לענין היכא דיהיה חייב, וכאן הוא עכ"פ הוצאה בשנוי, לכאוי היסוד הוא דאם אינו הדרך אינו נטפל, ולכן לא משנה אן הוא נושא בשנוי או לא.

סימן ש"א – הוצאה

- (ו) אך, להשתמש בזו במקום חפתים, אינו הדרך, ואסור.
- (ז) וכן, מי שיש לו מבי"ח Band, שהוא הוצאה, ורוצה להשתמש בו לסגור שרוולים, אינו הדרך, ומשאוי, וחייב. וכן הרוצה להשתמש בקסמי עץ במקום Collar Stiffeners. וכן להשתמש 'בחגורת שבת' Tie Clip אינו מותר מטעם זו.
- (ח) שש"כ^{כד} כ' דמותר ללבוש Handkerchief במקום חגורות האנפיליות, היכא שאין שם מחזיק הרגיל, דאז הוא משמש הבגד. וממשיך, די"א ה"ה מותר על שרוולים החולצה, היכא שאין הכפתור סגור. מבואר, דמשמש הבגד מותר גם היכא שאינו הדרך – ומקורו הוא הערוה"ש, ושם^{כה} כ' דאפשר להתיר על הצד הדוחק.
- (ט) ומציין גם לערוה"ש בסי' ש"ג^{כו}, ושם כ' דצע"ג להתיר, ומציין השש"כ למנחת שבת, וגם הוא אינו ברירא לו.
- (י) נמצא, המ"ב וגר"ז אסרו להדיא, והערוה"ש אינו ברור, מנחת שבת אינו ברור, ועדיין היקיל השש"כ, והל"ל לאסור ולהביא האחרונים האלו בהערה. וצ"ע.

סעי' ט' – טבעת

- (א) מבואר ממ"ב סקל"ח, דאין למחות אפ' באיש היוצא עם טבעת אפ' אין עליה חותם.
- (ב) ומצד שלפי ומחוי, אינו גרע מאשה, ואולי עדיף, עיי"ש.
- (ג) וע"ע אג"מ ה' עמ' מ'.

סעי' י"א – לתכשיט ולשימוש

- (א) כ' שו"ע, דבר העשוי לתכשיט ולשימוש, כגון מפתח נאה של כסף, יש אוסרים מפני מראית העין ויש מתירין לגמרי. וכ' מ"ב בשם דרכי משה דנוהגין כהמקילין.
- (ב) ומבואר ממ"ב סקמ"ב דאם עיקרו לנוי מותר אם הוא גם לשימוש, אך אסר אם הוא של ברזל אפ' אם הוא גם לנוי, הואיל ועיקרו לשימוש. והגר"ז נקט דכל שהוא עיקר וטפל עדיין מותר, אפ' עיקרו לשימוש. ופשטות המ"ב חולק על זה, אך יש לדחות ולומר דהיינו רק בברזל, שהוא בעצם לשימוש, ונוי ממש טפל ובטל לגמרי, אבל שאר דברים שרי גם בעיקר וטפל. וע' שעה"צ ל"ח.
- (ג) והמראית העין, לפי הגר"ז הוא שישחדוהו שהוציאו אך ורק לשימוש, ולפי המ"ב י"ל דהוא שהוציאו עיקרו לשימוש.
- (ד) וע' באר משה^{כז} וקיצור הלכות שבת^{כח} שכתבו לגבי לבישות מפתח של נוי, דהדרך לקבוע אם הוא לנוי הוא לשאול אם היו לוקחים לחתונה בחול. ומסק', דהואיל ואין הולכים ככה, אסור.

^{כד} י"ח ל"ב הע' קל"ח.

^{כה} סעי' מ"ח.

^{כו} סעי' י"ד.

^{כז} ג' ס"ה.

^{כח} פוזן, מ' קי"ד.

סימן ש"א – הוצאה

- (ה) ולכא' אפ' להמ"ב אין הוכחה שלהם מוכח, דאולי בחתונה בחול הוא מוזר מאוד, דרך בשבת נעשה כתכשיט, ועוד דבחתונה יש להם תכשיטים יותר יפים ואינו ראייה שאינו יפה, ויותר היה מתאים לשאול אילו היו הולכים בו בשבת כשודאי לא יצרכו בו ואין לה תכשיטים אחרים, כגון שיש מישהו תמיד בבית וכו'.
- (ו) והביה"ל, בענין שעון זהב, כ' דהוא אינו תכשיט הואיל ודרכו להיות טמון ביסו, ועוד דאילו הפסיק לעבוד ודאי לא היה הולך בו^{כט}, וע"כ הוא משאוי בעלמא. וצועק על מי שהיתיר [השואל ומשיב] בלי ראיות, עיי"ש.
- (ז) ולהלכה, כך נקטו רוב הפוסקים, דשעון מותר בשבת אך ורק אם היה לובשו כתכשיט גם אם הפסיק לעבוד.
- (ח) אך, אינו מוכח כלל לאסור, דהביה"ל מבואר דהרביד היה של זהב, אבל השעון עצמו לא היה של זהב, וא"כ אינו תכשיט, אבל אילו היה השעון עצמו של זהב, והיה מגולה לעיני כל, אם היה עיקרו לתכשיט ומיעוטו לשימוש היה מותר. ואין להוכיח דעיקרו לשימוש מהא דאינו לובש כשהפסיק, דאולי פשוט אינו רוצה להתקשט בדבר שאינו יכול לקיים תכליתו במילואו, כמו שאשה אינה הולכת עם שרשרת שחסר א' מאבנותיה. ועוד, דנראה מוזר ללכת עם שעון שלא עובד.
- (ט) ועוד, דיש להביא ראייה שהעיקר לנוי מהא דעלה כ"כ בסף, דעל שימוש טפלה אינו מפזר כ"כ בסף, ושעון פשוט הוא זול מאוד, ושעון זו עלה פי אלף, ע"כ הנוי הוא חשוב פי אלף מהזמן לבד.
- (י) ואין לדמות למפתח הנ"ל, דהתם היה בתורת עצה מה לעשות עם מפתח הבית בשבת, ואילו כאן הוא דבר שהוא נוי עם שימוש בעצם [והא ראייה גויים אינם לובשים מפתח של כסף, וגויים יש להם שעוני יד יקרים], ויש חנויות מיוחדות לזה.
- (יא) אמנם, מה נעשה שהערוה"ש^ל כ' לגבי שעון זהב טהור ויפה מאוד דהיוצא בו חייב חטאת ועתיד ליתן את הדין, דכלי תשמיש הוא אלא שעשוהו יפה, והקורא אותו תכשיט טועה בדבר משנה, ואינו חומרא אלא עיקר הדין.
- (יב) והערוה"ש הוכיח כדבריו ירושלמי – אך ניתן לדחות הראיה, דהתם איירי בכלי שימוש כגון טבעת שיש עליה חותם, דעשאו תכשיט ע"י הוספת יהלום, נמצא כלי א' אם צד שימוש וצד נוי; משא"כ בנידו"ד אין כאן חלק של שימוש וחלק של נוי אלא נוי של שימוש ושימוש של נוי, ויש כאן רק דבר א'! ועוד טען רש"ז בשש"כ, דהתם היה תכשיט כשהוא על היד, ושימוש כשהיו מסירים אותו, נמצא עת שימוש ועת נוי, משא"כ זו הוא בבת אחת שימוש ונוי, ומשתמש בו תוך כדי התקשטות, וא"כ א"א לחלקו ואין לדונו אלא כחד חפצא.
- (יג) וע' שש"כ^{לא} דמוסיף, וכי תכשיט מותר, ותכשיט שנהנה ממנו אסורה?! וכי מה שנהנה ממנו אסורה?!

^{כט} עיי"ש דכ' אין דרך בנ"א, משמע אם הוא היה הולך, לא.
^ל ס"ב.
^{לא} י"ח ק"ז.

סימן ש"א – הוצאה

(יד) ולמעשה, אין אנו יכולים להקל נגד הערוה"ש, ואינו מותר אלא אם היה לובשו כשהוא מקולקל. אך, כשנמצא ברשה"ר ומצאו על ידו, מותר להמשיך ללכת לביתו ע"פ כל מה שכתבנו למעלה.

(טו) וע' אג"מ^ל שכ' דמסכים לביה"ל לגבי שעון כיס, אך לענין שעון יד שלובש על הגוף ממש, יש להקל ולהחשיבו כמלבוש, הואיל והוא תמיד על הגוף ואורחיהו בהכי, [דומיא לכבלים וקיסמים, ש"א וש"ג ס"ק ס"ט], אפ' אינו עשויה אלא לשימוש בלבד. ומסיים, דכל בן תורה יחמיר ולא יקל גזירה שמא יבא להלבישו מעל בגדיו או גזירה אטו שעון כיס^ל, וכן הוא מצווה לתלמידיו.

(טז) ור' משה מוכיח כדבריו לגבי טבעת שיש עליה חותם, אמנם המעיין יראה שהראשונים פירשו שמה מטעם אחר. והמ"ב האלו שהבאנו למעלה, דחה רחפ"ש, דהתם יש תועלת בגוף – המעיין בהא דכבלים, ובשעה"צ שם יראה דמשמע כר' משה דכל שאורחיהו בהכי מותר אפ' אין תועלת בגוף.

(יז) נמצא, הפסק שהבאנו למעלה במקומה עומדת, דאין לסמוך על ר' משה לכתחילה, אך אם הוא כבר נמצא ברשה"ר, יש עוד סניף להתיר להמשיך ללכת, ובפרט אם הוא כרמלית, והוא עוד טעם לא למחות במי שמקל, וכן יש יותר מקום להקל לנשים בצירוף דמסתמא תכשיט אמיתי הוא.

(יח) וע' מעשה איש מה שאמר רח"ק בשם החזו"א.

(יט) אגב, אורל"צ היקיל בשעון שניכר ומגולה, והיחמיר במכוסה.

(כ) Cufflink Watch, הוא יותר קיל, דמלבד שהוא תכשיט הוא גם משמש לבגד, ועוד שדך בנ"א הוא ללבוש כשלא פעיל, ועוד, לובשין אותו גם כשיש לו שעון על זרועו.

(כא) המנהג לא ללבוש שעון בשופו"א, מובן, כי אינו ברור שזה תכשיט, ואין מקור ברור להתיר אלא סברות לחלק בין זה למה שמצינו שאסרו, ועוד יש גזירה שלפי ומחוי, ועוד אולי אינו תכשיט כיון שמכוסה הרבה זמן. ועוד, עיקר הדיון אינו ברור, כי ודאי Casio פשוטה ודאי אסור [מלבד ר' משה], וRolex כמעט לכו"ע הוא תכשיט, וא"כ כל מה שבניים אינו ברור מהו.

(כב) **משקפיים, בריל"ן.** כ' רמ"א, אסור לצאת בתיק של בתי עניים, אע"פ שהתיק תכשיט, הואיל ויש מקפיים בתוכו שהוא משאוי. וע' מ"ב בשם ב"י דהאריך לבאר למה אינו טפל להתיק – ומבואר, דיש אופנים דחפצים יהיו טפלים, ומותר.

(כג) ומשקפיים עצמם, כ' מ"ב דבודאי אסורים, דילמא יפלו ויבא לאתווי ד"א^ל. ומאידך, רב פועלים היתיר, דכיון שהם תדירים כ"כ ליפול, הלוּבשו יאחזו שלא יפול בכלל.

(כד) נמצא, בזמננו שהשתפרו המשקפיים שלנו ואינם נופלים כבימיהם, אין סיבה לאסור כלל. והחזו"א היתיר רק כשיש רצועה מאחוריו או שירגליים כפופים מאוד, אך בזמננו היצליחו לייצרם שעומדים במקומם בלי עצות אלו.

^לב א' קי"א.

^לג ואין זו גזירה רחוקה, כי העיתים מחלפים כהרף עין כפי שעינינו רואות.

^לד ע' סי' צ"ז סקט"ו.

סימן ש"א – הוצאה

- (כה) ויל"ע, למה באמת משקפיים מותרים, הא אינו מלבוש, ואינו תכשיט, ולמה נתירו. ואה"נ אם א"א לראות בלעדו, יש להקל מחמת דהוא כרגל ידיה^ל, דומיה למקל לחגר, בהמשך בעז"ה, וכ"כ הערוה"ש, אבל להרבה אנשים הם מצליחים ללכת בלעדו והוא רק משפר המצב, וא"כ למה מותרת.
- (כו) ואה"נ, לפי ר' משה הנ"ל דמתיר כל דבר הנמצא על הגוף ממש בתדירות, גם זה בכלל, אבל להחולקים מאי איכא למימר.
- (כז) אך, כשהבאנו ר' משה למעלה, הבאנו גם מ"ב בסי' ש"א וש"ג סקס"ט דמבואר כיסודו של ר' משה דכל שנמצא על הגוף ממש תמיד ואורחיהו בהכי מותר, והבאנו דזה רק כשמשמש לגוף ויש תועלת להגוף ממנו עכשיו. ואה"נ זה לא יתיר בשעון [שמסייע לתוכנית ולא לעצם הגוף], אבל זה היתר גדול למשקפיים, דזה עוזר להגוף בכל רגע ורגע, אע"פ שאינו הכרחי, מ"מ הוא משפר המצב, ויהיה מותר ע"פ הנ"ל. וכן היתיר ההר צבי.
- (כח) והיצר הזו שייך גם במי שפעמים לובש עדשות ופעמים לובש משקפיים, כי תמיד לובש משהו לעזור ראייתו.
- (כט) ואם זה נכון, נמצא דמשקפי קריאה אין לו היתר בכלל. וכן כ' הערוה"ש^ל להדיא, דהלובשם חייב חטאת.
- (ל) שש"כ אסר משקפי קריאה, גזירה שמא יבא להשיאם ד"א ברשה"ר. ותמוהה, תיפוק ליה דהוא משאוי דעלמא, וצ"ע.
- (לא) נמצא גם, מי שלובש משקפיים לפעמים, יום כן יום לא, כשזוכר וכו', ואינו לתכשיט, לכאן אין לנו היתר לזה.
- (לב) וע' בחוברת 'צוהר' לשנת תשס"ה מה שמביאים בשם האדרת בענין זו, ומה שנשא ונתן עם הבית הלוי שאסר לבישתם בעניננו. והיוצא משם, דהבריסקער'ס דזמננו הלובשים משקפיים תמיד מותר לכתחילה ללבשם בשבת גם לפי הבית הלוי, ואכ"מ.
- (לג) הנה, הערוה"ש כשאוסר משקפיים [מלבד מי שצריך תמיד], צועק דיש חיוב מטאת וכו'. והמ"ב אסר מטעם שמא יבא לאתויי – ולמה לא אסר המ"ב מחמת הוצאה גופיה ולא מחמת גזירה, אלא מאי, ס"ל דאינו משאוי. ואין זו טענה, דנקט טעם כולל, דהיינו טעם שיאסור גם על מי שצריך להם באמת תמיד, ואה"נ יסכים דשייך להיות דחייב חטאת.
- (לד) והיה מקום לומר, דכוונת המ"ב הוא להרש"ש בדף נ"ט דס"ל דכל מה שאסרו חז"ל משון גזירה עכשיו נעשה משאוי, דשוב אין לו היתר מלבוש או תכשיט. ומלבד דזו חידוש גדול, יש מ"ב מפורשות דלא כזה, כגון סקס"א דמתיר להמשיך ללכת במי שיצא עם דבר שאסור מדרבנן.
- (לה) והנה, אולי יש עדיין לדון מקום להתיר מי שלובש משקפיים לפרקים, והוא מה שמצינו דרטייה מותר לצאת בו בשבת אפ' אינו תמיד נמצא על גופו, ולא אמרי' דהוא משאוי הואיל ולא אורחיהו בהכי. ולכאן יש מקום לומר בטעמא דמילתא, דיש לחלק בין קיסמים וכבלים, לרטייה, דקיסמים וכבלים התירם הוא מה שמועילים לגוף, ונמצאים שמה תמיד, אבל רטייה, אינו רק מועיל הגוף, אלא מגין, והגנה הוא א' מ'תכלית' של הבגד, וא"כ הוא

^ל ואין להק', הא סומא אסרו במקל, דהתם גרע טפי, חדא דנושאו בידו משא"כ זה גופו, ועוד, וזה עיקר הטעם, התם אינו 'במקום' עיניו אלא הואיל ואין לו עינים הוא משתמש במקל, ומוזה הטעם חגר מותר, דהמקל הוא תחליף אמיתי של רגל, וא"כ ה"ה בנידוד, העינים עושים לו ממש כמו שעינים טובות עושים. ודו"ק כי נכון הוא.

^ל ס"א.

סימן ש"א – הוצאה

משרת הגוף באופן דומה לבגד ומלבוש, ולכן שרי גם אם אינו נמצא שמה תמיד אלא ליומא, משא"כ קיסמים וכו' הוא תועלת בעלמא, ולא צועלת דמלבוש.

(לו) ואם זה נכון, אולי יש לדמות משקפיים לרטייה ולא לקיסמים^{לז}, הואיל והוא מגין להגוף ליכשל וכו', ועוזר לתיפקוד רגיל והכרחי של הגוף, וא"כ הוא משמש יותר דומה לרטייה, ומותר גם אם אינו לובש תמיד. וזה חידוש גדול^{לח}. ואולי יש סעד לדברינו מהא דלא שמענו מי שאוסר לבישת משקפיים לפעם הראשונה בשבת. אין זו ראייה, דעכשיו מתחיל להיות תמיד, ואינו חייב להתחיל ביום ראשון.

(לז) ויל"ע, מי שמורגל דכשיש פריצות הוא מסיר המשקפיים, האם בשבת אסור לו ללכת עם משקפיים. ומלבד דזה תלוי על השאלה בעז"ה בהמשך אם גוזרין גזירות חדשות, לכאן יל"ע אם יש מקום להתיר מטעם אחר, והוא, דטעם שמסירין הוא מחמת יר"ש, וא"כ לא חיישינן שיעבור על איסור הוצאה מחמת יר"ש, דהיינו רק חשבון 'גשמי' חוששין אבל לא חשבון 'רוחני'. ואינו ברור, וע"ע לענין שמא איתרמי טבילה דמצוה, ולגבי לבישת נעלי בית ביוה"כ.

(לח) ויל"ע, מי, דמחמת הפריצות שבשוק, קנה לעצמו משקפיים בלי כח, וזכוכית בעלמא [ולא רצה ללכת בלי כלום, דאז כולם ידעו את זה], האם מותר לו ללכת עמהם ברחוב, דהלא אינם מועילים לא, ואינו תמיד על גופו וכנ"ל, ולכן למה מותרת. וי"ל, אפ' אם אינם יפים די ש מקום לומר שהוא תכשיט אמיתי, לכאן הוא תכשיט מהא דמאפשר לו לראות כרגיל, וראיה מסעי' ט"ו לגבי קטע שיש לו רגל מעץ דאינו עוזרו, שהמ"ב ביאר דאסור רק דלמא נפיל, אבל אינו משאוי כיון דהוא תכשיט מהא דעכשיו יכול לראות כשאר בנ"א, וה"ה בזה, הוא מאפשר לו לראות כהוא עצמו.

(לט) הק' רש"ז^{לט}, אה"נ בזמננו אין חשש דמשקפיים יפלו כיון דהם מהודקים, למה לא אסרי' לצאת בזמן שיורד גשם, כי יש חשש שיסירם כדי לנקותם מהגשם שעליהם. משמע, דאסור רק בזמן הגשם ולא אסר אכולא שתא.

(מ) והנה, חדא, זה גזירה חדשה שלא מצינו בכל הסימן, ומצינו רק דילמא יחייכי עליוויה, או דילמא יפיל, או שלפי ומחוי, אבל חשש שיסרו כדי לנקותו לא מצינו. אלא ע"כ למד דיש כאן גזירה כוללת דכל מה שיש חשש שיבא לאתווי אסור, ואנן [חכמנו] צריכין להחליט מה כן ומה לא, ואם תכשיטין בזמננו אין חשש, מותר, ואם משקפיים יש חשש, אסור, וה"ה כל כיוצא בזה^מ. וזה יהיה המקור לגזירה חדשה.

(מא) ועוד, אפ' תימא דגוזרין גזירות חדשות [בנוסח אחר: אנו כוללים דברי חדשים בגזירה הישנה], מ"מ צריך להיות דומה לגזירה הכללית, ולא מצינו שאסרו אלא בחשש שיש תמיד, בכל שבת ושבת, אבל חשש שיש בשבתות מיוחדות בעיתים מיוחדות, היכן מצינו לאסור, וא"כ אולי מטעם זה אינו אסור משקפיים בזמן הגשם. [ועוד, דאינו ברור אם המציאות אכן כדבריו שמסירים לנקות בדרך הילוכו].

^{לז} ואין לחלק בין רטייה דרכה היא ובין משקפיים דקשים הם ולכן אינו נטפלים להגוף, דא"כ עדשות יהיה תלוי אם הם רכים או לא. ועוד דבסעי' כ"ח היתירו מטבע, אלמא גם קשה שרי.

^{לח} דרטייה אינו נצרך אלא ליומא, ולכן זהו טפלותו, משא"כ משקפיים אם באמת צריך לו למה אינו לובש תמיד.

וצ"ע.

^{לט} י"ח מ"ח.

^מ וכן משמע מכמה מקומות, כגון משקפיים שמקור הראשון לאסור בכלל הוא החי"א! ואין זו ראייה, דזה חפץ חדש של חשש הישן שמא יפול, אבל כאן הוא גזירה חדשה שמא תנקה, שלא מצינו.

סימן ש"א – הוצאה

(מב) ושש"כ^{מא} אוסר ללבוש עדשות מגע לפעם הראשונה, דיש חשש שיצער אותו ויסירם. ואין לטעון על זה דהוא גזירה לעיתים מסוימות, דזה אינו, דהא תמיד אפשר להתחיל ללבוש עדשות [כמו ללבוש מנעל חדש, ש"ג סעי' י"ג], משא"כ גשם הוא עיתים מסוימות.

(מג) אלא דעדיין קשה עליו, וכי מסירו בלי מראה, באמצע הרחוב? ועוד וכי ממשיך להשיאו עד ד' אמות? ואינו ברור. ועוד, דרק פעם הראשונה ממש אסור, דומיא דמנעל בש"ג סעי' י"ג, אבל אם הוא פעם שנייה, כגון דניסה פעם אחת, מותר^{מב}.

(מד) מכשירי שמיעה, ע' הר צבי^{נג} ומנח"י^{מד} שחילקו בין זה למשקפיים, ודימה אותו למקל לחגר, ובאותם תנאים. וטעמם באמת צ"ע, כי כל מה שהיתרנו והסברנו לגבי משקפיים שייך ג"כ למכשירי שמיעה, וצ"ע^{מה}. וע' מחזה אליהו דהיסביר חילוק יפה ביניהם, דא' פועל שונה מחברו, אבל למעשה כל ההיתרים שווין לשניהם.

(מה) ואה"נ, מי שמכניס המכשיר רק לשמוע קריה"ת, ורצה ללבושו בבית כדי להביאו לביהכ"ס, אסור לגמרי, כמו משקפי קריאה.

(מו) **משקפי שמש**. נקטו הפוסקים, אפ' אם משקפיים אלו מועילים לו לראות יותר טוב, ומורגל בכך, עדיין אסור גזירה שמא יבא להסירם כשיגיע לצל, או כשידבר אם מישוהו, או קודם שיכנס לביתו.

(מז) ועפי"ז, משקפי שמש עם כח, יהיו יותר קל, כיון דיש פחות חשש שיסירם, דעדיף לראות הגם חשוך מלא לראות כלל. ופשוט דהיינו רק אם כח גבוהה, אבל כח נמוך אין חשבון זו אמת. ואינו ברור איפוא הגדר.

(מח) וכן, משקפיים דבשמש הם חשוך, ובצל הם זכוכית, יהיו מותר, דשוב אין לחוש.

(מט) ומי שצווה לו רופא דאסור לו להיות בשמש בלי משקפי שמש, לכאו' עדיין אסור שמא יגיע צל, אך אם אמר הרופא דכשהוא בחוץ בכלל אסור לו להיות בלי משקפיים אלו, לכאו' יש להתיר.

(נ) Clip-On Sunglasses, כשהולך כשהם מוטים כלפי מטה, הוא מסייעו, ואולי יהיה נכלל בהיתר של משקפיים, אבל כשמגביהם, ר' אלישיב הורה דזה הוצאה מה"ת, וא"כ יש לאסור גם מוטה כלפי מטה גזירה שמא יגביהם. ותמוהה על שש"כ דאסר גם במוגבה מחשש שמא יסירם לגמרי.

(נא) מי שלובש משקפי שמש על ראשו [לא נגד עיניו, אלא למעלה על ראשו] כיון שחושב שזה Cool, יש מקום לומר שזה תכשיט, ויל"ע מצד שלפי ומחוי.

^{מא} י"ח י"ז.

^{מב} אין זה מוכרח, דהתם בעינן ניסה פעם אחת לדעת שהם מידתו, ואינו 'מופקע לגמרי', משא"כ כאן יש חשש שיצער אותו ויסירם.

^{נג} קע"ז.

^{מד} ה' מ'.

^{מה} ועיין בדבריהם, ויוצא מדבריהם דעדשות מגע חמירא ממשקפיים....

סעי' י"ב – חיט במחט

- (א) מקור הסעי' הוא מח' תנאים בהגמ', ולכאן' הוא מח' יסודי מהו שנוי, והאם יש שנוי לפעמים.
(ב) וסעי' זו הוא מקור לאסור Name Badge, ומכאן יש לדון לענין Medals.

סעי' י"ג וי"ד – מלבוש, אצולי טינוף

- (א) הכללים היוצאים מסעי' שלנו הם: **מלבוש גמור** והוא כבגד וכדו' שלובש להגן^מ לכסות לכבד להחם. ואלו מותר לצאת בכל אופן שיהיה, אפ' אם הוא לובשו רק כדי להביאו למק"א, או שיהיה לו כשצריך, כל אלו מותרים הואיל והם בגד ומלבוש אמיתי.
- (ב) ונכלל בזה, מעיל, 'מעיל שיינע', כיפה, כובע, צעיף וכו'. לא ביררנו עדיין מה נכלל בגדר מלבוש.
- (ג) **ודרך מלבוש**, דהיינו דבר שאינו מלבוש בעצם, אבל עשוי מחומר של מלבוש, ומעטף בו גופו, מותר. כגון, הלוקח סדין ממטה ועוטף גופו, יוצא בו בשבת [מלבד אתי לחייכי וכו']. ומפני זה יש יוצאים עם Handkerchief סביב צוארם כעין צעיף, דהוא חומר מלבוש, ודרך מלבוש.
- (ד) ואם אינו מלבוש, וגם אינו דרך מלבוש, אבל משתמש בו **כעין מלבוש**, דהיינו שהוא עושה התכלית של מלבוש, מותר. דהיינו, ב' הראשונים מותר, ולא משנה מהו כוונתו, משא"כ זה מותר אם הוא עושה כן לשימוש של מלבוש, ואסור אם הוא עושה כן לאצולי טינוף בעלמא. ע' בשעה"צ נ"א דמבואר דכל שהוא לאצולי טינוף הוא מלשאצל"ג, עיי"ש.
- (ה) לדוגמא, אשה הנותנת חתיכת בגד על ראשה, מ"ב נ"ד מתיר אם הוא להגן עצמה מגשמים, ואסור אם הוא להגן בגדיה מלהתקלקל או מלהטנף.
- (ו) ועפ"י כללים אלו צריכים לדון בהרבה אופנים, ובכללן פדים, דהואיל ואינו מלבוש, ואינו דרך מלבוש, מותר אם הוא כעין מלבוש, דהגן להגן גופה, ואסור להגן בגדיה, דזהו אצולי טינופא בעלמא. ונברר יותר בהמשך.
- (ז) וכן Sweat Pads שנותנים בבית השחי, שאינו חלק מהבגד, יהיה תלוי אם כוונתה לנוח גופה או להגן על בגדה. וכן רפידות הנקה, להציל גופה מאי נוחות מותר, אבל להציל בגדיה בעלמא אסור. ועיין בהמשך לגבי אם מותר להכניס עכשיו מאי נוחות שיבא בעוד שעה.
- (ח) ועפ"י^ז, אשה הרוצה לצאת בגשם בשבת, אבל יש לה פאה [יקרה], מנהג העולם הוא לצאת עם מכסה, Rain Hat, Rain Bonnet, ויל"ע האם ולמה מותרת. דהיינו, אינו מלבוש, ויל"ע האם הוא דרך עיטוף.
- (ט) וע' מ"ב נ"ג דכ' דדרך עיטוף הוא כשמתעטפת גם קצת מגופה. ובשעה"צ נ"ז כ' דהמג"א משמע דעיטוף הראש בלבד שמיה עיטוף, והחיי"א ס"ל דבעינן רוב גופה, ומסק' הוא דמקצת מגופה נקרא עיטוף [וכ' דאולי זה גם כוונת המג"א]. וודאי, אין כוונתו לומר דמקצת שבמקצת דגופה הוא עיטוף, דא"כ יחגור עצמו בכל דבר שרוצה [וכן מוכח ממ"ב דאסר רצועות לגבי סינר והיתיר אם הוא מלבוש סביב], אלא ע"כ כוונתו שיכסה חלק קטן מגופו.
- (י) וע' אג"מ^מ דס"ל דעיטוף הראש בלבד נקרא עיטוף.

^מ ע' משנ"כ בזה בסעי' כ"ב.
^מ א' ק"ט.

סימן ש"א – הוצאה

- (יא) ועפי"ז, לפי ר' משה מכסה גשם יהיה מותר הואיל והוא דרך עיטוף, דמכסה הראש. אך לפי המ"ב ודעימיה מאי איכא למימר, דאינו מלבוש, ואינו דרך מלבוש.
- (יב) באר משה^{מח}, חשב האפוד, ומנח"י^{מט}, כולם היתירו, וטעמם הוא דלובשים אותו כדי שגופה לא ירטב, ולכן הוא נכלל בהא דמותר היכא שהוא כעין מלבוש ולהגן הגוף.
- (יג) ואם זו היתה אמת, אה"נ יהיה מותר, אבל למעשה, כשלובשים מטפחת לא לובשים המכסה הזו, רק כשיש להם פאה, ועוד דבחורות אינם לובשים את זה, וא"כ מוכח דלאצולי טינף דהבגד הוא ולא להגן הגוף.
- (יד) ואפ' המ"ב סקנ"ד וערוה"ש^י מתירין ללבוש כשלוש להגן גופה אפ' אם מציל טינף הבגד ג"כ, היינו רק כשעיקר כוונתה הוא לעצמה [או לכה"פ שוה בשוה] אבל כאן שהעיקר הוא עבור בגדה דהיינו פאה, נאסור.
- (טו) ועו"ק, לפי דבריהם הניחא כשיוירד גשם, אבל כשהיפסיק הגשם מאי איכא למימר. ואפ' אם תמצא לומר ולחדש דעדיין נקרא מגין, הואיל ומגין מגשם דעלול לרדת בכל שנייה, הא כשהעננים נתפזרו לגמרי מאי איכא למימר.
- (טז) ונראה לחדש ולומר, דמכסים אלו נמכרים גם בחנויות רגילים, גם לגויים שאין להם פאות, ותכליתם הוא לאשה שאינו רוצה ששערה ירטב ויקלקל עבודתה השלמה, וא"כ אולי י"ל דזה נחשב כמלבוש, ואם הוא מלבוש מותר ללבשו בכל תכלית שרוצה בלי שום תנאים כלל.
- (יז) ואם זה אמת, זה מיישב כל הנ"ל, ועדיין צ"ע.
- (יח) קסדה, לכאנ' הוא בגד, ולא אסרו בסעי' ז' אלא משום מראית העין.
- (יט) בגדים העשויים להגן מבושה, כגון לכסות הפטמה, לכאנ' הוא מלבוש, דהוא לכבוד, וכבוד הוא א' מתכליתי מלבושים. ואינו קשה מלקמן לגבי הגנה מדם שיבייש אותה, דזה ישיר, והתם הוא דיגרום בגרמא.
- (כ) Poncho, אפ' אם הוא לאצולי טינף, מ"מ מותר כיון שהוא מלבוש, ואי"צ להטעם של דרך מלבוש.
- (כא) כ' שו"ע, אסור לזב ללבוש כיס דהוא אצולי טינף דבגדיו בעלמא, והוא משאוי, וכן אשה אסור ללבוש בגד בזמן נדתה להציל מטינף בגדה, אם לא שהוא להגן עצמה מצער, או שהוא דרך מלבוש.
- (כב) צער, כ' המ"ב דאם לא יעצור הדם, יפול על בשרה וייתייבש, ונמצא הוא בצער, ולכן מותר לעוצרו, אפ' אם הוא מגין גם הבגדים.
- (כג) והיכא שאין צער, והוא רק שלא יתקלקלו הבגדים, זהו שאסר השו"ע.
- (כד) נמצא, פד [שאינו דבוק לבגדיה דנימא שטפל לו, בהמשך], מותר כשמונע צער, וכנ"ל, ואסור כשהוא להגן בגדיה.

^{מח} א' ק"כ.
^{מט} ג' כ"ו.
^נ ס"ו.

סימן ש"א – הוצאה

כה) וכשלו בשת כדי שהדם לא יראה על בגדה ותתבייש^א, לכאו' אין לנו מקור להתיר, דגם בימות קודמין היה להם בושה, ושום א' מהמפרשים היתיר מחמת זה. וע' דברות משה^ב שביאר דתלוי במח' רש"י ותוס'. עכ"פ לדינא לא מצינו היתר לזה, הגם דבפסק"ת היקל בזה.

כו) ואם עכשיו אין לה דם, אבל יודעת דבמשך שעות הקרובות יגיע הדם, ומניח עכשיו הפד, אם הדם עלול להגיע כל דקה, א"כ לובשת למנוע צער שיכול לבא בכל שנייה, ומותר [גם זה חידוש], אבל אם ודאי לא יגיע עכשיו, אבל בעוד חצי שעה הוא יגיע, לכאו' עכשיו אין היתר לזה, דמשאוי בעלמא הוא.

כז) ולכאו' ה"ה לגבי רפידות הנקה, אפ' אי תימא דהוא להציל מצער הגוף ולא לאצולי טינוף, מ"מ הלא לשעתיים אחר הנקה ודאי אי"צ בהו, ואין חשש שיבא כל דקה ודקה, וא"כ עכשיו לכאו' הוא משאוי. ויש מקום לדון להתיר אם הם לובשות אותו תמיד ותדיר, ואז יהיה נכלל בכבלים שמותר כל שאורחיהו בהכי. ועוד, מייצרים רפידות שאינן חד פעמי, ומכבסים אותם, וא"כ אולי שם מלבוש עליה. וצ"ע.

כח) וע' אג"מ^ג לגבי אשה בסוף ווסתה, דהואיל ואינו להציל מצער, אסור ללבוש פד, דהוא אצולי טינוף בעלמא. וה"ה מי שלובשת פד תמיד, לאצולי מפליטות, ג"כ יאסר.

כט) אם הפד דבוק לבגדיה, הגם שאינו דבוק כ"כ שיאסור מחמת איסור תופר, מ"נ נקרא נתבטל להבגד, ומותר בכל גווני, וכ"כ ר' משה. ואגב, לדבק ב' פדים יחד זו ע"ג זו, הוא תופר מה"ת, כי הוא תפירה עולמית.

ל) מוך דחוק ברשה"ר או בכרמלית, לכאו' תמוה למה לא הריגישו בזה פוסקים הקדמונים, דהרי יש שיטות דעל כל עונה או ווסת צריך מוך דחוק לכולא יומא [לא קיי"ל כן], או בראתה יום אחת, וכו', וא"כ למה לא דנו לגבי יציאה עמה ברשה"ר.

לא) ואפ' אי נימא שאין היתר לזה, מק' רש"ז הלא בסי' ש"ג יש דברים שאסורים לצאת בהם לרשה"ר, ואסורים גם בבית ובחצר שמא ישכח ויצא, וא"כ זה יהיה בכלל, וצ"ע.

לב) ומכח זה, רש"ז מוכיח דע"כ מותר לצאת בו, ונתן כמה וכמה טעמים, אך אין שום א' מהם מתיר לבד, וכ"כ ר' משה בתשו' הנ"ל, כגון בית הסתרים [מה עם ה'זנב'], שנוי [באמת?], ומילתא דלא שכיח לא גזרו ביה רבנן [דרבנן? לא שכיח], ומצוי הוא כיון שהוא כמה ימים בחודש [חידוש, וסתירה לטעם הקודם], ביהשמ"ש, וכו'. ור' משה מסיק דלא יקל כיון שלא מצינו מי שיקל להדיא מחמת טעמים אלו, ורש"ז^ד הוכיח דיש מקום להקל מהא דלא מצינו מי שיאסור. מנח"י^ה אסר. חשב האפור אסר.

לג) עכ"פ לדינא, מחמת חומר הענין, ברשה"ר אין לצאת כלל במוך דחוק, וגם בכרמלית אין להקל אלא בהתחלת ביהשמ"ש, אבל בהמשך ביהשמ"ש אין להקל כלל. ובבית מותר, ואין לחוש שמא ישכח ויצא.

לד) צריכין אנו לדון, לגבי 'קטטר', האם יש היתר לצאת כשהוא קשור עליו. ויש שאמרו שיריקו לפני שיוצא. ויש שאמרו דזה כרגל ומנעל ידיה. ויש שאמרו דזה מציל מצער הגוף – וזה

^א מ"ב היתיר כשתיבש, ולא כשיתבייש.

^ב דף נ'.

^ג ג' מ"ז.

^ד שש"כ י"ח פ"ו.

^ה ד' כ"ח.

סימן ש"א – הוצאה

קשה, וכי מטריה מותר? ויש לדון מצד החלק התחוב בגוף, וגם מצד חלק השקית. וע"ע סו"ס שי"ב.

(לה) Disposable Poncho שהוא בגד חד פעמי ודק מאוד, לכאן עדיין שם בגד עליה, ומותר ללבשו אף לאצולי טינוף בעלמא, וכן מבואר משש"כ^י.

(לו) ע' אוח"ש מש"כ לענין Braces, של הגב ו Retainer של השניים, ולכאן אינו מותר אם אורחיהו בהכי, ותועלת לגוף ואם אין חשש שמא יבא לאתווי, והרבה פעמים יש חשש שישאיו בפיו.

(לז) Girdle הוא מלבוש.

(לח) Hat Protector. באו"ר^י בשם החזו"א וסטייפלר אסר לבישתו, ולכאן מקורו הוא סעי' שלנו, שאינו בגד אלא הוא להגן ולהציל הכובע מקילקול וטינוף. וכן אסר האג"מ^י ואר"צ.

(לט) אך, החשב האפוד^י כ' דפשוט שמותרת. וכן היקיל ההר צבי בטל הרים. ושש"כ^י בשם רש"ז חילק בין רשה"ר לכרמלית, דלא חשבו כמשאוי אלא דן אם יש חשש דאתי לאתווי. וצ"ע, למה מותרת.

(מ) ובשלמא מכסה של שטריימל, דזה יותר כבד, ומכסה אזניו וחלק מפניו, ולכן אולי יש לדונו כמלבוש, לפי ר' משה דחשב עיטוף ראשו כדרך עיטוף.

(מא) והדברי יציב^ס ביאר להתיר, דזה כלאחר יד, ומלשאצל"ג דהלואי שלא ירד גשם, ועוד שהוא כבד ע"ג בגד. ובאמת, לכאן זה הוצאה באופן הרגיל, ואינו מלשאצל"ג, דא"כ ה"ה נתיר מטריה, ואינו כבד ע"ד בגד דהמכסה אינו בגד.

(מב) הר צבי ביאר היתירו, דנחשב כצפוי בעלמא של הכובע, ובטל לגבייהו. ונניח שניתן לומר כן באלו הצמודים להכובע, אבל סתם מכסה בלי צורה, קשה מאוד לומר שזה צפוי של הכובע.

(מג) אמנם, אם לובש המכסה כדי שהגשם לא ירטיב ראשו דרך הכובע, יהיה הגנת הגוף, אך ע"פ רוב אינו עושה כן רק עבור הכובע, ואילו לא היה לובש כובע לא היה עושה כן.

(מד) לדינא, ברשה"ר לסמוך על המקילים קשה טובא. ובכרמלית, ומכסה צמודה, יש הר צבי לסמוך עליו, נגד חזו"א ור' משה.

(מה) ודע, שקית בעלמא ע"ג כבעו, אין מי שיתיר דזה אינו בגד כלל אלא כקופה וכדו' שאינו מלבוש בשופו"א.

(מו) דע, אם מניח מכסה על כובע דק מרשת או מקש וכדו', לכאן קיל טפי, דע"י המכסה הוא מגין ראשו.

^י י"ח מ"ו.

^{יז} 134.

^{יח} ק"ח – קי"א.

^{יט} ב' ס"ז.

^ס י"ח מ"ו ומ"ח.

^{סא} קמ"ז.

סימן ש"א – הוצאה

(מז) Galoshes, Rubbers, הו"א שזה דרך עיטוף, דהרי מעטף רגלו, אך ר' משה^{סב} היתיר מטעם שמגין על רגלו. נמצא, לפי ר' משה אם לובשם כדי להגן על מנעליו לחוד, אין היתיר. ויל"ע למה, וע' אז נדברו דמק' אם יאסור ר' משה Poncho חד פעמי. עכ"פ, לענין געלוש'ס, יקל כר' משה רק כשמגין על גופו, ויקל כשש"כ לגבי Poncho.

(מח) ויל"ע, בירושלים כשיש שלג רציני, נהגו העם ללבוש שקיות רגילות על המנעליים – ויל"ע [כשאין עירוב, וזה מצוי כשיש שלג], אפ' אם הכוונה להגן על רגלו ולא מנעלו, האם שקית זו נחשב כקופה, או"ד עכשיו לשבוע זו, זה נקרא מלבוש, והדרך ללבשו. וצ"ע.

(מט) כשלובש שקית זו תוך מנעליו, ע"ג Socks, לכאו' זה הוצאת Shoehorn בעלמא. ואם לובש כדי שהמים הנכנסת למנעליו לא יגיע לרגלו, אם הוא הדרך כמו ע"ג מנעליו הוא אותו ספק הנ"ל.

(נ) Apron, Bib, ע' זכור ושמור^{סג} דאסר משום דהוא לאצולי טינוף בעלמא. והנה, אם מתעטף רוב גופו, ודאי יש להתיר כיון שהוא דרך עיטוף, וכדמבואר בסעי' י"ג ד'סינר' דרך מלבוש הוא. וחו"ש היקיל בכל סינר, דהוא דרך לבישה ומלבוש, ומותר גם לאצולי מטינוף. ועפי"ז, סינר חד פעמי יהיה דינו כPoncho חד פעמי.

סעי' ט"ו – קטע בקב שלו

(א) סעי' זו דן לגבי Prosthetic אבר, שאינו מועיל להליכתו, אבל מועיל שיראה כשאר בנ"א, ואסר השו"ע.

(ב) והנה, הגר"ז למד שזה משאוי מה"ת, שאינו תכשיט ואינו מלבוש, אך המ"ב להדיא בא לאפוקי מזה, וכ"כ להדיא בשעה"צ [יש מי שרוצה], וס"ל דאינו משאוי אלא יש חשש שמא יבא לאתווי.

(ג) וע"כ למד המ"ב שזה כתכשיט, דבכדי לראות כשאר בנ"א הוא תכשיט. וע' מש"כ למעלה סעי' י"א אות ל"ח.

(ד) עוד נפק"מ, היכא שיש רגל או שאר אבר כזו, ואין בו חשש שיפול כגון תקוע היטיב או שהוא בכסא גלגלים, להגר"ז חייב להמ"ב מותר.

(ה) וכן Eyepatch, להגר"ז הוא משאוי, ולמ"ב יש מקום לומר שזה כתכשיט שלא יראו נקב גדול בראשו.

(ו) עין מזכוכית, הוא בלוע, ע' סו"ס שי"ב לגבי מרגליות ובשעה"צ שם.

(ז) ע"פ המ"ב אולי יש להתיר מטעם זה גם מכסה פטמה, שהוא ג"כ למניעת בושה. ואין להתיר כל פדים, שאינם מונעים הבושה, אלא מונעים דם והדם יהיה בושה, דהיינו גרמא ו'כלי שני', משא"כ זה מכסה ה'בושה'.

^{סב} ק"ח ד"ה והיחליף.
^{סג} עמ' 62.

- (א) הגמ' שבת דף ס"ה אסר הקטע עם קב שלו, סעי' הקודם. וכ' שם תוס', דהנ"מ דאסור הוא רק כשאינו סומך עליו בהליכתו, דאילו סומך עליו בהליכתו מותר – וזהו הנשנה כאן, דמותר אם א"א לילך בלעדו.
- (ב) ולא מיבעיא דיש כאן היתיר לקב, אלא גם מקל שהוא בידו, ויד הוא דרך הוצאה בכל גווני, אעפ"כ היתירו אם צריך לכך באמת.
- (ג) וטעם ההיתיר, הא משום דנחשב כמנעל ידיה. כ"כ רא"ש מובא כאן במ"ב. וביארו הערוה"ש ור' משה^ט דהכוונה לומר דזה כרגל ידיה, הואיל וצריך לו באמת, ונטפל לו כמו אחת מאבריו. וזה טפלות יותר ממה שראינו עד כה, ולכן מותר אפ' כשנושאו בידו, וכדנתבאר.
- (ד) וכבר נרמז, דאינו נעשה טפל ובטל לו כ"כ, אלא א"כ הוא אי אפשר ללכת כלל בלעדו, ואז נטפל להיות כאחת מאיבריו, משא"כ אי רק קשה לו ללכת בלעדו, אבל בעצם שייך לו לפסוע בלעדו, אפ' אם גופו מתנענע, ומפחד ללכת, אעפ"כ אינו טפל כ"כ ואינו מותר לצאת עם מקל בכה"ג.
- (ה) והסימן שנתן המ"ב הוא האם כשהולך בביתו הוא הולך עם מקל או לא, דאם בבית אינו משתמש בו, אלמא שהוא לחיזוק בעלמא, ואסור לצאת עמו בשבת. ופשוט, דאם בביתו, במקום להשתמש במקל הוא משתמש במקל גדול המכונה 'קיר' או 'דלת' וכדו', נקרא משתמש בו ומותר לצאת עמו. וכן פשוט, דאם גם בבית משתמש עמו אך הוא למעליותא בעלמא, אינו מותר לצאת עמו, דזה רק סימן בעלמא.
- (ו) ומ"ב מביא בשם הט"ז דאם הולך במקום שיש חשש שיפול מחמת שירדו גשמים והמקום משופע, או שהולך בחורף ע"ג קרח [שקורין איי"ז] ומפחד שמא יפול מותר לצאת במקל דדמי לחגר.
- (ז) והכוונה, אה"נ בביתו אינו משתמש במקל, היינו משום דהתם אינו משופע, והתם אין קרח, אבל בחוץ שיש סביבה המעכבת אותו, א"א לילך בלעדו, ולכן עכשיו בחוץ נקרא מנעל ידיה. ונתחדש דבכדי להיות מנעל ידיה אי"צ שיהיה כן תמיד, ואפשר דבשעה כזו יהיה מנעל ידיה, ולמחר לא.
- (ח) המ"ב אינו מדחה לגמרי דברי הט"ז, אלא מביא א"ר דכ' שאין דבריו מוכרחים, ועוד אחרונים שחלקו על הט"ז, ובשעה"צ מביא שאולי כוונת הט"ז היתה רק במקום שיש עירוב, וקמ"ל דאינו נקרא זילותא דשבת. אינו דוחה דבריו לגמרי משום דעכשיו מחמת פחד א"א ללכת בלי רגל שלישי, והוא פחד מוצדקת, דיש חשש רציני שיפול ולכן הוא כרגל ידיה עכשיו.
- (ט) וע' בתו"ש דכ' שאם א"א לצאת בכלל בלעדו המקל, יש להקל כהט"ז. והנה, מכאן אתה רואה שאינו ברור במה אמר הט"ז דבריו, אי כשיש חשש ומתירא, או שפשוט א"א ללכת כלל בלעדו^ט. ואולי רק באופן הראשון לא ניח"ל המ"ב, וצ"ע.

^ט נראה בעז"ה בהמשך שערוה"ש ור' משה יש להם קולות יותר משאר הפוסקים – ואולי זה מפני שהבינו ההיתיר הוא משום דהוא כרגל ידיה, ואילו השאר הפוסקים נקטו מנעל ידיה כפשוטיה, אך א"כ מהו ביאור 'מנעל ידיה', ולמה זו מתיר. וצ"ע.

^ט יש גר"ז דמשמע כצד הזו.

סימן ש"א – הוצאה

(י) נמצא, הא דהיתרנו, הוא רק במי שבאמת צריך להמקל לכל פסיעה ופסיעה. אבל אם הולך מעט בלעדו, אין היתר. והטעם, כדביארנו, דהואיל והוא נושאו בידו, הוא יותר צורת הוצאה, וכדי לטפלו לגופו בנידון כזו צריך טפלות מעליא, ולא אם הוא ליציבות בעלמא^{טו}.

(יא) שש"כ^{טז} בשם רש"ז מי שיכול ללכת, אך כשיגיע לשיפוע צריך למקל, אסור לו לצאת במקל. וזה פשוט, הואיל וכל חלק הישר הוא משאוי בעלמא. ואם כל ההילוך הוא בשיפוע, או שרוצה להשאיר מקל מתחת לשיפוע ולהשאירו למעלה, יהיה תולה על הט"ז הנ"ל. וצריך ליזהר, דגם על שפוע יש חלקים שאי"צ המקל משום דנוחים קצת.

(יב) ע' מהרש"ג^{טז} דמשיב אודות אדם מבוגר שהלך ברשה"ר עם מקל בטענה דא"א בלעדו, וכשקיבל עליה בביהכנ"ס הלך כעשרים אמה בלי שום סיוע, ורננו עליו כל הציבור דהוא מחלל שבת, ודחה המהרש"ג טענותיהם לומר שאין לדמות קרקע מרוצף שהוא שוה וחלק לקרקע בחוץ שאינו שוה וחלק. דומה סברת הט"ז.

(יג) מי שיכול ללכת בלי מקל לחמש דקות, אך לאחר מכן צריך למקל, כשיוצא להליכה של עשר דקות לכאן' אסור לו לקחת מקל. וציץ אליעזר מאריך בפילפולים למצוא היתר.

(יד) וע' אג"מ^{טז} שדן בתש כח היכול ללכת קצת, אך להליכה יותר רחוק צריך מקל, ודן שם להתיר לקחת המקל מתחילה, דעכשיו צריך לו וכל הליכה נידון כאחת, וכל פסיעה הוא משתמש בו כדי לא לייגע עצמו. והנה דבריו אלו צ"ע, דמלבד חשש אתי לאתויי, הא לפי מש"כ המ"ב, וגם מש"כ הוא עצמו שאנשים דאינם צריכין לזה באמת אין היתר, למה היתר כאן, הלא לפסיעות אלו ולהליכה ראשונה אי"צ אותו, וא"כ למה מותר. וצ"ע.

(טו) מי שיכול ללכת בעצם, אך רגליו עלולים לGive Way בכל רגע, אין לו היתר, הואיל ואינו צריך לכל רגע.

(טז) כל מה שדיברנו עד כה אינו ענין דווקא במקל, אלא ה"ה Zimmer Frame, Crutches, וכדו'.

(יז) בסעי' י"ח אי' סומא אסור לו לצאת במקל. וביאר המ"ב דהוא רק ליישר פסיעותיו, ועצם הפסיעות והליכה הוא יכול לעשות, ולא היתירו אלא כשהוא מאפשר הליכתו בעצם.

(יח) וק', הא כי היכי דמקל הוא רגל ידיה, ה"ה כאן נימא מקל הוא עין ידיה, וא"א לו לצאת בלעדו. ובאמת הערוה"ש כ' דהא דאסר השו"ע היינו רק במקום שגר בו הסומא, דאז אפשר ללכת כיון שמכיר המקום, אבל במקום זר, דא"א ללכת בלעדו, אה"נ מותר דומיא דחגר". וכל הפוסקים והמפרשים נקטו השו"ע כפשוטיה^{טז}. והשאלה היא מאי שנא.

(יט) והביאור, דהבין הערוה"ש דכל מה שהוא צורך בסיסי, וא"א לצאת בלעדו, טפל אל האדם, ומותר לצאת עמו, ולכן אין חילוק בין חגר לסומא. אבל כל שאר המפרשים הבינו שאין הכוונה משום 'צורך' אלא צריך שיהיה כאן טפלות גמורה דומיא דאבר ידיה – ומקל לחגר, הואיל ורגליו אינם עובדים כראוי, יש לו מקל מבחוץ שמתפקד כרגל ידיה, כצורת רגל

^{טו} ע' גר"ז דמבאר הענין יפה.

^{טז} י"ח נ"ט.

^{טז} ב' ח'.

^{טז} ד' צ'.

^ע לפי ערוה"ש, כשאין תאורה בחוץ, ואי לא לוקח עמו פנס א"א לצאת, יהיה מותר לקחת עמו פנס ???
^{טז} ותמוהה על שש"כ י"ח ס"ג דהביא הערוה"ש, ומאירי דמשמע כזה, ועטרת זקנים – והא אף א' נקט כן לדינא, וכל המפרשים מבואר דלא כזה.

סימן ש"א – הוצאה

ודמיא דרגל, משא"כ מקל לסומא, אינו 'עין' חיצוני, אלא הואיל ואין לו עינים הוא ממשמש דרכו עם מקל כדי להבחין איפוא ללכת אבל אינו מתפקד כעין עין ודומיא לעין, ולכן א"א לומר שזה כאבר ידיה.

(ב) ועפי"ז מובן יותר למה רק מי שבאמת א"א ללכת מותר לו לקחת מקל, אבל ליציבות לא, דאינו נעשה טפל כיון שאינו באמת עושה מעשי רגלו במקום רגלו. וכל ביאור הזו יפה ונאה, אך מעוניין דהערוה"ש הוא זה דביאר לנו ד'מנעל ידיה' הכוונה ל'רגל ידיה', דלדידיה זו לא הנקודה, רק לשאר המפרשים.

(כא) וע' אג"מ^{עב} שמתמיה למה אנשים מקילים יותר מהמותר בענין זה, וכל מי שקשה עליו ההילוך לוקח מקל, ואינו נכון^{עב}, ומוטב שיהיו וכו', ובפרט שרשה"ר דידן אינו רשה"ר דאורייתא^{עב}.

(כב) מקל שנושא לכבוד ולתפארת, אף שהוא תכשיט, מ"מ לא הותר תכשיט בידו. כ"כ מ"ב. ויש לדון למה, האם זה משום דאינו תכשיט גמור, או שיש כלל בדבר שהוא בידו הוא משאוי, מלבד מקל לחגר, אבל שום דבר אחר לא היתירו ביד. וע' בשעה"צ ע"א דמשמע כצד הראשון. נמצא אם יש דבר שהוא תכשיט גמור ודרכו בידו, יהיה מותר? כגון Handbag!?

(כג) כסא גלגלים. שאל דיין גראסנאס זצ"ל מלונדון להגרצ"פ, ההר צבי, מה דין כסא גלגלים בשבת. ושאלת חכם חצי תושבה, וזהו שאלתו. אה"נ ידעינן דחי נושא את עצמו^{עב}, אבל הנ"מ כשיכול ללכת, אבל מי שהוא בכסא גלגלים, לא. ועוד, הלא איסור דרבנן יש בכל גווני. כי מיבעיא לן, לדחוף את עצמו, אולי כסא הזו יקרא רגל ידיה. ע"כ שאלתו.

(כד) והשיב ההר צבי דלא דמי, התם הוא מוליך המקל עמו להיות לו לרגל, משא"כ כסא גלגלים, אדרבה, הוא דוחף הכסא, והוא מקבל 'טרמפ' עם הכסא. וכן המהרש"ג דימה אותו לאופניים שהוא רוכב עליו, ולא לרגל שלו. [וע"פ הביאור שכתבנו למעלה לחלק בין חגר לסומא, פשוט שאין כסא בכלל רגל, ואולי לזה כווננו הני פוסקים].

(כה) ור' משה^{עב} כ' דאם מקל מותר כ"ש דכסא גלגלים מותר [להוא עצמו], דמקל הוא דומה למנעל, ואילו כסא הזו דומה למלבוש שהרי עוטף רוב גופו. ועיי"ש דהיתיר להגביהו למדרכה הואיל והוא פחות מד"א, אבל מרשות לרשות יעשה ע"י עכו"ם, עיי"ש. וע"כ ר' משה הבין דומה להערוה"ש, ולשאר המפרשים צ"ע הדמיון. וע' מש"כ אות י"ח, ודן לכאן.

(כו) המנח"י וש"כ כ' דהכסא טפל אל החגר, וצ"ע.

(כז) נמצא, ברשה"ר, ר' משה יפסוק שיגלגל עצמו, ושאר הפוסקים יאמרו דיעשה ע"י גוי.

(כח) ולדינא, בכרמלית, מי שסומך על ר' משה אין למחות, ולמי ששואל, בשעה"ד יגיד לו מש"כ ר' משה.

(כט) יל"ע, Knee Scooter מה דינו, האם הוא ככסא גלגלים או כמקל. ולפי הביאור באות ט"ז, יש להסתפק, וכן לפי מש"כ ההר צבי, אות י"ט, יש להסתפק, וצ"ע.

^{עב} ה' י"ט בסופו.

^{עב} אולי לפי הערוה"ש יש יותר מקום להקל, וכל שהוא צורך נטפל, דלדידיה אי"צ שיהיה רגל. ואה"נ לשונותיו אינם חמורים כמו המ"ב וגר"ז.

^{עב} תמיה מילתא, הרי ר' משה פסק במה מקומות כמו ברוקלין ובורו פארק הם רשה"ר דאורייתא! ותשו' זו נכתב בשנת 1984, שהיה אחרי ששהה הרבה בארה"ב.

^{עב} ש"ח סעי' מ"א.

^{עב} ד' צ'.

סימן ש"א – הוצאה

(ל) אגב, ר' משה מזהיר להסיר כל החפצים מהכסא לפני שיוצא בשבת. ויל"ע מה דין כרית וכו', מה נקרא טפל אל הכסא, ואכ"מ.

(לא) חגר, היכא שאסרנו זו היה מדינא, ולא היה מחשש שמא יבא לאתווי, דהא משתמש בו, וצריך לו. וכ"ש היכא שהיתרנו, אין לאסור מחמת זה.

(לב) מי ששבר עקבו, ויכול ללכת על Tiptoe או Hop, הורה ר' אלישיב דזה נקרא אינו יכול ללכת בלי מקל, ומותר לצאת עמו. ולכאו' נכלל בזה מי שבאמת צריך למקל, אבל פסיעה אחת או שתיים יכול בקושי להצליח בלי מקל, לכאו' כלול בהאי היתירא, וצ"ע.

(לג) זקן שיש לו היתר ללכת עם מקל, ויש אפשרות בין מקל או Walker, לכאו' השנייה עדיף טפי דיש פחות חשש דאתי לאתווי.

(לד) סומא ללכת עם Guide Dog, מלבד ענין של מוקצה, ומלבד ענין כבוד בית המדרש [ע' אג"מ], יש לדון אם יש הוצאה על החוט. ותלוי במציאותו, אם נופל להקרקע או סמוך לקרקע, וע' סי' ש"ה דשם הוא מקומו. ואולי יש מקום לטעון דהוא שניים שעשו וכו' ואכ"מ.

(לה) דע, יש תשו' מהגר"ש אנגל דסומכין עליו בשעה"ד גמור, והוא, דרשה"ר שלנו הם כרמלית, בשנוי, ומקום מצוה יש להתיר הוצאה ע"י ישראל. ובמה דבריו אמורים, בזמן שכל יהודי היה חייב להיות עליו תעודה מזהה, ואם ח"ו הגויים היו מוצאים אותו בלעדו, היו שולחים אותו לבית הסוהר לימים רבים.

(לו) ועפי"ז, יש שהיתירו מי שצריך Epi Pen פן יהיה מקרה, או חמצן למי שצריך לזה, לצאת אם נושאו בשנוי כגון בכובעו, במקום מצוה כגון תפילה בציבור, תלמוד תורה, שמחה וכו'.

(לז) וע' ציץ אליעזר הדן בזה, וכ' דבאופן של ר"ש אנגל היה מלשאצל"ג, דאינו צריך באמת למה שנושא, אבל כאן הוא צריכה לגופה. וחילוקו אינו ברור, ועוד, דמר"ש אנגל מבואר דזה אינו החשבון.

(לח) רמ"א בסעי' ט"ז: מותר לצאת בפנטני"ש [נעלי בית] ולא חוששין שיפול, ויש מיחמירים. וע' מש"כ בסעי' ז', דאם משליף מהרה, היינו מה שאסרו שמה, כאן הנידון הוא בדבר שאינו נופל כ"כ מהר.

(לט) וביארנו שם, דכל מה שהוא מידתו ולא מידת חבירו הוא סוגיא דכאן. נמצא כל Flip Flop ונעלי בית וקרוקס הוא תנאי בב' דיעות ברמ"א. ומבואר ממ"ב ס"א דאי"צ להחמיר כיון דאין הדרך לילך יחף, ומביא תו"ש דמפקפק בזה. ובשעה"צ כ' דבמקום שהדרך לאיזה אנשים לילך יחף, הט"ז יסכים לאסור.

(מ) ועיקר טענת התו"ש הוא אם הוא הדרך לילך יחף. ובזמננו, לכאו' אינו הדרך ללכת בלי מנעלים, דניחוש דילמא יפלו ואתי לאתווי.

(מא) ויל"ע, ביו"כ דיש אנשים ההולכים יחף, האם חמירא טפי, ואסור לצאת עם אלו. ואז נדברו אכן אסר. והיה מקום לחלק. אבל לכאו' אינו נוגע כ"כ למעשה, כי אם הולך לאט אינם נופלים בכלל, וכן קרוקסים, והא ראייה שאנשים לובשים אותם מידי יום ביום, ואין חשש כלל, ומותר לכו"ע. וכל הנידון כאן הוא רק בדבר שנופל לפעמים, אבל אם שלו אינו נופל בכלל, אין מי שיאסור.

סימן ש"א – הוצאה

(מב) **שם:** לא יצא אדם בלי בגד אחת של שבת כדי שלא ישכח שהוא שבת ויבא לחללו. מי שלובש עניבה בחול, לכאן צריך לוודא שיש לו בגד אחת של שבת שמזכירו דשבת היום.

סעי' י"ט – כבלים

- (א) מי שאסור בכבלים ברגליו, מותר לצאת בשבת.
- (ב) ומק' שעה"צ, בשלמא הכבלים ושרשרות שעושים הבתולות שלא יפסעו פסיעות גסות שלא ישרו בתולותיהן, זה מותר כיון שהוא תשמיש האדם וצורך הגוף, משא"כ בזה 'לו בעצמו אין צורך כלל בזה'. ומתרץ, דהטעם שכ' במ"ב מיישב את זה. והתם כ', דנחשב לו כמלבוש דדרך הליכתו כן הוא ובטלין להגוף.
- (ג) דהיינו, יש מקור להדיא ממ"ב, כל שאורחיהו בהכי, ודרך הליכתו כן הוא, מותר. יל"ע, מהו מציאות של כבלים, האם היה לבוש בו כל שעות היום והלילה, או רק בשעה שיוצא. וזה יהיה נפק"מ טובא לכל מה שנכתוב בהמשך.
- (ד) וע"כ אין זו כל ההיתר, דהא א"כ יהיה מותר ללכת ברחוב עם כיסו, דדרך הליכתו כן הוא, אלא ע"כ הוא מוגבל. והשאלה הוא מהו הגבלתו.
- (ה) יש מביאים מאירי, דכ' דכבלים מותרים כיון דיש תועלת לו, דאילו לא היה לו כבלים, יהיה נשאר אסור בבית הסוהר כל היום, וא"כ עכשיו מועילו.
- (ו) והנה, בסי" ש"ד סעי' א' בהג"ה לגבי עבד יוצא בשבת מבואר ממש דומה להא דמאירי, דמה שמאפשר לו לצאת כיון דמשמרו מלברוח נקרא מלבוש.
- (ז) ולכן צ"ע, למה טרח המ"ב כ"כ, ולמה הישמיט מאירי שמתרץ קושייתו, ולמה הישמיט שו"ע. ועוד, לכאן מדויק בשעה"צ דבא לאפוקי את זה, דכ' **לו בעצמו אין צורך וכו'** – דהיינו, ידע שבעליו נהנים, אך הוא עצמו אינו נהנה.
- (ח) ור' משה דלמד מכבלים להתיר שעונים, ע"כ ג"כ לא למד כהמאירי. [המעין באג"מ א' קי"א יראה שאינו מתיר מחמת סעי' זו ואינו מביאו. ומתיר רק מכח טבעת, דכל שהוא ממש על הגוף, מותר. ואילו היה בא מכאן, היה מתיר גם אם אינו ממש על הגוף, דכבלים אף א' היזכיר דחייב להיות על בשרו. וק' באמת למה ר' משה לא היתיר מכאן. נמצא שאין לנו ראייה כלל איך ר' משה למד סעי' זו].
- (ט) נמצא, יש היתר של המ"ב של אורחיהו, וי"א הגבלתו הוא כמאירי, ואינו נראה כן. ואולי הגבלתו הוא לכל דבר שסובב גופו, ואינו שם להקל עליו השאתו. והכוונה לאפוקי כיסו וארנק שנותן בבגדיו כדי שלא יטרוח בנישאתו בידו כל היום, מש"א כבלים, אינו מונח שם כדי להקל השאתו, אלא זהו מקומו.
- (י) דהיינו, כל מה שאורחיהו, והוא אינו להרויח השאתו אלא זהו מקומו, יהיה כלול בהיתר זו. [ועפ"י מובן מדוע ר' משה לא היתיר מכאן שעון, כי שעון בידו הוא להקל נשיאתו].
- (יא) דוגמא לדבר, קטטר, אילו היה אורחיהו בהכי, השקית הכרוך לרגלו יהיה אסור כיון שזה לחסוך נשיאתו, משא"כ הצינור, זהו מקומו ואינו שם להיות נוח, ויהיה מותר מחמת זה. ועם כל זה, צ"ע.
- (יב) יש מי שכתב, דreflectors מותרים כיון דהם משמרים האדם, דומיא לכבלים. ואה"נ יש מאירי כוותיה, מ"מ ממ"ב מבואר דעיקר טעמא הוא דאורחיהו, ואלו אינו אורחיהו, דהא

סימן ש"א – הוצאה

ביום אינו הולך בם, וגם בלילה רק ברוחבות מסויימים. אה"נ אם הוא אורחייה, לי המאירי אולי יש כאן מקור.

(ג) יש מי שכתב, דה Baby Bracelet שנותנים להורים אחר הלידה, מותר לצאת בו משום סעי' זו. ואין זו נכון.

סעי' כ' – תחפושת

(א) כל מניני בגדים המוזרים האלו, כ' מ"ב דאסור כיון שאינו דרך מלבוש – מבואר אם היה דרך מלבוש, דהיינו שהיה עטוף ממש בו, היה מותר אפ' אם הוא מוזר מאוד.

(ב) מאידך, הגר"ז מבואר דאפ' דרך מלבוש יאסור כיון שאין הדרך להתלבש בו תמיד – דהיינו רק דבר שהוא רגיל קצת נוכל לומר שנתבטל לגופו, אבל דבר מוזר מאוד, אפ' עטוף בו, אינו דרך מלבוש, ואסור.

(ג) ולפי הגר"ז, אם הוא לבוש בבגדי שוטר או איש צבא, היה קיל טפי, ועיין.

סעי' כ"א – תבה וקופה

(א) סעי' הזו הוא מהקור, דבר שאינו בגד, אפ' אם הוא לבוש בו ומגין גופו, אינו מלבוש ואסור, ולכן תיבה וקופה ומחצלת אסורים.

(ב) ומאידך, אם הוא בגד, אפ' אינו בגד שלו, ואינו מתאים לו, ואינו מידתו, כיון שהוא מלבוש לאיזה בנ"א הוא מלבוש לכל, ומותר לצאת בו. ולכן בגדי רועים מותרים.

(ג) וע' מ"ב ס"ק ע"ג הדין אם ההיתר הוא בכל שק או רק בגדי שק, ומשמע דדעתו להקל, אך מסיים וצ"ע.

(ד) ומוכח מכאן, דאינו תלוי על רך וקשה, דא"כ אין חילוק אם הוא מיוצר כבגד או לא, וכן מחצלת היה לנו לאסור, ומחבר כ' דהוא כקופה, אלא ע"כ תלוי אם יש עליו שם מלבוש או לא.

(ה) דהיינו, דבר שהוא מלבוש גמור, מותר. דבר שהוא חומר של מלבוש גמור אך אינו מלבוש, מותר אם הוא דרך מלבוש, כגון שמעוטה בו. דבר שאינו חומר של מלבוש אך הוא מלבוש, כגון בגדי שק או מעיל מפלסטיק, מותר. דבר שאינו חומר של מלבוש, ואינו מלבוש, אך מעוטף בו, כגון שק, המ"ב מסתפק בו. ואולי בכלל ספיקו של המ"ב הוא כל כיוצא בזה, כגון מפה מפלסטיק, האם מה שמעוטף בו שרי. וצ"ע.

(ו) ועפ"י"ז, הלוקח שקית פח ועשה ממנו מעיל גשם [מלבד קורע ומכה בפטיש, או שעשה בחול], אינו חומר של בגד, ואינו בגד, אך מעוטף בו, ולכן מקסימום הוא צ"ע של המ"ב.

(ז) מפה של שבת שיוצא לרחוב מעוטף בו, וכן היוצא מעוטף בסדין של מיטה, שרי, דהוא חומר מלבוש, ודרך מלבוש. [יל"ע בגר"ז בסעי' הקודם, אולי יאסור בזה].

(ח) [ע"כ דינים היוצאים, וכדומה לזה נמצא באורחות שבת, הגם שאיני ברור בזה, כי לא עיינתי במקורות].

(ט) מנח"י כ' דכשם דבגדי רועים הם בגדים לכל, ה"ה גרטל מותר לכל בנ"א, הואיל ויש אנשים הלוכשים אותו כל היום כל יום.

סימן ש"א – הוצאה

(י) עניבה, ר' משה ס"ל שאינו מלבוש אלא תכשיט. ונפק"מ, אינו 'זוכה' לחגורה כל שהוא, רק Tie Clip אמיתי.

(יא) יש מוצר Button Extender, והוא מחבר בין שני קצות הבגד שלא מצליחים לקרב זה אל זה עד הסוף. לכאוף זה משמש לבגד, ומותר. אמנם, יש חשש דאתי לאתוויי, דאם צריך יותר מקום, יפתח גם את זה, וישאירו תולה מבגדו, ויחייב משום הוצאה.

סעי' כ"ב – ספוג על מכתו

(א) שו"ע מבואר, ספוג על מכתו מותר כי זה תועלת להגוף [זהו הכוונה דהוא כתכשיט], חוט ומשיכה דהוא רק להגן ואינו מרפא, אסור, דהוי משאוי.

(ב) ומ"ב סקע"ז מביא בשם גר"א ואחרים דאפ' חוט ומשיכה להגן מכתו מותר, ואינו אסור אלא לכרוך הרטייה עם חוט ומשיכה חשובה.

(ג) ומבואר גם שם, וכן מהגר"ז, דכל שהוא חד פעמי ע"כ אינו חשוב ומתבטל ומותר בכל אופן.

(ד) ועל דעת השו"ע קשה, למה אסר הגנת צער, הא מצינו לעיל בסעי' י"ג דאשה קושרת בגד לנידותה אם הוא למנוע צער, וכן למנוע צער מגשם, וא"כ מ"ש מניעה הזו ממניעה הזו. ובאמת, קושיא זו קשה גם על דעת הגר"א [ומ"ב, דמשמע דהולך עם זה], למה חוט ומשיכה אסורה כאן, ואילו בנדה וגשם לא מצינו הגבלה כזו.

(ה) וע' בגר"ז במהדו"ב דמיישב, דיש לחלק בין מניעה מדבר תמידי ותדירי ומעשה יומיומי כגון נדה וגשם, ובין מניעה ממקרה שקרה כגון מכה; דהיכא שהוא יותר הדרך, יותר קל לבטל ולטפל אליו דבריו, ולומר שהוא יותר טפול להגוף, משא"כ דבר שאינו מצוי כ"כ. לא היבנתי מש"כ כאן.

(ו) ועפ"י סעי' זו, רטייה רגיל המגיע עם ה'קליפים' לסגרו, יש מי שכתב דהקליפים אסורים, דהרי הם כחוט ומשיכה, כיון שהוא חשיב ומשתמשים בו שוב ושוב.

(ז) אך, לכאוף אינו ממש דומה מילתא למילתא, דהיכא שהוא עשוי ומיוצר ומיוחד לשימוש הרטייה, ודאי נתבטל, וכל הנידון כאן הוא בחוט ומשיכה סתם, ובזה הבעיה, ולא בדבר המיוחד לזה.

(ח) וסיכת בטחון, או גומי, לסגור בהם הרטייה, לכאוף עדיין נקרא אינו חשוב, ועוד, דתשמישם הוא להיות בטל לכ מה שהוא כורך עכשיו. סברא אחרונה הזו אינו ברור לי, דמ"ש חוט ומשיכה של השו"ע.

(ט) Rheumatic Bracelet דמועיל נגד כאבי מפרקים, מותר ע"פ סעי' הזו.

סעי' כ"ג – זגין, עגולים ירוקים [סעי' ל"ח ול"ט]

(א) דבר שאינו חלק מהבגד, אינו רשאי לחברו להבגד ולומר עכשיו הוא חלק מהבגד, דאינו, ואינו מותר אלא אם הוא רגיל וארחיה.

(ב) ולכן, כיסים התפורין להבגד, מתיר הביה"ל, ואילו עד בדיקה, אסר ר' משה"ל לחברו לבגד ולצאת עמו. וכן, הlining של המעיל מותר גם בקיץ, כיון שהוא חלק מהבגד.

^{ע"ג} מ"ח.

סימן ש"א – הוצאה

- (ג) [ע' בתשו' שכ' הגרפ"א פאלק שליט"א אל א"א שליט"א אודות סוגיא זו בכלל, ועל Hoods בפרט, ותאיר עיניך בהאי ענינא.]
- (ד) וציצית פסולות על טלית, גמ' שבת רף קל"ט, חייב על הציצית – משמע, אפ' דבר שהוא דרכו בכך, עדיין אינו נטפל להבגד. ודין זו נפסק בשו"ע סעי' ל"ח. ומק' הגמ', מ"ש מכילה, מובא בסעי' ל"ט, דיוצא עמו אפ' אם יש עליה רצועות שאינם עושים כאן כלום, ורק משתמשים בו בעת שהוא משמש כעין אוהל. ומשני, ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי, רצועות לכילה לא חשיבי ובטלי.
- (ה) נמצא, כל דבר שאורחיה, וטפל, מותר. אם אינו אורחיה, או שהוא חשוב בפנ"ע כגון ציצית, אינו בטל, והוי משאוי. כשהציצית כשרים, לית מאן דאסר, דזה ודאי חלק מהבגד. מבואר מהפוסקים דציצית כשרים יוצאים בו גם בלילה, משום דנוי הוא לבגד. משא"כ פסולים, אינו נוי. והק' חזו"א, ולכה"פ יהיה כתכשיט, שנראה עכשיו כבגד כשירה עם ציצית כשירה, אפ' אם באמת פסול. וצ"ע.
- (ו) מכסניים חסידיים, שיש להם למטה כעין 'גרטל' קטו לקשור המכנסיים להSocks. וזה מותר כיון שהוא צורת הבגד.
- (ז) מעיל עם חגורה, פתוח, לכאן' גם זו צורת הבגד, ומותר, אפ' היכא שאינו תפור, רק מונח בלולאות.
- (ח) ועפי"ז, דנו הפוסקים בכל אופנים שונים. חליפה, שיש על השרוול תווית עם שם חברת הייצור. וזה מותר ממ"נ, או שהוא בטל וטפל מחמת אי חשיבותו, או שהוא תכשיט. ונבאר בהמשך מה אם מפריעו.
- (ט) וכן היתירו תווית השטענז, או התווית עם שמו עליו.
- (י) תווית של הנקוי יבש, אם הוא במקום שאינו נראה לגמרי, כגון תוך חליפה, הוא טפל ובטל להבגד. ואפ' אם הוא במקום שעלול בנ"א לראותו, כגון מאחורי עניבה וכדו', הרי אינו חשוב, ודעתו להסירו, וא"כ לכאן' טפל להבגד ומותר. וכן נקט המנח"י^ע באר משה ושאר פוסקים. וטרחו למצוא טעם להשמועה שר' הוטנר אסר, ולא היצליחו. [חילקו בין דיני חציצה לדיני הוצאה.]
- (יא) ומביאים בשם ר' משה, דהיכא שיש לו קפידא עליו, ואינו רוצה אותו באופן חיובי, א"א לומר דטפל להבגד, ולכן פסק ר' משה דיסירו לפני שבת, ואם לא עשה כן, מותר לצאת בו בשבת. ולכאן' הכי יש לנקוט.
- (יב) כאן מבואר, תווית נקוי יבש^ע המפריעו מעיקר הדין מותר אך נכון שיסירו מבעו". ויש להק', מ"ש ממה שכתבנו בריש הסי' לגבי פופקורן תוך שיניו המפריעו יש בו בעיה לצאת בשבת [ובשם המנח"י] – מ"ש הכא מהתם. וי"ל, התם היה דבר המפריע תקוע על גופו, משא"כ כאן מיירי במחובר, ומחובר טפל ולא תקוע.
- (יג) יש מביאים ראיה אם אומרים דמקפיד הוא טפל או משאוי מסי' י"ג, דהט"ז שמה איירי בטלית שנפסלו כל ארבע ציציותיו, דמותר לצאת עמו לרשה"ר, דוכן אינן חשובין, וכולן טפילין. והק' עליו ר' מרדכי באנעט, הא הוא מקפיד עליו, ומיד בצאת השבת הוא יסירם,

^ע ג' ל"ו.

^ע וה"ה מה שמצוי בחליפות חדשות שתפורים מאחורה עם X.

סימן ש"א – הוצאה

וא"כ איך נטפלו – הנך רואה מדברי הט"ז דס"ל דגם במקפיד אמרי' טפל ובטל^פ. והמ"ב נקט כהט"ז.

(יד) אמנם, יש מקום לחלק קצת^{פא}, דציצית הרי מתחילה הוא חלק מהבגד ועכשיו נעשה פזול, ולא אמרי' דע"י הקפדתו ממילא נעשה משאוי להבגד, אלא אמרי' דעדיין נטפל, משא"כ תווית נקוי יבש, מעולם לא היה חלק מהבגד, וכדי לטפלו הבגד צריך שיהיה ממש טפל, והבהקפדה לחוד שוב אינו חלק מהבגד.

(טו) ע"פ כל הנידון הזו, התווית של חברה ייצור על שרוול, אם הוא מקפיד, יהיה תולה על מח' הזו, ואולי דומה יותר לציצית יותר מנקוי יבש, ע"פ סברות הנ"ל, ועוד סברות אחרות הניתן לומר.

(טז) ואם הוא בן א"י, ורוצה התווית שמה, כתכשיט, מותר. ואם נוסע לחו"ל, ודעתו לחזור, הלא היה חלק מהבגד, ועכשיו נעשה מקפיד, לכאו' דומה להט"ז, ומותר.

(יז) כל מיני וסוגי כפתורים כגון של 'פראק' או שיש על איזה מעילים על הכתפיים, וכו', הם חלק מצורת הבגד ומותר בכל אופן.

(יח) Pocket Squares, אם הם תפורים, מותר, אינו תפור יל"ע, דהואיל והוא בהכיס, יש בו יותר צורת הוצאה, כמש"כ לגבי מקל בידו.

(יט) כ' הרמ"א, חיבור לבגד מהני רק בדבר שדרכו להיות מחבר, אבל שאר דברים לא [ומ"ב דן אם עובר באיסור דרבנן או דאורייתא]. וממשיך הרמ"א, מותר לצאת במטפחת שמקנחין בו האף אם מחובר לכסות. וקשה, מהכ"ת מותר לחבר המטפחת להכסות, הא אינו הדרך.

(כ) ומ"ב פ"ד ושעה"צ ק"ג מבואר די' ב' מהלכים כאן. שי' הגר"א הוא דאה"נ הוא דבר חשוב, ואה"נ אם אינו הדרך יהיה אסור, אבל כאן הוא כבר נתפשט להיות הדרך לצאת ככה בשבת, עם מטפחת תפורה לבגדו, ולכן מותר כיון שבאמת אורחיה הוא^{פב}. ועפי"ז כ' מ"ב בזמננו אין לנו היתר לזה, ולא נתחדש מהגר"א שום חידוש לדינא, מלבד ד'דרך' נוכל לקבוע ביום א' בשבוע, וגם דלא איכפ"ל מדוע הדרך הוא כן, ואפ' עשו כן רק להתיר מצד שבת, מותר.

(כא) ומהלך השנייה הוא המג"א וט"ז, והם חלקו על חידוש השני של הגר"א, וס"ל דרק נעשה אורחיה אם אנשים עושין זאת משל עצמם, אבל אם עושים איזה 'שטיק' כדי להתיר בשבת, אפ' אם הוא מפורסם עדיין אינו הדרך. ולכן פירשו ממש הפוך מהגר"א, וטעם ההיתר הוא משום דמטפחת הוא דבר כ"כ לא חשוב, ואין לא שום חשיבות בפנ"ע, ולכן אם הוא תפור בשני תכיפות נקרא טפל להבגד.

(כב) ע' שעה"צ בסופו שמק' על המג"א. ועיין בגר"ז דלמד דמטפחת אינו חשובה כלל ביחס להבגד. ואולי זה מיישב קושיית השעה"צ.

(כג) ונפק"מ בין ב' מהלכים אלו, הוא מה שהבאנו כבר מאג"מ^{פג} באשה שרוצה לחבר עד בדיקה לבגדה כדי שיכולה לעשות בדיקה במק"א, וכ' ר' משה דשאני ממטפחת דכאן, דכאן הם

^פ התן מותר רק בדיעבד, אך זו מצד חשבון של הלכות ציצית, אבל מצד שבת מותר לכתחילה.

^{פא} שש"כ י"ח קמ"ז.

^{פב} ואה"נ, אלו שהיתחילו המנהג לכאו' עברו באיסור הוצאה, דזה היה טרם שהיה הדרך.

^{פג} ג' מ"ח.

סימן ש"א – הוצאה

השתמשו בו בעת שהיה מחובר, משא"כ הבדי בדיקה. ואה"נ אם היתה משתמשת בו בעת שהוא מחובר, היה ר' משה מתיר ע"פ המג"א וכו', ואילו לפי הגר"א יהיה אסור.

(כד) נמצא, יש לנו מקור גדול ויפה להתיר יציאה לחוץ עם פדים מחוברים לבגדי תחתונים, דהרי היא משתמשת בו בעת שהוא מחובר, ודרכו בכך, וטפל, ובין להמג"א ובין להגר"א יהיה מותר. ואין לחלק בין חיבור לחיבור, דהרי רואים שר' משה השווה תפירה למחט, אפ' אם לדידיה מחט אינו בכלל מלאכת תפירה.

(כה) בסעי' ל"ט: כילה שיש בה רצועות, מותר להתעטף בו ולצאת, ואין הרצועות כמשאוי כיון שמבוטלות. אבל אם הם של משי, חשיבי ולא בטלי. "וה"ה לכל דבר שנפסק מן הבגד וראשו אחד מחובר, כגון לולאות, ואינו חשוב מותר לצאת בו, ואם חשוב הוא, אסור לצאת בו."

(כו) מ"ב סקק"נ מביא דברי חיי"א [בסי' נ"ו] המפורסמים, דכל היכא שיש לולאות שנפסקו צד אחד או שאר דבר בבגד כגון כפתור וכדו', אן דעתו להחליפו או להסירו, בטל וטפל ואינו משאוי, אך אם דעתו להשלימו, ולתקנו, הרי הוא חשוב ונחשב כמשאוי. ומוכיח כדבריו מציצית בסעי' הקודם, דהוי משאוי אם דעתו לתקנם, ורק אם כל החוטים קרועים מותר לצאת, דאז אינו בדעתו להשלים אלא להחליף.

(כז) והנה, מסתימת לשון שו"ע כאן משמע דגם היכא שדעתו לתקן מותר, ומאידך, הוכיח החיי"א מסעי' הקודם דציצית דהוא צודק. וא"כ, מהו פשט בשו"ע.

(כח) ויש שרצו לומר, דהשו"ע איירי כשאין בדעתו להשלים. וזה דחוק מאוד, עד כדי שהחיי"א עצמו לא יישב כן, אלא כ' דהשו"ע צ"ע, ואינו אומר פשט בשו"ע, אלא כ' לדינא מה שנראה לו.

(כט) והמ"ב, אינו מיישב השו"ע, ואינו כותב שהשו"ע קשה והדין עם החיי"א, אלא כ' דברי חיי"א בסתמא. נמצא יש לנו מח' שו"ע וחיי"א, עם קושיא על שו"ע, ומ"ב דאינו מדחה השו"ע.

(ל) ותהל"ד, וכן משמע בערוה"ש^{פד} ולבוש, מיישבים דעת השו"ע, ע"פ סתירה בר"ח דבמקום א' כ' ציצית הוא משאוי כיון שדעתו לתקנו, והמק"א כ' משום דהם למצוה, ויישב, דבכדי להיות משאוי, בעינן תרתי לטיבותא, שיהיה עתיד להשלים, ועוד, דכשמשלימו יהיה מצוה, ואם יש ב' תנאים אלו עכשיו הוא משאוי, אבל בלא"ה, כגון לולאות בעלמא, אינו משאוי, ובטל, ומותר.

(לא) ועכשיו שיישבנו השו"ע, יש להק' על החיי"א, מדוע מותר הרצועות של הכילה, הא יש להם חשיבות בעתיד כשישתמש בהם, וא"כ הוא בכלל דעתו להשלים, וכי היכי שזה מותר ה"ה לולאות שדעתו להשלים יהיה מותר. וכן הק' המחזה אליהו. וע' לקמיה.

(לב) עכ"פ, השו"ע מיושב, החיי"א צ"ע, הפוסקים נקטו כהשו"ע. ולדינא, יש לחוש להחיי"א, ולכן יגמר בלבו לבטל ולהחליף, ובזה יצא ידי כולם.

(לג) אם גמר בלבו לא לתקנו, אם במוצ"ש הוא נמלך גמור, מותר לתקנו, דבשבת לא היה משאוי. וזה עצה למורה הראה שיישיב להשואל. [עובד רק פעם ראשונה]. ור' משה שטרנבוך פקפק על היתר זה.

סימן ש"א – הוצאה

(לד) כפתור רפוי, אבל עדיין הוא במקומו, ומשלים להבגד שנראה מושלם, גם להחיי"א מותר, כיון דעכשיו משמש להבגד. וכן כפתור רפוי אבל מועיל עדיין לסגור, מותר לכו"ע. כפתור סדוק, או רפוי שיחליפו ולא יחזיר את זה, מותר גם להחיי"א.

(לה) וכאן המקום לדון לגבי אותם כפתורים שתפורים בקצה החולצה כדי שישתמש בהם אם יפול א' מכפתורים הרגילים.

(לו) והיה מקום לומר שזה יהיה מותר מטעם שהיתרנו מטפחת תפור לבגד, או משום הגר"א דזה אורחיה, או משום המג"א דזה אינו חשוב, אך לפי מה שביאר ר' משה דכל ההיתר הוא רק כשמשמש בו בעת שהוא מחובר, אין להתיר מכאן^{פ"ה}.

(לז) ולפי החיי"א, הרי כפתור הזו הוא דעתו עליו להשלים, דהיינו כשיבא הזמן להשתמש בו הוא יקח אותו ויחברו במק"א, וא"כ זהו דעתו להשלים דאסר החיי"א^{פ"ו}.

(לח) ואה"נ, אם יחליט שאינו הולך להשתמש בו בשופו"א, מותר גם אליבא להחיי"א.

(לט) והנה, היה קשה לנו למעלה אות ל"א על החיי"א מכילה. ועוד הק' הבאר משה, דלפי החיי"א נמצא דמעיל שיש לו אפשרות להכניס בו Lining ויש שמה רוכסן, הרוכסן יהיה משאוי הואיל ובדעתו להשלים.

(מ) וע"כ צ"ל איזה סברא לחלק, דכילה ומעיל כך הוא צורתם אפ' אם אינו משתמש בו עכשיו, משא"כ לולאות, אם נפסק מצד א' זו אינו צורתו. א"נ, זה כתיקונו, וזה מקולקל, וכל שהוא כתיקונו הוא טפל ואינו משאוי, משא"כ דבר מקולקל, בזה דעתו להשלים הוא בעיא.

(מא) ועפי"ז, לכאור' יש להתיר כפתורי החולצה, דהלא זהו צורתו, ואינו מקולקל, ודרכו וכו' וכו', ואין לדמותו ללולאות שנקרעו אלא לכילה ורצועות, ולמעיל ורוכסן.

(מב) אם כבר נפל א' מכפתורי חולצתו, ובדעתו לדקחת א' מאלו במקומו, עדיין הוא צורתו, אבל אין זו ממש כתיקונו, ואולי זה נפק"מ בין מהלכים הללו, ואינו פשוט כ"כ.

(מג) עוד חילוק בין הא דכילה ורצועות ובין לולאות, וכן משמע בחיי"א, דרצועות הללו של הכילה אף פעם היו אמורים להיות חלק מהלבישה, אבל הוא חלק מהעמדת הכילה כשאינו לובשו, וא"כ עכשיו בשעת לבישה אפ' כשדעתו עליו אינו משאוי; לעומת לולאות היו פעם חלק מהלבישה, וכך אמורים להיות, אך עכשיו נתקלקל, ודעתו להשלים בזה הוא משאוי.

(מד) ולפי סברא הזו, יוצא חילוק בין כפתור ולולאות ובין 'וו' לתלות המעיל, כי זה אינו מהלבישה אלא מהאיכסון. וגם יל"ע לפי סברא הזו מה הדין כשכבר נפל כפתור האוריגינל.

(מה) היוצא לדינא מכל הנ"ל: מעיקר דדינא אנן קיי"ל כהשו"ע ולא כהחיי"א. נכון וטוב וראוי להחמיר כהחיי"א. גם אליבא להחיי"א, אם אין דעתו להשלים מותר בכל אופן. כפתורי חולצה, גם להחיי"א אפ' היכא שלא ביטלו יש הרבה מקום להקל^{פ"ו}, וכן הוא מנהג העולם. אם כבר נפל א' מכפתורי החולצה, בזה חמיר טפי, ולכן יבטלו כשי לצאת ידי כולם.

(מו) כפתורים בשקית התפור להבגד, זהו משאוי רגילה.

^{פ"ה} אם הוא ממש אורחיה, ר' משה יסכים להתיר בכל אופן, לכאור'.

^{פ"ו} ואה"נ אסר השש"כ י"ח ל'. וע' באורל"צ שהוא ג"כ אסר, כ"ט ט'. וזה מעניין, כי כבר נתבאר דהשו"ע חולק על

החיי"א, ושבק"ש ונקט חיי"א?!

^{פ"ו} מחזה אליהו בשם ר' אלישיב.

סימן ש"א – הוצאה

(מז) יל"ע, מה שמצוי בבגדי אשה כגון מעילים, אם יש בהם כפתורים מיוחדים, פעמים יש כפתור נוסף תפור להתווית – זה פחות הצורה, ואינו טפל כיון שהוא חשוב^{פח}.

סעי' כ"ד – כ"ז: סוגיית קמיע

- (א) קמיע, אם הוא מומחה, יוצאין בו ואם אינו מומחה, אין יוצאין בו.
- (ב) ומ"ב פ"ח כ' הא דמותר הוא רק כשלוּבשו אבל נושאו בידו לא. וטעם ההיתר הוא משום דתכשיט הוא לחולה כא' ממלבושיו.
- (ג) וסעיפים אלו מאריכים מה נקרא מומחה, ואיך נעשה מומחה, וכו'.
- (ד) וקשה, למה קמיע שאינו מומחה אסור, הא למה יגרע מכבלים, דאורחיה הוא לו ומותר. ולא מיבעיא אם הוא ספק אם הוא עובד, דיש להתיר, אלא אפ' ודאי אינו עובד, מ"מ יהיה ככבלים.
- (ה) והנה, המ"ב כאן ס"ק פ"ז מציין לסי' ש"ח ס"ק קכ"ט. והמעין שם יראה דמבואר דאין חיוב חטאת על הוצאת קמיע, דדרך מלבוש הוא, ואינו אסור אלא מדרבנן. דהיינו הקושיא הנ"ל הוא כ"כ חזק עד כדי שהוא אמת! ואינו אסור אלא מדרבנן. ומדוע? ומביאים לבוש דכ' דאסור דילמא אתי לאתווי, דהיינו כיון שאינו עובד, יש חשש שיסירו מעליו כי בין אינו עושה כלום, ונמצא מעביר ד"א. ואולי זהו פשט במ"ב שאסר מדרבנן. וכן נראה.
- (ו) והמ"ב שם מחלק, דלרשה"ר אה"נ אסור מדרבנן, אבל לכרמלית לא גזרו כ"כ, -וכל זה בקמיע שיש צד שעובד, אבל קמיע שודאי אינו עובד, אסור אף לכרמלית.
- (ז) והנה, מכל מה שלמדנו עד כה, לא מצינו מ"ב שיחלק בגזירה חשש אתי לאתווי בין רשה"ר לכרמלית, ועוד, עד כאן מצינו שיאסרו רק היכא שיש סיבה למה יסירו, אבל סתם להוריד בלי שום טעם לא מצינו שיגזרו. וא"כ מאי שנא כאן.
- (ח) ונראה, דחדא מתרצת לחברתה, דמכיון שכאן הוא חשש אחרת, שיסירו כיון שאינו עושה כלום, לא אסרו רק בכרמלית, וגם ברשה"ר אם ודאי אינו עובד. ועדיין צע"ק.
- (ט) עכ"פ, אולי יש לנו מכאן מקור לאסור יציאה בדבר שאינו מועיל כלל, משום חשש שיבא לאתווי.
- (י) עפ"י סעי' זו צריך לדון אודות יציאה עם חוט האדום על זרועו – האם זה ספק קמיע, או ודאי אינו עובד. ולכאנ' יש לו קולא יותר מקמיע, דהרי אין בו חשש שיסירו כיון שקשור עליו, משא"כ קמיע קל להסיר, וא"כ אולי אין אומרין בו בכלל גזירה דאתי לאתווי.
- (יא) Patch של ניקוטין או שאר תרופה וכו', האם יהיה כקמיע ורטייה.

סעי' כ"ח – מכה ומטבע

- (א) פסק שו"ע, אם יש לו מכה על רגלו, כורך עליו מטבע, ויוצא, כיון שלא רק מגין אלא גם מרפא.
- (ב) ומ"ב מביא להלכה דגם אם הוא רק מגין, מותר, ע"פ מש"נ בסעי' כ"ב.

^{פח} וע' שש"כ שיש סברות שונות להתיר כפתורים, ושייכם גם לגבי כפתורים הללו.

סימן ש"א – הוצאה

(ג) ויש שרצו לומר מכאן, דמותר לצאת עם IV Port הואיל והוא להריאות הגוף. ופשוט דזב אינו, דאינו עושה כלום, אלא מאפשר אפשרות בעתיד להכניס מה שרוצה, אבל עכשיו כשיוצא אינו עושה כלום, ואינו מגין משום דבר. וגם אינו אורחייהו בהכי.

(ד) מ"ב ק"ח בסופו: חשש לצביעה מחמת הדם.

סעי' כ"ט – ל"א: טלית מקופלת

(א) המציאות דבו איירי בסוגיות והשו"ע אינם רלוונטים לנו, ולכן נברר הכללים ולא הפרטים.

(ב) סוגיא שלנו הוא לברר מה נקרא לבישה ומה נקרא משאוי. ואינו תולה על הלכות, אלא תולה על הדרך במקום שהוא בזמן ההוא, כ"כ פמ"ג במ"ז. ושו"ע כ' דהלובש טלית כמו צעיף הוא משאוי, ובזמננו אם הוא באתרא של רפורמים [ח"ו], יהיה אחריה ודרך לבישה ומותר.

(ג) שבת קמ"ז, היוצא עם טלית מקופל על כתפיו, חייב חטאת. ומבואר שם מרש"י, דגם אם על ראשו וכתפיו הוא לבוש כדרכו, הואיל ושאר הבגד הוא נושא על כתפיו, שאר הבגד הוא משאוי הגם שמקצת הראשון הוא מלבוש. פלגין בגדים.

(ד) בסעי' ל' מותר לצאת בטלית סביב הצוואר. ומסביר המ"ב קט"ו, אינו סתירה להנ"ל, דכאן באתרא דאורחיה, משא"כ בהנ"ל.

(ה) א.ה. בסעי' י"ג וי"ד ביארנו דכל שהוא מלבוש שרי, וכל שאינו מלבוש, אם הוא דרך מלבוש, שרי. ודרך מלבוש היה נידון שמה מה נקרא עיטוף, ראשו, מקצת גופו או רוב גופו. וזה מה שמוכח כאן סקקי"ב. והנידון כאן הוא מה נקרא לבישה בבגדים והדרך בכך, ומהו השאתם, ומה נקרא עיטוף ודרך לבישה אפ' אינו לובש באמת. ואם אינו ממש עוטפו, ואינו דרך הלבישה, זה מה שאסורה כאן.^{פ"ט}

(ו) מהו דרך? ע' מ"ב קכ"ז ד"דרך איזה אנשים לילך כך לפעמים" מיקרי הדרך.

(ז) נשאל לר' אלישיב אודות לבישת סוודר סביב גופו, כעין גרטל, האם זה לבישה. והשיב, דהדרך לעשות כן הוא רק היכא שאינו רוצה ללבשו אך גם אינו רוצה להשיאו בידו, ולכן כורכו, ואינו מותר אלא אם הוא הדרך לפעמים לצאת כן בלבישה ולא במקום השאתו. ועפי"ז, סוודר ע"ג כתפיו עדיף טפי מסביב גופו, דזה מקצת אנשים עושים כן לפעמים ללבוש 'מחצה'.

(ח) שו"ש^י מביא בשם רש"ז, דהגבהת חליפה ע"ג ראשו להצילו מגשם הוא הדרך לפעמים.

(ט) חו"ש^{כ"ט}, לכסות פניו בטלית אינו הדרך, ואסור לעשות כן ברשה"ר. ובזמננו לכאן הוא כן הדרך.

(י) א.ה. הא לובשו ומעטף בו, ועפ"י מש"כ למעלה, כל הנידון הוא רק מהו דרך עיטוף ולבישה, אבל לבישה ממש מאי איכפת לך. וי"ל, חלק הזו אינו מעטפו, ואינו הדרך בכך, ואינו לבישה, ולכן אסורה. וכל מה שהיתרנו דרך עיטוף, היינו רק אם ממש עוטפו, כגון הלובש סדין כמו טלית, אבל אם לובש מפה ארוך וגדול, ותוחב כל השאר המגולגל בפנים, הרי אינו עיטוף, ואינו דרך לבישה, ואסורה.

^{פ"ט} בגר"ז יש משמעות [אינו מוכח] דכל שהוא דרך עיטוף שרי. והנה, מלבד שאינו מוכח מדבריו, ומלבד שמ"ב קי"ב וקי"ח אינו משמע כן, לכאן רוב הסוגיא בא לאפוקי צד הזו, והסוגיא כולה מאוד דחוקה ומצומצם לפי"ז. והנראה לענ"ד כתבתי למעלה, בס"ד.

^י כ"ו.

^{כ"ט} קל"ט.

סימן ש"א – הוצאה

(יא) כל שהוא חלק ודרך מהלבישה, מותרת, כדמבואר מ"ב סקקי"ז דמותר להגביה בגדו קצת כדי שלא יתלכלכו בטיט. וכן מבור מקי"ג.

(יב) ועפי"ז, מה שאנשים עושים שמשחקים עם חוטי הציצית או הגרטל, הוא הדרך ומותר. וכן לחכך גבו מותר אפ' אם מגביהה חליפתו, וכן מותר לת' Tuck In חולצתו.

(יג) ויל"ע, מהו ללכת עם עניבתו מושלח ע"ג כתפו, האם זה דרך לבישה, או דומה להא דר' אלישיב.

(יד) בזמננו, הדרך ללכת בשרוולים ארוכים מגולגלים, ולכן מותר. ולפני שהיה הדרך, היה נידון בין ר' משה^{צב} והבאר משה, שר' משה היחמיר, ובאר משה היתיר משום דעושים כן מטעמים טובים וכו'. וזו לבד אינו כ"כ טענה, דלא משנה למה ומדוע הם עושים, ואינו מותר אלא א"כ עושים כן מחמת אופנה. [דרך' לבד אינו מספיק, מהא דר' אלישיב.]

(טו) ר' משה שהיחמיר, ס"ל דיש חולצות עם שרוולים ארוכים, ויש עם קצרים, ומי שיש לו ארוך ומגלגל, חושב לעצמו הלואי שיהיה לי קצר, וא"כ הוא משאוי. ועפי"ז בזמננו, הוא הדרך דווקא לגלגל ארוכים ולא ללבוש קצרים, ולכן מותר.

(טז) כי מיבעיא לן, בחולצה לחפתים, שגלגלו, דבזה ודאי חושב הלואי שיהיה שרוול רגיל לגלגל ולא יותר ארוך, ולר' משה יאסור. ולמעשה, הוא עדיין 'פעמים' שיתיר המ"ב. [ואין זו ברור, דהוא דאולי הוא 'דרך' כמו סוודר לר' אלישיב. ויש לחלק.]

(יז) לבישת חולצה ע"ג כתיפיו, בלי להכניס זרועותיו להשרוולים, מלבד גזירה שמא יבא לאתווי, שבשש"כ בשם רש"ז אסר רק ברשה"ר, יל"ע האם זה דרך לבישה. והנה, במקומות חמים, ודאי הוא הדרך, כגון ב"ב וירושלים. ובשאר מקומות יל"ע בהמציאות. [ואין לטעון דזה דומה להא דר' אלישיב דזהו לבישה לפעמים במקום השאתו, דאינו כן.]

(יח) באר משה^{צב} דן בלבישת חליפה ע"ג כתפיו, ומסיק לאסור משום עמי הארץ דמשווים זה לשאר הוצאה, ואינם מחלקים דזו הדרך וזו לא. ופוק חזי, דע"ה מדמין מילתא למילתא אפ' אין שום קשר ביניהם.

(יט) ומגבת סביב צווארו, זה שהוא מעטפו ממש, הוא דרך לבישה ועיטוף ומותר, כי מיבעיא לן הוא השאר שאינו עוטפו. וע' מהרש"ג^{צז} שמצדד להקל אם עושה כן גם בימות החול, ומחממו בימות החורף.

(כ) והנה, אפ' אם נוכל להקל לקחתו ככה להמקוה, איך מותר לחזור עם זה, הא לכרוך עצמו עם מגבת רטובה ודאי אינו הדרך. ואיו זו טענה, דהואיל וחל עליו שם מלבוש, הוא מלבוש בכל אופן, דומיא לצעיף ממש רטובה, שאינו הוצאה ללבוש אפ' אם אינו הדרך, הואיל ומלבוש הוא, וה"ה בזה.

(כא) וכל זה הוא מלבד איסור הכנה, שהוא בעיה לקחת המגבת עמו בחזרה.

(כב) אשה הלובשת חצאית ארוכה, וע"ג מעיל, ואינו רוצה שהחצאית יהיה יותר ארוך מהמעיל ויראה בולט לחוץ, ולכן מגלגלת ראש החצאית לקצר אותו; הרי חלק הכרוך הזו אינו דרך

^{צב} ה' י"ז כ"ח.

^{צג} ג' ס"ד ועוד תשובות קרוב לשם.

^{צד} תרע"ח.

סימן ש"א – הוצאה

עיטוף, ואינו מלבוש. אך למעשה, דבר זה הוא די מצוי, ולכן מותר כיון שהוא 'פעמים'. [ואפ' לר' אלישיב, כאן שונה]. [אולי לר' משה יהיה אסור].

(כג) באורופה, מצוי שאנשים לובשים טליתם ברשה"ר מתחת לחליפתם. וזה בסדר, דהוא מלבוש ודרך מלבוש, ולא משנה הסדר. הבעיה היא דמצוי שתוחבים כנפי הפלית לתוך כיסם ושאר מקומות. וזה לכאן' ממש אסורה מכח סוגיא שלנו, שהוא אינו דרך לבישה בכלל, אלא זו היא הדרך להשאיתו ממקום פלוני לפלוני. הניחא מה שמצוי שאנשים נותנים הציצית או סוף חוטי הגרטל תוך כיסם, דזהו דרך לבישה, משא"כ זה, אינו אלא דרך הוצאה, דומה לסוודר דר' אלישיב.

(כד) גרטל הוא מלבוש, והדרך הוא ללבשו ע"ג חליפה, ובזמננו הדרך הוא גם על חולצה. ור' משה דהיתיר רק ע"ג חליפה, היה בזמנו שלא היה הדרך כן.

(כה) מי שנשבר ידו ל"ע, ואחר שנתרפא ואין לו פלסטר, פעמים שלובש Sling ופעמים לא, רק כשכואב לו, לכאן' יש בו חשש אתי לאתויי.

(כו) Suspenders הם מלבוש, גם אם לבוש חגורה, דיש אנשים היוצאים לפעמים עם שניהם. (כז) עניבה היא מלבוש/תכשיט גם אם אינו סגור עד הסוף, אבל אם הוא כ"כ רפוי עד שכמעט ניתר הקשר, הרי זה דמיון שוה בשוה לסוודר של ר' אלישיב.

סעי' ל"ג – מעות תפורים בבגדו

- (א) פסק שו"ע אסור לצאת עם מעות כסף וזהב תפורים בבגדו. הג"ה: ויש מתירים במקום פסידא, ונוהגין להקלא אם צריך לצאת, ועדיף שלא לצאת.
- (ב) וסעי' זו אינו מבין, מהו ההיתר המשונה כאן. וערוה"ש מבאר קצת, דהוא רשה"ר שלנו [דרבנן], והוצאה כלאחר יד, ואם לא נתיר את זה יעבור על איסורים להדיא. ולא היתירו אלא תפורים בבגדו אבל בכיסו הוא דרך הוצאה ואסור. וערוה"ש כ' דעדיף להתפלל ביחידות מלסמוך על היתר זה.
- (ג) מבואר ממכאן דיש מושג של טלטול מוקצה במקום הפסד, ואילו בסי' של"ד אינו מבואר כן. וצ"ל שם בדליקה היחמירו טפי. וצ"ע.
- (ד) בליעת יהלומים. ע' מ"ב שי"ב סקכ"ג, ושעה"צ כ"ה, ואינו היתר אלא לדבר שהוא מכניס לגוף דרך הפה ויוצא מעצמו.

סעי' ל"ה – לבדים הקשים

- (א) מבואר כאן דדבר שאינו חומר מלבוש לא מהני עיטוף. ועפי"ז תמיד אמרנו, עיטוף במגבת או מפה מבגד מותר כיון שהוא דרך מלבוש ועיטוף.
- (ב) ובאמת, כן נקט הגר"ז. וערוה"ש ק"ב נקט דרך מה שהוא הדרך קצת ויוצאים ככה רפעמים מותר, אבל אינו סתם היתר וכלל רחב. ופשטות שאר הפוסקין הוא כגר"ז.
- (ג) ובזמננו, אולי בגלל Homeless, נחשב סדינים ומפה ומגבת כמלבוש למקצת בנ"א, רועים.

- (א) פסק שו"ע, שני מלבושים זה ע"ג זה, בין לצרכו בין לצורך אחרים, מותר. וגם שני חגורות זו ע"ג זו אפ' אם אין בגד מפסיק ביניהם. הג"ה. שני חגורות אינו מותר אלא א"כ יש מלבוש מחלק ביניהם. שני כובעים מותר^{צ"ה}.
- (ב) ומ"ב, כשמבאר החילוק בין מלבושים לחגורה, כ' בס"ק קל"ג, דב' מלבושים דרך אדם ללבוש אותו מפני הקור, אבל ב' חגורות מה הנאה יש. וממשיך, דדאי הוצאה דאורייתא אינו כאן, דהוא עכ"פ דרך עיטוף, והשאלה הוא כאן האם יש איסור מחזי כמשאוי.
- (ג) והנה, יל"ע בכוונת המ"ב, האם זה היתר רק היכא שהוא הדרך לעשות כן מחמת הקור, ואם הוא במקום או במצב שאינו מועיל או אינו הדרך לעשות כן להקור יהיה אסור, או"ד קמ"ל מושג, דבגד על בגד יש בעצם תועלת, ומוסיף משהו, ויש מעלה בשכבות במלבושים, משא"כ חגורה ע"ג חגורה אין בו כלום.
- (ד) והנפק"מ הם גדולים עד למאוד, כגון חולצה ע"ג חולצה – דבשלמא סוודר ע"ג סוודר אולי הוא הדרך, אבל חולצה ע"ג חולצה אין מי שילבוש ככה אפ' כשיש קור גדול, ועוד נפק"מ, אם הדרך ללבוש שנים, האם מותר ללבוש עשר, ועוד הרבה נפק"מ כאלו.
- (ה) ושש"כ^צ כשמבאר היתר זו כ' והוא שבאותו מקום הדרך לפעמים לצאת בשניהם. והוא למד כהצד הראשון, דרך היכא שהוא הדרך מותר, ואם לא, לא. וכבר כתבנו, דאינו מוכח, ואולי המ"ב הודיע לנו מושג.
- (ו) והנה, בסעי' מ"ד הבא להציל מדליקה, לובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף ויוצא ופושט וחוזר ולובש ועוטף. והנה, לפי השש"כ, צ"ל דכאן הוא היתר מיוחד של דליקה, וכ"כ השש"כ בעצמו, אבל לפי הצד השני סעי' זו הוא רק עצה טובה, ואין כאן שום חידוש לדינא.
- (ז) והנה, אין שום מ"ב על סעי' הזו, ויש רק ביה"ל של ה' תיבות, 'דכיון דדרך מלבוש הוא שרי'. משמע מכאן, דזה היתר הישן, ואה"נ אין שום חידוש לדינא היוצא מכאן, לעומת השש"כ שלמד דסעי' הוא היתר חדש. ולפי השש"כ, לכאן ה"ל למ"ב לכתוב משהו. משמע כצד השני.
- (ח) ושש"כ מביא ערוה"ש כדבריו. והמעין שם יראה דהוא איירי לגבי כמה וכמה שכבות, שאסור מלבד בדליקה שיש היתר מיוחד, אבל שניים מותר בכל אופן גם אליבא להערוה"ש.
- (ט) ולדינא, יש לסמוך על סתימת מ"ב, שבלבושים מותר ללבוש כמה שרוצה הואיל ויש מושג של שכבות, וב' שכבות מותר בין לפי המ"ב ובין לפי הערוה"ש. ודלא כשש"כ.
- (י) Shabbos Belt. אלו שהוציאו עכשיו, דהם חגורה ממש למכנסיו, ודאי מותרים. ולא משנה אם הוא יפה או לא, כיון שהוא חגורה באמת, מותר לכו"ע לכתחילה. ואפ' אם אינו על מכנסיו רק על מעילו או חליפה שלו, ג"כ מותר היכא שהמפתח הוא חלק קריטי מהחגורה, ובלי המפתח לא היתה נסגרת. [האם מותר גם כשמלבושיו סגורים עם כפתורים??].

^{צ"ה} ע' ערוה"ש ק"ד, דאם יש גזירה מהממשלה, אסור ללבוש מחשש שמא יבא אלתווי.
^{צ"י} י"ח ה'.

סימן ש"א – הוצאה

(יא) אם המפתח מחובר ותלוי להחגורה ואינו בעצם עושה שום דבר, אסור. ע"ג חליפה שהיתרנו, הוא בלי גרטל. [חגורה הזו ע"ג חולצתו, מותר, דזהו הגרטל שלו – אם ההיתר של גרטל על חולצה הוא משום מלבוש, דאילו הוא משום תכשיט, הלא זה אינו תכשיט כיון שאינו יפה. ואם האנשים הלובשים גרטל על חולצה יניחו את זה במקומו אם אין להם גרטל, זה יהיה מותר.]

(יב) חגורת שבת עשוי ממטפחות, לא גרע משאר חגורת שבת.

(יג) כשרוצה לתת חגורה על איזה בגד, ויש להבגד כבר חגורה מעצמו, מייעץ המ"ב בס"ק קל"ה שיתפור החגורה של הבגד, ואז נחשב כטפל אליו, ואי"צ לסוגרו, ועכשיו יסגור החגורה שרוצה ע"ג המעיל.

סעי' ל"ז – בתי ידיים

(א) פסק שו"ע, בתי ידיים מותרות, כיון דמלבוש הם. ויש מחמירים שיתפרם לבגדו דיש חשש אתי לאתויי. 'וראוי לחוש לדבריו'.

(ב) ומ"ב מביא להלכה דגם אם הוא רק מגין, מותר, ע"פ מש"נ בסעי' כ"ב.

(ג) המעיין בראשונים יראה שיש טעמים שונים למה יש חשש אתי לאתויי, או משום חשש שיפלו [אינו מצוי בזמננו], או משום שיחכך עצמו. והעולם אומרים דיסירם ללחוץ ידיים עם חבירו.

(ד) והעולם אומרים, שלגברים אסור ולנשים מותר. ואולי מקור השמועה הוא המ"ב קמ"א דמבואר דרשה"ר דידן נהגו להקל, ומכל מקום ראוי לבעל נפש להחמיר. והעולם נותנין העיקר הדין לנשים וחומרות לגברים.

(ה) הערוה"ש מיקל בקור גדול, דאז לא יסירם כיון שקר לו. ויש מתירין עפי"ז למי שיש לו Chapped Hands אפ' אינו קור כ"כ גדול, כי גם זה יכאב לו אם יסירם.

(ו) היש מחמירים מתירים אם הוא תתפור או קשור. והק' הט"ז מה זו מועילה. ויישב הא"ר דעכשיו נעשה כאילו שרוול ארוכה. וע' ביה"ל שמביא עוד תירוצ, עיי"ש.

(ז) ועפי"ז, ילדים דכפפות שלהם תפורים או Clasp להמעיל, מותר לכו"ע לצאת בהם.

(ח) ואם הכפפות הם בחוט העובר מצד א' של המעיל לצד השני, כל ספרי הקיצור אסרו. ולכאו', הרבה מעילים מגיעים עם חגורה שאינו תפור בו אלא נכנס ללואות, ומותר כיון שהוא צורת הבגד – ולילדים, וכי אינו צורת הבגד שיהיה להם כפפות כזה? ולכן, היכא שלובשם ודאי יכול להתיר, ואין לחוש לאתי לאתויי. ואפ' אינו לבוש בו, הוא קטן, לצורך עצמו, כרמלית, וסברא הזו, אפשר להקל.

(ט) ברשה"ר, משמע ממ"ב שאין להקל, וכל ה'אין למחות' היתה ברשה"ר דידן. וערוה"ש משמע שהיה היתר כללי גם ברשה"ר אמיתי.

(י) החת"ס לבש כפפות בשבת, אך היה עירוב בעיר פרשבורג.

(יא) שש"כ כ' דכפפות מצוי מאוד שיסירם. ולכאו' יש מקום לחלק בין כפפות, דיש העבים ומסירם יותר, והדקים מסירם פחות.

סימן ש"א – הוצאה

(יב) כפפות חד פעמי, לכאן יש בהם חשש אתי לאתויי, דאפ' כשמיסירם אינו חוזר ולובשם, מ"מ אינו נופלם שמה במקום אלא מוליכם לפח.

(יג) Earmuffs, לכאן יש לחשוש טובא דאתי לאתויי, דמורידם כשמדבר עם חבירו. ואסור גם לנשים. אולי קור גדול שאני.

סעי' ל"ח ול"ט

(א) ע' סעי' כ"ז, מש"כ שם בס"ד.

סעי' מ' ומ"א – כובע

(א) גמ' שבת קלח: האי סיאנה (כובע) שרי וי"א אסורה, הא דאית ביה טפח הא דלית ביה טפח. [אלא] הא דמיהדק הא דלא מיהדק. ע"כ.

(ב) ונחלקו הראשונים האם גורסים 'אלא'. רש"י גרס אלא, ואין כאן שאלה של אוהל אלא של הוצאה בלבד, וזה החילוק בין מיהדק או לא, ור"ח לא גרס, ויש כאן שאלה של אוהל, ומיהדק פירושו 'קשה', וזהו שאלה של אוהל, לאפוקי רכה.

(ג) ויש הרבה נפק"מ בין ב' מהלכים אלו, כגון, רכה, רשה"י, עיר מעורב, רחב פחות מטפח, לבש מבעו"י, קשור ומהודק, וכו'. ושו"ע בסעי' אלו פסק כשניהם לחומרא.

(ד) מ"ב מביא כמה צדדים למה אנן מקילין בכובעים שלנו [מצד אוהל], כגון שאנן קיי"ל כרש"י, ואינו קשה, הוא אוהל בשיפוע, והוא רכה, ועוד אינו מתכוון לצל רק לכסות ראשו. ומסיק דיש להחמיר, אם לא במקום שיש מנהג להקל אין למחות.

(ה) וכובעים שלנו, ודאי יש מעלה אם הוא פחות מטפח, אבל אפ' אם הוא רחב טפח, יל"ע אם יש כאן בעיה, כי אינו לובש להגן ולצל, אלא זהו הדרך אנ"ש, וכי אומרים שהוא לובש אדעתא דזה שייצר אותו. ואפ' אם כן, אולי מקור לכובעים הללו היה לצל, אבל בזמננו כבר לא קשור אל זה.

(ו) Baseball Cap הוא יותר חמיר, דהוא קשה, רחב טפח, והרבה פעמים הוא להגן. כובעי ראש ישיבה ג"כ חמיר מכובעים רגילים. שטריימל עדיף מכל אלו, דאינו עשוי להגן כלל.

(ז) בסעי' מ"א השו"ע מביא רש"י דיש חשש אתי לאתויי בכובעים, ולכן אינו מותר אלא במהודק, או עמוק או קשור או שאר עצה שהרוח לא יגביהו. ומ"ב כ' דעל 'כיפה' אין בעיה דודאי לא ילך בגלוי ראש.

(ח) והנה, בסעי' הקודם המ"ב הביא דרש"י חולק על ר"ח, וזה היה צירוף להקל, וכאן אינו מביא ר"ח כצירוף להקל כלל, אלמא זה אסור לכו"ע. ולכאן הביאור הוא דאפ' לר"ח שאין לו מקור מהגמ', מ"מ לדינא מסכים לאסור כרש"י, דיש באמת חשש אתי לאתויי.

(ט) וא"כ, השאלה מתבקשת, על מה סמכו העולם לצאת בשבת עם כובעים שלנו, הלא יש סעי' להדיא בשו"ע לאסור.

(י) והערה"ש מבואר דיש להקל בכרמלית. והנה, חדא, המ"ב לא הביא את זה, וכן לא הביא כן כל שארי הפוסקים, ועוד, וכי בלונדון, נוי יורק, מה עושים.

סימן ש"א – הוצאה

(יא) ויש אנשי מעשה המקפידים לא ללבוש כיפה מתחת לכובע, ואז שוב ליכא חשש אתי לאתויי כי לא ילך בגלוי ראש.

(יב) וזה מיישב אנשי מעשה, אבל אנשים בעלמא מה איכא למימר. וצע"ג.

(יג) יל"ע, מה הדין כשיש כיפה 'Trapped' תוך הכובע.

(יד) יל"ע, מה הדין ללכת ברחוב או חוץ בכובע או בכיפה שלו.

סעי' מ"ב ומ"ג – מצא דברי קדושה

(א) אע"ג דבדרך כלל פחות פחות מד"א אסורה, כאן היקילו. ועדיף לעשות מחבירו לחבירו, כל א' פחות מד"א, ע' סי' שמ"ט.

(ב) ערוה"ש קי"ז, ספרי דפוס נכללים בהיתר זו.

(ג) יש שכתבו דדברי תורה הנדפסים לחד פעמי כגון עלונים, אין להם היתר זו.

(ד) בדליקה היחמירו יותר מכאן כיון שיש בהילות.

(ה) קמיעות לא מצילין. והק' ר' משה^צ מדוע לא, הא יש בהם שמות הקדושים.

(ו) גר"ז נ"א: מוטל בבזיון אינו כשהוא נמצא בשדה וכדו', רק אם יש חשש בע"ח, גויים, או גשם וכדו', אבל סתם מונח שמה לא. חמה לתפילין לכאו' דינו כגשם.

(ז) בסעי' מ"ג יעטוף עצמו בס"ת. וק' מהו העיטוף הזו – אה"נ הוא שנוי, אבל לא יותר מזה, כי אינו דרך מלבוש, ואינו בגד ואינו שום דבר, וא"כ למה לא אמרו יביאו בשנוי. וצע"ג.

(ח) אם פחות פחות אינו אפשר, יעשה ע"י גוי, ואח"כ ע"י חשו"ק, ואח"כ שנוי.

(ט) ומרשות לרשות, הגר"ז נ"ב מייעץ, דהמוליכו, ילך אם ידיו בפנים, ובדרך הליכתו חבירו העומד בפנים יקח ממנו, ואף א' עשה עקירה והנחה שלמה. וע' תהל"ד.

(י) בשאר מקומות נתנו עצה לזרוק בשנוי, וכאן לא נתנו כיון דזה גופא בזיון הוא.

(יא) בחידו"ב לרחפ"ש כ' דמיירי כאן רק כשא"א לו לישאר שם, אפ' אם יפספס מנחה ומעריב וסעודת שבת וקריה"ת, ואינו מותר אלא כשאין לו ברירה. ויל"ע אם שו"ע משמע כדבריו או לא.

(יב) מצא תפילין פסולין, תהל"ד כ' דאין ללבשם כיון ששוב אינו מלבוש. וע' פמ"ג לענין תפילין דר"ת.

(יג) גר"ז נ"א: יחלצם מהר משום מראית העין.

^צה' י"ח מ"ב.

סימן ש"א – הוצאה

הערות כלליות שלא נכתבו במקומם, או שנמצאים בסי' ש"ג

- (א) תכשיטין שהדרך להסירן, אסור לצאת ברשה"ר. ולפי"ז יל"ע מהו ההיתר של קשת [Hair Band]. באר משה אסר. ויש לדון, כי אין סיבה חיובי להוריד, ודומה לקמיע, ולא להא דנפיל וכדו'.
- (ב) להחיי"א של לולאות, חליפה שיש לו כיס סגור, ודעתו בעתיד לתוח הכיס, האם עכשיו הוא עובר בהוצאה אליבא להחיי"א. ותולה על כל מה שכתבנו לחלק בין כילה לטלית, עיי"ש.
- (ג) השואל חליפה מחבירו, ויש בו לולאות מקולקלות, האם קובעים לפי הקפדת המשאיל או השואל. וצ"ע.
- (ד) כובע רוסי, Flaps הם חלק מהכובע והדרך, בין אם הם למטה ובין אם הם למעלה. וללבוש ע"ג כובע, הוא חשש אתי לאתויי, ואינו הדרך וכו'. וכובע רגיל ע"ג Beanie הוא יותר קיל.
- (ה) ש"ג סעי' ב' בהג"ה: בתולה עם כסוי ראש אסור דילמא מחייכי עליה. לפי"ז, פורים אסור, וכן אסור להביא לאחותה וכדו' מעבר לרחוב.
- (ו) סעי' ט"ו: מוך באוזם מותר רק אם הוא קשור. ע' מהרש"ג דהיתיר גם אם הוא הרבה בפנים, ועוד, שלא יחזירו אם יצא ונפל. ואם הוא עושה כן חמת הקור, או שאר טעמי בריאות, בסדר. אבל אם נותן באוזנו כדי להתפלל שם בשקט, הוא משאוי בעלמא.
- (ז) סעי' ט"ו: יש איסור בדברים דמחזי כמערים. לפי"ז, הנותן טישו בכובע כדי שיתאים למידתו, הוא מחזי כמערים, ואינו מותר ליתן אלא לפני שבת, ולא בשבת עצמו. Insole אינו מחזי כמערים. Collar stay שהוא גם פותח בקבוקים, לכאוו' יש מחזי כמערים, ולכן אסור להחזירו בשבת רק מבעו"י. וגם זה תלוי בסעי' כ"ב עיי"ש. ויל"ע, למה בסי' ש"א סעי' י"א במפתח של כסף אין נראה כמערים, משא"כ כאן, סעי' ט"ו כ"ב וכ"ג. כה"ק שש"כ י"ח ר"א. ומחלק בין תכשיט למשמשי בגדים. ועפי"ז, נידו"ד אסורה כיון שהוא משמש ולא תכשיט.
- (ח) סעי' י"ז: מפתח בבית, לא יתן לתוך כיסו אלא יאחזו בידו שמא ישכח ויצא. וכ' גר"ז, ה"ה אר דברים אין להכניסם לתוך כיסו בשבת. ואסר גם אם יש עירוב, שמא יצא חוץ לעירוב. קצוהש"ח כ' מנהג העולם לא לחשוש לזה. ועל מה סמכו? ע' מ"ב.
- (ט) עכ"פ רואים חומר הענין, וע' מ"ב סו"ס רנ"ב, דודאי חייב לבדוק כיסו לפני שיוצא.
- (י) למה לא מצניו שיאסרו Ponytail בשבת משום חשש שמא יבא לאתויי על הגומי?
- (יא) Roller-Skates, אלו שמחברים לנעליים רגילים, לכאוו' דומה לכסא גלגלים, וכן Skateboard. אבל Roller-Skates רגיל, הוא מנעל משונה בעלמא, לכאוו'.
- (יב) ויל"ע, מה דינו של Skis.
- (יג) Reflector, ע' חלקת יעקב סי' ק"ד, ולמעשה, ישתמש בו כחגורה, ולכאוו' אם מעילו יש לו חגורה כבר, יניח של המעיל פתוח ויסגור עם זה. וכ' Vest הוא מותר בכל אופן. Sash, יש מקילין.
- (יד) False Teeth הלוּבש רק בכדי שיכול לאכול, הוא שאלה חמורה מאוד.
- (טו) ואם לובש כדי שיראה רגיל, תלוי בגר"ז ומ"ב סעי' ט"ו. וכן Toupe. וע' מ"ב קע"ז שהיתיר להדיא.

סימן ש"א – הוצאה

- (טז) Hernia Belt הוא רטייה. ומי שצריך אותו רק בשעה שיושב, הוא לכאן' כבלים, ומותר.
- (יז) קסדה, מבואר בסי' ז שהוא מראית העין של מלחמה. ולפי"ז, אולי בזמננו הוא מראית העין שנוסע באופניים או אופנוע. ולפי"ז נאסור גם Arm pads וכו'. ואולי זה מותר כיון שיש Skateboard וכו'. וצ"ע.
- (יח) גבר בבגד אשה, ממג"א מבואר דתולה אם עובר בלא ילבש, ואי מותר מזה מותר מזה, ואם לא, לא. וע' שש"כ י"ח ב', ולכאן' זהו כוונתו.
- (יט) Pocket Squares, אם הם תפורים, ודאי בסדר. ואם אינו תפור, לכאן' זה שאלה חמור מאוד, כי הוא בכיס, וידעין דכל מה שהוא בכיס חמיר טפי משאר מקומות, וקשה טפי לומר שזה טפל אפ' אם הוא תכשיט, דהוא כ"כ צורת הוצאה. ושש"כ י"ח ה' שהיתיר מכח גר"ז שהיתיר תכשיט תולה על בגדיו, לכאן' לא נחתי להא דהוא כיס. ואולי כיס זה שאני. ולתפרו בסכית בטחון, יל"ע אם מהני. לכאן' כן.
- (כ) שאלה: מי שיש לו שמחה באולם, ושכח להביא לשמה מבעו"י טיטולים, והולך עם בנו הקטן שצריך טיטולים אבל יכול ללכת בעצמו, מה עליו לעשות.
- (כא) תשובה: ילביש על התינוק ב' או ג' טיטולים, וילכו ככה. דאין הטיטולים נקראים בגד כדי שנימא שהוא מלבוש או דרך מלבוש ועיטוף, ואינו נכלל בהא שמותר ללבוש כמה בגדים, אלא הוא משמשי הגוף, ושניים או שלשה מותר כיון שעדיין משמש להגוף, במה שמונע נזילות, ומגן נגד נפילות וכדו'. ועוד, ספינן לקטן לצורך עצמו.
- (כב) שאלה: מי שנשבר לו צלע, ולובש עליו דבר הנקרא גירד"ל, Girdle, מה דינו לצאת בו בשבת.
- (כג) תשובה: בהמעשה שהיה, לא לבשו על גופו ממש אלא מעל בגדו, ועוד דעיקר המטרת הליבישה היה להודיע לבנ"א לא לקרב ולא לגעת, וא"כ אין לדמותו לרטייה שמטרתו להגן על הגוף אלא reflector שמטרתו הוא הודעה לבנ"א. ואין לדמותו לcast דמותרת משום דשומר צורת הגוף, כי התם הוא על הגוף ממש משא"כ כאן. ועוד, כאן יש חשש אתי לאתויי. אמנם, אי היה מועיל לתיקון הגוף ורפואתו היינו מתירין דומיא דBackbrace. אמנם, לכאן' יש מקום לדון ולהתיר מחמת הא דכבלים – דכבלים מבואר דאי"צ שיהיה דווקא לבוש על הגוף כמו שביארנו התם, שר' משה לא היתיר ודן על שעון מחמת כבלים, והתם מותר כל שאורחיהו בהכי, עם הגבלת המאירי או שאר הגבלה שהיזכרנו שם, ולכן אולי זה בכלל כבלים ומותר, ועיין.

סימן ש"א – הוצאה

--- הוצאה חלק ב' ---

כאן יתבאר שאר דינים השייכים להל' הוצאה, כגון חובת בדיקת בגדיו, ומה יעשה מי שנמצא עליו משהו בשבת ברשה"ר, וקצת דיני רשויות ועירובין

שאר דיני הוצאה בשבת

- (א) קודם יציאה מביתו בשבת, חייב לבדוק כיסיו שמא יש בהם איזה דבר ויעבור באיסור הוצאה.
- (ב) ויש אוסרים ליתן בהם שום דבר לכתחילה, ודיינו שניקל, אבל לבדוק לפני שיוצא, חייב. ע' סי' רנ"ב סעי' ז'.
- (ג) ולא מיבעיא כיסיו הרגילים שיש אפשרות שיש בהם איזה דבר, אלא אפ' שאר מקומות יש לבדוק בפעם הראשונה, שמא יש בו איזה חתיכת בד או כפתורים או תווית.
- (ד) בסי' ת"ב סעי' ו', אסור לצאת במחט סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא בשבת. והק' שבט הקהתי, הא לא ראינו נוהגים כן, וביאר, דכל האיסור הוא סתם לצאת בלי 'יעד', כגון מפתח על חגורו, או ארנק בכיסו, אבל להוליך דבר מה לאיזה מקום מותר.
- (ה) מי שעבר על הלכות אלו, או שנפל מבגדיו משהו בשבת, אם יעצור הרי זה הנחה, ואם ממשיך ללכת הוא עובר בהוצאה, ולכן יסתובב תוך ד"א שלו. ונבאר בהמשך מה עוד יש לעשות.
- (ו) לבישה הוא הנחה. בליעה הוא הנחה. נפילה הוא הנחה.
- (ז) אם עצר, לא ימשיך ללכת, כי זה עקירה. רק יניחו שם, או ילבשו או יבלעו.
- (ח) כשהוא עצור, מותר להוריד, להעלות, להגביהה, וכו'.
- (ט) כובע על רכב הוא רשה"י, והוא עומד ברשה"ר. ולכן העצה הוא להעלות ע"ג הרכב, וילבשו שם.
- (י) לא כל רכב הוא פשוט שהוא רשה"י, דיש מהם שהמחיצות אינן ישר אלא כמין שני מדרגות, ואינו פשוט איך לדון את זה, אמנם רכב כעין Smart לכאו' הוא מחיצות לכו"ע.
- (יא) תחתית הרכב הוא שאלה גדולה אם הוא רשה"י או רשה"ר.
- (יב) כובע שהעיף מראשו ונח ע"ג רכב [כגון שעבר על יציאה עם כובע], אם הוא כרמלית שרי להכניס ראשו לשם וילבשו על ראשו, ואם הוא על רשה"י, אם מכניס ראשו ורובו להרשה"י, מותר להלבישו שם, ואי"צ דווקא להעלות ע"ג הרכב.
- (יג) לעמוד ברשה"ר ולטלטל כובעו הנמצא ברשה"י, הוא שאלה גדולה.
- (יד) גוי המושיט לו דבר מתוך הרכב וידו חוץ לרכב, אסור לקבלו הימנו, הנחה.
- (טו) מחיצת רשה"י הוא רשה"י, ולכן ילד ההולך על קיר רשה"י, אסור להורידו מרשה"י לרשה"ר. רק הושטת יד מותר.
- (טז) ויל"ע, כשיש Letterbox בהדלת, ומכתב תקוע באמצע, האם מותר לפתוח הדלת, כי מכניס המכתב לרשה"ר לרשה"י. [איירי כשאין אסקופה רשה"י, או גינה וכו']. וכן, איך פותחים דלת כזו עם מפתח על חגורה של שבת. וע' באר משה.

סימן ש"א – הוצאה

(יז) רשה"י, אפ' גדול הרבה הוא רשה"י.

(יח) שיעורים: י' טפחים הוא בין 81-98 CM. ד' על ד' הוא בין 32-38 CM.

(יט) הוצאה פחות מד"א, באותו רשות, פעם אחת, הוא מותר לכו"ע. ולכא' זהו ההיתר לשחק עם ילדיו Whee 123, כי בדרך כלל הוא פחות מד"א.

(כ) ילד שאינו רוצה ללכת ברשה"ר, יעשה ע"י גוי. ואם אינו אפשר, יעשה הוא פחות מד"א, אשתו פחות מד"א, וכו' וכו' [ביה"ל שמ"ט] [חי נושא את עצמו]. וכשמגיע לרשות לרשות, יחפש עצה אחרת.

(כא) כל מה שהוא פחות מג' בטל לקרקעית הרשה"ר.

(כב) מקום פטור. אין מקום פטור בכרמלית, דמצא מין את מינו. ולכן אין לסמוך על היתר זו אלא ברשה"ר לכו"ע. [כמעט ואין].

(כג) רשה"י למקום פטור מותר. רשה"ר למקום פטור מותר. שניהם אסור.

(כד) מקום פטור הוא היכא שהוא פחות מד' על ד', ויותר גבוהה מג'.

(כה) יצא ומצא גרטל בכיסו, לא ילבשו, אלא תוך הליכה בר' אמותיו יכניסו בין בגדו לבשרו, ויעצור – הנחה בשנוי- ויניחו שם בהקרקע או ילבשו, וילך.

(כו) מצא צעיף ברשה"ר, אג"מ ב' קי"ב וחזו"א ק"ה ו', ילבשו ויביאו לתוך ביתו. והק' שבה"ל י' ט"ז, הא זה העברה מרשה"ר לרשה"י דרך מקום פטור. ויש לחלק.

(כז) רשה"י לרשה"י דרך רשה"ר כשלא עצר, יש ראשונים המקילין [לגמרי או רק שהוא דרבנן?]. ולכן, היכא שמצא בכיסו דבר מה ברשה"ר, ועדיין לא עצר, ירוץ [כדי שיהיה היכר שלא לעצור] לרשה"י המותר לו לטלטל אליו, כגון זה שיצא ממנו, או בית שעירב עמו, או ביהכנ"ס [או גוי].

(כח) עירוב שנשבר, כ' שש"כ לא להודיע, דמוטב שיהיה שוגגין וכו'.

(כט) כיפה עם קליפ המחברו להראש, אם מחובר להראש, מותר. ואם הוא סתם על הכיפה, הוא משאוי עד שנחדש לומר שהוא תכשיט. ויש כיפות שיש להם איזה חור/כיס מיוחד לשמור בתוכו הקליפים, וזה משאוי לכו"ע. ואם הקליפ הוא מחובר להכיפה, ותפור, מותר אפ' אינו מחובר לראשו, דזהו צורת הבגד, ודומה לכפתור פתוח של חליפה.

(ל) כובע או כיפה שפרח מראשו, לעצרו ע"י רגלו וכדו' הוא הנחה, ואינו מותר רק כשהוא כבר עצור למונעו מלעוף שוב.

(לא) יל"ע, האם מותר ללכת ברחוב עם כובע או כיפה בראשו, ואוחזו עם ידו על ראשו כדי שלא יעוף.

(לב) נתינת מכתב בתיבת דואר הרבה פעמים הוא הנחה ברשה"י.

(לג) רשה"י עולה עד לרקיע, רשה"ר וכרמלית עולה עד י' טפחים. [ואם הוא אוחזו ברשה"ר למעלה מי', לא הועיל מידי].

סימן ש"א – הוצאה

לד) ולכן, מי שיש לו חוטי כביסה מחוץ לחלוננו, ועליהם בגדים, אם הוא מעל רשה"י ידידה, מותר לכניסם, רשה"י דחבריה מותר רק אם עירב עמו, ואם הוא מעל רשה"ר מותר, דהוא ממקום פטור לרשה"י. ואם הבגדים משלשלים ויורדים עד תוך עשר, הוא שאלה חמירא טפי.

לה) ערימת שלג מאוד מצוי שזה רשה"י.

לו) רשה"י, אינו תלוי בבעלות, אלא תלוי עם יש לו מחיצות וצורת הפתח כדין. ויש פעמים שצריך גם עירובי חצירות.

לז) אגמים, Lakes, Ponds, תלוי בארכו רחבו עמקו ואם מתלקט י' מתוך ד'.

לח) עירוב חצירות בין שני שכנים הרוצים להעביר א' אל השני מעבר למחיצה אינו מועיל, דבעינן פתח, ולא רק אפשרות להעביר חפצים.

לט) בענין פתיחת הדלת עם חגורת שבת, ע' אוח"ש כ"ו צ"ז. וע"ע במנח"י ג' כ"ז בזה באריכות.

מ) מצא עצמו ברשה"ר עם דבר בכיסו, אם עדיין לא עצר מעת שיצא מרשה"י, יסתובב בלי לעצור ויורץ בחזרה לרשה"י המותרת לו, וכנ"ל.

מא) מקום פטור אינו עצה, כי קשה לקבוע מהו מקום פטור, ואם הוא בכרמלית אין מקום פטור כלל כי מצא מין את מינו. אם עוצר בשנוי הוא הנחה בשנוי, וכן העברה מרשות לרשות.

מב) ויעשה כן בין אם הוא דבר חשוב ובין לא. ואם הדלת נעול, יכניסו להתיבת דואר שהוא רשה"י, בלי לעצור. ואם זה אי אפשר, ימצוא מקום פטור, אך בכרמלית זה לא עובד. אם יש חורי רשה"י, יניח שמה, כגון אדן חלון.

מג) אם כבר עצר מעת שיצא מביתו, לא יעצור, כי זה הנחה, ולא ימשיך ללכת כי זה עוד העברה, אלא יסתובב בתוך אותם ד"א.

מד) ואם אינו שייך לגמרי, ואין מקום פטור קרובה: אם הוא כרמלית, והוא חפץ יקר, יבקש מגוי, כדי שיהיה שבות דשבות. ואם הוא טשיו וכדו' יניחו על כתפיו, שיעוף מעצו, ויהיה הנחה בשנוי.

מה) ואם כ"ז א"א, יניחו בין בגדו לבשרו, דאז הוא שבות, הוצאה בשנוי, ויעצור, הנחה בשנוי, ויניחו שם.

מו) ואם הוא חפץ כ"כ יקר שאינו יכול להניחו ברשה"ר בשופו"א, היתירו חז"ל להוליכו בשנוי למקום משומר, ובלבד שלא יעצור בדרכו לעשות עקירה והנחה נוספת, אלא ילך במהרה למקום משומר, בשנוי. כיון שהוא בהול, חששו שיעבור איסור יותר חמור.

מז) אם כבר עצר עכשיו, ועכשיו עומד במקומו, יניחו שם. ואם הוא יקר מאוד, וניחו בין בגדו לבשרו וילך פחות פחות מד"א. [גוי עדיף]. וכשיגיע לרשה"י, יחפש עצה אחרת.

מח) Bushes, בכדי שיהיו מחיצות צריכין להיות מלא עכ"פ לבוד, ועוד שלא יתנדנדו ברוח.

מט) מרשה"י לרשה"י דרך מקום פטור מותר עם עירבו. ולכן, ב' רשה"י בב' צידי הרחוב, עם חוט ביניהם, יכולים לשלוח א' אל השני, אם עירבו ואם הוא תמיד למעלה מעשר.

נ) ורשה"ר לרשה"ר דרך רשה"י, אסור. ולכן אסור למסור א' אל השני תוך ד"א [בגד] מעל תיבת דואר שהוא רשה"י.

סימן ש"א – הוצאה

- (נא) אם גוי עושה עקירה וישראל עושה הנחה, אסור, ע' סי' רמ"ז, רנ"ב, שכ"ה, ועוד.
- (נב) כשעושים עירוב, הנ"מ ישראלים, אבל גויים צריך לשכור רשותם. וצריך לשכור או מהם או משלטון שיש להם רשות ליכנס מתי שירצו, כגון פורץ, או משטרה עם אישור בית המשפט. וזה אינו מועיל לשגרירות וכדו'. ולכן יש שיעצו לשכור דרך חברת חשמל או חברת מים שיש רשות כל הזמן ליכנס לארון חשמל או מונה המים וכדו'.
- (נג) רשה"ר אינו נעשה רשה"י כ"כ פשוט, אלא בעינן דלתות נעולות, ע' שו"ע. וכל עירובי העיר שאין להם דלתות נוקטים שרחובותיהן אינן רשה"ר אלא כרמלית.
- (נד) שי' הרמב"ם מובא בסי' שס"ב סעי' י', אין צוה"פ מועילה כשהוא יותר מי' אמות אם הפרוץ מרובה על העומד. וכל עירוב עירוני סומך על מקילים הללו. ועיי"ש מ"ב סקנ"ט.
- (נה) ע' שו"ת הרא"ש, כלל כ"א סימן ח' וט'.
- (נו) קרפף, הוא שבעים אמה ושריים על שבעים אמה ושריים, ואינו מוקף לדירה, כגון אתר בנייה, אינו רשה"י, ועוד, שזה מקלקל כל עירוב לאיזה שיטות [ביה"ל שנ"ח], אם לא שיש מחיצות כשרות סביבו.
- (נז) בעירובין, קיי"ל הלכה כדברי המיקל – וזה רק כלל בעירובין ממש, כגון חצירות או תחומין שהוא מדרבנן, אבל מה שאנו דנין כאן אינו באמת עירובין אלא דיני רשויות, והוא דאורייתא, והאי כלל נאמר רק שבעירובין דרבנן אין הולכין לפי הכללים האחרים כגון יחיד ורבים, סתם ואח"כ מח', ר"ע מחביריו וכו'.
- (נח) צוה"פ, האם דינו כפתח או דינו כסתום. ורמב"ם הנ"ל למד פתח, ושאר ראשונים למד כסתום.
- (נט) 'תפיסת יד', דהיינו שיש לא' מהרשה"י תפיסה ברשות של השני, כגון שיש לו משהו שמה [אם אינו ניטל בשבת עדיף] אי"צ עירוב. ולכן בעל דירה ושוכר הגרים ליד זה לזה, ויש לא' מהם בלטות או צבע וכדו' בבית חבירו, אי"צ עירוב.
- (ס) אבל אם יש שמה שלישי, אינו מועיל, דרגלו אוסרת.
- (סא) אם שלש אנשים עירבו יחד, והעירוב מונח בבית א' מהם, והוא נסע לשבת ודלתו נעולה, ואינם יכולים להגיע אילו, אינו עירוב. [הכל תולה בביהש"מ"ש].
- (סב) מחיצה שרבים בוקעין בו, ע' חכם צבי, ורמ"א שס"ג סעי' כ"ט. כגון שפת נהר שהוא מחיצה אם מתלקט עשרה מתוך ד', אבל רבים עוברים עליה עם גשר, מה דינו.
- (סג) כי כל מתקני עירובין משתדלין למצוא דפנות ומחציות טבעיים, כדי להקל עשיית תיקון העיר.
- (סד) מהו רשה"ר. כמו שנתבאר, רשה"ר אינו נעשה רשה"י עם צוה"פ לחוד, אלא בעינן דלתות נעולות, ולכן אנו צריכין לקבוע מהו כרמלית ולערב אותו, ומהו רשה"ר גמור.
- (סה) בשו"ע שמ"ה סעי' ז' יש ב' דיעות. דעה ראשונה, והוא הרמב"ם ועוד הרבה ראשונים הוא ט"ז אמה [M9.2- M7.68]. ודעה שנייה הוא שישים ריבוא. מ"ב מסיק אין למחות ביד הנוהג להקל.

סימן ש"א – הוצאה

(סו) ומנהג ישראל הוא להקל בזה. מ"ב כ' בעל נפש יחמיר. בסי' שמ"ה כ' דהוא בערך מחצא על מחצא. ואילו בסי' שס"ד כ' דרוב דעות מחמירין בזה. ואולי כוונתו הוא להרוטב"א שמביא בשם רוב גאונים להחמיר, וכלל זה על המחצא של הראשונים.

(סז) איך משערינן 600,000. ע' מ"ב, ושעה"צ, ואינו ברור מסק', האם הוא כל יום, והאם הוא 'נמצאין' שמה, מה נקרא נמצא, ובגודל של כמה צריך להיות מספר הזו?

(סח) ור' משה למד דצריך על גודל של י"ב מיל על י"ב מיל, כהמשכן, שיהיו דרים שמה 3 מליון אנשים כדי שיהיה 600,000 ברחובות.

(סט) ורחוב שמחבר בין ערים הוא ג"כ רשה"ר, פלטיא וסרטיא.

(ע) שו"ע היזכיר דבעינן מפולש. ואינו ברור באיזה דעה קאמר, ומה נקרא מפולש. ר' משה נקט דבעינן מפולש גם לדעה שנייה, ואם יש מחיצות להעיר, צריך מפולש משער לשער, ואם אין מחיצות, אז מפולש אפ' אינו מכוון שער נגד שער נקרא מפולש.

(עא) ר' משה ס"ל, דאם יש רשה"ר בעיר [כתנאין] אז כל העיר נעשה רשה"ר, אפ' רחובות הקטנים.

(עב) מבוי, אינו רשה"ר, ולכן צוה"פ מועילה, כגון Cul De Sac.

(עג) [אולי, 3 מליון הוא בזמננו שאין הנשים וקטנים יצאו כמעט, ולכן בעינן מספר כזו להגיע 600,000 ברחוב, משא"ב בזמננו, כולן יוצאין תמיד.]

(עד) י"א, כל שיש אור אדום וסדרי תנועה אין הרחוב נחשב כמפולש, ור' משה חלק.

(עה) י"א שאין המדרכה נקרא רשה"ר. וור' משה חלק.

(עו) י"א דרכבים ברחובות הם מחיצה, ור' משה חלק.

(עז) י"א כל שאין המפולש ישר ממש אינו נקרא מפולש. ור' משה ס"ל דהנ"מ במוקף חומה, אבל באינו מוקף חומה, כ"ז שהוא מפולש, מהני אפ' אינו ישר ממש.

(עח) תרי קולי לא מקלינן – ולכן אין עושין על צוה"פ לבוד לקיר.

(עט) צוה"פ ליד אילן, והאילן גדל ודחה קצת את החוט, או שגדל מתחת לחוט, הוא בעיא, וצריך ליזהר בזה.

(פ) חילוני, י"א הוא כישראל וצריך עירוב, וי"א הוא כגוי ובעי שכירות.

(פא) יל"ע מה נקרא עיר – האם הר נוף הוא חלק מירושלים או עיר בפנ"ע, וכהנה רבות.

(פב) בעירובין יש שי' מחודשת של החזו"א, ואכ"מ.

(פג) אג"מ: או"ח א' קל"ט, יו"ד ג' השמטות, או"ח ד' פ"ט, א' קל"ח, א' ק"ט, ד' פ"ז, ד' פ"ח, ה' כ"ח.

(פד) וע' אג"מ ה' י"ט, לגבי אשה סומא דכ' שאין רשה"ר מצויה בינינו. ועוד, י"א שהשאלה היה בבורו פארק, וצ"ע.

(פה) היוצא לרשה"ר עם עגלה, הוא עובר הוצאה מה"ת. אם מכניס בו תינוק היכול ללכת אמרי' חי נושא את עצמו, והעגלה טפלה אליו ואינו חייב. והנותן לתוך העגלה טיטולים או מגבונים, חייב חטאת. ואם התינוק אינו יכול ללכת, לא אמרי' חי נושא את עצמו. אם הוא כפות, לכאור' ג"כ אבד היתר הזו.

סימן ש"א – הוצאה

פו) ישראלים הדירים ברשה"י זו ליד זו, צריך עירוב ביניהם. בין מבית לבית, בין מבית לחצר המשותפת ביניהם, בין מחצר לבית. ומגוי צריך לשכור רשותו.

פז) וכללא דמילתא, ישראל אחת ענ גויין אי"צ עירוב דמילתא דלא שכיחי לא גזרו ביה רבנן. בי' ישראלים, עם גוי אחת או יותר, הואיל וחייבים לעשות עירוב ביניהם, חייבים גם להשכיר מהגויים הנמצאים שמה.

פח) כלים ששבתו בחצר, מותר לטלטלם בחצר אפ' בלי עירוב, אבל לא מבית לחצר או מחצר לבית.

פט) מלון, אם הוא ישראל היחידי שמה, אי"צ עירוב. ואם חייב עירוב, אין לטלטל אלא דברים הנמצאים בהחצר מביהש"מ"ש, ואז מותר לטלטלו בכל הרשה"י, כולל לפעמים הגינה.

צ) כלים שקנו שביתה בחצר, ואיך שיהיה עכשיו הם נמצאים בבית, מה דינם – אסור לטלטל/כולא ביתא כד' אמות?

צא) מי שיודע דבשבת יהיה צריך לנסוע מחוץ לתחום מחמת פיקו"נ, לכאו' מבעו"י יפקיר כל נכסיו שיקח עמו, כדי שלא יעבור על איסור תחומין של כליו, ויפקיר בפני ג' בנ"א, ויכוון בדעתו לא לזכות בהגבהתו.

צב) חילוני בבנין שלו, ורוצה לשכור ממנו רשותו אבל החילוני לא יסכים, אם עושה החילוני שומר על חפציו, נקרא יש לו רשות ליכנס לשם ומועיל כמו שכירות. ולכן יתן לשכנו החילוני מפתח [שאינו עובד] לשמור עבורו.

מלאכת מלבן

--- סי' ש"ב ---

נלמוד מלאכה זו מסעי' ט' ואילך עד סוף הסימן, ולאחמ"כ נחזור לריש הסימן ונשלים שאר הסעיפים.

סעי' ט' וי' – שרייה, ושפשוף, דרך לכלוך

- (א) מלאכת מלבן מחולק לב' חלקים, א' הוא ליבון במים והשפשוף, והשני הוא ניעור הבגד אפ' כשהוא יבש. ואנן נתחיל עם ליבון במים, שנמצא בסעי' ט' וי', ואח"כ נלמוד ליבון דניעור שנמצא בריש הסימן, אפ' אם אינו כסדר השו"ע.
- (ב) יש ג' שלבים במלאכת הכיבוס. מתחיל בשרייה, ואח"כ שפשוף, ואח"כ סחיטה. וכל אחת לבד מאלו, הוא איסור מה"ת, אם נתקיים תנאיו.
- (ג) מלאכת שרייה מובן מה התועלת, דעי"ז מרכך ומסיר קצת את הלכלוך שנמצא תוך הבגד. גם השפשוף מובן, דעי"ז מסיר עצם הלכלוך. וסחיטה, הוא גמר מלאכת סחיטה, ומוציא ממנו כל המים המלוכלך.
- (ד) בשו"ע יש 'שכשוך'. ומבואר ממ"ב שזה נתינת מים. דהיינו שרייה, ואינו שפשוף.
- (ה) מ"ב מ"א מדבר על 'סתם כיבוס', וכוונתו מבואר שהוא לשפשוף קל, שהוא יותר משרייה, ופחות משפשוף גמור.
- (ו) וכן יש דרגות בחומר המנקים. יש בגד, שקיי"ל שרייתו זהו כיבוסו^א [נבאר בהמשך מתי אומרים את זה], יש עור דקיי"ל ששפשוף הוא ליבון מה"ת^ב, ויש כלי עץ, שאין בו שום כיבוס כלל.
- (ז) לדוגמא, בגדים רגילים, שייך ליבון ע"י שרייה, מפה של עור שייך ע"י שפשוף, וכלים, כגון צלחות וסכו"ם, אין בהם ליבון כלל.
- (ח) וההבנה די פשוטה, דבעינן שליבון יוציא הלכלוך הנמצא בתוכו ובלוע בהבגד עצמו, ולכן בבגד שהוא ממש בתוכו, אפ' שרייה הוא כיבוס, וצלחת, הלכלוך הוא רק מעליו ממש, ולכן לא שייך בו ליבון כלל, ואילו עור הוא דרגא בינונית, והוא במדה מסויים תוך הבגד, ולכן ע"י שפשוף הוא מנקה אותו. דהיינו, כפי דרגת הבליעה, כך היא דרגת הליבון.
- (ט) מ"ב מחדש^ג, דבעור רך, שפשוף קל אסור מדרבנן. ובעור קשה, אינו אסור אלא שפשוף גמור.
- (י) ועפ"י הנ"ל, היה פשוט לומר שמפה פלסטיק [חד פעמי], לא יהא שייך בו איסור שרייה בכלל, ולכאנ' אפ' שפשוף היתה מותרת. ונראה בהמשך, שמאיזה טעם שיהיה, כל הפוסקים אסרו את זה, וביניהם, ר' משה, רש"ז, ציץ אליעזר, מנח"י. ובעז"ה נשתדל לבאר בהמשך.
- (יא) שרייה, שייך אפ' על חצי בגד, ואפ' על מיעוטו, ואפ' רוק לבד על כתם, כ' גר"ז שזהו שרייה.

^א זבחים צ"ד.

^ב גר"ז חולק וס"ל שהוא מדרבנן.

^ג מ"א.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

- (יב) בש"ס יש כמה אופנים וסיפורים של הליכה במים, כגון ההולך לקבל פני רבו, או אשה שטובלת בבגדה. ומקשים כל הראשונים, הא שרייה זהו כיבוסו, וא"כ איך נכנסים למים כלל.
- (יג) וכמה תירוצים ניתנו לקשיא זו. הרא"ש תי', דהא דקיי"ל שרייתו זהו כיבוסו, היינו רק בבגד שיש עליו לכלוך, אבל בבגד נקי אין איסור שרייה.
- (יד) היראים תי', כל הגמ' הללו, מיירי רק כשלבושים בגדי עור, אבל אם הם לובשים בגדים רגילים, אה"נ השרייה יחייב משום ליבון.
- (טו) ועוד' תי' ר"ת, שדרך לכלוך שאני, והאופנים של הגמ' הם דרך לכלוך, אבל סתם שרייה אסור אפ' בבגד נקי.
- (טז) ומ"ב ס"ק מ"ח ובביה"ל שם כ' דמעיקר הדין אנן קיי"ל כהרא"ש שאין איסור שרייה בבגד נקי, אבל כיון שהוא חשש איסור תורה, בודאי יש לחוש ולהחמיר בשרייה. וכן מבואר מביה"ל ש"כ י"ח לגבי מים ויין על המפה, שמעיקר הדין אנן מקילין.
- (יז) וע' בהקדמת מ"ב לחלק ג', כשמדגיש חשיבות לימוד הלכות שבת שידע אופן המותרת, בד"ה או דרך משל, כ' שאם היה דליקה בבית, דרך המותר הוא לשפוך מים על המקום שלא אחז בו האש. ואילו בסי' של"ד סעי' ג"ד לא היתיר זה להדיא. והביאור, שמעיקר הדין מותרת, אך אנן מחמירין בשרייה בבגד נקי.
- (יח) דע, אפ' אם מעיקר הדין שרייה מותרת בבגד נקי, או באופן שיש היתר לכלל זה, עדיין יהיה איסור להרטיב בגד גזירה שמא יסחוט.
- (יט) כ' מ"ב בהקדמתו לסוגיין, שלמ"ד שרייה מותר בבגד נקי, היינו אפ' אם הושחר מחמת לבישה, דהיינו שלבשו קצת זמן, ואינו נקרי לגמרי, אעפ"כ מיקרי נקי לענין שרייה. ואע"פ שמ"מ מרכך ומעביר השחרירות הזו, צ"ל דעדיין היתירו משום דתיקון קטן כזה אינו מיקרי ליבון. וע' מה שנכתוב לקמיה אות ל"ה בשם האבנ"ז.
- (כ) ויש לדון בזמננו שיותר מקפידין על שחרירות מבזמנם, האם זה יהיה נפק"ת למעשה. ולכאו' כן. וא"כ יל"ע, מהו דרגת השחרירות המותרת מעיקר הדין, ומהו השחרירות האסורה וחייב לכו"ע, ואיך קובעים את זה. יהיו מצבים שכו"ע יודו, ורק מסתפקין איפוא הגדר.
- (כא) ולפי דעה המיקל בשרייה בבגד נקי, היינו רק כשאינו מתכוון ללבנו, אבל אם כוונתו הוא לנקותו, אסור, כ"כ מ"ב מ"ו.
- (כב) בגד שאינו נקי, לכו"ע שרייתו זהו כיבוסו. ומי שבגדין מלוכלכות, האם מותר ללכת בגשם. ואם אין כוונתו לנקותם, אין זה אלא דרך לכלוך, כדיבואר בהמשך, אבל אם מתכוון לנקותו, אה"נ אסור.
- (כג) וא"כ, מי שצריך לעשות קומפרס Compress בשבת לחולה או ליולדת, לא מיבעיא היכא שמשתמש בבגד מלוכלך, יהיה אסור לשרותו, אלא בבגד נקי, מה יעשה. שש"כ"כ' כ' שיעשה ע"י גוי. ואם אין גוי, מה יעשה?
- (כד) והוכחנו למעלה, דמעיקר הדין שרייה מותרת בבגד נקי, וא"כ לחולה שאין ברירה, ודאי יש מקום להקל. ונבאר כאן אם יש עצה המותרת לכתחילה.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

כה) אם צריך קומפרס קר, יש עצה פשוטה להכניס הבגד לתוך שתייה צבוע כגון קולה, ואז אין שום צד ליבון, וגם אין גזירה שמא יסחוט, כיון שהוא שאר משקין.

כו) והניחא כשצריך קומפרס קר, ומה יעשה כשצריך חם. להכין טה מיוחד לזה, הוא שאלה של צובע, כיון שאינו עומד לאכילה. וא"כ מה יעשה.

כז) ונבאר בהמשך שיש היתר של דרך לכלוך, ולכן ישפוך מים חמים על שיש במטבח, ואז אין המים נקיים כ"כ, ולהבליע הבגד במים מלוכלכים אלו, שמותר מצד ליבון, ויניחו במקום שצריך. יזהר מאיסור סחיטה ממש. וגם יזהר לא לשפוך המים על הרצפה, משום איסור הדחת הרצפה, של"ז סעי' ג'.

כח) ומצד איסור רטיבת בגד משום גזירה שמא יסחוט, היה נראה להתיר במקום חולה כמו שמצינו שמותר במקום מצוה, סי' ש"א סעי' ג'. א"נ, ישתמש בבגד המיוחד לכך, כגון מטלניות, דאז אינו מקפיד, ומותר.

כט) ואם זה לא מספיק, כגון שצריך שיהיה חם מאוד, יש מקום לומר שמותר לשרותו כדרכו, ונבאר ההיתר.

ל) הביה"ל סי' שי"ט סעי' ד"ה משום ליבון עוסק בעניני משמרת בשבת, ומק' למה יש אופנים שמותרים, הא נימא שרייתו זהו כיבוסו. ויישב בשם התוספת שבת, דגם לשי' היראים דמחמיר בבגד נקי, מיקל כאן 'כיון שהוא מיוחד לכך'. ונראה כוונת דבריו, דהיראים אסר בבגד נקי משום שגם בשרייה לבד, על בגד נקי כבר, יש בזה איזה מעלה ותועלת, ומעלה הקטן הזו נכלל באיסור כיבוס. אבל בדבר שאין מעלה ותועלת כלל בליבוננו יותר, יהיה מותר לכו"ע.

לא) ואם זהו פשט במשמרת, ה"ה י"ל כן בנידו"ד, היכא שמשמש במטלונית נקייה, אין בו מעליותא וליבון יותר ע"י השרייה, ולכן יהא מותר לשרותו כדרכו.

לב) וע' זכור ושמור^ה שהוכיח מביה"ל הנ"ל דאין איסור שרייה במגבת פנים, כיון שאין לו מעלה ביתר ליבון. ורק קשה לי, א"כ למה לא נתן עצה זו למי שצריך קומפרס. אגב, נראה לי דעדיף להשתמש במגבת, דאז באמת אין לו מעלה אם ינקה יותר, משא"כ מטלניות, אחרי שניקה בהם הרצפה, ביהכ"ס, וכו', מרוצה אם יכבסו עוד הפעם קודם שנותנו על פניו. אך יהיה בעיה יותר משום גזירה שמא יסחוט.

לג) ועוד סמך להקל, הוא הביה"ל בסעי' י', שדן לגבי רחיצת תינוק שהדרך הוא להניח מתחתיו בגד, ודן אם הוא חולה, וכיון שאין כוונתו להשרייה אינו אלא מלשאצל"ג, ומסיק דעדיף ע"י אינו יהודי. ולכאו', אפ' תימא שדינו כחולה, מ"מ מהכ"ת להתיר מלשאצל"ג לחולה. אלא ע"כ צ"ל דבעצם שרייה בבגד נקי מותרת, ורק מחמירים כיון שהוא מה"ת, והכא שאינו מה"ת משום שהוא מלשאצל"ג, וגם הוא חולה, צידד להתיר.

לד) ועפי"ז גם בקומפרס איכא לומר חשבון כזו, שאינו עושה עבור ליבון הבגד, ולכן אינו מדאורייתא, וא"כ אי"צ להחמיר כ"כ.

^ה עמ' 269.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

לה) ועוד סמך להקל, הוא אבנ"ז שס"ל שבגד שהוא נקי לגמרי, בזה אין איסור שרייה לכו"ע, ולא נחלקו אלא בהושחרו מחמת לבישה דעדיין בעצם נקי, אבל דבר שהוא נקי מאה אחוז, מותר לכו"ע. אין הכוונה שהבגד אין לו תועלת בליבון יותר, אלא לומר שעכשיו אין בשרייה זו שום מעלה.

לו) שרייה, היינו במים, ושפשוף הוא כפשטיה. ויל"ע, מה הדין בשרייה בתוך מים עם סבון, האם זה נקרא שרייה או שפשוף. ומסברא היינו אומרים דמדלא אמרו כן להדיא הראשונים והאחרונים, מוכח שנחשב כשרייה רגילה. אבל מה נעשה אם האוח"ש מביא בשם ר' אלישיב ור' וואזנר וח"ו שיש על זה שם שפשוף. ואין לנו כח להלקל נגד הני רבנא, אבל מידי חידוש לא נפקא.

לז) נמצא, לשרות עור במים עם סבון יהיה אסורה, דדינו כשפשוף.

לח) שאלה: מי שברז שלו נוטף טיפות מים לתוך הכיור, והרעש מזה מפריעו, האם מותר להניח מגבת תוך הכיור כדי שלא ישמע הרעש.

לט) תשובה: מצד גזירה שמא יסחוט, יש להקל אם הוא מיוחד לזה. אם הוא משתמש בבגד מלוכלך, ודאי אסור משום שרייה בבגד מלוכלך. אך בבגד נקי, מעיקר הדין מותר, אך אנן מחמירינן. ולפי האבנ"ז, הוא כבר מאה אחוז נקי, וא"כ מותר. ולפי ביה"ל שי"ט במשמרת מותר אם אין מעלה בנקיונו יותר, וה"ה כאן, ועוד שאם הוא גרמא, ג"כ עוד סניף להתיר. ואם יש כל תנאים אלו לכאן יש לצרף להתיר. ברם, אם הכיור שלו מלוכלך, אז גם המגבת מלוכלך, ולכן יש איסור שרייה לכו"ע.

מ) הבאנו לעיל, שרייה בעור מותר, ואינו בעיה אלא בשפשוף. מ"ב ס"ל ששפשוף אסור מה"ת, וגר"ז ס"ל מדרבנן. ושש"כ' כ' לדבי זמ"ש Suede, שהוא בגד ולכן אסור בשרייה. והמציאות הנכונה, הוא חלק של עור עגל. ולכן פשוט שדינו כעור.

מא) Wallpaper, אם עשוי מנייר, לכאן יש בו איסור שרייה דדומה לבגד, ואם הוא פלסטיק, נבאר בהמשך. והאוח"ש כ' שהוא בטל להקיר ולכן אין בו איסור כיבוס כלל. וק', מהכ"ת, ועוד, דא"כ ה"ה שטיח, והוא עצמו באותו קטע אסר שטיח בכל אופן. וצ"ע. והדין עמנו.

מב) ברכון שיש עליו רבב, אם הוא נייר לכאן יש לאסור כמו בבגד, ולכה"פ כעור, ואם מכוסה בפלסטיק, נבאר בהמשך.

מג) קרטון, יש לדון, ונראה להחמיר אפ' בשרייה.

מד) שער תלוש, דהיינו פאה, בלי שאלות של הבגד שבו, ורק מצד השערות, כ' ביה"ל שדינו כעור, ולכן מותר ליתן מים עליו, אבל אסור לשפשפו.

מה) עץ, מותר לשפשף, וה"ה מתכת, זכוכית, וכו'.

מו) מברשת שניים שרוצה להדיחו במים, בלי שאלות של הכנה וסחיטה, אינו בעיה בשרייה, אבל יהיה אסור לשפשפו, שהרי הוא דומה לשער ועור.

¹ המראה מקום מובא בר' אלישיב במש"כ לגבי עדשות מגע.
² ט"ו מ"א.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

מז) כ' ביה"ל^ח, אם שער ארוג לתוך בגד, כגון שק, שייך ביה כביסה. ואינו ברור אם הכוונה לשפשוף, או אפ' בשרייה. הביה"ל ממשיך לבאר, דאע"פ ששייך ביה איסור כיבוס מה"ת, מ"מ אין בו איסור סחיטה מה"ת, ונבאר את זה בהמשך.

מח) ושבת הלוי^ט למד שיש בזה גם איסור שרייה, ודינו כבגד רגיל ממש.

מט) ועפי"ז בגד עשוי מפוליסטר, שהוא סנטטי, אה"נ לענין סחיטה דינו כשער ואין בו איסור מה"ת כיון שאינו בולע ממש, מ"מ שפשוף ודאי יש בו, ושרייה, ע"פ שבת הלוי וביה"ל הזו, ג"כ יש בו.

נ) וכ"כ רש"ז^י, ר' הענקין, אורל"צ, וחז"ש. ולכן לדינא צריך להחמיר.

נא) כלים עשויים מפלסטיק קשה, לכאז' אין מקום להסתפק כלל דינו יהיה ככלי עץ. ונכלל בזה הוא כל כלים חד פעמיים.

נב) ורק דנו הפוסקים אודות דבר רך, אך הוא עשוי מפלסטיק, כגון מפת פלסטיק או תיק של תפילין וכדו', איך נדונו. ומסברא, אמרנו באות י', שלא יהא שאלה בכלל, כיון שאינו בולע. ואכן כ"כ האבנ"ז^א שליבון תולה על דרגת בליעתו. וכן מבואר מהביה"ל שהבאנו לעיל גבי שערות, שמק' אם אין בו סחיטה איך שייך בו ליבון. וקושיא זו אינו קשה אא"כ לומדים שכיבוס תולה על בליעה. ואפ' תירוצו, הוא לא אמר שכיבוס אינו שייכות לסחיטה, אלא האריך לבאר שדרגם שונה זו מזו, אבל יסודם שווה.

נג) אך, כל הפוסקים דנו אותו כעור, והיתירו שרייה, ואסרו שפשוף. וכ"כ רש"ז בשש"כ^ב, ר' אלישיב, חז"ש. והקושיא פשוטה, מהכ"ת, ולמה.

נד) ור' משה^ג כ' בזה"ל: ובדבר המפות של פלאסטיק מסתבר שאינו דומה לעורות שהוא דבר שאין המים נכנסין כלל לתוכו אלא רק על גביו כמו עצים ומתכות ואף הרכים לענין זה הם כהקשים שלכן אין זה ענין כבוס ואין לדמות בסברות מינים אחרים לעורות, הגע עצמך דהא בעורות אפילו קשין איכא מ"ד בזבחים דף צ"ד שאיכא איסור כבוס והרבה ראשונים פוסקים כי כן לדינא עיין בבאור הלכה סימן ש"ב סעיף ט' ד"ה אבל, ומ"מ לא מדמינן להו מינים אחרים דהא מותר להדיח כלים אף אלו שאין קשין יותר מעורות קשים, שלכן אין לנו אלא עורות.

נה) אבל מיד אח"כ המשיך התשובה בכוון אחרת לגמרי, וז"ל: אבל מ"מ כיון שלא שייך למצא דין זה מפורש דהוא מין חדש שדורות שלפנינו לא ראו אותם מן הראוי להחמיר שלא לשפשוף בידים בחוזק שהוא כעין שפשוף צדו זה על זה, ורק לנקות ע"י מים בקלות יש להקל לכו"ע.

נו) ולכאז' תמוה מילתא עד למאוד, הרי הבין מסברא שאין כאן שאלה בכלל, ואז הלך והחמיר כשאר הפוסקים.

נז) והנראה ביאור הענין, דאה"נ הפשטות הוא דהכל תלוי על בליעה, וזהו הקובע. אך, ישנו מהלך אחרת לבאר החילוקים בין עץ לעור לבגד, דאולי תלוי על הקושי והרכות שבו, דהיינו,

^ח ד"ה אסור.

^ט ה' ל"ז ג'.

^י שו"ש ט"ז.

^{יא} קנ"ז ד'.

^{יב} ט"ו ו'.

^{יג} יו"ד ב ע"ו, ד"ה ובדבר המפות.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

אם הוא Pliable גמור, הרי זה בגד, ואם הוא ממש אינו רך, זהו כלי עץ, ואם הוא בינוני, זהו עור. וההבנה לחילוקים אלו, דדבר שהוא רק bendy יש בו צורה של כביסה, משא"כ דבר יציב לגמרי, אין בו צורה של כביסה כלל. וכסברא זו כ' העמק תשובה".

(נח) ועפי"ז היה מקום לקרוא ר' משה, דמסברא ס"ל שתלוי על בליעה, אבל כיון שעד זמננו לא היה לנו נפק"מ בין ב' מהלכים אלו, כיון שלא היה להם פלסטיק, א"כ אין אנו יודעים איזה מהלך הוא האמת, ולכן ראוי להחמיר.

(נט) נמצא, ממ"ב מבואר שתלוי על בליעה, ר' משה נוטה כן אך אין לו ראייה, וכן חששו כל הפוסקים^{טו}. ולכן, מעיקר הדין יש מקום לסמוך על מ"ב ואבנ"ז, אך ראוי ונכון להחמיר, כמש"כ ר' משה, וודאי אין למחות במי שמיקל.

(ס) ועפי"ז, אינו מוגבל רק לפסטיק, אלא גם גומי וסיליקון וVinyl דינם יהיה כן. Vinyl הוא דומה מאוד לעור, ולא הייתי מיקל בו שום שפשוף אפ' קל, לאפוקי פלסטיק, ששפשוף קל היתיר ר' משה.

(סא) וא"כ, איך מדיחים מוצץ או פטמה של בקבוק בשבת. ולכאו', כיון שהוא מיוצר והוא דבר יציב, יש מקום לומר שאין לו צורת כביסה לכו"ע, ומותר. וכן פסק רש"ז וחז"ש מובא באו"ח ש. אך מביאים בשם ר' אלישיב שרק שרייה מותרת. ולכאו' יש מקום להקל במח' הזו.

(סב) ולהדיח כלים כשלבוש עם כפפות גומי, השש"כ היקיל בכל אופן, וצ"ע, כי אסר שפשוף על פלסטיק, וא"כ למה כאן היתיר. והאוח"ש היתיר שימוש רגילה, אבל אסר כשמשפוף בכוונה, דאז יש על זה צורת כיבוס. ויש להקל לכה"פ כהאוח"ש.

(סג) ואפ' אם נחמיר בשפשוף של פלסטיק וכדו', מ"מ בזה ודאי אין להחמיר בשרייה במי סבון, ומותר להתז עליה Windex וכדו'. תרי חומרי לא מחמירנן.

(סד) אגב, כל בגד שדנים עליו מה דינו, יש לוודא שכל החלקים שווים, כי אם יש בו חוט אחת של בד, דינו של בגד, כגון Mattress Protector מפחסטיק, מצוי שיהיה על שפתו גומי מעורב עם בד, ואסור לשרות חלק הזה [אם לא שניקל מחמת בגד נקי וכדו']. וכן לענין נעליים, אין להקל סתם משום עור, שהרי יש בו חוטים.

(סה) **עדשות מגע.** הסוג הקשים כזכוכית, לכו"ע אין בהם משום ליבון כלל. סוג הרכים, להכניסם לאיזה נוזל שהיא אחר שכבר נתקשה כדי לרככו, ודאי אסור משום תיקון מנא. רק נדון כאן לענין סוג הרכות שעדיין רכות, שרוצה ליתן לתוך נוזל הרגיל או לתוך חומר נקוי.

(סו) ומהו השאלה. השאלה מתחיל אחר שבירר האוח"ש דעור בולע עד כ-50%, ואילו עדשות מגע הרכות בולעים עד כ-70%, וא"כ שהוא בלוע יותר מעור, אולי דינו כבגד, ואסור השרייה בנוזל הרגיל, וכ"ש בחומר הנקוי, לפי שיטתו ששרייה במי סבון הוא כשפשוף.

(סז) ומביא בשם ר' וואזנר שאסור לחומר הנקוי, ומותר בנוזל הרגיל. ובשם ר' אלישיב מביא ג"כ כזה^{טז}, בתנאי שניקה אותם מאתמול".

יד ל"ז.

^{טו} ולכאו', אם חששו כן, למה היתירו אפ' שרייה, הא הוא רך כמו בגד.

^{טז} א כ"ו. ומביא אבנ"ז שהבאנו לעיל, שאין שרייה לכו"ע אם נקי גמור.

^{יז} כוונתו למש"כ לעיל אות ט"ז.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

(סח) מאידך, חו"ש היקיל, שאין כוונתו אלא שלא יתקשו. ור' פאלק מתיר הכל. וכן בשש"כ. ובספר מנחת איש כ' שר' וואזנר אמר לו כפי המציאות היום יהיה מותר; וזה היה אחרי שכ' להאוח"ש.

(ט) נמצא, אין לנו שמועה ברורה להחמיר אלא מהר' אלישיב, וגדרו קשה מאוד. ועוד, שאם היינו אוסרים, נאסור גם בנוזל הרגיל.

(ע) וביאור ההיתר הוא כזה: אפ' אי ס"ל שעדשה הוא כבגד, מ"מ שרייה בבגד נקי מותר מעיקר הדין. וכ"ת, אה"נ בבגד נקי מעיקר הדין מותרת כשאנו מכוון לנקיונו רק שישאר רך, אבל כאן אינו נקי ממש, י"ל, שאינו גרוע מ'הושחר ע"י לבישה' שהיתירו הראשונים האלו. ולכן ודאי מותר מעיקר הדין לשרותו בנוזל הרגיל.

(עא) וכ"ת, חומר הנקוי מה תהא עליה, הא קודם כל הוא מכוון לנקותו, ועוד שהאוח"ש הביא בשם הפוסקים ששרייה במי סבון דינו כשפשוף, וא"כ ה"ה כאן? והיישוב לזה הוא, שאינו בעצם בלוע תוך העדשה, אלא יש בתוכו תאים וכיסים קטנים שממולאים בנוזל, ואין אפשרות להוציאם אא"כ מכניס להם נוזל אחרת, וא"כ אינו מנקה העדשה מלכלוך הבלועה בו, אלא עורך מערכת מים להוציא מים מלוכלכים מתוך הכיסים.

(עב) ואם כל הנ"ל אינו מספיק להתיר, יש מכתב מר' רובין שכ' שהמציאות שהיה לו מתחילה אינו נכון, והמציאות הוא שרק נעשה מלוכלך אחרי שבועיים של שימוש, אבל אם מנקה אותו כל לילה, אין כאן ליכלוך בכלל. ולמעשה בסוף המכתב אינו משנה הדין, ומסיק לאסור – אבל ברור הוא שהמציאות שעליו כתבו ר' וואזנר ור' אלישיב אינו נכון, ולכן אין לנו מהפוסקים מי שיחמיר בזה.

(עג) אולם, המחמיר בענין, אינו מחזי כיוהרא, הואיל ויש פסוקים המחמירים.

(עד) שפשוף של עדשות, במציאות הוא עושה רק בקל, ולכן יעשה כמו שהיתיר ר' משה במפת פלסטיק, בקל.

(עה) דרך לכלוך. הבאנו למעלה שאחת מהתירוצים שנתנו על הראשונים למה אשה טובלת בבגדה, הא שרייתו זהו כיבוסו, היתה משום שהוא דרך לכלוך. ותי' זו הוא תירוצו של תוס' ורשב"ם. והיראים שלית ליה תי' זו, ע"כ לית ליה היתר זו.

(עו) וע' הקדמת מ"ב לסוגיין בריש סעי' ט', שכ' דאפ' לדעת היראים, הוא מחמיר רק כשהוא מים מרובים, אבל מים מועטים יש היתר של דרך לכלוך לכו"ע.

(עז) ועפ"י כ' שו"ע בסעי' י', כשרוחץ ידיו בשבת, טוב לנערם קודם הניגוב במגבת, כדי להרוויח שי' היראים. וכ' הרמ"א די"א שאי"צ לחוש לזה, וכן נוהגין. והמ"ב לא הביא שיחמיר, וכן שאר הפוסקים לא הביאו חומרא זו למעשה. חוץ מאוח"ש בשם חיי"א כ' שטוב לחוש. ולמעשה אין לחוש.

(עח) ועכשיו שנברר שאנן מקילין בדרך לכלוך, צריך לבאר מהו דרך לכלוך. מבואר, טבילה בבגדים הוא דרך לכלוך, וכן הליכה בנהר, וכן ניגוב ידיים.

(עט) וכ' מ"ב נ"א, דדרך לכלוך הוא שמטנף, והרא"ש כ' 'רוב פעמים מלכלך'. ונראה הגדר, דאע"פ שמנגב ידיו הנקיות, מ"מ רואים שאחר פעולה זו מאות פעמים, המגבת הוא מלוכלך – וא"כ אין פעולה זו ליבון אלא לכלוך. וזה דלא כקיצור בהל' שבת שכ' דהכל הולך בתר כוונתו.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

(פ) ומרגליה בפומיה דאנשים, מי שנתלכלך בגדו, ינגב ידיו עליו, ומותר כיון שהוא דרך לכלוך. ועפ"י הנ"ל פשוט שאין מקום לומר כן.

(פא) אמנם, יל"ע בזה, שהרי במ"ב ס"ק נ"ג כשמיירי לגבי ניגוב ידיו על בגד מלוכלך, כ', וז"ל: אבל כשיש עליו צואה אסור להעבירו אפילו ע"י ניגוב הידים דאע"פ שהוא דרך לכלוך, מ"מ כיבוס הוא דהבגד היה מלוכלך יותר מקודם ועתה מעבירו משא"כ מי רגלים אין מאיס כ"כ וגם שם אין מתירין אלא משום דכונתו רק כדי לבטלן ולא לכבס וללבן הבגד, עכ"ל.

(פב) הרי מבואר דאם מעביר הלכלכוך אסור, אבל היקיל במי רגליים, וק', מאי שנא. ועוד שבביה"ל כ' דדרך לכלוך מותרת על מטפחת אפ' אם היה עליו איזה לכלוך.

(פג) וביאור דבריו כן הוא, דדרך לכלוך מותר רק כשאין כוונתו לנקות, אבל אם כוונתו לנקות, אסור בכל אופן. ואפ' אם אין כוונתו לנקות, עדיין אסורה אם יש כאן נקוי חשוב, אבל נקיון שאינו חשובה, וגם אינו מתכוון לנקות, מותרת.

(פד) ולכן, לנגב ידו על מגבת מלוכלך, מותר, שאינו מכוון אלא לנגב ידיו, וגם אין כאן נקיון גמור, אבל לעשות כן בדווקא היכא שיש לכלוך, או לעשות כן על מטפחת שיש עליו ריח רע ועי"ז מעבירו קצת, אסור.

(פה) נמצא, לדידן יהיה אסור בין בצואה בין במי רגליים, ורק בזמנם מי רגליים קיל טפי, שלא היו מקפידים כ"כ^י, משא"כ אנן^{יט}. וכ"כ הר' נבנצהל שליט"א.

(פו) מי שנתלכלך בגדו, ומחמת בהילות ניקה אותו, מבואר שבהילות נקרא מזיד, וא"כ לדידיה בגד זו אסורה לו ליהנות ממנו לעולם, כדמבואר ריש סי' ש"ח, וכ"כ בן איש חי. אך הוא נותן היתר, שאם מלכלכו עוד הפעם, הרי עכשיו הבגד אינו ראוי לשימוש, וא"כ שוב אינו נהנה מהנקוי שעשה באיסור, ולמוצ"ש ינקה אותו, ואז מותר. וזה חידוש. ולענין האם מותר בשבת עצמו לשפוך עליו לכלוך, כדי שיוכל לילך עמו ללביהכנ"ס, יש לדון אם זה מכה בפטיש.

(פז) מי ששכח להסיר הספוג מתוך הכיור מבעו"י, יל"ע, האם מותר עכשיו לפתוח הברז ליטול ידיו. וברור היכא שיש לו כיור אחרת ישתמש בו ויוציא עצמו מכל שאלות, אבל אם אין כיור אחרת, או כולם יש להם מטלית או ספוג בפנים, יש לדון מה יעשה.

(פח) ולכאנ', אינו בגד נקי, וא"כ לכו"ע שרייתו זהו כיבוסו. ואין לומר הא כבר רטוב לגמרי, שהרי מבואר ממ"ב^כ דזה אינו היתר אא"כ דרגת המים הוא מעל הבגד כבר, וא"כ בנידו"ד אינו כן, ולכן אסור.

(פט) ואמנם, הדבר מצוי מאוד, וא"כ אולי יש צד להתיר, דלכאנ' הוא פס"ר דלא איכפת ליה, והרבה אופנים בגרמא, ופס"ד דלא איכפת ליה בגרמא, יש צד להתיר ע' רש"ז^{כא}.

(צ) אבל האופן ההכי טוב, וכ"ש כיון שהוא מצוי מאוד ואין לסמוך על היתר הנ"ל באופן קבוע, הוא להסירו מהכיור בטלטול מן הצד, וזה מותר לצורך דבר המותר, דהיינו נטילת ידיו בלי שום פקפוק. ואם הוא כיור קטן ודאי יעשה כן שהרי פשטות אינו גרמא.

^{יח} וכ"ת, הא רואים מגרף של רעי דלא כזה, או עכ"פ ניקל מהו דרגת גרף, י"ל, דיש לחלק ביו היכא שהוא בלוע, ובין היכא ששהוא בעין.

^{יט} גם אנן יש אופנים שהאם אינו מקפיד אם יש קצת מי רגליים של בנה הקטן על בגדיה, אינו מקפיד כ"כ.

^כ נ"ה.

^{כא} מנח"ש א' י' ו' ד"ה גם.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

צא) ואם הוא בבית חבירו, ישתמש בכיור אחרת, או יסיר טלטול מן הצד, או בדיעבד יסמוך על פס"ר דלניח"ל בגרמא.

צב) ואגב, רש"ז^{כב} מסביר, הוכיח שנוכל ללמוד ממ"ב הזה חידוש גדול, שהרי הוא היתיר לשפוך מים נקיים לתוך כלי שיש בו כלי מלוכלך אם המים הם מעל הבגד לגמרי. ולכאו', הלא קודם כל הוא Dilute מים המלוכלכים האלו, ועוד, הרי עכשיו יש ב' מים' נכנסים להבגד, הישן וגם החדש, וא"כ המים שמוסיף עכשיו הולך לתוך הבגד ושורה הלכלוך שבו, ואעפ"כ מותרת! ועפי"ז מאריך לבאר אם יש מלעיות שיהיו מותרים לשימוש בשבת, עיי"ש.

צג) הרוצה ליטול ידיו בשבת, ויש עליו פלסטר, וא"א להסירו, או משום עניני רפואה או משום גוזז, יש להתיר ע"פ גר"ז בקו"א שכ' דליבון על דבר שאין בנ"א מחשבין אותו כלל, אינו ליבון. ולכאו', כל שהוא חד-פעמי יש לסמוך על היתר זה, שאין מעלה כלל בליבוננו, כיון שהולך מיד אחר השימוש להפח. ודוגמא לזה הוא הרטבת עד בדיקה לפני השימוש בו.

צד) אולם תחבושת שאינו חד-פעמי, לכאו' יש בזה בעיה רציני, שהרי ודאי יש מעלה בליבוננו, וכ"ש אם יש עליו דם.

צה) ביה"ל ד"ה מותר: מביא תפא"י דלייבש בגדים בחמה יכול להיות מלבן. ומק' ממשנה, ונותן ב' תירוצים, או שהוא רק בפשתן, או שהוא רק בחדש, ומסיק כא' מהן ואינו יודע איזה.

צו) ביה"ל ד"ה אבל: מאריך בעניני שפשוף, אם הוא דאורייתא או דרבנן, בעור רך וקשה, ומסיק דאין להקל בזה.

צז) ביה"ל ד"ה זה: יש איסור דרבנן בכיבוס בעור להרבה פוסקים. יש איסור דאורייתא בשפשוף. ו'צדו זה על זה', לאו דווקא.

צח) ביה"ל ד"ה אסור: אע"פ שאין שאין סחיטה מה"ת העור ובשער, מ"מ יש בו איסור כיבוס. שער תלוש העשוי כבגד חמור טפי. שער מחובר אין בו משום כלום.

צט) ביה"ל ד"ה שיש: דן אם המחבר אוסר שרייה בבגד נקי, ולדינא מחמיר.

ק) ביה"ל ד"ה שאין: מסתפק אם לדעה הס"ל שרייה בבגד נקי מותרת, האם מסכים להיתר של דרך לכלוך, נפק"מ לבגד שאינו נקי, ומביא מחמירים, ומדחה אותם, ואינו מסיק ברור. ואין זו נפק"מ להלכה, דאנן ודאי ס"ל כב' הקולות, כדמבואר מהרמ"א^{כג}.

קא) ביה"ל ד"ה דלא: מיקל דרך לכלוך אפ' יש בו דבר טינוף. ודן לגבי ווינדלין תוך עריבה לרחיצת התינוק.

סעי' י"א – טיט על ידו

א) כ' שו"ע, נתלכלכה ידו בטיט, מקנחה בזנב הסוס והפרה או במפה הקשה, אבל לא במפה העשויה לקנח בו ידיו, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ויבא לכבס המפה.

ב) אגב, מבואר מסעי' הזו דלא כחיי"א שס"ל דיש בהסרת כתם משום מוחק, שהרי כאן לא חששו לזה. ויש ליישב ולחלק בין היכא שהוא מונח עליו ובין היכא שבלוע בו.

^{כב} מנח"ש א צ"א.

^{כג} הארכתי, לאפוקי מהאוח"ש שדן כאילו יש נפק"מ למעשה מזה, והעיקר כמש"כ.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

- (ג) אגב, ביה"ל כאן דין משום מוקצה, שהרי קשה, איך הוא מקנח בהבמה^{כד}, הא מטלטל השערות. ומביא מתו"ש, דמיירי בשער וזנב בהמה תלושה, ומדחה הביה"ל את זה.
- (ד) ושבת השבת מוכיח מזה יסודו המפורסם, דחצי טילטול דינו כטלטול מן הצד, ומותרת לצורך דבר המותר. ובזה מיישב הרבה דברים אחרים, כגון מת, חליבת בהמה, לטלטל שערות בע"ח וכו'.
- (ה) ווהביה"ל יישב, דאפשר לא גזרו על שערות בע"ח, רק על גופן, ומסיים 'וצ"ע'.
- (ו) עיקר השאלה על סעי' שלנו הוא, למה אין אנו חוששין לזה, ואיך אנו מקנחין ידינו המלוכלכות על מגבות רגיל, הא סעי' הזו אסרו להדיא.
- (ז) ומצינו בזה ד' מהלכים. התהל"ד מק' כן, ומוסיף דרואים מצביעה דרך לכלוך דלא חששו. ויישב, שיש לחלק בין מפה שאינו מקפיד עליו, ובין מפה שמקפיד עליו. בגד שאינו מקפיד, מותר בכל אופן, משא"כ בגד שמקפיד אסור, ועל זה אנו מיירי כאן, בבגד שמקפיד עליו, ולכן אסורה.
- (ח) היוצא מדבריו, לקנח ידיו במפה ומטלוניות ושאר שמעטע"ס יהיה מותר; ולקנח ידיו על חולצה וכדו' יהיה אסור. Handkerchief יש לדון. אלא שק"ק לדבריו, למה הוצרך המחבר לחלק בין זנב הסוס לבגד המיוחד לידיהו שמקפיד עליו, ה"ל לחלק בין מקפיד לאינו מקפיד. אגב, מהלך זה מדויק קצת במ"ב, עיי"ש.
- (ט) ר' פאלק מיישב סעי' שלנו, שכאן הוא דין מיוחד לגבי טיט, שטיט הוא לכלוך שקל מאוד להסירו [בפרט אם הוא עושה כן תכף], ולכן בטיט חששו טפי שיבא לנקות בלי שיוכיר שאסורה, משא"כ שאר לכלוך שהוא יותר עבודה, לא חששו שיבא לעשות כן.
- (י) נמצא לפי"ז, אין ללמוד מכאן לאסור בשום מקום אחר.
- (יא) רח"ק^{כה} יישב, שאני טיט שהוא מאיס טפי, ולכן חישינן שיכבס אותו, משא"כ סתם לכלוך אינו מאיס, ולכן אינו בהול כ"כ.
- (יב) ולפי"ז, קיא, צואה, מי רגליים, כולם יהיה אותו דין, משא"כ לר' פאלק.
- (יג) ומהלך הרביעית הנאמרה בזה, הוא הערוה"ש^{כז}, וז"ל: וכמדומני שאין נזהרין בזה, ואפשר משום דעתה אין חשש שמא יכבס שהרי גם בחול אין דרך לכבס מיד כשנטנפת אלא עד שמתקבץ הרבה דברים שצריכים כיבוס ומכבסים כולם ביחד או נותנים לכובסת.
- (יד) ולפי"ז, אין לאסור בזמננו שום דבר.
- (טו) אך, יש להקשות, הלא גזירות חז"ל הם גזירות, ואין אנו הולכין בתר טעמא לומר שבזמננו אינו נוהג, וא"כ איך היתיר הערוה"ש. והתי' לזה הוא מהשך דבריו, שכ' דמקור דין זה הוא הרמב"ם, ומקורו הוא תוספתא. ובתוספתא לא כ' להדיא שהוא חשש שמא יכבס, אלא כ' שמא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, וא"כ היכא שאינו כדרך שעושה בחול, אין איסור כלל.

^{כד} אגב, הערוה"ש שכ"ד מתיר להאכיל בע"ח רעבים אפ' אין מזונותן עליך, משום 'ורחמיו על כל מעשיו'. וזה היתר גדול במוקצה, אם מצוי בע"ח רעבים.

^{כה} בספר שאלת רב, ב קכ"ח ז'.

^{כז} ש"ב כ"ב.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

טז) וא"כ, צריך לבדוק בזמננו מה עושים כשנלכלך בגד עם טיט או שאר לכלוך. והמציאות יוכיח, דפעמים רבות הדרך הוא לשטפו במים, או ליתנו לתוך אמבטיה עם מים וכו', ולא להמתין עד שיתקבץ הרבה בגדים מלוכלכים. וא"כ בזמננו אין לנו ההיתר של הערוה"ש.

סעי' י"ב – ניגוב כוסות

- א) השו"ע אוסר לנגב כוסות, משום דאצי לידי סחיטה.
- ב) המ"ב מביא רדב"ז דהעולם אינם נזהרים בזה, ואין לחוש מדינא, דאין שם כ"כ מים שאפשר שיבא לידי סחיטה, אך אם מנגב כלים הרבה, קרוב הדבר שיבא לידי סחיטה בין כלי לכלי, ולכן ראוי לגער במי שעושה כן. וממשיך המ"ב, דסמרטוט המיוחד שאינו מקפיד עליו, לכו"ע שרי, ואף כלים הרבה שרי, שהרי אם יהיה לח מצד א', ישתמש בצד השני.
- ג) ומסביר בשעה"צ, דאע"פ שהרדב"ז היחמיר אפ' במיוחד לכך, היינו רק על מפה קטנה, אבל על גדולה אין לחוש כלל.
- ד) וממשיך במ"ב בס"ק הבאה, דכוס שהוא צר והוא פס"ר לא ישתמש בשום סמרטוט, משא"כ כלי רחב או על שולחן אין לחוש כלל.
- ה) ועפי"ז, החו"ש אוסר לנגב כוס שהוא צר. ולכאז' פשוט, דהוא מיירי רק כשהוא פס"ר, כגון שיש כמות חשובה של מים, או סמרטוט לחה כבר, וצר מאוד, אבל אי אין תנאים האלו, לכאז' מותר לכו"ע.
- ו) הנה, הבאנו שהמ"ב מסכים לאסור במגבת קטנה לנגב כלים. והיה מקום לומר דהכל 'יחסית', ואם יש רטיבות גדולה, כגון צנור המקלח מים או כגון מתחת לערימה גדולה של כלים שטופים, גם מגבת גדולה נקרא מגבת קטנה, ויש לחוש שמא יסחטו, ולכן אסור להניחו שם. ואכן כ"כ השש"כ¹⁷.
- ז) אך לכאז' זה אינו, ואין לדמות מילתא למילתא, שהמ"ב לא חשש אלא באופן של ניגוב כלים, שהוא תהליך אחת ממושכת, ויש חשש בין כלי וכלי באמצע עבודתו יעשה כהרגלו ויבא לסחוט, אבל לעשות פעולה אחת פעמיים, בזה לא מצאנו שחושש שיסחוט ביניהם, שהרי בזה אין שום הרגל של סחיטה באמצע שימוש ועבודתו, כיון שהוא ב' פעולות נפרדות. בקיצור, כל שהחשש אינו ממש דומה להחשש שחששו לו חז"ל, אין לנו לחשוש ולגזור מעצמנו.

סעי' י"ג – מראה של מתכת

- א) השו"ע איירי במראה שהיה חד בשפתיה, שהדרך היה להסיר בו שערות ע"י שפתו החד בשעת הסתכלות במראה, ואוסר להשתמש בו בשבת, אפ' קבועה בכותל, אבל מראה שאינו חדה, מותרת בכל אופן.
- ב) וביאר המ"ב ס"ג, דלא גזרו אלא על מראה שיש בו האפשרות בעצמו להסיר שערות, כיון שזהו הדרך ורגיל בכך, אבל מראה שאין בו האפשרות, לא חיישינן שילך ויקח מספריים, דאדהכי והכי מיזכר שהוא שבת. [אגב, מציין בס"ק הבאה ליו"ד, מתי מותר להסתכל במראה.]

¹⁷ כ"ג ז.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

- (ג) ועפ"י הנ"ל, סכין שאשה מסתכלת בו בשעת הסעודה, מותר, שאין הדרך או אפשרות להסיר שערות בזה הסכין אלא באחרת, ולזה לא חיישינן, וכנ"ל.
- (ד) ור' פאלק כ', דיש מוצר שהוא צד אחד מברשת או מסרק, האסורה לשימוש בשבת, ובצד השני יש בו מראה, אסור להשתמש בו בשבת מחמת סעי' הזו.
- (ה) אולם לכאן' יל"ע בזה, דאין הפשט שחז"ל גזרו על כל מראה שיש בו חשש, אלא על מראה מיוחד שהיה חד בשפתו שהיה להם בזמנם, אבל מראה אחרת שיש בו אפשרות אחרת לעשות בו איסור, על חפץ כזה לא גזרו חז"ל.

נחזור עכשיו לריש הסימן.

סעי' א' – ניעור מאבק וטל ומים

- (א) אי' בגמ' דף קמ"ז, המנער טליתו חייב, והוא שיתקיים בו ג' תנאים: שחור, חדש, ומקפיד.
- (ב) ונחלקו בזה רש"י ותוס'. רש"י ס"ל דמיירי שמנער מאבק שעליה, ותוס' ס"ל דמיירי שמנער מטל שעליה. ושו"ע כאן מביא דעת תוס' לבד, שחייב על ניעור הטל, שהניעור יפה לה כמו כיבוס.
- (ג) ורמ"א מביא ששי' רש"י הוא שיש איסור ניעור מאבק, וטוב לחוש לדבריו. וכלשון זה מובא גם גם בב"ח גר"ז וערוה"ש. ומ"ב שם סק"ו דיש לחוש לדבריו מדינא, וכלשון זה הוא גם בחי"א וא"ר. וכ"נ בשש"כ.
- (ד) נראה בהמשך, שגוי יטבל לסמוך על דעת תוס'. וגם לכאן' אי"צ למחות במי שמיקל כתוס'.
- (ה) וכ' הרמ"א, דכ"ש המנער מגשם או שאר מים שמלבד איסור מצד ליבון בעלמא שיש לדון בכל בגד אם הוא מקפיד וכו', יש גם איסור סחיטה אם מנער בחוזק.
- (ו) ובסוף דבריו הרמ"א מביא שלכו"ע מותר להסיר נוצות מע"ג הבגד.
- (ז) והביאור בזה, דבכדי שיהיה על שם מעשה זו שם מלבן, צריך שלכלוך הזה יהיה תוך הבגד עצמו ולא רק מונח עליו מבחוץ, דאם רק מונח עליה הוא רק מסיר כסוי ולא מלבן גוף הבגד. ומפני, כו"ע מודים דהסרת נוצות, וה"ה Dandruff מעל הבגד יהיה מותר.
- (ח) שי' תוס', אמרנו שהוא שאינו חייב על ניעור אבק, ומק' על רש"י, שאין זו מלבן. ועפ"י הנ"ל יש מקום להבין רש"י, שאבק ג"כ בבחינה מסויימת הוא תוך הבגד – אך כיון שאינו ממש תוכו, תלוי אם הוא חדש ושחור ומקפיד, ואם נתקיים תנאים אלו, בעיניו בגד זו מקולקל מחמת האבק, ומנערו מכינו לשימוש, וא"כ הוא בכלל מלבן.
- (ט) ושי' תוס' ס"ל, שאינו נחשב בכלל תוך הבגד, ואפ' אם מקפיד, אין על זה שם ליבון אלא הסרת קליפה. אולם, גם תוס' מסכים ל'לומדות' הנ"ל לענין טל, שע"י ההקפדה נחשב כמעשה ליבון, דאל"כ מה שייך הקפדה לליבון, רק נחלקו אם אומרים כן באבק או בטל. ויל"ע, מה דעת רש"י על ניעור הטל, האם חולק על תוס' וס"ל שאין בניעור טל משום כלו, או אולי מסכים לתוס', או ס"ל שזה ליבון אפ' אין תנאים אלו. ואין להוכיח מהגמ' דאי' 'טלא', שהשעה"צ כ' בסוגיין דלפי רש"י אולי הכוונה לכתם ורובב. עכ"פ, לא מצינו שצריך להקפיד בטל יותר מתוס', וא"כ מסתמא נקטי' שאינו מחמיר יותר מתוס'.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

(י) ג' תנאים אלו, כולם עולים בקנה אחת, והעיקר לקבוע אם יש כאן הקפדה, ואם יש הקפדה יש כאן מלבן. ואין לטעון, הא אם מסירו ע"כ הוא מקפיד, דזה אינו, שהרי מעבירו לרווחא דמילתא, ומעדיף נקי, אבל אינו מקפיד עליו. נ"ל, תנאים אלו איירי באבק שנתהווה ממשך הזמן, כגון הנמצא על כובעים שלנו, ובזה יש לחלק ולדון בחדש ובמקפיד ובשחור, אבל בכתם, כגון הבא מרגל חבירו, בזה כו"ע יסכמו, עכ"פ ברוב האופנים, שמקפיד בכל אופן, ודרך העולם להקפיד, ובזה יתבאר בהמשך שאינו תלוי בדעתו הפרטי, ובזה אין כ"כ נפק"מ בין חדש ושחור ושאר בגדים. ויתבאר בהמשך.

(יא) כדאי להזכיר עכשיו, הביה"ל בסעי' ז' כ' דכאן מיירי בכתם שאין דרך העולם להקפיד, ולכן אנו תולים על הקפדתו האישית, אבל כתם שבנ"א מקפיד עליה, בזה אין חילוק אם הוא עצמו אינו מקפיד, אפ' הוא ישן וצבוע, עדיין שם ליבון עליה.

(יב) שחור. כ' הפוסקים, ובכללם ר' פאלק, שלא דווקא שחור ממש, אלא כל שמראיתו נוטה לשחור, וכולל בזה גם אפור וגם Navy.

(יג) ובגמ' אי', שחיורי וסומקי אינו שחור. ובלשה"ק זה לבן ואדום. ויל"ע, הא בגדי לבן בזמננו, הרי כל כתם נראה הרבה יותר מבצבע אחרת, וא"כ ה"ל להחמיר בזה כמו שחור. והיישוב, דאין אנו מדברים כאן על כתמים, שבזה ודאי תלוי על דרך העולם, כדמבאר בביה"ל סעי' ז', ואה"נ מצד זה לבן יהיה ההכי חמור, אלא כאן מיירי דווקא באבק, ואבק נראה יותר על שחור מבלבן. ואם חולצה נפל על רק אבק הוא יותר נקי מחליפה שחורה שנפל, וכן"ש אם אינו לבק מבריק כמו שמצוי אצלנו, אלא בלבן שהיה בזמנם שהיה נוטה לצהוב.

(יד) חדש. ביה"ל מביא יערות דבש^כ שכ' דאינו ידוע מה נקרא חדש, וא"כ צריך להקפיד בכל אופן. ומסיים הביה"ל, שהמחמיר תבא עליו ברכה, והמיקל יש לו על מה לסמוך, וטוב שיעשה כלאחר יד. ובמ"ב סתם לומר כל שנראה בו חידושו נקרא חדש.

(טו) ועדיין לא ברירא לן גדר זו. וחז"ש כ' דכל מה שלובש בשבת מקרי חדש. וגדר זו לכאן רחב מדי, וצ"ל דכל שבעינו הוא ס"ל שהוא חדש, ואינו חושב על קניית בגד הבאה, מקרי חדש. ועדיין צ"ע.

(טז) הקפדה. ומה נקרא מקפיד. כ' מ"ב סק"ב, שלובשו לפעמים בלי ניעור. משמע, שאם יש פעמים אחרים שמונע מלבשו, עדיין מותר אם לפעמים לובשו.

(יז) כשהוא מסופק אם הוא מקפיד, דהיינו שאינו ברור לו אם ימנע מללבוש, כ' ביה"ל דאמרי' שהוא מסתמא מקפיד, ואינו מותר אא"כ ברור לו שאינו מקפיד. וכ"כ ערוה"ש.

(יח) ומג"א וגר"ז חולקים ע"ז, וצריך הקפדה חיובית כדי לאסור, אבל מספק, מותר.

(יט) חידש הביה"ל באמצע ד"ה עליה, שאם הוא מקפיד על בגדי אדום ולבן, גם זה היה אסור, ולא היתיר הגמ' אלא לומר שמסתמא אינו מקפיד. ולכאן ה"ה אם הוא ישן. דהיינו הכל תלוי על הקפדה, ותנאים האחרים רק אומרים שמסתמא הוא מקפיד, אבל אם הוא מקפיד להדיא, אי"צ תנאים האחרים.

(כ) כ' המ"ב, כשמניח בגדיו בשבת, יקפיד להניחם במקום נקי, ושלא יפלו לארץ ויעלו עליהם אבק, ויבא לידי חילול שבת.

^כ עיי"ש, שצווק על עצת היצר שנהגו כהיום ללבוש בגדים שחורים בשבת, ואינו אלא מהיצר הרע, ונכון שלא ללבוש שחורים בשבת.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

(כא) כ' מ"ב, אפ' אם מדינא צריך להחמיר כרש"י, מ"מיש להקל ע"י גוי, שהרי הגוי ודאי יכול לסמוך על דעת השו"ע. ומוסיף, ובפרט אם לפעמים יש משום כבוד הבריות. ומשמע דגם אם אינו כבוד הבריות אפשר להקל. ושש"כ^{כט} מיקל רק במקום כבוד הבריות, ומ"ב שלנו מיקל בכל אופן.

(כב) נפיחה על אבק, לכאו' מותר, דנפיחה יוריד רק שכבה העליונה, ולא מה שבתוך הבגד. ואם אין זו המציאות, או שהוא מנפח בחוזק, אין להתיר.

(כג) ויש לדון, מי שיש לו כתם אבק על כובעו, ואין גוי, האם יש להקל לעשות ע"י שנוי, אם יש שי' השו"ע שמתיר לגמרי. וצ"ע למעשה.

(כד) לכאו', אם גוי יכול לסמוך על תוס', וכן אי"צ למחות במי שמיקל כתוס', אם הוא באופן שי' כבוד הבריות, ואינו ברור אם נקרא מקפיד או אם זה שחור או אם זה חדש, היה מקום להקל לכה"פ לעשות בשנוי, הכל לפי הענין.

(כה) נמצא, כובע נפל על הרצפה, מה דינו. אם הוא מקפיד שלא ללבשו עד שינקה אותו, אסור בין אם הוא חדש, ישן, שחור או צבוע. ואפ' אם אינו מקפיד, אם דרך העולם להקפיד, אסור בכל גווני. אך, אם אין העולם מקפידים, והוא אינו מקפיד, מותר. ואם אינו יודע אם הוא מקפיד, תלוי אם הוא שחור וחדש או לא.

(כו) אפ' היכא שמותר להסיר האבק, מ"מ אסור להשתמש במברשת העשויה לכך, משום עובדין דחול, ביה"ל.

(כז) מי שמקפיד בשבת ולא בחול, כ' שפת אמת^ל שאין זה מקרי מקפיד, שהרי אינו מקפיד על בגדיו אלא על כיבוד שבת.

(כח) אך, כל זה הוא רק במי שבאמת אינו מקפיד אלא לכבוד שבת, אבל מי שמקפיד על בגדי שבת יותר מבגדי חול, זה ודאי מקרי מקפיד. ודרך לבחון אם הוא מחמת בגד זו או מחמת שבת הוא האם ילך כזה לחתונה ביום חול. ויש להסתפק במי שאינו מקפיד בחול אפ' בבגד זו, אבל במצב וסביבה אחרת מקפיד, מה דינו. ודעתי נוטה לומר שעכשיו הוא מקפיד, ועכשיו הוא 'בעסר'ע מענ'ש'. וצ"ע.

(כט) אולם מי שמקפיד על בגדיו כשהולך לבקר אמו או 'שביגר' שלו, לכאו' אין זה מקפיד, שבאמת לא איכפת לו, ואינו עושה כן אלא לשמחה. וצ"ע.

(ל) להסיר אבק מע"ג מנעל [בלי שרייה ושפשוף וכו'], אין בו איסור כלל, ולא אסרו רק בבגד, כ"כ שבט הלוי^{לא}, אך כ' שאין רצונו להתיר כיון שנהגו בו איסור. ולכאו' יש להקל בזה, דלא ראינו מי שינהוג בזה לחומרא.

(לא) כשהוא מקפיד וחבירו אינו מקפיד, הביה"ל מסתפק בתר מי הולכין, המנקה או בעל הבגד, ואינו מכריע. לכאו' כל השאלה היינו כשעשה מדעתו, אבל אם ראובן אומר לשמעון נקה בגד שלי, לכאו' בזה הוא שלוחו, וודאי הולכין בתר המשלח, ואין להסתפק בזה כלל.

^{כט} ט"ו ע"ט.
^ל דף קמ"ז.
^{לא} ה' ל"ז.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

(לב) רש"ז^{לב} כ' דמפני זה צריך להחמיר בכל אופן שהיא. אולם, מכיון שהוא רק ספק, ושי' תוס' הוא להקל בכל אופן, אי"צ למחות אם חבירו מנקה בגד שלך כשהוא לכלך אותו.

(לג) אך יש להסתפק בתינוך שלכלך אבא או אמא שלו ובא לנקותם, האם אומרים שאי"צ למחות או"ד אמרי' דכשאינן דעת הולכין בתר מי שיש לו דעת, ואסור. וצ"ע.

(לד) דע, כל מה שדיברנו עד כה, היינו בין בבגד בין בכובע, ובין בוילונות בין בספות, בין במגבת ובין בשטיח, בין Rug ובין קיר לקיר.

(לה) וא"כ עלינו לבאר, מה הדין בכיבוד שטיח, ומה דין carpet Sweeper. [מכאן ואילך, ק"ס].

(לו) אוח"ש אסר בשניהם. חלקת יעקב סי' ק"ס אוסר בק"ס, וכן במנח"ל^{לב}. וכן אסר המחזה אליהו סי' מ"ד.

(לז) והמעין במנח"י יראה שאסר מג' טעמים. א', אינו ידוע לנו מהו חדש, ולכן צריך להחמיר בכל אופן. ועוד, שהוא עובדין דחול, כמש"כ הביה"ל לענין מברשת. ועוד, שזה נחשב כשפשוף, ושפשוף בסעי' ה' אסר בכל בגד אפ' אינו מקפיד, אפ' אין בו מים.

(לח) ולכא' טעמים אלו אינם מכריעים לאסור, שיש לדון בכל א' מהם.

(לט) הא דאסר מפני שהוא חדש, הרי המ"ב רק אסר כשניכר בו חידושו. ועוד, צבעים אחרים מה איכא למימר. וכ"ת הכא מיירי כשדרך העולם להקפיד, וא"כ לא איכפ"ל כל תנאים האלו כמו שביארנו, הלא זה ודאי אינו, שהרי היניח לביתו להתלכלך כזה, וע"כ אינו מקפיד אם מתיר אנשים ליכנס לביתו עם נעליים! ואולי אם משהו נפל על הרצפה, או אחר שלום זכר וקידוש שלא אסיק אדעתיה שיבא לידי לכלוך כזה, היה מקום לאסור, אבל למה אסר בכל אופן.

(מ) ועוד, מכשיר הק"ס אינו מנקה תוך עצם השטיח, אלא מסיר הפירורים המונחים ע"ג מלמעלה, וא"כ זה דומה לנוצות שמותר בכל אופן לכו"ע. [זה תלוי על המציאות, וצריך לבדוק].

(מא) והא דאסר משום עובדין דחול, אם מש"כ באות הקודם הוא נכון, אין לאסור דבר שא"א לעשות בו איסור, ורק מברשת אסורה שזה מנקה גם איסור, משא"כ ק"ס הזו! ועוד, אם יש לו ק"ס מיוחד לשבת, יהיה מותר מטעם זו. טענה זו מיישב במחז"א עיי"ש.

(מב) [א. ה. הביה"ל שאסר להשתמש במברשת, מביא זה בשם תפא"י דכהיום נהגו בו איסור, "וכ"כ ביערות דבש ע"ש הטעם" עכ"ל. והמעין ביערות דבש יראה שאינו כותב שום טעם, והמעין בתפא"י יראה שהציון ליערות דבש הוא מהתפא"י עצמו, וא"כ ה"עיי"ש" של הביה"ל קאי שיעין בתפא"י. וז"ל התפא"י: אסור להסיר האבק מהבגדים ע"י (בירסטע) שעשויה מקסמין דקין (של"ז), ונהגו לאסור אפ"י ע"י (בירסטע) משערות, וכ"כ ביערות דבש, ונ"ל דאסור מדהו"ל עובדין דחול, דטריחא מלתא, ומחזי כמתקן מנא, עכ"ל.

(מג) ומבואר מיניה, דיש ג' טעמים לאסור: עובדין דחול, טירחא, מחזי כמתקן. נמצא, דכדי להתיר ק"ס צריך לבאר למה אינו שום א' מדברים האלו, וכיון שאין אנו יודעים למה זה טירחא ולמה זה כמתקן מנא, א"א להתיר ק"ס, מלבד עצם איסור מלבן. וכ"ת א"כ לא נתיר שום דבר שבעולם מטעם זו, זה אינו, דרך דבר הדומה לליבון יהא נכלל בזה ולא שאר דברים שבעולם.]

^{לב} שו"ש.
^{לב} ג' ה'.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

(מד) הא דאסר המנח"י משום שהוא כמשפשוף, היינו רק היכא שהוא תוך הבגד כאבק, אבל נוצות איו שום איסור שפשוף כלל, וא"כ בשטיחים שלנו, הרבה פעמים מונח למעלה מע"ג השטיח וא"כ אין לאסור משום שפשוף. [גם זה תלוי על המציאות, וע"פ ה"ל לפרט.]

(מה) וע' בשו"ת מחזה אליהו שמוסיף על טעמי המנח"י עוד טעמים, והוא שאם בודקים בק"ס אחר שימוש רגיל, יראה שיש בתוכו חוטים וחלקים קטנים מהשטיח עצמו, וא"כ זה קורע בפס"ר דלניח"ל, וזה אסורה כמו שרואים בסי' של"ז במכבדות עשויות מקיסמים.

(מו) ועוד טוען, הרי האבק ופירורים שהק"ס אוסף הם מוקצה, וא"כ כל פעם שמוליך ומביא הק"ס, הרי"ז טיטול מוקצה. וכ"ת הא הוי טלטול מן הצד לצורך הנקוי שהוא דבר המותר, הא אפשר בניעור, ע"י שישתמש במטאטא רגילה, וא"כ אין היתר טלטול מן הצד.

(מז) וגם ב' טענות אלו אינו מוכרעים, שהרי תלישת השטיח אינו אסורה אא"כ הוא פס"ר, ולא בכל שטיח הוא כן [תלוי עח המציאות]. ומש"כ לגבי טלטול המוקצה, הרי בכללי אפשר בניעור אי"צ להשתמש בכלי אחר שאינו כ"כ קל לשימוש, ומותר להשתמש בזה ואינו נקרא אפשר בניעור.

(מח) היוצא מכל דברינו, לא בכל אופן הוא חדש ומקפיד, ויש אופנים שיהיה תוך השטיח ולא רק על גבו. לכאו' יש לאסור מחמת עובדין דחול. שפשוף, תלוי על המציאות. קורע, תלוי על המציאות. מוקצה, לכאו' אין זה שאלה.

(מט) ולכן, עד שיתברר לו המציאות שאינו שאלה של מלבן, יש לאסור מטעם ספק מלבן, וכשיתברר אין כאן סרך מלבן, יש לאסור מחמת עובדין דחול.

(נ) ר' פאלק מביא שר' משה אסר ק"ס, ונראה לו טעמו משום מלבן. ובספר הארטסקרול מביא שר' משה אסר משום עובדין דחול.

(נא) ולא נשאר לנו לבאר רק למה מותרת לנקות שטיח עם מברשת ומטאטא, הא למה זה לא מלבן ועובדין דחול, וכל העולם נוהגין היתר בזה, ודלא כאוח"ש.

(נב) ור' פאלק שם כ' דכשמנקה השטיח, יקפיד שלא לעשות ערימות גדולות על השטיח, שהרי זה תוך הבגד ומקפיד עיו, אלא כל מעט ומעט יכניס לתוך כלי.

(נג) וע' שש"כ שמסביר למה אינו עובדין דחול, שהרי משתמשים בו גם לרצפות שאין להם שאלה של מלבן כלל, וא"כ אינו כלי המיוחד לשטיחים בדווקא.

(נד) וקשה, למה אינו שפשוף, ועוד, למה אינו מלבן בכל פירור שמוציא מהשטיח. וע' במחזה אליהו. וע"כ צ"ל דס"ל שנקוי עם מטאטא רגילה רק מסיר שכבה העליונה שאינו תוך השטיח בכלל, ודומה לנוצות. אלא דק', א"כ בק"ס ג"כ נימא הכי, שהוא אותו פעולה, זה במקל וזה תוך קופסה! וצל"ע.

(נה) וע' מחזה אליהו בפנים, שלקראת סוף דבריו כ' שאין טעמים אלו מוכרעים לאסור, ואינו איסור תורה אלא מדרבנן, ולכן יעשה במברשת רגילה, שאז הוא לכה"פ שנוי, מהא דלא השתמש בק"ס.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

(נו) אבק על בגד, אמרנו למעלה שאם מקפיד אסור לנערו. ואם אינו מקפיד, מותר לנערו, אפ' בכח. וכן מותר להכותו ג"כ בכח. אולם להכותו כמה פעמים, אולי זה נכלל בשפשוך שאסור בכל אופן, אפ' אינו מקפיד. ודו"ק בזה, כי זה דלא כמש"כ שש"כ^ל.

(נז) ע"כ ביארנו בעז"ה דיני ניעור מאבק. ונתחיל עכשיו ניעור מטל.

(נח) דעת השו"ע, ניעור מטל אסור בבגד שחור וחדש ומקפיד. והכללים והגדרות באלו הוא כמו הנ"ל לענין אבק.

(נט) והרמ"א ממשיך על דברי המחבר, וכ' דכ"ש אסור לנער בגד שנשר עליו מים או גשם. דהיינו, כשיש יותר מים מטל, זה אסור אפ' כשאינו שחור, כ"כ מ"ב. וממשיך המ"ב, דהא דאסור, היינו ניעור קל, ובזה אסור בכל צבעים, ורק בחדש, אבל ניעור בחוזק, יש בזה משום סחיטה, ולא משנה איזה בגד שהיא.

(ס) וגר"ז^{לה} וערוה"ש^{לו} כ' דבגדים יקרים שיש להם חלקים מבע"ח כגון שטריימל, מקפיד עליהם אפ' הוא ישן, ולכן אסור ניעור אפ' בקל אפ' ישן וצבוע בבגדים אלו.

(סא) נמצא, שלא היתירו ניעור בחוזק כלל, ובנחת היתירו רק אם הוא ישן ואם אינו מקפיד, אבל חדש, או שמקפיד אפ' בישן, אסור בכל אופן.

(סב) ולכן, לנער מעיל גשם, מותר, שבזה ודאי אינו מקפיד. ואם הוא פלסטיק שאינו בולע, מותר גם אם הוא בחוזק, כיון שלא שייך סחיטה.

(סג) ניעור פאה, מלבד הבגד בתוכו, יש גם איסור דרבנן, ולכן ודאי בחוזק אסורה, אלא ה"ה בקל יש לדון ע"פ הנ"ל.

(סד) בענין הסרת נוצות, יל"ע, איך מותר להסירם, הא מטלטל מוקצה. וע' מש"כ בזה סי של"ו סעי' ג'.

(סה) Lint Brush או Roller, לכאז' הוא כלי המיוחד, ואסור בכל אופן, כמש"כ הביה"ל, אך יש לדון אם הוא מיוחד לנוצות. ועמש"כ באות מ"ב ומ"ג, ודן לכאן.

(סו) ביה"ל ד"ה מן הטל: שלג, אם לא נמס, דינו כנוצות, נמס, הוא כטל.

(סז) ביה"ל ד"ה והוא: דן אם מנער בשביל חבירו, בתר מי אזלינן.

(סח) ביה"ל ד"ה עליה: מבאר דהקפדה היינו בסתמא, והקפדה הוא בעיה גם בשאר צבעים.

(סט) ביה"ל ד"ה גשמים: ניעור בכח הוא בעיה גם בשאר צבעים.

(ע) ביה"ל ד"ה י"א: מבאר, דשי' רש"י הוא להחמיר בניעור מהאבק, אבל אם מלבנן הבגד בידיו, ומצחצח ומוליד לבנינות בבגד בידים, אסור לכו"ע, אפ' אינו שחור וחדש ומקפיד.

(עא) ביה"ל ד"ה לחוש: אין חילוק לרש"י אם מנקה ע"י יד או כלי. דן מהו חדש, יערות דבש, וטוב שיעשה ע"י שנוי.

(עב) ביה"ל ד"ה ועיין: מכבדת, עובדין דחול, וכו'.

^{לד} ט"ו כ"ח ל"ז.
^{לה} ב'.
^{לי} ה'.

סעי' ב' – הלוקט יבולות

- (א) מבואר, המסיר פסולת שנתפס בבגד בעת האריגה, חייב משום מכה בפטיש.
- (ב) והטעם, משום דעי"ז הוא גמר מלאכה, אבל אם היה נגמר כבר ואח"כ נתפסו שמה, כגון קוצים, אין ע"ז שם מכה בפטיש, אא"כ היה מקולקל גמור. [אם הוא בסוף התהליך, הוי תיקון גם אם אינו תיקון כ"כ גדול, משא"כ כשכבר נגמר].
- (ג) ועפי"ז, המסיר מחטים מחולצה חדשה, אינו מכה בפטיש כיון שאינו הפרעה בעצם הבגד, ואינו גמר תהליך הייצור, אינו מכה בפטיש.
- (ד) משא"כ, נקב של הכפתור, הפותחו הוא גמר התהליך.
- (ה) ויש לדון על פתיחת הכיס, דאינו ברור שזה סיום התהליך, אבל ודאי אסור משום קורע.
- (ו) דבר שמוסיפים אחר גמר יצירת הבגד כדי ליתן הרגשה של חדש, לכאן אינו מכה בפטיש, שהרי כבר נגמר הבגד, והא תוספת בעלמא. ולפי"ז, התפירות שתופרים על כתף חליפה, לא יהיה מכה בפטיש, רק קורע.
- (ז) ע' ביה"ל שדן אם עושה מקצת הסוף, האם חייב משום מכה בפטיש, אם לא עשה כל הסוף. ומסיק לאסור.
- (ח) ע' מ"ב סקי"א, זרע פשתן על בגדו, דינו כמו אבק, וע' ביה"ל הארוך בסעי' שעבר שדן בזה.
- (ט) וע"ע מש"כ דאם הוא לח מקנחו בסמרטוט, 'וכלקמן', וכוונתו לסעי' ט', ומבואר מכאן דהלח קאי על הבגד ולא על הסמרטוט. ומזה ראייה לאסור מגבונים לחים, ולא להתירו.

סעי' ג' – קיפול בגדים

- (א) סעי' זו איירי בעניני קיפול בגדים, והאיסור כאן הוא משום שאם מסיר או מונע קמטים, הרי זה כתיקון חשובה, ואסור משום שהוא כמתקן מנא.
- (ב) ע' ערוה"ש סעי' י' דמבואר שהקיפול שלהם היה איזה אומנות וקיפול שלנו מותר בכל אופן, וכ"ה בכל בו מובא בב"י. ואפ' אם שאר הפוסקים לא הביא את זה, מ"מ זהו צירוף לכל היתר שנביא בהמשך.
- (ג) ומתיר השו"ע אם יש ה' תנאים. א': ע"י אדם א', ולא ע"י ב' בנ"א או על כלי כגון על ספסל.
- (ד) ב': שיהיה חדש, שלא כיבסוהו מעולם. ומבאר מ"ב ט"ו, דבחדש אינו ממהר לקמוט, וא"כ אינו תיקון כ"כ, משא"כ ישן הוא תיקון חשוב. ושבה"ל חידש, דאחרי נקוי יבש, מקבל היתירי בגד חדש. יש לדון בStarch, האם דינו כחדש, וצ"ע.
- (ה) ג': אינו צבוע, רק לבן. ומבאר מ"ב ט"ז, דבצבועים יש יותר תיקון בקיפולו. וערוה"ש מוסיף, דהקיפול מונע הצבע מלכהות, ושומר עליו. ושש"כ ט"ו קל"ט אינו מבין את זה, דמציאות שלנו לא שייך לזה. ומפני כך, כ' שבה"ל דהכל מותר ובכלל לבן. [היה מקום לומר להיפך, דמספק אין אנו רשאי להשתמש בהיתר זו, ונחמיר בהכל].
- (ו) ד': שיהיה צורך היום, וה': אין לו בגד אחרת של שבת.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

- (ז) וידוע, המציאות בזמננו, שכל הבגדים כבר כבושים פעם א' לפני המכירה. ולכן אם לא נקל כהשבה"ל, אין לנו היתר כלל. אלא שאם ננקוט כדבריו דאחרי נקוי יבש הוא חדש, וצבוע ג"כ מקרי לבן, היה מקום להתיר אם נתקיים שאר התנאים.
- (ח) אבל כיון שרוב הפעמים המציאות הוא דלא כזה, אנו צריכין לחפש אופנים אחרים שיהיו מותרים.
- (ט) שו"ע ממשיך, דיש מי שאומר, דלקפלו שלא כסדר הראשון מותר בכל ענין, ומסיים שנראין דבריו.
- (י) וא"כ, כל שמקפלו הפוך, יהיה מותר. אך, הקצוהש"ח כ' שאנשי מעשה מקפידין שלא לקפל כלל, גזירה משום העמי הארץ שיעשו כן באופן האסורה. והקיצשו"ע^ל כ' שלא יקפל כלל כיון שיש כ"כ הרבה תנאים. והמ"ב י"ט כ' דמי שרוצה להחמיר על עצמו שלא לקפל כלל, ודאי עדיף. ומשעה"צ מבואר דהיינו אם לא נתקיים התנאים הנ"ל, אבל בתנאים הנ"ל אין מקום להחמיר.
- (יא) והיוצא מדברינו, שמעיקר הדין מותר לקפל הפוך, אך יש מקום להחמיר כמש"כ המ"ב וקצוהש"ח אם לא נתקיים כל התנאים. ולמעשה, כיון שאין אנו מבינים איסור זו כלל, דיינו שנחמיר על מה שאסור מדינא.
- (יב) וקולא יש מהכלכלת השבת^ל, והוא, דכל האיסור הזה הוא רק בבגד שיש לו קמטים, ורוצה להשאירם וכו', אבל בגד שאין לו קמטים וקיפולים בכלל, בזה לא אסרו הקיפול כלל. לדוגמא, מגבות וחליפות וסריגים ובגדי תחתונים וכדו', שאין להם קמטים וקיפולים, יהיה מותר לקפלם בכל אופן שירצה, ולא שייך סעי' הזו עליהם בכלל.
- (יג) ויש להקל על סברא זו כיון שאנן לא מבינים מהו התיקון כאן, ומתקן מנא הוא מיוחד שאם אינו מכוון לתקן, ואין לו תועלת מהתיקון אם יהיה, אינו בכלל המלאכה. ולכן, בצירוף סברא זאת, יחד עם התפא"י, כל בגדים הנ"ל מותרים לקפל איך שירצה.
- (יד) ויש לדון על חולצה, אם זה מקרי דבר שיש לו קמטים מיוחדים. ודיינו אם ניקל בהני שודאי אין להם תיקון.
- (טו) ואופנים ההכי תדירים בשבת הם קיפול הטלית, שנתבאר שיעשה שלא כסדר קיפולו הראשון, והנחת מכנסיים, שמותר להניחם על אחורי הכסא ע"י שיאחז בראש המכנס, אבל לא מלמטה, דבזה הוא מדייק על הקמטים, ונכלל באיסור סעי' הזו.
- (טז) ונתבאר עד כה, דהאיסור של הסר או מניעה של קמטים הוא כמתקן מנא, ולכן אסרו חז"ל, אבל לא מצינו שיש איסור בעצם עם קיפול. דהיינו, לא נתבאר משום מקום דאסור לקפל Collar או Cuff למקומו, שזה אינו 'קיפול בגדים' האסורה בסעי' הזו, ואינו תיקון מנא כלל, אלא מחזירו למקום הנכון, ולכן מותר. וכן היקיל השש"כ.
- (יז) ולענין קיפול נייר, כגון שרוצה להכניסו לכיסו, ודאי אין בעיה משום סעי' הזו, ואין בעיה משום סעי' אחר, כיון שאין זו מלאכה.

^ל פ' צ"א.
^ל ט"ו.

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

יח) ולענין קיפול עלונים באמצע, שעכשיו הוא קורא כספר, יש לדון, וכן יש לדון בקיפול לשלוש כמו שמצינו בברכונים וכדו', אולי זה מכה בפטיש. ע' אוח"ש פ"ח, ושש"כ כ"ח י"ז ומ"ג.

יט) וכן יש לדון לענין קיפול 'נפקין', שרוב הפוסקים נקטו שאין זה מכה בפטיש אם מקפלו קיפול פשוט, ויל"ע למה אינו מתקנו עכשיו ככלי. ולקפלו בציור ודאי אסורה משום כותב. ולקפלו שלא בציור, אך הוא מעוצב, יש לדון. ועמש"כ בזה בהל' כותב ומוחק.

סעי' ד' – מכבש

א) לא למדנו סעי' זה טוב, כי אינו נוגע בזמננו.

ב) אך שאלה אחת יש לשאול, מה הדין לקחת מגהץ כבוי, ולהעבירו על בגדו כדי להסיר הקמטים, וכן מה הדין להכניס בגד לתוך Press בשבת כשאינו דלוק. ומסברא היה נשמע כמלבן, שמתקן הבגד.

ג) אך, מ"ב סק"כ מבואר דלהכניס למכבש אסור לצורך חול – משמע, לצורך שבת בותר, וא"כ אופנים הנ"ל יהיו מותרים. וע' מ"ב בסעי' הבאה ס"ק כ"ב, וצ"ע.

סעי' ה' – שפשוף

א) לא למדנו, ואינו נוגע בזמננו, ומבואר דהיכא שמרכך ומתכוון ללבן, אסור לכו"ע אפ' אין מים.

סעי' ו' – טיט על רגלו

א) הסעי' דן לגבי טיט על רגלו אם מקנחו בכותל, בקרקע, בשניהם או בשום א' מהם.

ב) השאלה בכותל הוא מוסיף על הבנין, והשאלה ע"ג קרקע הוא משווה גומות.

ג) ולהלכה, המ"ב מיקל בכותל, ולהחמיר ע"ג קרקע. וה"ה קרקע מרוצף, דגורי' מרוצף אטו אינו מרוצף, כדמבואר סי' של"ז, דגורי' בכל חוץ מכיבוד.

ד) אך, על חידודי מדריגות מותר. וה"ה Kerb, וכו'.

ה) בשעה"צ ל"ה על השי' דאסר קינוח על הכותל, מ"מ מתיר ע"י אבן או קורה, ומזהיר השעה"צ דדוקא אם הוא גדולה שלא יתנדנד על ידי קינוחו.

ו) והדבר תימה, דהא מה האיסור אם מנידו, הלא זה טלטול בגופו, ומותר בכל אופן! וצע"ג. וע' שבו"י וחז"ש.

סעי' ז' – טיט על בגדו

א) מי שיש לו טיט על בגדו ורוצה להסירו בשבת, כ' השו"ע שמשפשפו בפנים שלא יהא נראה כמלבן, ולא מבחוץ, דאז דמי למלבן. אך מבחוץ מותר אם הוא עושה בציפורן, ומ"ב מתיר אפ' בסכין.

ב) ואח"כ מביא השו"ע, וי"מ, דהנ"מ לח, אבל יבש אסור משום טוחן.

ג) וקשה, למה דן השו"ע כאן מצד מחזי כמלבן, והיתיר באופנים שונים, למה אין זה מלבן גמור!

סימן ש"ב – מלאכת מלבן

(ד) וכן מ"ב סקל"ג, דמלבן ממש לא הוי, כיון שאין בו מים. וק', הא ניעור מאבק ג"כ אין בו מים, ועדיין קיי"ל שחייב. ותי' בשעה"צ מ"א, ששאני כאן דמשאיר רושם של הטיט ואינו מסיר הלכלוך לגמרי, משא"כ אבק. [אגב, אם משתמש במים ואינו מסיר כל הלכלוך, ונשאר רושם, מה דינו?]

(ה) מאידך, הט"ז תי', ודבריו מובאים במ"ב כאן, וכן נקטו המג"א, תו"ש, מחצה"ש, חיי"א, א"ר, גר"ז, ערוה"ש, קצוהש"ח, בא"ח, דכאן מותר אפ' מסיר כל הרושם מהבגד, ועדיין מותרת, משום שהסרת כתמים הדרך לעשות במים, וכיון שאינו משתמש במים, אין זה בגדר ליבון בכלל, ולכן מותר. וכ"ת, מאי שנא אבק, י"ל דאבק הדרך להסירו הוא בלי מים, א"כ זהו ליבון וכך הוא חייב, משא"כ לכלוך גמור הדרך להסירו הוא במים, וכשעושה כן בלי מים, אין זה נכלל במלאכת מלבן^{לט}.

(ו) נמצא יש לנו מח', כשמסיר לכלוך בלי מים, המ"ב מתיר רק אם אינו מסיר כל הלכלוך, ואם הסיר כולו, אסור, מאידך, שאר הפוסקים נקטו שאפ' אם מסיר כולו מותר הואיל ואינו משתמש במים.

(ז) אולם המ"ב אינו חולק על הט"ז להדיא, אלא כ' שיל"ע טובא, ובביה"ל מק' עליו שהוא לכה"פ דרבנן, ואולי אפ' דאורייתא, אבל אינו חולק בפירוש. וגם, במ"ב ושעה"צ ג"כ מזכיר היסוד 'הואיל ואינו משתמש במים, ובשעה"צ כ' אינו הדרך בלי מים – ולפי שיטתו לא זה הענין, אלא תלוי אם מנקה הכל או לא. ע' ר' משה^מ שביאר שהט"ז למד כהמ"ב. ולמעשה, המ"ב עצמו מבואר שאינו לומד כהט"ז.

(ח) נמצא להלכה, אין אנו יכולים להעלים מחומרתו של המ"ב, ולכן ודאי לא יעשה כן, אבל כיון שאינו חולק להדיא, וגם משום שכל הפוסקים לא נקטו כוותיה, אין למחות ביד מי שמיקיל, יוכל לבקש מגוי לנקות, וגם הוא עצמו יכול להקל מה נקרא רושם. ובמקום כבוד הבריות יכול להקל ע"י שנוי.

(ט) כשהשו"ע בשם י"מ מזהיר משום טוחן, המ"ב כ' שהוא מלשאצל"ג, ועדיין אסורה. אך כ', דע"י גוי מותר. ובשעה"צ מ"ד מסביר, שהוא שבות דשבות במקום כבוד הבריות. וזה מקור להתיר אמירה לעכו"ם על מלשאל"ג, ולדונו כשאר שבות דשבות. ואינו פשוט כ"כ.

(י) שפשוף נעלי עור, בלי מים והם יבשים, מותר, שרייה מותר, שפשוף עם מים ודאי אסורה.

(יא) ע' ביה"ל בסעי' הבאה, שעוסק מי הי"מ שמחמיר בטוחן, ומי החולק עליו.

סעי' ח' – מגרדין במנעל

(א) לא למדנו, ואינו נוגע בזמננו.

^{לט} ק', למה אינו לכה"פ איסור דרבנן.
^מ ה' י"ב ש"ב.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

דיני אמירה לעכו"ם והמסתעף

סדר הדברים כך הוא: הקדמה לאיסור אמירה לעכו"ם, ואח"כ כל סי' רע"ו. ולאחמ"כ נביא רק מקצת סעי' של סי' ש"ז, אלו השייכים לענינו. ואח"כ, דינים היוצאים מסי' רנ"ב והלכות כלליות הנוגעות לסוגיין. ודיני אמירה לעכו"ם המבוארם בסי' שכ"ה, יזכרו כאן במקום הראוי להם. ואח"כ נביא ענינים אחרים הקשורים לסוגיין, כמו אמירה לישראל, לקטן ומומר, ודיני מכירה וקנייה באתרים.

הקדמה

- (א) הל' אמירה לעכו"ם אינו מרוכז בסימן אחד כמו שאר מלאכות וענינים, אלא הוא מפורד ומפורד, בסי' רמ"ג עד רמ"ז, סי' רנ"ב, סי' רע"ו, מקצת סי' ש"ז, סי' שכ"ה, סי' תקט"ו ועוד.
- (ב) וכנגד מה שמרגליה דפומיה דאינשי שיש היתר של אמירה לעכו"ם, האמת הוא איפכא, שיש איסור חדש הנקרא אמירה לעכו"ם, ואינו שם של היתר אלא שם של איסור.
- (ג) ובחומר איסור אמירה לעכו"ם, ע' גר"א יו"ד סי' קנ"ז, דמבואר דחייב למסור כל ממונו כדי לא לעבור על אפ' שבות דשבות. וזה לא למעשה, כי אנן קיי"ל שבות דשבות מותר במקום הפסד מרובה.
- (ד) הגם שאנשים קוראים לאיסור זו 'אמירה לעכו"ם', באמת זו רק מקצתו ואפ' לא רובו, כי מלבד איסור אמירה יש גם איסור הנאה, חיוב מחאה, איסור שליחות, וגם מראית העין.
- (ה) ע' מ"ב סי' רמ"ג סק"ה^א ושעה"צ סק"ז דמביא סמ"ג בשם מכילתא הדורש מ'כל מלאכה לא יעשה בהם' לרבות אפ' ע"י עכו"ם^ב. אך מסיק שהוא רק אסמכתא בעלמא, ובעצם שבות הוא, כדמבואר בכל הש"ס. גם מבואר בש"ס דהוא יותר קיל משאר שבותים הואיל והוא שבות דלית בהו מעשה.
- (ו) ע' רש"י פר' בא י"ב ט"ז, לא תעשה כל מלאכה, אפ' ע"י אחרים. וע' רמב"ן שם, וכל המפרשים [חזקוני, רא"ש, מהר"ל] דטרחו לבאר מהו רבוי הזה שהוא מדאורייתא.
- (ז) ע' בספר מלכים אומניך מאת הגר"י זילברטשיין דמאריך לבאר איך יתכן דבכל הדורות הגם שבנ"י היו למכה ולחרפה ונרדפים, אעפ"כ תמיד היה משרתים עכו"ם אצלם, ולא היה גזירה נגד זה, כשמסבא היה צריך להיות להיפך, ומסביר, שהגמ' אומר דמלאכה נעשית ע"י עכו"ם לחולה, וזה קובע הבריאה, עיי"ש.
- (ח) [אמירה לעכו"ם בשאר איסורי תורה, ע' ב"מ צ. דמסתפק בזה, ואינו מכריע. ולהלכה בדאורייתא אנו מחמירין, אבל בדרבנן שהוא שבות דשבות, מקילינן. ע' ביה"ל סו"ס ש"ז, לומר לגוי לבשל בשר בכלי חלבית בת יומו.]
- (ט) טעם לאיסור זו. מצינו בזה כמה טעמים. הרמב"ם כ' דאיסור משום דאילו עושה כל מלאכתו ע"י עכו"ם, גם הוא עצמו יבא לידי זה. דהיינו סייג שהוא עצמו לא יחלל.
- (י) ומבואר מר' משה^י טעם קצת שונה מזו, דאילו היה יכול לעשות כל מלאכתו ע"י גוי, היה שבת נראה כימי חול, והוא בזיון לשבת, דשבת צריך לראות שונה ומשונה מכל הימים. ומפני כך אוסר שעון שבת. וכן משמע קצת בריטב"א קכ"ב.

^א שם מביא חיוב מחאה. מראה מקום אני לך.

^ב ע' מור וקציעה.

^ג ד' ס'.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(יא) רש"י בע"ז מבואר טעם אחר, דאיסור אמירה הוא משום 'ודבר דבר'. וע' פמ"ג מ"ז א' דלפי"ז, במקום מצוה, או כשאומר מבעו"י, או שאר היתר של דבר דבר, היה מותר, ומפני כך אנו צריכים לטעמים האחרים^י.

(יב) רש"י בשבת מבואר טעם אחר והוא משום דהגוי נעשה שלוחו. ואע"ג דבדרך כלל אין שליחות לעכו"ם, ע' ערוה"ש דכאן הוא שליחות לחומרא. שאר הראשונים לית להו שליחות לחומרא.

(יג) יש שהקשו, הא אין אין שליח לדבר עבירה. ובאמת זה תולה על הגמ' ב"מ דף י' לגבי חצר אם הוא מדין שליחות, האם מהני לעבירה, עיי"ש, וברעק"א שם.

(יד) ע' חת"ס^י וחזו"א^י דכתבו שא"א לחלל שבת בשליחות, שהרי התורה היקפידה שגופו ינוח ביום הזה, ואם משוי שליח אינו סתירה לזה, וכמו דא"א לעשות שליח למצוה שבגופו, ה"ה א"א לעשות שליח עבירה שבגופו. וע"כ, כשרש"י ס"ל שליחות, הכוונה הוא שחזו"ל נתנו גדר שליחות לגוי, כדי שלא יקל בעיניו, וכטעמים האחרים, אבל שליחות ממש אינו. ויש חולקים^י.

(טו) נפק"מ, דנו האחרונים האם יש איסור אמירה לעכו"ם לבהמה שמבין מה שהוא אומר [מלבד שביית בהמתו]. אין כאן שליחות או גדר שליחות, ואינו מסתבר שיהא כלול בטעם הרמב"ם של בזיון שבת, ואתי לעשות בעצמו. ואורל"צ אוסר משום דבר דבר ובזיון, עיי"ש. וע' מלכים אומני"ך^י דאוסר אמירה לבהמה.

(טז) בספר 'מלאכת הנכרי' מביא בשם רח"ק דהוכיח כהחת"ס וחזו"א דאין כאן שליחות ממש מטעמי הנ"ל, והוסיף, דהא אין שליחות לקטן ואעפ"כ יש בו איסור אמירה. אלא כוונת רש"י הוא דמחזי כשלוחו הואיל והוא גרם לו להיעשות. ולפי טעם זה אמירה לבהמה ג"כ אסור.

(יז) [אמירה ל'רובוט' או 'אפליקציה', ודאי הוא מעשיו ממש, ואינו כגוי או בהמה, אלא ככפתור דבמקום ללחוץ בו מדברים אליו].

(יח) ע' אבני נזר מש"כ לבאר כל הטעמים, עיי"ש.

(יט) מבואר בסי' רס"ג סעי' ז', א' שקיבל שבת מקדם אבל אחרי פלג, מותר לו לבקש מחבירו לעשות מלאכה. והק' הגר"ז בקו"א, הא כאן ודאי שייך שליחות, ואין כאן בעיה של אין שליח לדבר עבירה, וא"כ מדוע מותרת. ותי', דקבלת שבת אינו שבת אמיתי, אלא שינהוג בקדושת שבת, וזה יכול לקבל רק על עצמו ולא על שלוחו.

(כ) ועפי"ז, בן חו"ל לבקש מבן א"י ביו"ט שני, שאינו מקבלת עצמו אלא יו"ט הוא בשבילו בעצם, להגר"ז יאסר. וע' אג"מ ג' ע"א וע"ג, וצע"ג, ודבריו קשים מאוד. וע' אג"מ ד' ק'.

(כא) הוא נמצא במדינה שהוא מוצ"ש או ערב שבת, מותר לבקש ולצוות עכו"ם במדינה שהוא עדיין שבת לעשות עבורו מלאכה. כ"כ שבה"ל ג' קע"ב. דבתר ישראל אזלינן.

^י בעל העיטור דמתיר אמירה לעכו"ם במקום מצוה אולי ס"ל דאסור משום דבר דבר לחוד.

^י פ"ד.

^י ב"ק י"ד י"ב.

^י ע' נמוק"י לגבי אישו משום חציו דמק' איך מותר להדליק נירות בע"ש, ומתיר דזמן המעשה הוא הע"ש. הא לפי הנ"ל לק"מ, דהא גופו נח. ועיין.

^י עמ' 388.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(כב) ואם הוא נמצא במקום שהוא שבת, לצוות לא"י שהוא במקום שהוא חול, ע"פ הנ"ל יאסר, אך ר' משה שטרנבוך הורה דפשוט שמותר, והולכין לקולא בב' האופנים. וע"ע מש"כ בתשו' ד' [אולי ב'] סימן פ"ג. וע"ע עמק תשובה ג' י"א.

(כג) וזה מצוי מאוד למי שיש לו מפעל או עסקים או פעולים במדינות שונות. ועפ"ז, יש עצה שהחברה שלו יכול להיות פתוח בכל השבת, דעד שסוגר המשרדים בצד מערב ארה"ב, כבר פתח הסניף בסיני....

(כד) יל"ע, כשהוא אסרו חג בא"י, ומושיט ידו לחו"ל לעשות מלאכה, האם אסור משום יו"ט שני. ור' יצחק באוים אמר שמותר, וקובעין מקומו כמו שקובעין לענין אילן בעיר מקלט.

(כה) מלבד איסור אמירה, יש גם איסור נהנה, שלא יהנה ממעשי עכו"ם. ונרחיב ע"ז בסי' זו רע"ו ובסי' שכ"ה.

(כו) עכשיו שנתבאר כל גדריו וטעמי האיסור, נוכל לראות מתי ואיך יש היתירם, דכל שאינו אסור משום אחת מטעמי הנ"ל, לית איסור בדבר.

(כז) לומר לגוי בע"ש, אחרי הסעודה כבה האורות – אין כאן דבר דבר, אין כאן הנאה, אבל עדיין שלוחו הוא ואסור.

(כח) ואם מצווה בשבת שיכבה במוצ"ש, הוא עובר על ודבר דבר, אך על שלוחו אין לאסור כי הוא שלוחו לעשותו בזמן היתר.

(כט) מבואר בסי' ש"ז סעי' כ"ב, שיש ב' מיני רמיזה: רמיזה דרך צווי, ורמיזה שלא כדרך צווי אלא דרך סיפור. ומבואר דרמיזה דרך צווי, הגם שלכא' אין כאן דבר דבר כיון שלא היזכיר שום מלאכה, מ"מ עדיין הוא שלוחו, ואסור.

(ל) האומר 'איני יכול לישון מחמת האור' והגוי הלך וכבה, אין כאן דבר דבר, אין כאן שליחות כיון שלא שלחו, אין כאן הנאה כיון שהוא הנאה שלילי, ולכן מותר.

(לא) יש מי שכתב, דאינו מצוי שיהיה מותר משום רמיזה דרך צווי וליכא הנאה, משום או שיבא לידי רמיזה דרך צווי או שהגוי לא 'יתפוס'. ולמעשה, מי שיודע מה לעשות יכול להצליח בזה.

(לב) שבה"ל^ט כ' כל שמזכיר שם המלאכה, כגון נר או תאורה או בוילר וכו', אינו דרך סיפור אלא דרך צווי. ומלבד דלית מאן דכ"כ, גם מסברא זו קשה מאוד להבין. ולא מצינו שחששו לזה.

(לג) כ' רש"ז דלומר לגוי 'אתה יכול לעשות לי טובה' הוא דרך צווי, דכבר אמר לו שאתה רוצה שהוא יעשה בשבילך.

(לד) 'אני לא יכול להגיד לך לכבות' הוא בסדר. ולומר 'אני הייתי לוחץ כפתור הזו', יזהר לומר לשון עבר ולא לשון עתיד, משום דבר דבר.

(לה) כשמשיב הגוי ושואל 'אתה רוצה שאני יעשה כך וכך' אסור להשיב 'כן' או 'בסדר' דזה צווי.

(לו) ויל"ע, מה כן מותר לענות. ומסתברא, דכל שאומר לו דזה יפתור הבעיה, או שזה יעזור, או אני מאוד אשמח, נמצא יש כאן משפט א' ארוך, 'אתה אשמח אם אני יכבה התאורה', ושוב אין זו דרך סיפור. אמנם, הר"ר פאלק כ' בזכור ושמור, דכל שהישראל רק מדבר על עצמו, אינו נקרא צווי אלא סיפור, וגם אומר 'אני מאוד אשמח', מותר, דרק הביע רגשותיו אם

^ט ו' קל"ג.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

יעשה, ולא שהוא יעשה את זה. ולדינא עדיין אינו ברור. ותולה איך לומדין כל המכבה אינו מפסיד.

(לז) להשיב, 'אני לא יכול להגיד לך מה לעשות', 'אינו מותר בשבילי להגיד שזהו רצוני', מותר. 'תעשה מה שאתה רוצה', יל"ע, דהא יודע מהו רצונו ואומר לו לעשותו, או"ד דיברה תורה כלשון בנ"א.

(לח) אם הגוי שואל 'האם מותר בשבילי לכבות', לכאו' מותר, דרך ענה על שאלה הלכתי. ואם שאל האם מותר בשבילי לכבות בשבילך', זה חמור יותר דאולי זה רמיזה דרך צווי. ולומר לו רק יהודים אסורים, לכאו' מותר, דג"ז סיפור דברים בעלמא

(לט) לרמוז שיעשה מלאכה במוצ"ש, בין דרך צווי בין דרך סיפור, מבואר שם דמותר. ומובן ע"פ הנ"ל.

(מ) בע"ש, לרמוז דרך צווי שיעשה מלאכה בשבת, הגם שאין כאן דבר דבר, מ"מ לכאו' עדיין אסור משום שליחות. אך מ"ב ש"ז סק"י מתיר בשם גר"א, עיי"ש, ואינו אסור אלא כשמרמז גם המלאכה הוא בשבת. וזה יוצא מן הכלל.

(מא) יש מושג באמירה לעכו"ם שנקרא 'אדעתיה דנפשיה', דהיינו שהגוי עשה מדעתו. דהיינו, אם הגוי עובד בקבלנות [לא לפי שעה] ומרצונו היחליט לעשות העבודה בשבת, אם אין מראית העין מותר לכתחילה.

(מב) דהיינו, למסור בגד לנקוי יבש או רכב למוסך, אפ' מוסר בע"ש, הרי הוא יכול לעשותו אימת שירצה, והישראל אינו קובע מלאתו בשבת, מותר. אם הגוי אומר אני יתקן/ינקה את זה מחר בשבת בבוקר, מותר לומר לו 'בסדר', אבל אסור לומר לו 'וודא שיהיה מוכן למוצ"ש מיד' אם אין מספיק זמן בחול.

(מג) אם הגוי יש לו יום מיוחד או זמן מיוחד מתי עושה עבודה זו, זה בעיה שלו ולא שלך. ואם יש לו פעול המגיע מיוחד לזה בשבת, יתבאר במקומו.

(מד) והפרטים לזה יתבארו בהמשך, מתי מותר למסור, מה נקרא קובע, מה נקרא מראית העין, וכו'.

(מה) היתר גדול באמירה לעכו"ם נמצא בדברי הט"ז ש"ז סק"ד, אמירה לעכו"ם אינו אסור אלא אם אין אפשרות של היתר, דהיינו אם יש אופן שגם ישראל יכול לעשות עבודה זו, נמצא שלא ציווה להעכו"ם לעשות מלאכה, דהרי אפשר לעשותו בלי מלאכה, ומה שמחליט העכו"ם לעשותו ע"י מלאכה, זה אדעתיה דנפשיה, ולא שוייה שליח ע"ז, לא אמר שיעשה את זה, ואינו נהנה מהמלאכה.

(מו) דוגמא לדבר, מותר לומר לעכו"ם לפני הסועדה, לערוך השולחן, הגם שכל הסכו"ם מעורבין, ויברור אותם, דהרי יכול לעשות אוכל מתוך פסולת, וביד. ואם אינו עושה כן, זה אדעתא דנפשיה. וכן מותר לומר לו סדר דג זו מעצמות, ויעשה כפי רצונו.

(מז) אבל אסור לומר לו שלא סמוך לסעודה לערוך השולחן, דבזה מוכרח לברור שלא לאלתר. [האם מהני מה שיש היתר לפזר כל התערובות, דהרי אם הגוי יתחיל את זה, הוא יצעק עליו. ועייין.]

אמירה לעכו"ם והמסתעף

מח) לומר לגוי 'תביא עגלה זו [עם הילד בפנים] לחדר/דירה שלנו', ויש מעלית ויש גם מדרגות, מותר, דהרי יכול להעלות את זה במדרגות. אבל אם אינו אפשרי, דהיינו שאומר כן כשיש סבתא בכסא גלגלים עם חמצן וכו', ורוצה שיביאו לקומה עשירי, תוך חמש דקות, אין אפשרות היתר לציור הזו. ויל"ע, מהו הגדר, איזה קומה, כמה קילו. ולכא' תולה גם על חוזק של הגוי.

מט) אם הגוי אומר שאינו לוקח מדרגות רק המעלית, ושואל אם זה בסדר ואתה משיב תעשה מה שאתה רוצה, יל"ע מה זה, האם זו הסכמה לכל מה שיחליט, או"ד אמרי' דיודע שהוא רוצה ללכת עם מעלית, ואתה אמרת לו לעשות את זה. נ"ל דמותר.

נ) אם אומר למזכירה במלון להביא כסא גלגלים לקומה עשירי, הוא אפשרי אם תקרא לעשר עובדים, אבל לומר כן לפועל יחיד ובודד שאין לו אפשרות של חברים, אסור.

נא) ע' סוף **אות מ"ח**, דאינו ברור מה נקרא 'אפשרי'. האוח"ש' כ' כל שאינו מסתבר אינו נקרא אפשרי. ודוגמא שלו הוא להגיד לגוי שיושב במשרד שלו לפתוח השער, ויש להגוי כפתור לבזוז אותו, וגם יכול לעמוד וללכת לפתוח ידני. וכ' שאסור, דהואיל ואינו מסתבר אינו נקרא אפשרי.

נב) ובהע' שם מנסה להגדיר מהו אפשרי לענין קומות עם מעלית, וכ' אולי מה שהיה עושה אם המעלית לא היה עובד, ולבסוף מדחה את זה.

נג) ובאמת, שאלה שלו אינו ברור. אך אם נעיין בט"ז זה יגלה לנו הרבה. כי שם איירי לגבי הבאת דבר ברשה"ר, וכ' דמותר הואיל והגוי יכול לעשות מחיצת בנ"א – והנה, לעשות מחיצת בנ"א הוא הרבה יותר קשה לעשות מלעמוד ולפתוח הדלת, ואם זאת היתיר הט"ז ק"ו בזה. וחזינן מזה דיש גדר חב, הגם שעדיין אינו מוגדר עד כמה רחב הוא.

נד) [אמנם, אם אנו קיי"ל כהט"ז כפשוטו, לא היה לנו לאסור שום הוצאה והעברה מרשות לרשות ע"י גוי, דהרי יכול לעשות מחיצת בנ"א. ומהא דיש סימנים שלמים לגבי גוי שהביא עבור ישראל, ע"כ לא אמרי' כן. ועד שנישב למה אין אומרים את זה, א"א להקשות על האוח"ש מט"ז שגם לאנן אינו כפשוטו.]

נה) ע' סי' ש"ז סעי' כ"א, דאמירה לעכו"ם לצורך העכו"ם מותר, דהיינו מותר ליתן לו הוראות, Directions. עיי"ש, דבשל ישראל אסור, ואינו ברור החילוק.

נו) ע' ערוה"ש סעי' ט' דמבואר שאם מציע להגוי אם רוצה לשתות יי"ש, והוא משיב שרוצה, ואומר הישראל אני מאוד רוצה לתת אבל איני יכול למצוא את זה בגלל החושך, והוא ניכנס ומדליק הנירות, מותר, דהידליק לצורך עצמו לחוד^א. [משום מראית העין מצריך אינו רגיל]. ומותר לומר לו ביציאתו 'אל תכבה', דיש כאן שליחות לא לעשות כלום.

נז) האם מותר להגוי להדליק נירות כדי שהישראל יחפש היי"ש בשבילו – האם זה מקרי לצורך ישראל או לצורך הגוי.

נח) גוי לעשות פס"ר, כגון לצוותו לפתוח מקרר, ויש אור בפנים, הרי אין כאן דבר דבר, אין כאן שליחות על איסור, ואין כאן הנאה, ולכן מותר.

^א כ"ג נ"ג הע' קי"ט, וכן סעי' נ"ז.

^א זהו המקור לאלו הנוהגים לתת בירה לעכו"ם העושה בשבילו מלאכה.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(נט) היכא שיש הנאה, האם יאסר, הא הגוי לא עשה מלאכה בשביל ישראל אלא היה בפס"ר, וכאילו נעשה מאליו. מותר.

(ס) [בעיקר דינא דפס"ר ע"י גוי, יש סתירות במ"ב, ואינו ברור. ולדינא ראוי להימנע מזה. והיכא שהוא פס"ר דלא ניה"ל, קיל טפי מפס"ר דניה"ל, אבל גם ניה"ל, יש מ"ב להדיא דמותר, ע' רנ"ג צ"ט.]

--- סימן רע"ו ---

סעי' א' – הנאה ממעשה עכו"ם

- (א) מתחיל השו"ע, 'אינו יהודי'. וקודם כל צריכין אנו לברר שמדבר עם אינו יהודי אמיתי, ולא מי שיש בו חשש שהוא ישראל. האם הוא נאמן שאינו יהודי? אפ' כשרוצה כסף?
- (ב) מבואר, גוי שעושה מלאכה עבור ישראל, אסור לישראל להינות ממנו, לא שנא ישראל זו לא שנא ישראל אחר. והטעם, ע' מ"ב שכ"ה ע"ד דלא פלוג.
- (ג) וטעם האיסור, כ' תוס' כדי שלא יבא לבקש מהגוי לכתחילה – דהיינו חששו שאם יהנה יראה כמה נוח הוא זה, ויבא לבקש לכתחילה². ורש"י בביצה כ' שלא יהנה ממעשה שבת – דהיינו, איסור כללי שלא יהנה ממעשה שנעשה בשבת.
- (ד) ונחלקו רש"י ותוס' בביצה מה הדין בב' ימי יו"ט, והגוי לקט עבור ישראל בראשון, האם מותר בשני בכדי שיעשו, דרש"י ס"ל דמותר ממנ"פ, אם יום א' קודש, עכשיו חול, ואם ב' קודש נמצא ליקט בהיתר. ותוס' חולק וס"ל דא"כ עדיין מרויח ממעשה שבת, שהרי הוא עצמו אסור בשניהם ממנ"פ.
- (ה) ואלו הב' דיעות הובא בס' תקט"ו. וע' ביה"ל ס' ש"ז סעי' י"ד דמביא דיעות אלו.
- (ו) וקשה, המ"ב כ' הטעם לאיסור הנאה דאם מותר ליהנות יאמר לו לכתחילה. וזה משמע כתוס'. אך בשעה"צ הביא רשב"א. היפלא!
- (ז) והנה, הביה"ל בס' תקט"ו סעי' א' ד"ה ויש מחמירין הביא רשימות של ראשונים לכל צד ממחק הזו, והביא שהרשב"א וריטב"א הם כרש"י, ואח"כ דאין להביא ראיה דס"ל כתוס' מהא דאמרו 'שמא יאמר לו' דגם אליבא דרש"י זה היה טעם להאיסור, אלא דלרש"י זו היה טעם להאיסור, והאיסור נתקן ולא אזלינן בתר טעמא, ואילו תוס' ס"ל דאסיר' כל אופן ואופן מחמת חשש זו.
- (ח) ומפני זה, הביא כאן המ"ב ושעה"צ דברים אלו בשם הרשב"א, דזה לכו"ע. הפלא ופלא.
- (ט) אם נעשה המלאכה בהיתר, כדרך שיתבאר בהמשך [לעצמו, חולה קטן³], מותר לישראל זו וגם לישראל אחר. מלבד איסור שמא ירבה, וזו מבואר יותר בארוכה בס' שכ"ה.
- (י) עכו"ם שעשה מלאכה עבור עכו"ם אחר ונתברר אח"כ שבאמת היה ישראל, וכן להיפך אם עשה עבור ישראל שנתברר להיות עכו"ם, היה מקום לומר דלא שייך הגזירה וכו', אבל לא כן גזירות חז"ל, ותולה מה הוא אליבא דאמת. וכן אמר רח"ק, אליבא דהילכתא.
- (יא) עכו"ם שעשה מלאכה דרבנן עבור ישראל, מותר לישראל אחר. וכן איסור תחומין, אפ' י"ב מיל. וביה"ל כ' הטעם הואיל ואין לה עיקר מה"ת. ומקור הדברים הוא תרה"ד פ"ג???

² או, אם יודע שיהיה מותר אן מבקש, יבקש, אבל אם יודע שלא ירוויח לא יבקש מלכתחילה.
³ ע' או"ש כ"א, ויתכן דזקן דינו כחולה לענין אמירה לעכו"ם, כי צרכיו רגישים מאוד. והכל לפי הענין.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

דמחלק בין תחומין שאין לו קרא מפורש, לבין מלאכות שיש מפורש 'לא תעשה כל מלאכה'. עיי"ש, וצע"ק.

(יב) ועוד טעם מובא בתוס', וכס' במ"ב בשאר מקומות, דתחומין שאני שאינו איסור השווה לכל אדם אלא כל יחיד ויחיד, א"כ ליכא לאסור אחר, רק הוא עצמו. וצ"ע למה מ"ב לא הביאו כאן.

(יג) חשמל, לענין עכו"ם פסקי' כרש"ז דהוא רק דרבנן, ומותר לישראל אחר. היינו היכא שאין שאלה של הבערה.

(יד) יש כמה אופנים שלא אסרו ההנאה ותוצאה ממעשה עכו"ם לישראל, וכדלקמיה.

(טו) מבואר, דרק הנאה חיובי הוא בכלל הנאה, משא"כ הנאה שלילי אינו בכלל האיסור. לדוגמא, נכרי שהידליק אור, אסור ליהנות ממנו, אך אם כיבה האור, מותר ללכת לישון בהחושך.

(טז) ובהבנה לזה יש לבאר בכמה אנפי, או משום דזה הנאה 'כלי שני', וגרמא, ולכן אינו נקרא הנאה ממנו. או, אינו נהנה מהמלאכה עצמה. או, רק הסיר מניעה, אבל בעצם לא נתן לך כלום. דהיינו, מצב הטבעי כשאין אור הוא חושך, וא"כ הנכרי לא נתן לך החושך אלא הסיר האור. ואיני יודע אם שום א' מסברות מוכרחות, ועוד, הלא יתבאר בהמשך שיש היתר של תוספת הנאה, וא"כ מסתברא דהסברא בשניהם דומה.

(יז) ולא רק הנאה שלילי הוא מותרת, אלא גם שמירת מצב הקיים מותרת, הגם שמצב הקיים כרוך בפעולה חיובית. כגון, מקפיא שכבה, והגוי הלך והידליקו, או היחזיר למקפיא, אין לאסור מה שנשאר קפוא, כי זה שמירת מצב הקיים. וכגון, פלטה שכבה ויש עליו אוכל חם, והגוי הלך מעצמו [או רמז דרך סיפור] וחיברו, רק שמר החום. והמקור להיתר זו הוא בסי' רנ"ז לגבי הטמנה, דשמירת מצב הקיים הוא אינו בכלל הנאה.

(יח) אלא דצריך ליישב לפי"ז, מה בין זו להא דלקמן סעי' ד' לגבי תוספת הנאה שאם הוסיף העכו"ם שמן להנר, מותר ליהנות עד כדי שהיה הולך מקודם, אבל מה שממשיך אסור ליהנות – הא רק שומר מצב האור. וצריך ליישב.

(יט) מבואר בסעי' ד', דתוספת הנאה אינו מקרי הנאה. ונרחיב ע"ז בעז"ה במקומו, לבאר מה בכלל תוספת, וצחצוח נעליים, ורש"ז בשש"כ דמחלק בין חפצא אחת לב' חפצים, ומה שקשה מסעי' ד' להדיא.

(כ) עוד היתר בהנאה הוא מצוה, דאומרים מצוות לאו ליהנות נתנו. כן מתבאר מלולב ושופר בסי' תקפ"ו ותרל"ט. ואעפ"כ, כ' ביה"ל ריש הסימן דאם הגוי הידליק נר עבור ישראל, אסור ללמוד או לאכול אצלו [בשם ריב"ש ורמב"ן]. וק', מ"ש, נימא מצות תלמוד תורה ועונג שבת לאו ליהנות ניתנו. והיה מקום לדחות ולומר דסברא זו אינו שייך באמירה לעכו"ם דהא סוף סוף נהנה, אך רואים משופר ולולב דהוא כן בכלל גדרי הנאה רגילים.

(כא) [וע' שעה"צ שם דביאר דאין חשש שיעבור על איסור אמירה לעכו"ם עבור מצוה – דהיינו אינו עושה עבירה כדי לזכות במצוה. וק', למה לי סברלע"ך, הל"ל חז"ל אסרו הנאה, וכל שבדיני תורה אינו נקרא הנאה אינו בכלל. ואולי זה כבר מרמז על היישוב, עיי"ש.]

(כב) ויש כמה יישובים לקושיא זו. 1) החיי"א"י מיישב, דאה"נ על הלימוד ועל האכילה עצמה אמרי' לאו ליהנות ניתנו, אבל כאן עכ"פ גופו נהנה במה שיושב באור ולא בחושך. דהיינו מלבד המצוה, 'תכלית' סוף סוף הוא נהנה מהאור. וזה דין מיוחד באור.

^{י"ס"ב ו'.} האם זה הריב"ש ורמב"ן שהביא הביה"ל.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(כג) עוד יישוב, ע' שש"כ ל' קנ"ג, וצע"ג.

(כד) 2) א"נ י"ל, אה"נ מצוות לאו ליהנות נתנו כמו שנתבאר אצל שופר ולולב. אבל תורה ואכילה בשבת שאני, דידועים דברי האגלי טל בהקדמה ור"א מן ההר בנדריים, דמצוות תלמוד תורה הוא ליהנות מתלמוד תורה, כמו שאנו אומרים 'והערב נא', שהערבות ומתיקות הוא עצם המצוה. וא"כ, אה"נ שאר מצוות לאו ליהנות נתנו ולכן אינו מקרי הנאה, אבל תורה שאני שהמצוה ליהנות וא"כ ליהנות ניתנו.

(כה) וה"ה אפשר לומר גם בעונג שבת, דהמצוה הוא לענג וליהנות, וליהנות ניתנו.

(כו) 3) ועוד י"ל, אפ' תימא שאין הנאת המצוה הוא חלק מת"ת ועונג ועל כל המצוה נימא לאו ליהנות ניתנו, מ"מ למעשה הוא נהנה – דמלבד שהוא עושה מצוה, הוא גם נהנה מסברא טובה, יישוב מתאימה, הבנת הענין וכו', וכ"ש אצל עונג. וא"כ מלבד המצוה יש גם הנאת גופו שיש לחשוב עליו, ולדון אם יש בו הנאה.

(כז) וע' שעה"צ תקפ"ו קכ"ג וקכ"ד וגם ל"ח, דמביא יש מחמירים לא ליהנות משופר דעשה עכו"ם ביו"ט, הגם שמצוות לאו ליהנות ניתנו, מ"מ גופו נהנה מקול השופר.

(כח) וזה משמע כתירוצ' האחרונה. וגם, זה מתיישב מה שהיערנו באות י"ט.

(כט) ויש כמה נפק"מ בין המהלכים. [יישובים אלו אינם סתירה זה לזה, ומאוד יתכן דאלו ואלו דברי אלוקים חיים, וא"כ אין להקל אלא כשהוא מותר לכו"ע]. הידליק הגוי אור כדי שיכלו לתקוע שופר ולנענע לולב – לפי חיי"א אסור. לפי מהלך 2 מותר. לפי מהלך 3 ג"כ מותר. גוי עשה מלאכה להביא הספר כגון שקרע החודי דפים שאסור משום מכה בפטיש – להחיי"א מותר, למהלך 2 אסור, וכן מהלך 3.

(ל) וכן, היכא שלא היה איסור ליהנות מהאור, כגון היכא שאין מטריחין אותו לצאת מביתו, וכדלקמיה, להחיי"א מותר. למהלך 2 ו3 אסור. וכן, היה אור קל, ועכשיו הגוי הדליק תוספת הנאה, לחיי"א מותר, משא"כ לאידך.

(לא) וכן, מי שאינו אוהב ללמוד ואין לו שום הנאה בזה, לחיי"א אסור. למהלך 2 יש לדון. למהלך 3 יהיה מותר.

(לב) עוד היתר בהנאה ממעשה עכו"ם, הוא היכא שהיה יכול ליהנות גם בלי הגוי, ועכשיו הוא עשה כן. ויש כמה אופנים – יש המותר לכו"ע, ויש האסור לכו"ע, ויש שבמח' שנויה.

(לג) מה שאסור לכו"ע. אם אני יש לי תפוחים במקרר, והגוי הביא מחוץ לתחום תפוחים, לא אמרי' דמה הנאה יש כאן, דיש לו כבר תפוחים, ומה לי אלו ומה לי אלו, אלא תפוחים אלו לחוד ותפוחים אלו לחוד – אפ' כששווין לגמרי- דתפוחים אלו הוא הביא לך. כך מתבאר ממ"ב שכ"ה ס"ק נ"ה וע"ח.

(לד) ומה שהוא מח', הוא אם יש פירות מעבר לרשה"ר, והישראל יכול ללכת שם לאוכלם, והגוי הלך והביאם אצלו – הנאת תפוחים היה אפשר גם בלי הגוי, רק עשה אותו יותר נוח, בזה, שי' ר"ת מובא בשכ"ה סעי' י' מתיר, דהנאת קורבה הגוי נתן לך, וזה א"א לאסור. ונרחיב ע"ז במקומו, ונראה מתי אנו סומכין ע"ז ומתי לא. [אם היה אוכל תינוקות מעבר לרשה"ר, ואז א"א כלל להנות ממנו דהתינוק אינו יכול לעבור שמה, גם לר"ת יהיה אסור, דומיא לבהמות שמה].

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(לה) ויש עוד ציור המותר לכו"ע, והוא חידושו של הא"ר, מובא בביה"ל סעי' א' ד"ה לצרכו. ואלו דברי הביה"ל: כתב הא"ר א"י שרצה לתקן נר של ישראל [דהיינו למחוט הפתילה] ונכבה בידו וחזר והדליקו נ"ל דמותר דזה הוי כמו לצרכו כיון שנכבה בידו ע"ש. עכ"ל.

(לו) ובא"ר בפנים^{טו} ממשיך והוסיף: ועוד דהא כתבו תוס' דף קכ"ב [ע"א ד"ה ואם בשביל] טעמא דאסור נר שהדליק בשביל ישראל דאי שרינן ליה אתי למימר לנכרי לעשות בשבילו ע"כ, וזה לא שייך בזה שיודע שכבה וחזר והדליקו עכ"ל.

(לז) דהיינו, מיירי באופן שגוי רצה לתקן, וכבה, ותיקנו, הא"ר בתי' הראשונה כ' דמותר כיון שהוא לצרכו. והבנת הענין הוא, דכיון שהעכו"ם עצמו כבה, לא מרגיש טוב לא להדליק עוד פעם, דאז נמצא בא לתקן ויצא מקלקל, וא"כ הוא מתקן כדי שהוא אינו רוצה להיות טירחא ומקלקל, ואינו עושה עבור הישראל – הגם שעושה כדי שהישראל יהנה מזה, מ"מ מחדש הא"ר דעיקר סיבת המלאכה הוא עבור עצמו שירגיש בנוח ולא עבור ישראל שיהיה לו אור. וזו חידוש גדול, כיון שהוא מרגיש בנוח מהא דהישראל יש לו אור, ואעפ"כ אמרי' דלצרכו הידליק.

(לח) ופשוט אפ' לפי הא"ר, אם גוי א' כבה [בין בשוגג בין במזיד] וגוי אחר בא והידליקו, לא שייך למימר האי סברא, רק כשהוא עשה בעצמו^{טז}.

(לט) ובתי' השני מחדש הא"ר יסוד אחרת, דכל טעם האיסור ליהנות ממעשה עכו"ם הוא שמא יבוא לבקש ממנו – וכאן זה לא שייך, דהא היה לו מקודם, והוא קילקל והוא תיקן, וליכא למיחש למידוי. וזו חידוש גדול, כיון דסוף סוף הוא עכשיו נהנה, וחז"ל אסרו נהנה מטעם הנ"ל, ולא חוקרים בכל אופן וציור לראות אם שייך הטעם.

(מ) ובאמת, הביה"ל רק כ' עיי"ש^י, ולא הביא תי' השני. ועוד, הפמ"ג, כשמביא דברי הא"ר, לא כ' לפני תי' השני 'ועוד' אלא 'וראיה' – דלמד שאינו תירוץ שני אלא ראייה ליסוד הראשון.

(מא) ביה"ל האחרון בסי' שלנו איירי באופן שהגוי הוסיף שמן לנר עבור ישראל, והדרך לעשות כן הוא קודם לכבות, ואז להוסיף שמן, ואח"כ להדליק שוב, וכ' ביה"ל דאם הישראל לא ציווה להא"י, רק עשה מעצמו 'יש לדון בו להקל לפי מש"כ הא"ר' – ומביא א"ר שלנו, ומתיר ליהנות גם מהשמן החדש, כיון שהכל לצרכו.

(מב) דהיינו, הביה"ל ס"ל, דכמו בהיכא שטעה הא"י והידליק, חידש הא"ר דנקרא לצרכו כיון שעושה מחמת הרגשותיו הפרטיים, ה"ה הכא יש לחדש חידוש ע"ג חידוש ולומר דאפ' היכא שלא היה טעות, אלא כך הוא הדרך, מ"מ עדיין הא"י אינו רוצה לצאת מהחדר ולהשאיר מצב יותר גרוע מכשנכנס, גם זה נקרא לצרכו, ומותר ליהנות מכל מה שעשה.

(מג) והביה"ל מבין שזה חידוש שגם לפי הא"ר אינו מוכרח, וגם אינו ברור מאה אחוז להקל בזה, ולכן דיקדק בלשונו שהבאנו למעלה.

(מד) עפ"י כל מה שנתבאר כאן, יש לדון באופנים שונים.

(מה) כגון הא דהשבה"ל^{יז} דמי שהיה לו משרת גוי, והגיע הגוי לבית ורואה שהיה חושך, והלק והידליק התאורה עבור הישראל, בלי לדעת שהתאורה היה נערך עם שעון שבת להידלק

^{טו} סוף הסימן.

^{טז} נסתפקתי, באב ובנו, שהבן כבה, והאב רוצה לתקן מעשי בנו, האם שייך להא"ר.

^{יז} י' נ"ב.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

בעוד כמה דקות. וכ' השבה"ל דתולה על ב' תירוצי הא"ר^י – לפי תי' בתרא יהיה מותר דהא סוף סוף אין חשש שיבא לבקש ממנו דגם בלעדו היה נדלק. אבל לפי תי' קמא הרי אינו בא לרגע הרגשים שלו, ויהיה אסור.

(מו) ומסיק, דאה"נ הביה"ל לא הביא תי' בתרא, מ"מ מי שסומך על הא"ר ונהנה ממנו 'אין מזניחין אותו'. יל"ע בזה, כי כל הנידון כאן הוא ג"כ רק בידעבד, ואעפ"כ הביה"ל לא הביאו.

(מז) עוד ציור, מעשה שהיה, גוי העומד להתגייר התארח אצל משפחה בשבת, ואחר שהלכו לישון סבר לעצמו שחבל לבזבז חשמל והלך וכבה החשמל, ובבוקר לפני שקמו הלך והידליק החשמל.

(מח) והנה, יש כאן טעם השני של הא"ר דאין חשש שיבקש ממנו, וטעם הראשון לכאן אין כאן, דבזמן ההדלקה הרי עושה עבור ישראל ואינו יודע שעשה טעות. אמנם, לפי ביה"ל בסוף הסימן שהבאנו, אין הא"ר רוצה שלמעשה הוא יהיה 'מקלקל', ו'יש לדון בו להקל'. אך אינו ממש שוה, כי אין ב' המעשים קשורים אהדדי, וגם דשמה יודע שקילקל ותיקן הגם שלא בטעות אבל כאן אינו קילקול. ואינו ברור.

(מט) היכא שהגוי טעה, אבל אינו מרגיש כ'שוטה', דלא ה"ל לדעת בכלל, כגון שהיה בעיה עם שקע אחד, והלך לארון חשמל לנסות א' א' למצוא הבעיה. האם גם בזה שייך היתירו של הא"ר. ונראה, דא"ר ממש אין זה, אבל עדיין הרבה יותר פשוט מהא דביה"ל סוף הסימן – ואם שם דן להתיר כאן ודאי יש להקל.

(נ) להודיע להעכו"ם שעשה טעות, לכאן אינו שייך כלל לאיסור אמירה, רק יש ליזהר מדבר דבר. אבל מותר לו 'היי' 'מה אתה עושה' או לצעוק וכדו'. אבל לומר 'תדליק האור', לכאן צווי הזה מבטל מה שעושה לצרכו ועושה אותו עבור ישראל^י. וכ"כ אוח"ש, וצע"ג השש"כ דאסר בזה.

(נא) מלצר גוי שפך מרק ע"ג חליפה של משיהו ורץ וכיבס אותו – לכאן זה ממש ציור של הא"ר, ומותר ליהנות מהחליפה².

(נב) ציווה לעבדו להדליק האור או הפלטה וכדו' לפני שבת, ושכח או נרדם, וזכר רק בשבת, והלך והידליק, יל"ע מה הדין כאן. והנה, המג"א תקט"ו סק"ג איירי באופן דמה שציווה לעכו"ם להביא מבעו"י, ואיחר, ואסר המג"א משום דעשה ע"י ישראל.

(נג) ואינו מסתבר לומר שיש כאן מח' בין מג"א לא"ר, וא"כ צריכין אנו למצוא החילוק. ויש ב' אפשרויות. חדא, כל היכא שהיה צווי מעיקרא, הגם בהיתר, סוף סוף העכו"ם עושה על דעת צווי הראשון, וחושב לעצמו Better Late Than Never, הגם שלא היה צווי להביא בשבת, מ"מ יש גלוי דעת כבר שרוצה את זה. משא"כ בנידון של הא"ר לא היה צווי מעיקרא.

(נד) א"נ י"ל, התם, אין העכו"ם מרגיש לא בנוח במה שהיגיע מאוחר, דאינו באשמתו, משא"כ כאן הגוי הוא זה שכבה, וא"כ כאן שייך לצרכו משא"כ התם.

(נה) ולכאן, ב' חילוקים אלו אמת, ואינו מותר למעשה אלא היכא שלא היה צווי, וגם שהוא ירגיש לא בנוח.

^י עיי"ש דלמד שהוא ב' תירוצים דלא כהפמ"ג.

^י יל"ע, אמר לו תקן טעותך, שכולל צווי, וגם שהוא טעה בזה, יל"ע מה שינו.

^כ אפ' היכא שהוא לצורך הישראל, לכאן זו הנאה שלילי.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(נו) וא"כ הא דאות נ"א, הלא עושה על דעת צווי הראשון, ולכן אסור. אמנם, אם אמר 'אני רוצה שאתה תעשה לפני שעה שש, ואם הוא אחרי שעה זו איני רוצה בכלל שתדליק ומעדיף אני שאינך מדליק', בזה נתבטל צווי הראשון, וע"כ הוא עושה לצורך עצמו, כידבואר בהמשך.

(נז) כבודה שנאבד, והיגיש תלונה וכו', אם מגיע בשבת, לכאן הביאו כדי שהשראל יהיה מזה ואסור בכדי שיעשו. ואם ציווה להם שאינו רוצה שיביאו בשבת^{כא}, ואעפ"כ הביאו בשבת, הרי בזה נתבטל צווי הראשון, ומותר.

(נח) א.ה. כשלמדנו סי' רע"ו מר' שרגא בפשיטות שעיקר החילוק הוא אם היה צווי מעיקרא או לא, ולכן כבודה אסור כיון שהיה צווי מעיקרא. אך, כשלמדנו סי' ש"ז, חזר בו ואמר כאן מיירי שטעה, משא"כ במג"א לא טעה אלא נתאחר, סתם. ולכן, כבודה שנאבדה בטעותם^{כב}, שייך לא"ר, ומותר. ולדינא יל"ע, תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון.

(נט) וכ"ת הא למעשה עדיין הם מביאים לצרכו בלי שיצווה להם, י"ל דמפורש במ"ב סקל"ו, דאם גילה דעתו שאינו רוצה, ואעפ"כ הביאו, ע"כ לצורך עצמם עושים ולא לצורך ישראל, ומותר גם ליהנות ממנו!

(ס) אמרנו למעלה, ציווה לגוי לעשות לפני שבת ועשה בשבת, אמרנו בשם מג"א דעל דעת צווי ראשון הוא עושה, והיתרנו היכא שציווה לו לא לעשות בשבת. והיכא שלא היה לעבדו אלא לבנו הקטן, שציווה לו להדליק פלטה, ושכח והידליק בשבת, דן המאור השבת^{כג} אם הוא לצורך הקטן או לצורך האב. וטען רש"ז, דאצל בן חרדי, אפ' לא התנה לא להדליק בשבת, מ"מ הרי כאילו התנה ממילא, דידוע שאין האב רוצה שידליק בשבת, וע"כ לצורך עצמו עושה שלא יקבל מכה. ולכן מותר.

(סא) לא היטריחוהו לצאת מביתו. גוי שנכנס לבית של יהודי והידליק עבורו נר, עכשיו יש בעיה של נהנה ממעשיו של עכו"ם. אך מביא הרמ"א, לא היטריחוהו לצאת מביתו. האם מותר לאכול עכשיו כאן, או"ד רק לא חייבוהו לצאת, אבל שאר דברים לא.

(סב) דהיינו, בעצם יש כאן איסור הנאה, אבל עד כדי כך שיחייב לצאת מביתו, זה לא חייבוהו חז"ל, והיתירו לו ליהנות ממה שמוכרח ליהנות, דמה יש לו לעשות. אבל ליהנות מה שאינו מוכרח, בזה לא הקילו, ואסור, מ"ב י"ג.

(סג) ואעפ"כ, מביא המ"ב דיש מידת חסידות להדר פניו להראות שאינו נוח לו בהנאה. ומקור הענין הוא ירושלמי דשמואל עשה כן. ומביא המ"ב רשב"א דס"ל דמדינא צריך להפוך פניו.

(סד) וע' ערוה"ש^{כד} דביאר הענין באופ"א, והוא ע"פ מה שנתבאר בפסחים דף כ"ה, דהיכא שלא אפשר, ולא קמכוון, אינו נקרא הנאה [ע' שערי יושר, דאיסור הנאה אינו תלוי בקבלת הנאה אלא בלקיחת הנאה, וכ"ז דאי אפשר וגם אינו מכוון, אז אינו לוקח הנאה, וא"כ אינו מקרי הנאה]. וה"ה כאן, נקרא אי אפשר, וגם אינו מכוון, לכן אינו נקרא הנאה.

(סה) נמצא, יש לנו ב' מהלכים: הפשטות, דמה שהוא נהנה בע"כ, לא גזרו עליו רבנן האיסור. והערוה"ש, דהואיל והוא בע"כ, אינו נקרא נהנה.

^{כא} אינו מספיק אם מגיש הדף ואח"כ אומר לפקיד, אלא צריך גלוי דעת אמיתי, למי שיקבל הצווי.

^{כב} לאפוקי אם נתאחר מחמת שהוא הגיע מאוחר לשדה תעופה, ולא חייבוהו בכלל להביאו בזמן. או שנתעכב מחמת ביטחון וכו'. ויל"ע, היכא שיש חברה אחת האחראי ע"ז, וחברה שנית העושהו, האם גם בזה שייך טעות.

^{כג} א' י"ח י"ד.

^{כד} ד'.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(סו) ואולי יש נפק"מ בין הטעמים. כגון הא דכ' האוח"ש^{כה} בשם הגר"ש אורבך, דהיכא שהיה דעתו לצאת מחמת החושך, ואז הידליק הא"י, בזה אין אומרים לא היטריחוהו לצאת, דהא ממנ"פ היה יוצא.

(סז) והנה, לפי הפשטות, אין לדין זו שום הסבר, דמה זה משנה אם היה מוכן לטרוח עצמו מחמת החושך, עדיין טירחא היא, ועכשיו שיש אור, אינו רוצה לטרוח עצמו, וחז"ל לא חייבוהו לטרוח עצמו. ולפי הערוה"ש ג"כ, מה זה משנה מה היה הולך לעשות, עדיין אי אפשר, ועדיין אינו מכוון. ברם, היכא שעמד כבר, ועדיין לא יצא מהחדר, לפי הערוה"ש יש מקום לומר דעכשיו נקרא מכוון. וצ"ע בדעת הערוה"ש. ולדינא יש להקל, כפי הפשטות.

(סח) אם יצא כבר, לכו"ע אינו רשאי לחזור.

(סט) עוד כ' האוח"ש שם, הא דלא היטריחוהו לצאת, היינו באמירה לעכו"ם, אבל במעשה שבת שישראל אחר הידליק האור, בזה לא מצינו היתר זו. והנה, לפי הערוה"ש ודאי אין מקום לחלק בכלל. ואפ' לפי הפשטות, מהכ"ת פשיטא ליה להאוח"ש לומר דמעשה שבת חמירא ממעשה עכו"ם, הא בזו יש חומרות שונות ובזו יש חומרות שונות, ואדרבה, באמירה לעכו"ם יש תרי טעמי, שמא יבוא לבקש ממנו, ועוד שלא יהנה ממעשה שבת [רש"י ותוס'], ובמעשה שבת יש רק חד טעמא והוא השני, וא"כ מסתברא דאם יש היתר ממעשה עכו"ם יהיה מותר גם מעשה שבת. ולדינא מותר בכל גווני. וכ"כ החו"ש^{כו}. ומצינו הרבה מקומות חילוקי דינים בין נהנה ממעשה עכו"ם ובין מעשה שבת. כגון הא דנרחיב בהמשך בעז"ה, כשאין כאן חפצא לאסור, דבמעשה שבת מותר משא"כ אמירה לעכו"ם. ע' שו"ת רשב"א י"ח. וכן סי' תקי"ח שעה"צ ע"ז לגבי לפתות, אג"מ ב' ע"א, וע"ע מאור השבת א' ד' ד'.

(ע) וכן לענין הוצאה, בביה"ל ריש סי' שי"ח דן להקל לגבי מעשה שבת של הוצאה, הואיל ולא היה שנוי בחפצא, אבל אצל אמירה לעכו"ם, לא היזכיר בכלל שיהיה מותר מטעם סברא זו.

(עא) לדינא, גוי הידליק אור לישראל בחדר חשוך, וע"י מצא איזה דבר, האם החפץ הזו אסור בהנאה. וע' ר' משה לגבי דלת ביהכנ"ס. להלכה?

(עב) יל"ע, מה הדין אם יש לו חדר אחר. דהיינו, אינו מסתבר שיהיה מוכרח לאכול סעודת שבת בחדר שינה שלו, אבל מה אם במטבח אין נהנה משא"כ בסלון, האם מחוייב לאכול במטבח. ולא ראיתי מדברים ע"ז. וצ"ע למעשה, וזה האופן היותר מצי.

(עג) כ' מ"ב, עבר וציווה להא"י להדליק, בזה אין היתר של לא היטריחוהו. ולפי הפשטות מובן, דרק היקילו משום דריחמו עליו, משא"כ בזה. ולפי הערוה"ש ג"כ מובן, דעכשיו שציווה, גילה שמכוון.

(עד) עבר וציווה להנאה שלילי או תוספת הנאה, האם חייב לצאת. פשוט שלא, דאין כאן איסור וקנס חדש, אלא היתר וקולא חדש היכא שלא ציווה, ואם עבר וציווה, יש כאן הכללים הישנים של הנאה, וכאן אינו נקרא הנאה, ולכן פשוט דאינו מחוייב לצאת.

(עה) כשחייב לצאת, מי מחוייב, המצווה, בני ביתו, אורחים? אינו ברור.

(עו) כ' מ"ב, דכשרואה הגוי מגיע ומדליק, חייב למחות לו שלא להדליק. [נרחיב ע"ז בהמשך מתי יש חיוב מחאה]. יל"ע, עבר ולא מיחה מה דינו, האם הוא כשאר גווני שרק ראה אחרי

^{כה} כ"ג ק"ח.
^{כו} ג' ר"ה.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

המעשה דאומרים מה עליו לעשות, או"ד זה דומה לעבר וציווה, דאין היתר, דזה היה עליו למפרע מה לעשות. ואולי תולה על הפשטות וערוה"ש הנ"ל.

עז) ויש מקום לדייק מלשוננו של הפמ"ג דכ' 'מאי ה"ל למעבד', לשון עבר, משמע דאם היה עליו לעשות איזה דבר ולא עשאו, יהיה אסור, ולכן בנידו"ד אסור. מאידך, המ"ב נקט 'מה יש עליו לעשות', לשון עתיד, דמשמע גם אם בעבר היה לו אפשרות לעשות משהו, הואיל ועכשיו אין לו ברירה, מותר. ועוד, לא הביא בשם הפמ"ג, אלא מדעת עצמו. ולכן בנידו"ד יהיה מותר.

עח) ולדינא, הב"ח להדיא מיקל כמשמעות המ"ב, וכ"פ הגרפ"א פאלק בפפב"ח.

עט) היכא שלא ציווה, אך אמר לו רמז דרך סיפור, - זו חמור יותר מרק לא למחות, אלא כאן יש קום ועשה, ור' פאלק פסק דבזה חייב לצאת מביתו. לפי הערוה"ש, הדין מוכרח להיות כן.

פ) היכא שמיחה, ועדיין הידליק העכו"ם, ע' מ"ב ל"ו דזה נקרא לצרכו ומותר ליהנות אף לכתחילה. [ובלבד שלא יערים].

פא) וע' ערוה"ש דמתמיה על היתר זו של המ"ב, וכ' דאינו נקרא עבור העכו"ם, ומסיק דאינו מחוייב לצאת אבל אסור ליהנות.

פב) **חיוב מחאה**. מבואר ממ"ב כאן דחייב למחות גם כשלא ציווה אותו, כל שרואה אותו הולך לעשות מלאכה עבור ישראל, חייב למחות. ואפ' אם היגיע אחרי המעשה, כ' מ"ב יזהירנו על להבא. וגם כשאינו ביתו של ישראל חייב למחות, 'הואיל והנר והעצים של ישראל' - מה פי' מילים אלו. גם כשכוונתו לצאת, יש חיוב מחאה. אם הא"י אינו מקשיב לו, חייב לגרשו מביתו.

פג) מבואר ממ"ב סקל"ז, דחייב למחות גם עבור תוספת הנאה.

פד) וע' רמ"ג סק"ה. רנ"ב סקכ"ה.

פה) ר' נבנצהל בשם רש"ז פעולה מהירה מאוד אולי אין בו חיוב מחאה. וצע"ג, ולא הבאנו אלא משום דגברא רבא קאמר.

פו) מי חייב למחות. רח"ק באליבא דהילכתא כ' רק בעה"ב [או בעל הנר בביתו של א"י]. ור"י זילברשטיין מסתפק אולי כל הנהנים מהמלאכה.

פז) הבאנו למעלה הביה"ל שאסר ללמוד ולאכול אצל נר שהידליק א"י, והארכנו למה אינו מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו. ולכאו', יש עיון אחרת בדברי הביה"ל, והוא, למה אסור לאכול לפני הנר, הרי גם בלי נר אפשר לאכול, ומה שיכול לעשות לפני אינו נאסר עכשיו עם הנר.

פח) והיה מקום לומר דמיירי שא"א לאכול בכלל [דומיא ללימוד שלא היה אפשר בכלל מקודם], שאינו יכול למצוא האוכל במקרר, א"א לטבול החלה לתוך החומוס, ועוד. אך זה אוקימתא גדולה בביה"ל, ומשמע דבכל אופן אסור.

פט) ואולי י"ל, כמש"כ גמ' יומא דסומא אינו נהנה מאוכל שלו הואיל ואינו רואה אותו. דהיינו, אה"נ לפני כן היה יכול לאכול, אבל עכשיו הוא צורת אכילה שונה לגמרי ממה שהיה לפני כן, וזה אסור.

צ) וכד נעיין בערוה"ש נראה שהיתיר לשתות חמין אצל הנר שהידליק א"י, דהרי יכול לשתות גם מקודם. ואולי דבריו דווקא נקט, ואינו מח' עם הביה"ל, דכו"ע שתייה מותר, דשתייה בלי אור ושתייה עם אור אינו נפק"מ כ"כ, משא"כ אכילה הוא כן נפק"מ גדול.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

צא) אלא דיש להקשות, למה אי"ז תוספת הנאה, אה"נ הוא אכילה אחרת, אבל סוף סוף יכול לאכול, ועכשיו אוכל עם געשמאק.

צב) ברם, טענה זו ודאי אינו טענה, כדמבואר בר' משה^כ, דכל מה שעושה א"י לישראל אפשר בלעדו, והיה יכול להתקיים גם בלי השניצל שבישל עבורו, ובלי החימום ואור שהידליק. אלא ע"כ, כל הנאה מחשבין בפנ"ע, הנאת אור, אם היה אור קודם, עכשיו אור זו היא תוספת הנאה. הנאת חימום, אם היה חימום מקודם היא תוספת הנאה. וכן בקירור. וכן בכל דבר^{כב}.

צג) לפי"ז, האוכל בחושך, הנאת אור לא היה לו מקודם, ועכשיו יש הנאת אור, ולכן אינו תוספת הנאה.^{כט}

צד) מבואר בסעי' הזו, צרכי קטן כצרכי חולה דמי. ומותר לבקש מא"י לעשות אפ' איסורי דאורייתא כדי ליתן לקטן צרכיו. וע' מ"ב, ומקורו הוא גר"א, דרק אם הדבר הוא 'צריכים הרבה', אבל שאר דברים לא. וע' מש"כ בס"י שכ"ח לגבי הגיל. והמסק', דאינו ברור, ותלוי כל גיל וכל צורך, וא"א להכריע כאן מה מותר, אלא ישאל שאלת חכם.

סעי' ב' – רוב, מחצא על מחצא

א) אחרי שבסעי' הקודם נתבאר דהיכא שעשה לצורך ישראל אסור, ולצורך גוי מותר, סעי' זו מבאר איך קובעין היכא שיש לספוקי.

ב) ולמה אין אנו שואלין אותו. אולי מיירי שאינו כאן. אולי אינו נאמן.

ג) וכ' שו"ע דהולכין בתר רוב, ואילו רוב עכו"ם מותר, רוב ישראל אסור.

ד) רוב א"י, והכחה שעשה עבור הישראל ולא עבור הרוב, כ' גר"ז דאסור. ופשוט. ותו"ש צע"ג.

ה) מחצא על מחצא, אסור. ומ"ב מביא ב' טעמים, שניהם מרש"י למה אסורה. או מחמת ספק. או, אפ' נעשה עבור שניהם, אסור, ומחצא על מחצא הוא כנעשה עבור שניהם.

ו) והא דספק אסור, יל"ע, הא ספק דרבנן לקולא. ואח"ש כ' מפני שקשה להגדיר. וצ"ע כוונתו. ולבוש כאן כ' משום דשבותי שבת חמירא.

ז) ומה הנפק"מ אם הוא אסור משום ספק או משום לצורך שניהם. כ' ביה"ל, היכא שיש ספק נוספת, עכשיו הוא ספ"ס, ומותר. ואילו לפי טעם השני, לא היה מותר. ועוד נפק"מ, לענין כדי שיעשו, לא מחמירינן בספק, ובתקט"ו סקע"ו היקל בנידו"ד כיון שהוא רק ספק – אלמא טעם זו עיקר.

ח) כשעשה להדיא עבור עכו"ם וגם ישראל, מ"ב י"ז אוסר, וכ"ה בביה"ל, ומכיון כן משכ"ה סעי' ו'.

^{כז} יו"ד ג' מ"ז.

^{כח} יל"ע, כל חימום מתחילה היה לו איזה חימום מהמזג אוויר, הגם שהיה קר, מ"מ לא היה קר כמו באנטארטיקה. וכן קירור, תמיד היה לו קירור קצת, מהא דלא היה חם כמו תוך תנור שלו. וע"כ צ"ל, דיש איזה מצב טבעי שהוא האמצע – אבל מהו מצב הזה.

^{כט} אם זה נכון, א"כ מה שנא שתייה חמה – אה"נ הוא שתייה בסדר בלי אור, אבל עכשיו יש הנאה של אור שלא היה מקודם. וי"ל, דאין אור לבדו נקרא הנאה, [דלא כחיי"א], א"כ רק היכא שנותן הנאה חדשה באוכל נקרא הנאה, אבל במשקה אינו נותן הנאה שלא היה מקודם.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

- (ט) והיכא שעשה עבור עצמו ועבור ישראל, האם אמרי' דאם הוא לדידיה, הוא עצמו הוא העיקר תמיד. בזה מאריך הביה"ל, ומסיק דאין למחות בהמיקל בזה.
- (י) וערוה"ש מתיר לגמרי, ובכח, ועיי"ש שמאריך במי שמזלזלין בהיתר זו להיכא שאינו נוגע, שצועק עליהם טוב"א, עיי"ש מתק לשונול.
- (יא) יל"ע, היכא שעושה עבור נכרים אחרים, וגם לישראל, אך ידעין שהיה עושה גם בלי הישראלים, מה דינו.
- (יב) ומבואר בסי' שכ"ו סעי' י"ג, וכן בהרבה מקומות במשניות, וגמ', שו"ע, ומ"ב, עיר של ישראל ועכו"ם דרינן בה, ויש בה מרחץ שרוחצת בשבת, תולה על הרוב, ומחצה על מחצה אסור. ומבואר, וכמעט להדיא במ"ב שם דהיה מדליק המרחץ גם בלי הישראלים, ואעפ"כ אסור. וההבנה, דאין אנו מסתכלים על מה היה עושה אם, אלא עכשיו שאלו הם הנהנים, עשה עבור הרוב שבהם.
- (יג) וכן מבואר ממ"ב כאן י"ז. ועוד כמה מקומות.
- (יד) ולכן פשוט שזה אסור. כי מיבעיא לן כשעושה עבור עצמו וגם עבור ישראל, והיה עושה בין כך, מה דינו. [מדוע אינו נכלל באות ט' וי'].
- (טו) ומביאים כלכלת השבת אות ט', ואג"מ ב' צ"ה שמקילין בזה. ומובן^{לא}.
- (טז) [יש שטעו והביאו דברי הכלכלת השבת ור' משה גם היכא שעשה עבור א"י אחר וישראל, אך זה אינו אפשרי, מהא שהוכחנו ממרחץ ועוד מקומות].
- (יז) ואג"מ^{לב} איירי בהיכא שכבה החשמל בשכונה, ומתקנים את זה חברת החשמל, וכ' דאם הוא רוב עכו"ם, ודאי הוא בסדר, ואפ' אם לא, היו מדליקין גם עבור היחיד.
- (יח) ויש שלמדו מכאן כטעות הנ"ל, וכן ספק ארטסקרול לגבי עובד בבנין דמדליק התאורה בחדר מדרגות, ויש בבנין רוב ישראלים, ומתיר, דהיה עושה גם עבור המיעוט. אך זה אינו יתכן, מחומר קושיות הנ"ל.
- (יט) אלא ע"כ כוונת ר' משה הוא להתיר מטעם אחר, והוא דחברת החשמל חייבים מצד עצמו לתקן החשמל, גם אם אין אף א' שרוצה את זה, כגון שכולם בחופש – זה לא מעניין אותם, דהם חייבים לתקן מצד עצמם. ור' משה מוכיח כן מהא דהיו מתקנין גם עבור היחיד, דע"כ זה עוברם ולא עבור הצרכן, ומי שאינו רוצה ליהנות יכבה חשמל בביתו, וזו לא ענין שלהם.
- (כ) ואם זו נכון, ומכח ההכרח ע"כ הוא נכון, הא דעובד בבנין, אינו מותר, אלא אסור.
- (כא) ישיבה, וכבה האור בחדר אוכל, ואמרו לגויים העובדים שמה, 'וכי אתם לא צריכים לאכול כאן', והידליקו. וחשבו שזה עבור עצמו ועבור ישראל, ומותר. אך אינו, דהעובדים אינם אוכלים בחדר אוכל אלא במטבח. וכ"ת, הא צריכין להדליק כדי לנקות, זה אינו, כי אם אינם מדליקין אין מה לנקות.

^ל רע"ו ה', וח'. שכ"ה כ"ח וכ"ט.
^{לא} ע' אוח"ש כ"ג צ"ז וצ"ח, וצ"ע.
^{לב} ד' ס"ד ג'.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(כב) מעלית, שהגוי עולה עם הישראל, והוא לוחץ הכפתור, בזה כ' ר' משה שמותר, דעושה עבורו וגם עבור הישראל עמו, אך העיקר הוא עצמו. ולמעשה אסר משום זרם חשמל, מראית העין, וחילול ה', וכ"כ המנח"י^{לג}.

(כג) וק', למה כאן יש מראית העין יותר מהא דסעי' א' דכשהידליק לצרכו מותר. ויש לחלק, ועכ"ז, צ"ע.

(כד) שי' בעל העיטור, נרחיב ע"ז בעז"ה בסוף הסימן.

סעי' ג' – גוי ללכת עמו

(א) אמרנו למעלה בסעי' א', דלומר לגוי להביא דבר לקומה גבוהה, ויש מעלית וגם מדרגות, תלוי לפי המצב אם נקרא אפשר בהיתר, ואם הוא אפשר בהיתר, מותר לבקש ממנו לעשותו, דהרי לא ציווה לו לעשות איסור. ואם אינו אפשר, וכ"ש כשהוא ממש בלתי אפשרי, כגון לומר לו להביא תוך דקות ספורות הרבה בקבוקי שתייה לקומה חמישית, זה נקרא כאילו ציווה אותו לקחת המעלית, ואסור^{לד}.

(ב) וגם אמרנו, דהמצווה לגוי לעשות פעולה מסויימת, ובפס"ר קרה מלאכה אחרת, אין בזה כלום, כי לא ציווה על הפעולה האסורה, וגם הגוי לא עשאו בשבילך, דהרי לא עשה עבור אף א', וכאילו קרה מעצמו.

(ג) וכאן הנידון הוא בציור שאינו בדיוק א' מאופני הנ"ל. והוא המבואר כאן במ"ב סקכ"ז. האומר לעבדו לך בשבילי לקחת איזה חפץ מחדר מסויים, וחדר ההוא הוא חושך, או יש חושך בהדרך לשם, ומוכרח להדליק נר כדי להביא, ואילו לא היה מדליק נר לא היה יכול להביא; וכן האומר לשפחה להדיח כלים, והמטבח הוא חושך מוחלט, והוא בלתי אפשרי להדליק בלי הנר, אעפ"כ ציורים הללו, היתיר הט"ז ומ"ב.

(ד) ונשאלת השאלה, למה אין זו דומה להציור באות א', דהיכא שא"א בלי מלאכה, הרי זה כאילו ציווה לעשות מלאכה, ואסור.

(ה) והביאור, דשאני התם שאמר 'תביא', ומילה זו מובן בכמה אופנים, ואנו מסתכלים על האפשרויות לדעת מהו פירושו בציור כזה. וא"כ, היכא שאינו אפשר, ע"כ פירושו הוא צווי של איסור. משא"כ כאן, הדחת כלים, הבאת כסא או נעל או ספר אינו כרוך בשופו"א להדלקת הנר, רק בציור הזה כדי לעשות מה שמוטל עליו, וכדי לעשות מלאכתו, מוכרח כהכשר לעשות איסור, וא"כ אין האיסור נכלל בצויו.

(ו) ואין לאסור מחמת שנהנה מהמלאכה, שהרי המלאכה נעשית ע"י העכו"ם לצרכו, כדי לעשות עבודתו, הגם שהעבודה הוא עבור ישראל, מ"מ בשעת ההדלקה, ההנאה של האור היתה עבור הנכרי, והבאת החפץ הוא דבר שאין בו איסור בעצם. נמצא, אין גוף הישראל נהנה מהאיסור אלא מהיתר, והאיסור נעשה לצורך הנכרי. ולכן, מותר הישראל ליהנות מהחפץ, וגם מהנר, שהרי נדלק לצורך עכו"ם. ודומה להא דפס"ר שמותר.

(ז) והמעייין בלשונו של המ"ב, יראה שהכל מדוקדק ויפה. וכן מבואר בגר"ז וערוה"ש ועוד.

^{לג} ג' ס' ז'.

^{לד} האם נאסר השתייה. מסתמא לא.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

- (ח) אם אי אפשר להדיח כלים אלו בלי מים חמים, והמים החמים כאן הוא אסור בעצם ולא רק משום פס"ר, עדיין מותרת, דצווי של הדחת כלים אינו כרוך בהדלקת קומקום אלא כהכשר, וא"כ דומה להדלקת הנר.
- (ט) כשהדליק הא"י לצרכו, עכשיו מותר לצוות לא לכבות, דאין זה איסור, וכמש"נ. הערמה אסור בכל גווני.
- (י) והיכא שגוף הישראל נהנה מהמלאכה, כגון שאומר להשפחה תבוא עמי לחדר זו, והוא חושך, בזה אסור השו"ע, ואינו דומה להמ"ב שהיתה רק כשהגוי הולך לבד, כיון שכאן כשמדליק הגוי הוא כדי שהאדון יראה עכשיו, והוא לצורך ישראל, והוא מלאכה שיש בה הנאה [לאפוקי הבאת חפץ], ואסור, גם אם הוא מחצא על מחצא, דזו כהוכחה דמיא.
- (יא) לומר לא"י 'לך תמצא חפץ פלוני', יל"ע, אם מילת 'תמצא' היא צווי להדליק אור כדי לראותו.
- (יב) רעק"א אות ג' בשם מהרנא"ח, כשצריך לו איזה ספר בחדר חשוך היה מצוה לשפחתו להביא חפץ אחרת, והיא היתה מדלקת, ואח"כ הוא היה מוצא ספרו, ומותר. ומסיים רעק"א דצ"ע.
- (יג) ומסתמא, ה"ה לצוות להביא ספר פלוני מותר, אך השפחה לא היה מוצא את זה, ולכן ציווה לחפץ אחרת. ועדיין סיים צ"ע. ואולי מפני רש"ז, כדלקמיה.
- (יד) כל מה שכתבנו כאן היה פשטות המ"ב גר"ז וערוה"ש ועוד.
- (טו) אמנם, רש"ז, בשש"כ^{לה}, שו"ש, מאור השבת, הליכות שלמה, אינו סובל שיש היתר כזה. והקושי מובן, דסוף סוף ציווה לעשות דבר שכרוך במלאכה, וכי זה מותר?!
- (טז) ולכן מפרש רש"ז, דהשו"ע איירי בציור מיוחד, ואקימתא. והכי קאמר, במה דברים אמורים שמותרת, היינו שהיה יכול להדיח כלים/להביא חפץ גם בלי הדלקת הנר, ולכן כשמדליק הוא עושה רק עבור שיהא יותר נוח לו, ושיסיים יותר מהר, ולכן מותר כיון שהוא לצרכו.
- (יז) וגם, מיירי כשהיה אפשר להדיח אותו הדחה שרוצה בלי הנר, אבל אם לפני כן אפשר רק הדחה מועטת, והוא ציווה לעשות הדחה יסודי, אסור, דעכשיו נהנה.
- (יח) ועוד, דאם מוכרח למים חמים [כשאינו פס"ר אלא אסור בעצם] כדי להדיח הכלים [ולא עבור ידיה], אסור, כי אז נכלל בציוויו איסור.
- (יט) ועוד, דמיירי בביתו של עכו"ם, וכליו של עכו"ם, דאל"ה יש חיוב מחאה.
- (כ) נמצא, היתר זו מוגבלת להיכא שאין ציוויו כרוך בשום מלאכה עבור הישראל, וגם היכא שאין חיוב מחאה.
- (כא) ומלבד שדבריו הם אוקמימתא גדולה, יש גם כמה הערות עליהם. חדא, הא המ"ב איירי בשפחה, וכי הישראל הוא אורח בביתו של שפחה המדחת כלים שלה! ועוד, גם נקוי כלין יסודי שייך בעצם בלי מים חמים, אם מספיק סבון וכח. ועוד, אם אפשר בלי זה, לממה כשהולך עמו אסר השו"ע, הא יכול בלי זה^{לי}.

^{לה} ל"א ל"ב.

^{לי} זה יש ליישב, שאינו משום תוספת הנאה, רק משום שהיה אפשר גם בחושך.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(כב) ואם אינו בהיתרו של רש"ז, הוא אסר השימוש בהכלים. וזה צ"ע, דסוף סוף למעשה הוא רק הנאה של סילוק הליכלוך ולא הנאה חיובי. וכ"ש לשיטתו בבורר שאינו בורר להדיח כלים כיון שהצלחת לחוד והליכלוך לחוד.

(כג) לפי פשטות מ"ב, אם אמר לעבדו 'כל פעם שאתה מדיח כלים תשתמש במים חמים', נמצא כשאומר לו תדיח הלכים אמר לו תשתמש עם מים חמים, וזה אסור. אך אם אמר 'כל פעם שאתה מדיח תשתמש במים חמים אם צריך' מותר.

(כד) ויל"ע, למה לפי המ"ב אין חיוב מחאה. [שולחן הלוי להר"י בעלסקי באמת אוסר, אך המ"ב אינו משמע כן.] ויל"ל, הרי העכו"ם עושה מלאכה לצרכו, כמו שנתבאר באירכות, וכל מה שעכו"ם עושה לצורך עצמו, אין בזה חיוב מחאה.

(כה) לענין איסור הכנה, תולה אם השפחה הוא שכיר יום או קבלן. ואינו נקבע אם משל לפי שעה, דאולי זה רק אופן החישוב, דומיא לחשמלאי וכדו' דלוקח כפי שעה הגם שהוא קבלן.

(כו) אמירה לעכו"ם לענין טילטול מוקצה. כ' הרמ"א, מותר לומר לעבדו לבא עמו ולקחת נר דלוק כבר, הואיל והוא רק טילטול בעלמא.

(כז) ויל"ע, טילטול הוא איסור דרבנן, ושבות דשבות אינו מותר, וא"כ מ"ש טילטול שהיתירו לגמרי.

(כח) ויש ב' ביאורים. חדא, כל מוקצה מותרת לטלטל מן הצד לצורך דבר המותר, וא"כ העכו"ם הוא לכה"פ כ'צד', וא"כ הרי מטלטל טילטול מן הצד לצורך דבר המותר¹⁷. א"נ י"ל, מהא דיש היתר של טילטול מן הצד, נמצא שלא ציווה להעכו"ם לעשות דבר איסור, שהרי באפשרותו לטלטל מן הצד, ומה שאינו עושה כן הוא לצורך עצמו, דומיא להא דהט"ז.

(כט) ואינו ברירא לי לאיזה מהאי פירושים למד המ"ב, דאינו מדויק כזה או כזה. וצ"ע.

(ל) ממשיך המ"ב, דלומר להא"י לטלטל פתילה [ממ"ג] כדי שלא תיפסד אסור דזהו טילטול מן הצד לתורך דבר האסור. ולפי פ' קמא מובן, דאפ' הוא טילטול מן צד, אעפ"כ אסור. ולפי' בתרא צ"ל, דאין לו אפשרות של היתר, דאילו טילטול בגופו אינו בגדר אפשר, כי הישראל מקפיד ע"ז.

(לא) וצריך לומר סברא כזו, דאל"ה, כל מוקצה יהיה מותר בכל אופן ע"י גוי, דאי בעי מטלטל בגופו. [לפי הנ"ל אם הישראל אינו מקפיד אה"נ יהיה מותר?] א"נ י"ל, דאין זה מקרי טילטול. וצ"ע.

(לב) ולענין טילטול כשמל"א ע"י גוי, לא מיבעיא לצורך גו"מ דמותרת, דגם לישראל מותר. אלא גם מחמה לצל, מותר, עי' סי' ש"ח סקט"ו. וביאר הפמ"ג דאינו בהכרח צווי של איסור דאי בעי ה"ל לצורך גו"מ. [מה יאמר לגבי כשמל"א שאין לו שימוש היתר? עדיין יש לו צורך מקומו.] [לפי הפמ"ג האם מותר לומר 'טלטל אותו מחמה לצל', הרי דיבור זו אסורה.]

(לג) וע"ע מ"ב ש"ז סקע"ז, רע"ט סק"ד.

(לד) מבואר כאן דאצילי ידיו ומאחורי ידיו הוא טילטול מן הצד ולא טילטול בגופו.

¹⁷ ואין בו איסור אמירה, דזה דומה להאומר לסכין שלו לטלטל, דהרי אומר לו לעשות היתר כיון שהוא הצד.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

לה) גם מבואר כאן, דטילטול מן הצד לצורך דבר המותר, כולל גם הנאה מהדבר האסור, דהיינו האור היוצא מהניירות, ואינו מקרי לצורך דבר האסור. וזה נידון בהל' מוקצה, והמ"ב היכריע כאן.

לו) כ' מ"ב, ההיתר כאן לטלטל מוקצה ע"י גוי, אין להתיר אלא לבני תורה, דילמא אתי למיסרך. ונראה, דכל שביתו נהוג ע"פ דעת תורה ויר"ש, ויודעים לשאול שאלות ולא להתיר הכל מעצמן, נקרא בני תורה. ודלא כפסק"ת.

לז) מ"ב סק"ל, מותר לומר לגוי לקחת גם נר של שמן, אבל נכול להחמיר לא להגיד לו לרוץ, כי אז הוא פס"ר שיקרב השמן וזו אסור משום מכבה ומבעיר, אלא ילך בנחת ואז אינו פס"ר. וכבר כתבנו למעלה דפס"ר ע"י גוי מותר, וכ"ש כאן דלניח"ל, וא"כ למה אסר המ"ב. וזו עוד א' מהמקומות שהמ"ב סותר את עצמו בנידון זו. וע"ע רע"ז ט"ו. וצע"ג, וכה"ק שונה הלכות. וע' רעק"א.

סעי' ד' – תוספת הנאה

א) כבר נתבאר למעלה, שתוספת הנאה מותר. ולכן אם היה לו נר דלוק ובא א"י והידליק נר אחרת הוא הוסיף שמן, מותר ליהנות מאורו כל זמן שזר או שמן הראשון דולק.

ב) והיתר זו של תוספת הנאה הוא גם היכא שעבר וציווה הא"י להדליק. כן מבואר ממ"ב סק"כ.

ג) הבאנו בהקדמה, ש'קיימת מצב הקיים' אינו מקרי הנאה, כדמבואר מסי' רנ"ז. ולכן היתרנו היכא שהיה אוכל חם וע"י מלאכה שעשה א"י לשיראל נשאר חם, או אוכל קפוא נשאר קפוא, מותר.

ד) ויש להקשות, מ"ש כאן, הרי כשהיגיע הגוי היה אור, וע"י שהוא הוסיף שמן ממשיך הנר לדלוק עוד כמה שעות, וא"כ נתיר כיון שהוא רק המשכת מצב הקיים כבר.

ה) וביאר הגרפ"א פאלק^ל, דאין לדמות אור בחדר לחימום או קירור באוכל, דהתם הרי הגוי קיים אוכל הזו במצב שהיה, משא"כ אור, אינו שבח בשום דבר בעצם, אלא הוא חיצוני, ומשתמש בו לכמה השתמשויות, וא"כ תמיד נחשב כדבר חדש, משא"כ באכול נחשב כקוגל שהישאיר חם.

ו) נמצא, כבה האורות, ויש נירות שבת בחדר הזה, והידליק הא"י האורת, מותר ליהנות מהם, כיון שהוא רק תוספת הנאה.

ז) וכן אם יש אור מהרחוב. וע' אוח"ש דמפקפק על אור הבא מבחוץ, ואין דבריו מובנים.

ח) ואינו מותר ליהנות מהתוספת מה שלא היה יכול לעשות מקודם, דאז אינו תוספת אלא הנאה חדשה, אלא מה שלפני כן היה בדוחק, עכשיו עושה בנוח.

ט) כמש"כ, אחר שכבו נירות השבת [או שסגר התריס או וילון ואין אור מבחוץ], אין האור עכשיו תוספת אלא אור בפנ"ע, ואסור להנות ממנו. כך פסק מ"ב וביה"ל. אבל דע, דדעת הט"ז הוא דאם בשעת הדלקה היה תוספת הנאה, אפ' עכשיו כבה הראשון, עדיין בהיתירו קיימת. [דומה לפס"ר וגרמא וכו']. והגם שאנן לא קיי"ל כן, כדאי לדעת שיטה הזו.

^לח פפב"ח.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(י) יל"ע, מה הדין כשבשעת הדלקה לא היה תוספת, ועכשיו פתח הוילון או הגיע בוקר – לפי הביה"ל דנינן כל עת כפי שהוא, אבל לפי הט"ז, האם בזה נימא לחומרא דהולכין בתר שעת עשייה?

(יא) הק' רש"ז^{לט}, מבואר כאן דתוספת הנאה בעבר וציווה עדיין מותר. מאידך, בסי' שכ"ז מ"ב ט"ז מביא תפא"י דגוי שציחצח נעליים של ישראל, אסור ללבושם. והק' רש"ז, וכי אינו תוספת הנאה.

(יב) ומחומר קושיא זו חידש רש"ז, דתוספת הנאה שהוא לתכלית התוספת אסור. ולכן הא דהגוי ציחצח הנעליים עבורו, עשה עבור תוספת ואסור. משא"כ כאן אינו מותר אלא כשהגוי הידליקו כדי שיהיה דלוק אחרי שכבה הראשון, ואז מותר ליהנות עכשיו כשהוא תוספת, אך אם נדלק עבור התוספת עכשיו, אין היתר של תוספת הנאה.

(יג) והנה, דברים אלו הם חידוש נורא, ודוחק גמור בדברי המ"ב כאן ושם. ועוד, ההכרח של רש"ז ניתן ליישב באופ"א, והוא ע"פ ר' משה שהבאנו כבר לגבי מהו תוספת הנאה, דאינו נקרא תוספת אלא אם הנאה זו היה לו מקודם, בקטן, עכשיו מותר בגדול, אבל הנאה שלא היה לו מקודם בכלל, הגם שאפשר להסתדר בלעדו, אינו מקרי תוספת הנאה אלא הנאה חדשה, וחפצא אחרת.

(יד) כגון, היה לו אוכל חי שניתן לאכול כך, והגוי בישלו, אינו תוספת הנאה, אלא עכשיו הוא דבר חדש לגמרי. וה"ה נעליים, אה"נ מקודם היה יכול ללבושם, אבל הנאת ציחצוח לא היה לו, א"כ עכשיו יש הנאה חדשה.

(טו) וא"כ אין להקשות מנעליים לכאן, ותוספת הנאה מותר בכל אופן, אפ' עבר וציווה.

(טז) וע' מ"ב רנ"ב סק"ל דהחלקת הנעל הוא תוספת הנאה, ואינו סתירה לשכ"ז, דהתם הוא היה סיום תהליך עשיית נעל, והיה נעל גם מקודם, משא"כ התם הוא ציחצוח שמעולם לא היה.

(יז) והמ"ב ותפא"י יסכימו היכא שהיה ציחצוח מקודם ועכשיו הוסיף, דיהיה מותר. אינו ברור הגדר.

(יח) עוד יישוב מביאים בשם רש"ז^מ, דשאני ציחצוח שהוא תוספת בגוף החפצא, וזו אינו מקרי תוספת, ורק כאן שהוסיף נר חדש אמרי' תוספת הנאה. ודברים אלו תמוהים לגמרי, דהרי שו"ע להדיא כאן כ' דאיירי בהידליק נר נוסף או הוסיף שמן לנר הקיים, ואעפ"כ הוא תוספת הנאה. וצע"ג.

(יט) תוספת הנאה במעשה שבת של ישראל, ע' אג"מ אה"ע ד' ס"ב ג' דאסור, ומסביר, דכאן האיסור הוא משום שמא יאמר לו, וזה אינו שייך כשכבר היה לו הנאה הזו, מש"אכ במעשה שבת יש איסור הנאה ממעשה שבת, ולא משנה אם היה לו כבר או לא, ואסור בכל גווני.

(כ) וע' מאור השבת^{מא} לגבי גדולי ישראל שהיתירו בדבר ס"ל דאיירי בהנאה ממעשה עכו"ם ולא ממעשה שבת.

^{לט} שש"כ ל' קס"ז.

^מ דרשו, שש"כ.

^{מא} א' י"ח כ"ו קי"ב.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

כא) אמנם, האוח"ר בשם החזו"א מתייחס להיתר זו של תוספת הנאה גם במעשה שבת. ולכאור' פשט הוא לפי רש"י דגם הנאה ממעשה עכו"ם הוא מדיני איסור הנאה, והחידוש כאן הוא שאינו נקרא הנאה, ושוב ליכא לחלק בין עכו"ם לישראל. [ממ"ב אין ראיה, דלא הביא תוס' אלא הרשב"א, וכנ"ל].

כב) יל"ע, איך קובעים מהו תוספת הנאה בחימום וקירור. דהרי, כל שאינו קר כמו אנטארטיקה, או חם כמו תוך תנורו, ע"כ הוא מקבל איזה השפעה מאיזה מקור חימום ומקור קירור, וא"כ כל חימום או קירור שיוסף על זה, יהיה תוספת הנאה. ודאי אין טענה זו נכון לדינא, אבל עדיין צ"ע, איך קובעין הגדר.

כג) ואין לדמות לתוספת הנאה של אור, דבענין שיהיה אור הראוי לקרות ע"י הדחק ועכשיו יכול לקרות בקל, אבל כו"ע מודי דאור היוצא מאיזה מטען וכדו' אינו משוי השאר לתוספת הנאה, דהתם אינו מקבל שום הנאה מאור קטן הזה, משא"כ כאן ע"כ הוא נהנה קצת מחימום והקירור בב"א.

כד) ור' שרגא רצה להגדיר דכ"ז שהוא חם, ועושה אותו קר, אינו תוספת הנאה אלא הנאת קירור חדש, וכן להיפך, אם היה קר ועשה אותו חם, הוא הנאה חדשה, ואינו תוספת אלא שהיה קר, ועושה אותו יותר קריר, או שהיה חם קצת, והירגיש את זה, אז תוספת הוא יותר חימום. דהיינו, תלוי כל אחד אם הוא מרגיש עכשיו קר או חם.

כה) וזה עדיין צ"ע, כי אפ' אם הוא קר עכשיו, מ"מ בלי חימום הטבעי היה יותר קר. וצ"ע.

כו) וע' אוח"ש^{מב} דלהגביר המזגן הוא תוספת הנאה. ויתכן שיש מצבים שהוא צודק, אבל ודאי יש אופנים שאינו נכון בכלל.

כז) גם כתב שם, דאם גוי שינה מצב המזגן, והוא בחדר, לצורך עצמו הוא עושה וליכא שמא ירבה. וזה צ"ע, דהרי אין שייך לומר בזה נר לאחד נר למאה, דכל שיש יותר אנשים בחדר, צריך להגביר המזגן, וא"כ יש כאן שמא ירבה. ואין לומר, דהרי כשעושה כן הוא עושה ג"כ בשבילו, כי עכשיו חם לו כי עכשיו אינו מספיק חזק, י"ל, דאולי בשבילו הוא בסדר, ועושה כן עבור האחרים שחם להם, וזה דבר מצוי, וא"כ ודאי יש בזה שמא ירבה.

כח) מאוור למזגן, חלון פתוח למזגן. יל"ע אם זו תוספת הנאה?

כט) בגד שנתלכלך, ובא גוי וניקה אותו, האם מותר לישראל להמשיך ללבוש את זה. דהיינו, האם זה הנאה או תוספת הנאה או סילוק. ואוח"ש^{מג} נקט דזה הנאה חדשה דומיא לציחצוח נעליים, ואסור. אך אין זו דמיון, כי התם הוסיף ציחצוח, משא"כ כאן הסיר כתם, ולכן מסתברא דזה תוספת הנאה. ולכאור' זהו נימוקו של ספר אמירה לנכרי^{מד} דהיתיר ולא ביאר טעמו.

ל) רש"ז במנח"ש^{מה} מחלק אם היה ראוי ללבישה עם הכתם הוא תוספת הנאה, ואם לא היה ראוי נמצא יש כאן חולצה חדשה [דמעיקרא אין כאן חולצה בכלל, ועכשיו 'ברא' חולצה חדשה].

^{מב} כ"ג י"ד.

^{מג} כ"ג ל"ו.

^{מד} ט"ז ה'.

^{מה} א' ה' ג' מיהו.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

וכ' דאם אינו יודע אי היה לובשו, הולכין בתר רוב בנ"א. ואולי זה לשיטתו איך שביאר ציחצוח נעליים.

(לא) ונידון הזו שייך גם היכא שהגוי ליבן כובע מהאבק שעליה.

(לב) רצפה מלוכלכת, ובא גוי והדיחה, לכאו' זו רק סילוק. ולפי רש"ז הנ"ל, אם היה מדביק עד כדי שאינו יכול ללכת עליה בכלל, אולי 'ברא' רצפה חדשה.

(לג) גליל של נייר טאולט או מפת פלסטיק, שחתכו הגוי, לכאו' לפני כן היה ראוי לשימוש הגם שלא בנוח, וא"כ הוא תוספת הנאה. ובמפה, מקום האחרון בשולחן, דלפני החיתוך לא היה יכול לישב שם כי הפלסטיק מעכב, ועכשיו חתכו, יל"ע אם זה סילוק או הנאה.

(לד) הערה: תוספת הנאה, למה יש שמא ירבה במדורה סעי' א', הא ה"ל תוספת הנאה. י"ל חשש שירבה כשיכבה. [אולי מחאה].

סעי' ה' – הכל חולים אצל הצינה

(א) מבואר בסעי' הזו, דהיכא שיש קור, מותר לבקש מוגי לעשות מדורה [איסור דאורייתא] עבור הקטנים, והיכא שהקור גדול מותר לבקש גם עבור הגדולים.

(ב) וטעם ההיתר הוא משום 'דהכל חולים אצל הצינה'.

(ג) ויש לחקור, מהו פשט בהאי היתירא, האם הוא משום דכמו שמותר לבקש מגוי לצורך חולה, ה"ה דמותר לבקש כדי למנוע חולי, או"ד, כי היכי שמותר לבקש לגבי חולה משום דהיכא שאינו מתפקד חז"ל היתירו איסור אמירה, ה"ה כאן כשאינו מתפקד הותר אמירה לעכו"ם. [דהיינו, האם כאן משום חולי או משום מצטער טובא].

(ד) ויש כמה וכמה משמעיות כצד השני, שהוא משום מצטער. כגון 'הכל חולים אצל הצינה', וכי כולם יחלו, בודאי. וכ"ת לכולם יש חשש יחלו, הא ביארנו בסי' שכ"ח בשם רדב"ז, דמניעה מספק חולי אינו פשוט בכלל להתיר. וכ"ת אה"נ יחלו כולם, א"כ מאי קמ"ל, פשיטא דמותר. ועוד, הל"ל הכל 'יחלו', ולא הכל 'חולים', לשון הווה. ועוד, מ"ב סקמ"א כ' דגדולים בקור שאינו גדול אין דרכם 'להצטער כ"כ' – מה ענין צער אצל חולי. ועוד, השו"ע כ' שיש הנוהגין שלא כדין ומבקשין מעכו"ם עבור גדולים גם בקור שאינו גדול, וכ' לבוש דאין למחות – ואי זה משום חולי, הרי כאן לא יחלו, וא"כ למה אין למחות, על מה יש להם לסמוך.

(ה) ועוד, אי משום חשש חולי, יעטוף עצמו במעילים ושימכות וכו' וכו'.

(ו) ועוד, מ"ב בהל' תק"מ סקי"ט לענין תיקון החימום כ' דמותר, ושאני מתיקון מרתף האסורה, דהכל חולים אצל הצינה. והנה, אי משום חשש חולי, מה הדמיון בכלל, הא לצורך חולי הכל מותר בחוה"מ.

(ז) וכנהנה רבות. ולכן נ"ל דמשמעות הענין הוא דזה היתר מחמת צער ואי-תיפקוד מחמת הצער ולכן מותר, ובזה יתיישב כל הנ"ל. [להתעטף כזה נקרא אי תפקוד].

(ח) ויש נפק"מ גדולה מאוד לשאלה זו, והוא, מה הדין כשיש חום גדול למאד, עד כדי שאינו יכול לתפקד, האם גם בזה נתיר מלאכה ע"י גוי. [צער לחוד אינו מתיר, וכ"ש צער ריגשי, רק צער עד כדי שא"י לתפקד].

(ט) ולפמש"כ, יהיה מותר. ואין לטעון דהשו"ע הל"ל היתר זו, דהא בזמנו לא היה מזגנים.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

- (י) וע' מנח"י^מ שדן להתיר בזה. ומסק' דהואיל ומזגן לענין גוי הוא חשמל רק מדרבנן, נמצא זה שבות דשבות וודאי יש להקל. וכן נקט ר' משה שטרנבוך. [וכן מבואר מתו"ש בהמשך.^מ] וע' אג"מ^מ, ואינו סתירה למש"כ, הגם שאינו מדויק בדברינו.
- (יא) ולפמש"כ, היה נראה דא"א ליתן שיעורים מה נקרא קור או חום גדול, אלא כל א' עד כדי שיגיע לאי תיפקוד. אמנם מלשון שו"ע משמע דתלוי בהארץ. ויש לדחות, דבדרך כלל אנשים שווין הם, ואה"נ אם הוא 'יוצא מן הכלל' דינו כן.
- (יב) בקיצור, מדינא מותר מצד הכל 'חולים' אצל החום, וכ"ש היכא שהחשמל לענין הגוי הוא דרבנן, שהוא דבות דשבות במקום צורך גדול.
- (יג) ע' ר' משה הנ"ל, דצינה אינו דווקא מחמת מזג אוויר בחוץ, אלא גם אם המזגן פועל חזק מדי. ועיי"ש עוד, לענין מתי אפשר להכניס עצמו למצב הזה. ומבואר מדבריו, דאינו היתר מדינא, אלא קולא, ולכן אין להכניס עצמו לזה. וישתדל בע"ש כדי שלא יבוא לידי כך בשבת. וכן מבואר מכה"ח שנביא בהמשך. וע"ע מ"ב רנ"ה א'. [הא דחייב לסדר שלא יבא לידי זה, הוא רק כאן, ובשבות דשבות, אבל חולה גמור, לא מצינו כזה חיוב].
- (יד) ר' אלישיב בתשו"מ^ט כ' לישיבה בנגב שרצו גוי להדליק המזגן, ואסר ר' אלישיב, משום דבזמננו אמירה לעכו"ם מזלזלים בו בנ"א, ולכן על הבני תורה לחזק עצמן בהענין. – משמע, מדינא מותר, אבל אסר מגזירת עצמו.
- (טו) יל"ע עד כמה נקרא קור או קור גדול [ולכא' נראה לומר דתלוי על הטעם, דאילו משום חולי, בעינן קור עד כדי שיחלה ממנו, ואילו משום מצטער ואי תיפקוד, תלוי כל א' כפי שהוא מרגיש].
- (טז) וע' ערוה"ש דכ' דא"א לגדור גדר ברור, ואינו שוה לכל אדם. [משמע שהוא מטעם מצטער, וכנ"ל].
- (יז) וע' אורל"צ^{נא} דקור גדול הוא כשהוא אפס מעלות בחוץ. [ק', אפס בחוץ אינו אפס בפנים.] וע' אליבא דהילכתא ששאל כמה גדולים האם יש קור גדול בארץ ישראל או לא, ויש שאמרו לכאן ויש שאמרו לכאן. [לפי הנ"ל, אין כ"כ נפק"מ].
- (יח) ולכא', מלבד דלאו כל בנ"א שווין, לכא' יש לחלק בין חוצניקים המורגלים לבתים חמים, לישראלים שמורגלים לסבול קצת, וכן י"ל להיפך, דלחוצניק, קור אינו דבר נדיר, משא"כ לישראל. ועייין.
- (יט) בקיצור, אינו תלוי רק במעלות, אלא גם על מאיזה מדינה הוא באה, ובאיזה מדינה הוא עכשיו. וכפי שהוא אדם, מפונק או סבלן.

^מ ג כ"ג.

^מ וכן מבואר מלב חיים לר"ח פלאגי, דהיתיר בניית אוהל ע"י עכו"ם כדי לינצל מהחמה.

^מ ג' מ"ב. ויו"ד ג' מ"ז – דשם היה חום ולא היתיר מזגן, דאינו תוספת הנאה – ולמה לא היתיר משום סעי' שלנו. ויש לדחות, דבזמננו [1973] המזגן לא היה מצוי כ"כ, ולא הורגלו כ"כ, וגם המזגן לא עבד טוב כמו בזמננו, וכו' וכו'.

^מ א' ל"ב.

^נ דימה לגזירת ר' משה שאסר פתיחת אריזות בכל אופן הגם שיש מיקרים דמותר לכתחילה, צשום דנפיש ע"ה. והנה, ר' משה עצמו לית ליה גזירת ר' אלישיב, כדמבואר בתשו' שהיתיר גוי להדליק עם שעון שבת במקום צורך רבים. ועוד, דגם גזירת ר' משה לא נתקבל בכלל ישראל.

^{נא} ב' כ"ה ה'.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(כ) ותמיד אמרנו, דאינו רק צער אלא גם אי-תיפקוד. ויל"ע, מה נקרא אי-תיפקוד. וודאי, כל שאינו יכול לעשות דבריו הרגילים בלי 'בלגן', נקרא אי-תחפקוד, ואם מחוייב לאכול עם שמיכה על ראשו, זה אי-תיפקוד. אבל פחות מזה, אולי ג"כ נקרא אי-תיפקוד. ואולי מה שאינו יכול לעשות שום דבר בלי לחשוב על הקור ג"כ נקרא אי-תיפקוד. ועיין.

(כא) הערה: אם כנים אנחנו, דכאן אינו היתר של חולי אלא של אי-תיפקוד, האם מי שא"י לתפקד מסיבה אחרת ג"כ יהיה מותר לו לבקש מגוי לעשות איסור דאורייתא. כגון, שאינו יכול לישון עד שיעשה הא"י איזה מלאכה מה"ת, יהיה מותר לבקש מא"י לעשותו.

(כב) כ' שו"ע, אם נדלק בהיתר עבור הקטנים, יכולים הגדולים ליהנות ממנו ג"כ, כמו שנתבאר בסעי' א', דכל שנדלק בהיתר, מותר לאחרים להינות ממנו, אם אין חשש שמא ירבה.

(כג) וכ' מ"ב סק"ט, 'ר"ל כיון דהעיקר נעשה בשביל הקטנים, וכו', אבל אם נעשה בשביל שניהן ביחד וכו' אסור'.

(כד) נמצא, קור בבית ויש לו ילדים, ומבקש מגוי להדליק החשמל, הרי הגוי חושב דקר לכולם, וא"כ עושה עבור שניהם ואסור. וחייב להגיד לגוי שמדליק עבור הקטנים, ואז הגדולים מותרים ליהנות, אבל אל"ה, אסור לגדולים ליהנות ממנו.

(כה) וזה דבר שאנשים לא ידועים. וצריך להזהיר להם. [לכא' אולי יש ללמוד המ"ב באופן שהישראל השואל מכוון לשניהם, ולילדים בלבד אולי לא היה מבקש, וא"כ הישראל מבקש על דעת שניהם, והגוי נעשה ע"פ דעת השואל, ולכן אסור. ואה"נ אילו הישראל יודע שמותר לבקש רק עבור ילדיו ולא עבורו, ומבקש מגוי על דעת זה, הגוי עושה הפעולה ע"פ צווי של הישראל, ומותר. ועיין.]

(כו) מ"ב סקמ"ד, אלו שמקילין יותר מדי, מוטב שיהיו שוגגין וכו'. מבואר, דאם יקשיבו, או אפ' ספק דיקשיבו חייב למחות. וכ' תו"ש²², שדורנו הוא דור חלש, ולכן אין למחות. וזו עוד ראייה דכאן הוא משום צער ולא משום חולי.

(כז) ע' א"א בוטשאטש שמלמד זכות על המקילין, דהעיקר עבור הילדים [דלא כמ"ב ל"ט], והגוי אדעתא דנפשיה וכו'. ומהדורא תנינא הוסיף דאפ' הלא אומר שאינו מצטער, היינו משום שאינו יודע, ואפ' בע"ח יודעים יותר מילדים [משום דילד יש לו יצה"ר], הא ראייה בע"ח אינם נוגעים באש, משא"כ קטנים.

(כח) כ' כה"ח, כל המחמיר על עצמו בענינים אלו, יאריך ימיו ושנותיו. [ג"ז מוכח שהוא מדין צער ולא חולי, דבחולי לא מצינו שיחמיר על עצמו, אלא מותר, ע"כ כמש"כ.]

שיטת בעל העיטור

(א) עירובין סז: האי ינוקא דאישתפך חמימי, ודן הגמ' שם מה נעבד. ויש שנוי בגירסאות. יש גורסים, דא"א לבשל מים חמים חדשים, רק מותר להעביר דרך כרמלית, ע"י גוי. דהיינו שבות דשבות, דלית ביה מעשה [היינו עכו"ם] במקום מצות מילה. אבל גוי לעשות איסור מה"ת, לא מיבעיא דשאר מצוה אסור, אלא ה"ה לצורך מילה אסורה.

(ב) וגורס בעל העיטור [דעת יחיד ומיוחד], דכל שבות דלית ביה מעשה מותר במקום מצוה. דהיינו גוי עושה כל איסור מה"ת לצורך מצוה.

²² סק"ה.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

- (ג) עוד אי' שם בדף ס"ח, דאם צריכים לחמם עבור האם [יולדת] ע"י גוי, נרבה בשיעורים. והק' תוס' בגיטין, הניחא לגירסת רוב הראשונים, מובן מדוע לא נחמם עבור התינוק עצמו לחוד, אבל להעיטור, מדוע צריך האם בכלל. עיי"ש מה שתירץ, דלהעיטור איירי בישראל, ומיישב מדוע נתיר רבוי שיעורים ע"י ישראל, משום דמייר כשהאם הוא חשיב"ס, עיי"ש.
- (ד) בקיצור, לתוס' ורמב"ם ורי"ף ורא"ש ועוד, למדינן מגמ' אלו דיש היתר בשם שבות דשבות במקום מצוה, [ולא רק במילה], והעיטור לומד מכאן דיש היתר לגוי לעשות ה-כ-ל לצורך כל מצוה [ולא רק במילה].
- (ה) אמנם, ע' מ"ב ש"ז סקכ"ד, ובסי' של"א סקכ"ב ובביה"ל שם בשם מג"א, דלענין מילה יש מקום לסמוך על דעה זו [דהיינו במילה, דאיירי ביה הגמ', אולי צדק העיטור].
- (ו) ודעה זו של העיטור, אינו מובא בשו"ע כלל. ובב"י סי' תקפ"ו כ' דליכא מאן דפליג דשבות אסור אפ' במקום מצוה^{נב}.
- (ז) אך הרמ"א הביאו כאן בסעי' ב' בשם י"א. וכ' דעפי"ז נהגו"ד רבים להקל, ואין מוחה בידם. ויש להחמיר במקום שאין צורך גדול, דהא רוב פוסקים חולים על סברא זו.
- (ח) נמצא, הרמ"א סמך על דעה זו במקום מצוה, וגם, צורך גדול.
- (ט) וש"ך^{נח}, מביא עיטור זו. והק' חכם צבי הא אין סומכין על דעה זו. והיישוב הוא, דהתם היה בעצם שבות דשבות, אלא שהיה מלשאצל"ג, דאינו פשוט דאומרין עליה שבות דשבות, ולכן כ' דאם העיטור מיקל לגמרי, אנן ניקל בשבות דשבות אפ' אם הוא מלשאצל"ג. וכן הוא פשוט גם בר' משה^{נז} כשמביא דעת העיטור.
- (י) כ' הרמ"א דאין מוחה בידם, וכ' מ"ב דמוטב שיהיו שוגגין, וכו'. וערוה"ש^{נז} כ' הענין תמוה לסמוך על דעת יחיד, ודיינו אם ניקל בשבות דשבות, וכשיכולין למחות חייב למחות, ולא שמענו בזמננו להקל בזה^{נח}.
- (יא) הרמ"א היקל בצורך גדול. ותפא"י^{נט} כ' דהמנהג להקל בצורך גדול. וכ"כ נוד"ב^ס דהמנהג להקל, ואח"כ חולק. עכ"פ, חזינן, דהמנהג היה לסמוך על הרמ"א. וכן מבואר ממ"ב תרכ"ג סק"ג, דכ' שיש לבטל המנהג שהגוי מדליק נירות ביו"כ בשעת נעילה.
- (יב) וגר"ז פסק דאין להתיר בכלל. ומ"ב כ"ד מביא של"ה ג"כ כזה. וכ' דכן ראה נוהגין בכמה קהילות חשובות שיושבים בחושך, וכן נהג הר"ש וכו'. וכן החמיר המ"ב ש"ז סקי"ט וכ"ד. וכן הערוה"ש^{סא}.

^{נב} ע' אורל"צ דאם אשכנזי סמך על העיטור, מותר לספרדי ליהנות, כדין הידליק בהיתר.

^{נז} ולא כ' נוהגין, ע' שו"ת רמ"א, דנהגו היינו שלא כדין משא"כ נוהגין.

^{נח} יו"ד קצ"ח.

^{ני} ב' ס"ח.

^{נז} י"ד.

^{נח} היתכן, דבזמן הרמ"א, לא היו מקשיבין ואמרי' מוטב, ואילו בזמן הערוה"ש, כן היו מקשיבין. וי"ל, דבזמן הרמ"א היו ת"ח במקצת וידעו שיש עיטור, משא"כ בזמ הערוה"ש לא ידעו מזה. ועפי"ז, אולי נשתנה דורנו כזמן הרמ"א, דמצוית ת"ח שאין בהם יר"ש, ובSocial Media מודיעים לרבים כל ההיתרים שאינם לדינא, וא"כ אולי לא יחמה, דלא יקשיבו.

^{נט} ר' ט'.

^ס ל"א.

^{סא} וע"ע ציץ אליעזר י"ב מ"ג, דהעיטור אינו לדינא.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(יג) חו"ש^{כב}, מי שנעול בחדר, וא"א לצאת לתפילה ולסעודות שבת, אם לא שא"י עושה סותר ע"מ לבנות, יש להתיר ע"פ הרמ"א.

(יד) ולכאן' גם, מקוות נשים שצריכין להדליק התאורה, בזה יש הרמ"א של מצוה וצורך גדול.

(טו) יל"ע, מי שמיקל כהרמ"א, האם לפי המ"ב חייב למחות.

(טז) [ע' מ"ב ש"ו ססקמ"ז, דכ' על צורך מצוה, וגם צורך גדול, 'אפשר דיש להקל', ומציין לכאן. אלמא מתייחס לדעה זו].

(יז) [יל"ע, מהו צורך גדול, דבזה הרמ"א היקל כהעיסור, הא כל מצוה הוא צורך גדול. וכ"ת בעינן צורך גדול דהיינו שהוא עצמו יהיה דחוק לזה מלבד המצוה, - וכי מי שדחוק למצוות אי"ז צורך גדול. ועיין].

(יח) יש מי שאמר, דהיכא שהוא שעה"ד וגם מצוה, יש מקום להקל על העיסור היכא שאינו הנאה חדשה אלא תוספת הנאה. וזה אינו נכון, כי המעיין במ"ב סק"כ יראה דאפ' העיסור עצמו לא היקיל אלא כשאין אור בכלל, אבל כשיש אור אפ' רק מעט, בזה אין העיסור מיקל. [ועוד, העיסור היה היתר באמירה, ותוספת הוא היתר בהנאה.

(יט) העובר על רמ"א ומ"ב, וסמך על העיסור וציווה לעכו"ם, האם חייב לצאת מביתו? ע' שבה"ל^{סג} דכ' דבמקום מצוה בדיעבד יש להתיר הנאה. והיכא שהיה רק תוספת, אין שאלה בכלל.

(כ) כואין לומר שזה פשוט הואיל והוא ספק פלוגתא, דאולי זה רק לגבי מעשה שבת, דהאיסור שלא יהנה, משא"כ כאן יש חשש שמא יבא לבקש וכו'.

(כא) וע' מ"ב סק"כ, והיתיר במקום שהיה תוספת הנאה. ואין זו ראייה לומר שהיכא שאינו תוספת לא היתיר.

(כב) ע' בסי' תרל"ז, לגבי איסור בניית סוכה ביום ראשון של חג, כשהבנייה יהיה ליותר מז' ימים, דהיתיר המ"ב ע"י עכו"ם. ומקורו הוא באר יצחק. והמעין שם יראה דנימוקו הוא שי' בעל העיסור, וגם אולי בונה ביו"ט אמרי' ביה מתוך, מה"ת - ספ"ס. נמצא, יש לנו מקור היכא שהמ"ב סמך בצירוף העיסור, לדינא. [אך יש לדחות, דאולי כוונת הבאר יצחק הוא דעכשיו שמה"ת יש מתוך, נמצא שהוא רק שבות דשבות, ואפ' תימא דא"א מתוך, סוף סוף יש עיסור. וע"ע בהמשך בשם ביכורי יעקב.

(כג) מתי סומכין על העיסור. כ' מ"ב סקכ"ה, עירוב שנתקלקל בשבת, מותר לומר לא"י לתקן את העירוב, כדי שלא יבאו רבים לידי מכשול, דכדאי הוא בעל העיסור לסמוך עליו במקום מצוה דרבים.

(כד) ופשוט, דהיכא ששייך לתקן העירוב בהיתר, כגון ע"י עניבה, מותר לומר לגוי לתקן, ואם קושר קשר של קיימא, זה אדעתא דנפשיה, כהט"ז. אלא כאן קמ"ל, דאפ' אינו שייך אלא באיסור תורה, סומכין על העיסור. וכ"כ ביה"ל שס"ב ג'.

^{כב} ג' רי"ג.

^{סג} ג' ל"ה.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(כה) ויל"ע בדברי המ"ב, דהיתחיל במכשול, וסיים במצוה – איזה מהן הוא דווקא, ואיזה לאו דווקא. ור' משה^ט כ' דבמצוה דרבים יש לסמוך על העיטור 'כדאי' במ"ב, אפ' אינו מכשול דרבים.

(כו) ויל"ע, מהו מצוה דרבים, האם זו מצוה של כמה וכמה בנ"א, כגון לימוד תורה דרבים, או"ד רק במצוה דרק אפשר לעשותו עם רבים, כגון תפילה בציבור וקריה"ת. וכמובן, הנפק"מ בין הצדדים הוא רחב מאוד.

(כז) באו"ח^ט מביא סיפור דר' אהרן בישיבת לאיקווד אמר לגוי להדליק כדי שילמדו בביהמ"ד. אמנם, אחר בירורים נתבאר, דלא כן היה המעשה, אלא מעשה שהיה כך היה, דכבה התאורה, ושאלו לר' אהרן מה יעשו, והשיב דיקראו לגוי, ואח"כ שאל ר' אהרן מה עשו, ואמר שקראו לגוי והידליק. וצעק ר' אהרן ואמר דלא לזה התכוון, דהא לא קיי"ל כהעיסור, אלא יקראו לגוי, ויגיד לו לכבות, כדי שלא יהנו מהאור באיסור. ואח"כ יבקשו ממנו להדליק בשנוי, שבות דשבות במקום מצוה. עד כאן הסיפור.^ט ומזה ראייה דלת"ת דרבים לא סומכין על העיטור.

(כח) וכן באמת מבואר ברעק"א^ט ופמ"ג^ט, דתקיעת שופר אינו מצוה דרבים, אלא הרבה יחידים. ומצוה דרבים הוא רק מצוה דבעינן רבים כדי לעשותו. ולכאנ' כן מוכח מהמ"ב לגבי פיוטים בנעילה, דאינו נחשב מצוה דרבים. וכן מבואר מחת"ס^ט. וכן מבואר מחו"ש, דכ' דצורך גדול הוא ת"ת דרבים – אלמא אי"ז מצוה דרבים.

(כט) והכי נקטינן. [וצ"ע אליבא דהילכתא^ט לגבי המוציא ב"ב בקידוש וא"י דברים שבכתב בע"פ, ודנו מצד מצוה דרבים – וק', מאי שנא משופר.]. וכן אינו מבואר כן מר' אלישיב שם בישיבה בנגב, דדן מצד מצוה דרבים, עיי"ש, ומקורו הוא השיב משה, דכבר חלק עליו המהרש"ם ה' ע"ו. וצ"ע על ר' אלישיב.

(ל) ויל"ע, מה הדין בשיעור, האם זה מצוה דרבים, דא"א לעשותו ביחידות.

(לא) הערה: המ"ב לגבי העיטור כ' דא"י להדליק אחר שסיים אכילת הסעודה, אפ' לא בירך עדיין ברכהמ"ז, וצריך לברך בע"פ. אך בשעה"צ דן אם מותר להדליק כדי שישים עיניו בכוס של ברכה.

(לב) הביכורי יעקב^ט לענין סוכה שנפל ממנו הסכך, באופן שהוא איסור מה"ת להחזירו, מתיר ע"י גוי במקום צורך גדול, וכ' דאולי השל"ה יסכים בסוכה. וע' מ"ב^ט דמביא שמסתפק בזה הפמ"ג, וכ' הפמ"ג 'חלילה לי להורות היתר בזה', וצ"ע בכל זה, וביכורי יעקב מצדד להקל, עכת"ד.

^ט ג' מ"ב.

^ט כ"ג קנ"ח.

^ט יש כמה וכמה פיקפוקים גם על סיפור זה. חדא, הא אמרנו למעלה, דהעובר וסומך על העיטור יש לסמוך עליו להתיר הנאה. ועוד וכי שנוי הוא שבות דשבת, וכו' וכו'.

^ט י"ג.

^ט תקפ"ו.

^ט קט"ז.

^ע נ' צ"ט.

^עא תרכ"ו או תרל"ז.

^עב תרכ"ו כ'.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

לג) מאידך, במ"ב"ע אפ' נפל סכך כולו, ואסור מה"ת להחזירו, מותר ע"י גוי. סתירה. ואינו משמע לחלק בין שבת ליו"ט, עיי"ש.

לד) ויישב רחפ"ש [וחו"ש^ע], וכן פסק למעשה, דיש לחלק בין היכא שנפל, דאז הוא אונס, דמותר ע"י גוי, ובין היכא שלא היה שם מתחילה, דפשע, דבזה אין היתר גם ע"י גוי. [מה יאמר כשלא היניח מתחילה מחמת אונס?] וכן פסק לדינא במעשה שהיה.

לה) אם לא היה בתחילת יו"ט, אלא באמצעו, אולי הוא שבות דשבות.

לו) משעה שהיה, רב בקהילה חילונית, והיו מגיעים לביהכנ"ס ברכבם. ושאל, האם יגיד להם שיסעו ע"י גוי לפחות כדי שימנעו בחילולים. והנה, מלבד דפסק כזה אתי לבטל תורת אמירה לעכו"ם מישראל, השיב רח"ק לשאלה זו, 'דאין לנו הכח לבטל גזירות חז"ל', ואפ' אם יצילם מאיסורי תורה, ויש לנו חשבונות טובות, מ"מ, אין לנו בעלים על התורה, ואין לנו אחראים לשמירתה^ע, רק מה שאנו יכולים לעשות.

לז) מכשול דרבים, אמרנו עירוב שנפל, מותר לסמוך על העיטור. ויל"ע, מהו המכשול, האם הוא שלא ידעו שנפל ויטלטלו כל השבת, או"ד, הורגלו כבר לטלטל, ולא יהיו יכולים למנוע עצמם.

לח) נפק"מ, היכא שיכול להודיע להם. ועירוב של רחוב אחת בעיר, א"א לומר שהורגלו, דהא יודעים בהמשך העיר אסור לטלטל, ולכן היכא שיכול להודיע חייב לעשות כן ואין היתר לתקן. וכ"פ ר' אלישיב. ויש לדון מה הדין בBungalow Colony.

לט) וע' קיצשו"ע, וע' מחצה"ש, ואינו ברירא כאיזה צד אנו נוקטין. מ"ב כ' נפל בשבת – ולמה לא כ' דנפל בע"ש. ויש לדחות. וצ"ע.

מ) מעשה שהיה, ביהכנ"ס במקלט, בשבת שחרית כבו הנירות, והיחליטו שקריה"ת הוא מצוה דרבים, והלכו לבקש גוי, אך לא מצאו. מה עשו. קראו עם הדלת של המקלט פתוח שיכנס אור מבחוץ. נמצא, מעולם לא היה מתיר העיטור, דלא היקיל אלא כשא"א בלא"ה.

השלמה

א) עשרה היתירים לבקש מגוי לעשות איסור מה"ת [בלי רמז]. והם:-

1. פס"ר. רנ"ג צ"ט.
2. ברית מילה. של"א כ"ב.
3. מצוה ומכשול דרבים.
4. יישוב א"י. ש"ו סעי' י"א.
5. חולה וקטן.
6. צינה.
7. ט"ז – כשיש ב' אפשרויות, מדרגות ומעלית. ועוד, כשהוא כדי לעשות מלאכתו, כגון הדחת כלים.
8. א"ר, לתקן טעותו.
9. בזיון כתבי קודש. של"ד ס"ח.
10. צעב"ח, כגון חליבה. ש"ה ע"ג.

^ע תרל"ז א'.

^{עד} סוכה עמ' קצ"ז.

^ע אנחנו לא 'נטורי קרתא'.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

• ביהשמ"ש.

- (ב) **חיוב מחאה.** ע' מאור השבת^ע בשם רש"ז דמתמיהה מיום שעמד על דעתו, על מה שמכו העולם כשמרמזים דרך סיפור לתוספת הנאה או הנאה שלילי, בטענה שאין כאן אמירה ואין כאן הנאה; לאן הלך חיוב מחאה המובא בכ"כ הרבה מקומות.
- (ג) באמת, בשש"כ מביא היתר זו שרש"ז מתמיהה עליה.
- (ד) וע' רעק"א^ע דחידוש, דחיוב מחאה הוא רק היכא שהיה צווי, גם אם היה צווי מבעו"י, אבל בלי צווי אין חיוב מחאה. וממ"ב סקי"א, מבואר דיש חיוב מחאה בכל אופן.
- (ה) הגר"ז וחיי"א ישובו, דחיוב מחאה הוא רק היכא שיש איסור נהנה, אבל היכא שאין איסור נהנה, כגון שלילי או תוספת, אין חיוב מחאה.
- (ו) והנה, דעת מ"ב אינו ברור, כי בס"ק ל"ז כ' להדיא דיש חיוב מחאה גם על תוספת הנאה. אמנם מאידך, בש"ז סעי' ב' סקי"א כ' להדיא דבזה אין חיוב מחאה. סתירה, וצ"ע.
- (ז) מלכים אומניך, מביא חמיו ר' אלישיב דס"ל שיש חיוב מחאה גם על תוספת ושלילי.
- (ח) נמצא, יש רש"ז ור' אלישיב דאוסרין בכל גווני. וגר"ז וחיי"א המקילין בתוספת ושלילי. ומ"ב דאינו אוסר בשלילי, ויש סתירה בתוספת.
- (ט) ור' משה, כשאיירי לגבי מזגן^ע וכ' דאינו תוספת, משמע אילו היה תוספת היה מותר דרך סיפור, ואין חיוב מחאה.
- (י) ולדינא, יש מקום להקל לסמוך על החיי"א וגר"ז, נגד רש"ז ור' אלישיב. ואין לנו מ"ב בזה, כי יש סתירה בדבריו.
- (יא) וגם שש"כ, לא חזר מהיתירו בהמדו"ב.
- (יב) הנאה שלילי, לכו"ע אין בו חיוב מחאה.
- (יג) כבוי נירות בזמננו, הוא הנאה שלילי. וגם לגבי צווי לגוי, אין דינו כמשאצל"ג, דהו שאלה גדולה [בהמשך], דהא אין זו כבוי השייך בכלל לעשות פחם, נמצא אינו מלאכה שעושה לתכלית אחרת, אלא חסר בעצם החפצא לעשות המלאכה, וכינה אותו רש"ז במאורי האש 'שבות קל'. ולכן ודאי ע"י גוי נחשב כשבות דשבות.
- (יד) חיוב לצאת מביתו: כשציווה או רימו. אינו חייב לצאת: כשלא ציווה הגם שלא מיחה. מותר ליהנות: כשמיחה או סילוק או תוספת.
- (טו) שאלה: מעשה שהיה כך היה, קבוצת יהודים השתתפו ב'אסיפה' לענייני רפואה באיזה מלון, ושהו שם גם בשבת, והיה להם מיחם למים חמים, מיוחד בשבילם בחדר המיוחד לתפלתם בשבת. הגיעו שבת בבוקר, ומישהו ניתק אותו. האם מותר להם להשתמש במיחם של המלון.

^ע עמ' 519-517.

^ע ש"ז על מג"א כ'.

^ע ב' ס"ח.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

טז) תשובה: יש כאן גזירה שמא ירבה, דאם יראה היהודים משתמשים בזה ימלא על דעת שניהם^{עט}. ועוד, ע' שכ"ה סעי' ד' דגם בלי שמא ירבה באוכל אדם להוט, ולכן אסור גם אם נאפה עבור א"י. ומסתברא דלהוט שייך גם אצל הקפה לפני שחרית.

יז) ואם הוא מיחם שממלא אוטומטי, לישראל אסור להשתמש בו מצד בישול. וע"י א"י, לכאן הוא פס"ר, והיה מקום להתיר, ואין חשש שמא ירבה במערכת שאין שייך רבוי, ואין חשש שמא יבא לבקש ממנו אם מותר לבקש ממנו.

יח) אם א"י ניתק אותו בטעות, יהיה שייך היתירו הא"ר שהבאנו למעלה, אם שייכים.

^{עט} שלא בפניו, בזה אולי נימא שהוא אינו מכירו. אבל יש שאר הבעיות.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

--- סימן ש"ז ---

רק מקצת הסעיפים בסי' זו נוגעים להל' אמירה לעכו"ם, ולכן נביא רק אלו השייכים לעניננו. וכן, לא נביאם כסדרן בשו"ע, אלא כפי הסדר שלמדנו בכולל.

סעי' כ"ב – שבות בין השמשות

(א) מבואר משו"ע היתר גדול מאוד בהל' אמירה לעכו"ם, דכל היכא שיש צורך, מותר לבקש מעכו"ם להדיא לעשותו בשבילך, דלא גזרו שבות ביהשמ"ש. ואפ' אחרי קבלת ציבור, מותר.

(ב) וכן מבואר בסי' שמ"ב, ועיי"ש שעה"צ ח' דגם תוספת עונג נקרא צורך בזה.

(ג) והיתר זו, כדאי ללמדו לבני ביתו, כי אם ימתינו עד שאבא חוזר מביהכנ"ס, יתכן שכבר עבר זמן ביהשמ"ש, ולכן יבקשו ממנו במהירות, לפני שאבא חוזר.

(ד) ומהו ביהשמ"ש לענין זו. לא מיבעיא דביהשמ"ש אמיתי מותר, דהיינו כל מה שהוא סומך לכתחילה להתפלל מנחה.

(ה) וס"ל למו"ר ר' שרגא, דלא מיבעיא מי ששומר ר"ת לחומרא יש לו 72 דקות, אלא גם שאר בנ"א מותרים בזה, כי יש כלל ישן באמירה לעכו"ם, דכל שיש ספק פלוגתא, הגם שאנן לא מיקל, הגוי יכול לסמוך על אותו דעה. נמצא, שי' ר"ת הוא דעה חושבה עד למאוד, והגוי ודאי יכול לסמוך על ר"ת.

(ו) מאידך, שמענו מהגרפ"א פאלק, דלאו כל דעה הגוי יכול לסמוך עליו, דהא נמצא שיש 'תרתי דסתרי' באותו אדם, אלא בעינן שיהיה דעה מספיק חשובה דבשעה"ד גם הישראל עצמו היה סומך עליה.

(ז) ואני הענינ' דלדעה באמצע, דאי"צ שהישראל בעצמו יסמוך על דעה זו, אלא צריך שיתייחס לזה – ואם הוא מחמיר ואינו סומך על דעה זו המיקל, זה בסדר, והגוי יכול לסמוך על המקילין [אם הוא שיטה שראוי להתחשב בו], אך, אם הוא מיקל נגד האי שיטה, הרי הוא אומר בעצמו שלדידיה שי' זו אינו קיימת בכלל, ומיקל כנגדו, וא"כ עכשיו א"י להשתמש בדעה זו לטובתו, דאצלו אינו קיימת. נמצא, מי שמחמיר כר"ת במוצ"ש, יש לו ביהשמ"ש 72 דקות לבקש מגוי בליל שבת, אבל המיקל לעשות מלאכה במוצ"ש שכבר 30 דקות, הרי דוחה ר"ת בשני ידיו, וא"כ בליל שבת יש לו כשיעור הזו.

(ח) יל"ע, מי שמיקל נגד ר"ת, האם יכול לבקש משכנו החסידי לבקש מגוי.^פ

(ט) והיכן המקור דגוי יכול לסמוך על דעה המיקל. שכ"ה שעה"צ י"ג לגבי רשה"ר דידן. וכן בליבון, סי' ש"ב, גוי יכול להסיר אבק. וכן המ"ב בסי' תקפ"ו ותרנ"ה. וכן המנח"י^{פא} חושש דחשמל הוא מה"ת, אבל גוי יכול לבמוך שהוא מדרבנן [היכא שודאי אין הבערה^{פב}].

(י) וכן מבואר מר' משה, דחשש בכמה מקומות לחשמל שהוא מה"ת [וכ' או בונה או מכה בפטיש או שאר אב מלאכה], ואעפ"כ לענין מזגן^{פג} חשבו כשבות דשבות.

^פ ע' ר' נבנצל דכ' שאנן קיי"ל כהגר"א, ולא כר"ת, עד כדי שאם משיהו עשה מלאכה בליל שבת אחר ביהשמ"ש, אבל לפני סוף ביהשמ"ש דר"ת, יש בו עדיין איסורי מעשה שבת.

^{פא} ג' כ"ג וכ"ד.

^{פב} מזגן בחימום, האם יש כאן הבערה?

^{פג} ג' מ"ב.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

יא) [אוח"ש נקט דגוי לעשות חשמל אינו שבות דשבות אלא שבות אחת, אבל לדינא הוא כהמנח"י ור' משה.]

יב) ולענין ביהשם"ש של מוצ"ש, זו חמירא טפי, דכבר 'איתחזק' שבת, ע' רע"ו סקכ"ד.

סעי' ה' – שבות דשבות

א) בכל הל' שבת כדאי לדעת מהו דאורייתא ומהו דרבנן^{פד}, כי זה נפק"מ בנוגע לרפואה, ולמעשה שבת, ולאמירה לעכו"ם – כאן.

ב) דבר שהוא מח' אם הוא אסור מה"ת או דרבנן, לענין אמירה לעכו"ם אנו יכולים לנקוט שהוא דרבנן ונימא שבות דשבות [בתנאי שהוא מח' אמיתי]. כגון הא דמח' ראשונים לגבי ליבון מאבק, דפסק המ"ב^{פה} דאנן קיי"ל שהוא ליבון דאורייתא, ואעפ"כ גוי יכול לסמוך על המקילין לגמרי. וכן, גוי יכול לסמוך על רש"ז לפתוח בקבוקים^{פו}.

ג) כגון, המעביר מרשה"י לרשה"י דרך רשה"ר בלי לעצור, הוא מח' ראשונים אם הוא דרבנן או דאורייתא. וידוע בשם הגר"ח, דבשעת הדחק היה מציע להשואלים לבקש מגוי לעבור מבית זו לזו, ולא לעצור, שהוא שבות דשבות ע"פ הנ"ל, ואם היה עוצר, היינו אדעתא דנפשיה.

ד) וק"ק, למה המ"ב בשכ"ה אינו מביא עצה זו, כשיש כ"כ הרבה אופנים שמה דמחפש עצה. ועוד, דלכא' מ"ב להדיא בסי' רמ"ז סקי"ח, דמבואר דיש איסור אמירה לעכו"ם ליתן לגוי אגרת, משום הוצאה – הא אי בעי לא עוצר. ולכא' צע"ג, כי הגמ' לגבי האי ינוקא דן לגבי שבות דשבות להביא מים חמים דרך רשה"ר, הא לא יעצור. וצע"ג, דמסברא, הגר"ח צדק.

ה) גוי לעשות מלאכה דאורייתא בשנוי, האם זה נחשב כשבות דשבות. ולכא' יש להוכיח דלא מהני, דאי היה מהני זה היה עצה פשוטה לנירות בנעילה וסעודה שלישית וכו', ומדלא הביאו, ע"כ אינו נקרא שבות דשבות.^{פז} ומדוע לא.

ו) ביאר ר' אלישיב, דהואיל והישראל מקבל הנאה כאילו היה נעשה בהיתר, ואין כאן שום חילוק בציוור [לאפוקי שבות דשבות אמיתי, ביהשם"ש, או מכשול דרבים או שאר אופן המותר], יש לחשוש שיבא לבקש ממנו ישר בלי שנוי [ודומה להיכא שהגוי עשה מעצמו לצורך ישראל]. א"נ י"ל, דהואיל וזה דומה וקרוב כ"כ למלאכה דאורייתא ויש שמה כל ה'רכיבים' כדי להיות דאורייתא, כולל הכוונה הנכונה, לכן גדרו ולא היקילו בזה משום שבות דשבות.

ז) וע' מ"ב ש"מ סקכ"ב, דהכותב בשמאלו, ע"י גוי הוא שבות דשבות – ואי"ז ראייה לנידו"ד, כי התם יש שנוי בתוצאה. וע' שש"כ^{פח} דדן אולי שנוי הוא שבות דשבות, ומסיק דרק שנוי בתוצאה.

ח) וע' מ"ב ש"מ סק"ג, לגבי נטילת ציפרניים.

^{פד} ע' מ"ב ש"מ סוף סקכ"ב.

^{פה} ש"ב סק"ו.

^{פו} איך מתיר דבר דבר.

^{פי} מהסיפור של ר' אהרן מבואר דהיקל בזה. ולדינא לא קיי"ל כן.

^{פח} ל' מ"ט.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

ט) גוי לעשות מלשאצל"ג, האם זו נחשב כשבות דשבות. ע' רעק"א תוש' י"ז בשם הר"ן, מדוע אסור לומר לגוי לכבות דליקה, הא זה שבות דשבות כיון שהוא מלשאצל"ג. ותי' הר"ן, כבוי דליקה שאני, דאדם בהול וכו', ולכן היחמירו בו. א"נ י"ל, מלשאצל"ג שאני.

י) דהיינו, שאלה דידן הוא מח' תירוצי הר"ן.

יא) ומה דעת מ"ב בזה. ע' מ"ב ש"ב ל"ו לגבי טוחן בטיט שעל בגדו, וכ' דהוא מלשאצל"ג, ומתיר ע"י גוי, ומסביר בשעה"צ מ"ד, שהוי מלשאצל"ג, במקום כבוד הבריות, 'דהוי שבות דשבות'.

יב) ואילו לא היה מסיים עם מילים אלו, היינו אומרים דאין להביא ראיה מכאן לכל ציור, דאולי כבוד הבריות מקבל יותר היתירים משאר שבות דשבות, אך הואיל והוסיף מילים אלו, ע"כ הוא מגלה לנו דזהו נחשב כשבות דשבות.

יג) וכן מבואר מביה"ל ריש סי' ש"מ ד"ה חייב, ומסיק דנטילת ציפרניים בכלי ע"י גוי הוא שבות דשבות במקום מצוה טבילה.

יד) ובאמת, מלבד מקורות אלו, הבאנו כבר ר' משה וש"ך דהביאו העיטור לגבי מלשאצל"ג, וביארנו, דהואיל ואינו פשוט כ"כ, הוסיפו הא דהעיטור. וגם מזה מבואר דיש להקל למעשה ע"י גוי. אמנם, עדיין הוא שבות דשבות חמור, ולכן יחמיר מה נקרא צורך ומצוה וכו'.

טו) קיי"ל, דגרמא הוא שבות. ולכן גוי לעשות גרמא הוא שבות דשבות. נמצא, גוי להדליק או לכבות ע"י גרמא בשעון שבת, הוא מותר במקום וכו'. וזו היתר גדול. ולא מצינו מי שיחלוק ע"ז [מלבד ר' משה דחולק על שעוני שבת לגמרי].

טז) גוי לעשות פס"ר, יש מקומות במ"ב שמבואר דמותר גם בלי שבות דשבות. והביאור, דהגוי לא כיון לזה, א"א כאילו נעשה מאליו. ע' רנ"ג צ"ט, דהיתיר מ"ב גם בפס"ר דניח"ל.

יז) לדוגמא, כבה כל החשמל בבית, ויש היתר להדליק האור השירותים לצורך קטנים וכדו' ע"י גוי, מותר לומר לגוי להדליק מתג הראשי, ועי"ז ידליק אותו אור וגם שאר החשמל בהבית. וזה נחשב כפס"ר. כך חידש שבה"ל פ"ט ורש"ז^א.

יח) וזה חידוש גדול, דמהכ"ת מתג הראשי שייך לאור שיש בו היתר להדליקו יותר מאור השני שאין שום היתר בעולם, הלא שייך לשניהם בשווה. ולכן קשה, אי"ז פס"ר, אלא ככה מדליקים אותו^{אצב}.

יט) ולכן לדינא, יש להקל ולסמוך על הני רבוותא רק כשאומר להגוי דהמתג הראשי הזה צריך להדליקו כדי להדליק אותו אור ההיתר, ואז השאר ממילא נחשב כפס"ר [עדיין חידוש], אבל לומר לו סתם להדליק, קשה לסמוך ולומר שההיתר הוא העיקר והשאר הוא פס"ר.

כ) וכן ע' סי' רע"ו סקל"ט, דלכאו' מוכח דצריך לומר לגוי שמדליק עבור הקטנים, דאל"ה עושה עבור כל מי שנמצא בבית, הקטנים עם הגדולים, ואסור לגדולים ליהנות ממנו. [עיי"ש מש"כ בזה].

^{פט} ח נ"ו.

^א מאור השבת א' י"ג.

^{אצ} לכאו', כשם שפס"ר דהגמ' הוא פס"ר, ה"ה זה. אבל הגמ' עצמו צ"ע. ואכ"מ.

^{אצ} ידוע דעת רש"ז, דפתיחת מקרר שיש בו תאורה אינו פס"ר, אלא ככה מדליקים אותו. וזה קשה מהגמ' לגבי פס"ר, וגם סתירה ברש"ז למש"כ כאן. וגם מיניה וביה, מסברא צ"ע.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(כא) והאם צריך הישראל למעט בפס"ר? לכאו' מוכח משבה"ל הנ"ל דאי"צ למעט, ולכן אין השיראל מחוייב להזיז כל מתגים האחרים [מלבד עניני מקוצה].

(כב) אם עבר על הנ"ל [לא אמר שהוא פס"ר, ולא אמר שהוא לצורך קטנים], לכאו' אינו מחוייב לצאת מביתא, הגם שקשה להקל ליהנות ממנו. תוספת מותר, וכו'.

(כג) אשה שליל טבילתה הוא ליל שבת, ומחמת סיפור 'חריג' חייבת להיות נמצא באיזה מקום בליל שבת כולל איפור על פניה, כגון כלה בש"ב שלה, [או מחותנת, או בבר מצוה של בנה, וכדו'], ואין אפשרות לטבול אחר האירוע [או שא"א להסירו בשבת בלי סחיטה]. אם טובלת מיד, ועדיין הוא לפני סוף שקיעת ר"ת, ע' מש"כ למעלה לגבי שבותים ביהשמ"ש, ואז מותר הכל ע"י עכו"ם.

(כד) ואם הוא אחר ביהשמ"ש, צובע מדרבנן [שאינו מתקיים זמן רב] מותר ע"י עכו"ם. אבל לא ממרח מה"ת. ולענין מסייע, לא תזוז. [איך עושים העינים כזה?]

(כה) ע"כ הצלחנו לבאר קצת מה נחשב כשבות דשבות. ועכשיו עלינו לבאר מתי היקילו לו לעשות שבות דשבות. [כל היכא דשבות דשבות מותר, גם הנאה מותר.]

(כו) ושו"ע מיקל במקום מצוה^צ, מקצת חולי, וצורך הרבה. והבאנו למעלה דגם כבוד הבריות.

(כז) מקצת חולי, היינו לאו חולי גמור, דאל"ה אמירה לעכו"ם מותר לגמרי, אלא פחות מזה. ואינו מיחוש, דזה אמריה לעכו"ם לעשות רפואה שהוא דרבנן אסור. אלא הוא באמצע. ומהו גדרו? עמש"כ בסי שכ"ח.

(כח) כ' מ"ב סקכ"ב, צורך הרבה, ע' מג"א דדווקא במקום הפסד גדול, אבל בלא"ה אין להקל כלל, וא"ר מפקפק גם בזה – מבואר דדיינו אי ניקל במקום הפסד גדול, אבל צורך הרבה לא.

(כט) אמנם, בסי' שכ"ה סק"ס היתיר בצורך גדול. וק', וכי יש חילוק בין גדול להרבה. וצ"ע^צ.

(ל) לדינא, היתר כזו קיים, הגם שאינו ברור. ואם הוא ממש נצרך מאוד יש להקל. ומהו צורך גדול שניקל בו. מורה הוראה יכריע.

(לא) ע' שעה"צ כ"ד, ואינו יודע מהו כוונתו בכלל.

(לב) בסי' שכ"ה י"א מבואר דמפני דרכי שלום מותר שבות דשבות.

(לג) אזעקה שעושה רעש בשבת [ואינו מן הסוג שמכבה מעצמו אחר כמ דקות], לכבותו ע"י גוי לכאו' הוא שבות דשבות, במקום כבוד הבריות.

(לד) מי ששוהה במלון בשבת, והדלת הוא אלקטרוני, לבקש מגוי הוא שבות דשבות, וכדי ללכת להתפלל או לסעודת שבת או לישון שהוא עונג שבת לכאו' נחשב כצורך מצוה.

(לה) אמנם דע, מ"ב רמ"ד שעה"צ ל"ה מבואר להדיא דשבות דשבות הוא היתר כשאין ברירה, אבל ודאי חיובו עליו מבעו"י לוודא שאינו בא לידי זה. ולכן לפני שהולך לחופש, יברר מה טיבו של המלון. וכן, יעיין בהמשך דיש עוד עצות לזה.

^צ כגון שופר. וכי תוקעין בשבת?
^{צד} ע' שי"ז כ"ה.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

לו) הא דחייב לסדר מבעו"י שלא יבא לידי זה, היינו בשבות דשבות, אבל אמירה לעכו"ם במקום חולה וכו', לא מצינו כזה חיוב.

לז) להביא סבא או שאר קרוב לשמחה משפחתית, כשהו בכסא גלגלים, ע"י גוי, אם הוא כרמלית או רשה"ר היכא שחי נושא את עצמו, יש מקום לדון להקל. וכל ציור תדון בפנ"ע. ואם יש מנהג המקום, או שרב ביהכנ"ס זו יש לו דעה על זה, אל ישנה.

לח) מקפיא שכבה בשבת, ומלא אוכל, הוא הפסד גדול, ומותר שבות דשבות. ופסק ר' עובדיה, דאין להתיר, דהא אם ישאיר הדלת סגור כל השבת, הכל יהיה בסדר, ולכן אין כאן הפסד. ולדינא, אם במקפיא שלו זו אמת, אה"נ, אבל אם אינו יודע, לכאן אינו מחוייב לקחת הסיכון. וכן, היכא שמצאו כבוי, ואינו ידוע מתי נכבה, מותר.

לט) שבות דשבות במקום עונג שבת. ע' מ"ב שכ"ה סק"ס, דרק מצוה גמורה נקרא שבות דשבות, כגון קידוש ולחם משנה והתבשיל העיקרי של הסעודה, אבל שאר דברים לא.

מ) [ע' סי' תקפ"ו סקפ"ו דגם להידור מצוה מתירין שבות דשבות. ועיין].

מא) ושם, סק"ב, היקל בצירוף ר"ת גם שכר [שהוא משקה שלהם] אבל שאר עונג שבת כגון פירות וכדו' לא היקיל.

מב) [ע' מ"ב רע"ו שעה"צ כ"ז, וצ"ע].

מג) לצורך דג בשבת, לכאן זה מצוה גמורה, ע' סי' רמ"ב.

מד) עד כאן דיברנו בגוי לעשות איסור דרבנן, וזה נקרא שבות דשבות. אבל ישראל לעשות איסור דרבנן באופן שג"ז הוא דרבנן, לא מצינו היתר לישראל לעשות שבות דשבות. כגון לשאת ילד [חי נושא את עצמו] בכרמלית. וכ"ה בגמ' 'לא שני לן בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דאית ביה מעשה.

מה) אמנם, ע' אג"מ^{צה} דמביא מג"א וחכמת שלמה, ומסיק דנידון זו במקום צער או/ו מצוה מותר.

מו) וזה חידוש נורא עד למאוד. וחלילה ללמוד מזו לשאר ציורים, רק שאם משהו מיקל בציור בדיון כזו, מטעם זה, מכבודו של ר' משה א"א למחות עליו.

מז) יל"ע, האם שבות דשבות דשבות [x3] יותר קל משבות דשבות. לא מצינו מי שיקל יותר בזה. ומה הדין בשבות דשבות ע"י ישראל. [ע"ע מחזה אליהו ח"א סי' מ'.]

מח) שהייה וחזרה ע"י גוי. ענין זה קשה מאוד, ורחבה מדי לעסוק בו כאן. רק נציין לסי' רנ"ג, שנראה לי דיש מח' להדיא בין הרמ"א לביה"ל. וצ"ע. ודע עוד, שגוי להדליק פלטה פשטות אי"ז נקרא חזרה^{צו}. וע' מש"כ בזה בתשובה.

מט) דלת אוטומטי, דיברנו למעלה אם זה שבות דשבות, ומתי מותר. ולכאן, להגיד להגוי שא"י ליכנס, והוא פותח – אין כאן אמירה ואין כאן הנאה. ולכאן זה עצה גם לכתחילה, ומותר להכניס עצמו למצב כזו.

^{צה} ד' צ"א.

^{צו} כשהידליק הגוי פלטה וניתוסף הנאה בתבשיל, ר' פאלק אמר שזה תוספת, ור' שרגא בשם ר' אלישיב דזה הנאה חדשה, וצ"ע.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

נ) וכן, אם הגוי נכנס מעצמו, יהיה מותר. כגון, לומר לגוי שיש עבורו שוקולדים בחדרו, והוא יפתח כדי לקחתו, והוא יכנס אחריו. [כסף, יש בו משום עובדין דחול, ע' סי' תקי"ז, סק"ה].

נא) לומר להגוי בע"ש, דאם יגיע בשבת שיפתח עבורו, נמצא הגעתו הוא צווי לפתוח, ואסור.

נב) הזמנת מונית. להזמין מונית בע"ש שיהיה אצלו מיד במוצ"ש, מנח"י^{צו} מתיר רק אם הגוי יכול להגיע לשם בלי לחלל שבת.

נג) והנה, ע"פ מה שנתבאר כמה פעמים בשם הט"ז, דכל שיש ב' אפשרויות לעשות איזה דבר, א' בהיתר וא' באיסור, מותר, אפ' אין ההיתר קל ונוח. [אינו ברור מה נקרא אפשרי, ע' מש"כ בזה, ואכ"מ]. עכ"פ כאן, הלא יכול הנהג לחנות שם בע"ש ולישאר שם – ומה שאינו עושה כן הוא אדעתא דנפשיה. ומצד דזה היה עולה הרבה יותר כסף, והוא לא לקח מחיר כזה, ג"ז אדעתא דנפשיה.

נד) ואני העני נראה לי לאסור. ואבאר דברי – ביארנו כבר כמה פעמים, המבקש מגוי להעלות איזה דבר לקומה מסויימת, ויש מעלית ויש גם מדרגות, כ"ז שאפשר, הגם שאינו רגיל בכלל, אפ' הוא טירחא גדולה, מ"מ נקרא שיש אופן של היתר, ומותר לבקש ממנו. מאידך, לגבי קבלנות, יתבאר בעז"ה בהמשך, דכל שאינו קובע מלאכתו בשבת, מותר. וג"ז היה בשם הט"ז. וביאר מ"ב, דהיינו שלא צריך לאנס עצמו לגמור לפני סוף שבת. מבואר, רק מה שרגיל נקרא אפשר ולא מה ששייך במציאות. וקשה, מאי שנא ט"ז זו מט"ז זו. והחילוק, כאן במעלית, מהא דיש אפשרות אחרת, הגם בדוחק, מ"מ לא ציווה לו לעשות דבר האסור בכלל, משא"כ בקבלנות, ציווה לעשות דבר האסור, ואתה בא להתיר מהא דיכול לעשות בחול, בזה אנו צריכים לדון באמת אם יכול לעשות בחול, ובזה לא ניקל מהו אפשר. חילוק זה ודאי אמת, וכן הסכים הגר"ש, ואא"מ.

נה) ועפ"י, המזמין מונית בע"ש עבור מוצ"ש מיד, הרי אומר לו לעשות דבר האסור ודאי, דהא אין שום אפשרות היתר איך להביא רכבו לכאן. וא"כ אתה צריך לדון אם קבע מלאכתו בשבת, כדיני קבלנות. ולכאן, להגיע שם מבעו"י בע"ש הוא לכה"פ מאנס עצמו, וא"כ אסור. כנ"ל. ואכן צדק המנח"י. ועיין.

נו) Uber, דינו כמונית, דלא מקבל עבודה ממש סמוך, אלא מיד בעשיית הזמנה. אך, לפמ"ש"כ, שניהם אסור ממנ"פ.

נז) להגיד לעוזרת להגיע בליל שבת אחרי הסעודה, והיא גרה במקום שא"א להגיע כי אם ברגל, ע"פ הנ"ל מש"כ, יהיה אסור. ולפי ר' שרגא, מותר, דהיה אפשר להגיע במעו"י. ואם משלם לזמן הנסיעה, גרע טפי, דהא עכשיו היא שכיר יום לזה. אבל המשלם לעלות הנסיעה, מותר, דזה אעתא דנפשיה מתי לעשות הנסיעה.

נח) [ואין להתיר משום דזה רמיזה דרך צווי מבעו"י, דהא גם בזה יש איסור כדי שיעשו].

נט) הדחת רצפה. רצפה שנתלכלך, אם הוא כבוד הבריות או שאר צורך גדול, גוי לעשות ספונג'ה [בלי סחיטה] הוא שבות דשבות. ואם נותן לו מקל ספונג'ה וגם מטלית, והגוי יבחר במה שהוא רוצה, גם זה מותר כפי שביארנו מהט"ז. אמנם, רק אם הגוי יודע מה זה מקל ספונג'ה, ואיך משתמשים בו [ושיהיה חור ניקוז, דאל"ה א"א בלי סחיטה].

ס) אמנם, אינו מצוי שיהיה ממש כבוד הבריות, וגם צורך גדול כבר נתבאר דאינו ברור מתי מותר. ולכן העצה לכאן הוא לרמז דרך סיפור להגוי, ואם הוא מדיח [גם אם יש רק מטלית], הרי זה סילוק בעלמא – נמצא אין כאן לא אמירה ולא הנאה. [יל"ע משום מראית העין].

^{צו} ר' כ"ה.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(סא) ועדיף, שיהיה שמה מקל ספונג'ה, דאולי בטעות יבא לידי אמירה – ואם יש שמה מקל ספונג'ה נמצא היה שבות דשבות במקום וכו'. [הדחת מקום אחת ברצפה, אולי מותר ע"י ישראל, ע' של"ז].

(סב) כשלומדים הלכות אלו, כדאי לדעת כל אור מהי, כי יש שהם איסור דאורייתא לכו"ע, ויש שהם דרבנן, נפק"מ לענין שבות דשבות. Incandescent, וכן Fluorescent הם ודאי דאורייתא. Led אינו ברירא לי.

סעי' ב' – פועלים, רמיזה בע"ש

(א) כ' שו"ע בסעי' ב', אסור לשכור פועלים בשבת, אפ' אם יעבדו רק בחול [משום ממצוא חפצין].

(ב) וכ' שו"ע, כל מה שהוא בעצמו לעשות בשבת, אסור לומר לא"י לעשותו. וע' מ"ב סק"ח דדבר שהוא רק חומרא או מנהג, מותר. וע' באחרונים שהתקשו מה זה.

(ג) ויל"ע, דדבר האסור משום טירחא לחוד או עובדין דחול לחוד, האם יש בו איסור אמירה לעכו"ם, או"ד הואיל והישראל אינו טורח לית לן בה. ומבואר ממ"ב בכמה מקומות דאסור. ויש חולקין. ואולי מקור המ"ב הוא כאן, ד'כל' לרבות את זה.

(ד) כ' שו"ע, גם אמירה וצווי בע"ש אסור. אך, רמז, אפ' רמז דרך צווי מותר לומר בע"ש גם אם יעשהו בשבת. [ויל"ע באמת למה מותר הא נימא שעושה בשליחותו, ואסור. וצ"ע. ועדיין מותר. שו"ר מחזה אליהו ח"א סי' ל"ח דדן בזה, ומסיק דדווקא כאן מותר כיון שאינו קובע זמן לעשיית המלאכה, וא"כ האא דעושה בשבת הוא מחמת דרך סיפור. ועפי"ז כ' דאין להתיר שליח דואר מהיר מחמת שהוא רק רמיזה דרך צווי, דהא קובע זמן. ולענ"ד, ממ"ב מפורש דהא שלנו הוא רמיזה דרך צווי, ואעפ"כ מותר. ועדיין אין להתיר הבול מחמת שזה רמיזה דרך צווי כמו אמירה בידיו, או קנח חטמי, משום דיש לחלק, דהתם יש אופן אמירה ומהא דשינה נחשב כרמיזה, אבל כאן, הרי זהו אופן היחיד ומיוחד לומר 'עשה מהיר', וא"כ אינו רמז דרך צווי, אלא כך הוא אופן אמירתו, 'היינו רביתיה'. כנלענ"ד. ועיין].

(ה) וכ' מ"ב ע"ז, דעדיין יש איסור נהנה, וע"כ אינו מותר אלא בתוספת הנאה או הנאה שלילי. ובביה"ל כ' דבזה אין חיוב למחות. הרי מבואר להדיא, דדעת מ"ב דאין חיוב מחאה על תוספת הנאה. וזהו סתירה למק"א.

(ו) רמיזה דרך צווי לשבת עצמה, ע' סוף הסימן דמותר. נמצא, רמיזה לחוד אינו בעיה. עשייה לחוד אינו בעיה. אך שניהם יחד אסור. כן מבואר ממ"ב. וצ"ע ההבנה.

(ז) נמצא, יש לנו עצה למי ששוהה במלון ורוצה שהגוי יפתח דלתו, שיאמר להם רמיזה דרך צווי מבעו"י.

סעי' ג' וד' – קובע מלאכתו בשבת. אמירה לאמירה

(א) מבואר משו"ע, דמותר ליתן מעות לעכו"ם שיקנה איזה דבר עבורך, ומתי שיקנה בסדר, גם אם יקנה בשבת, בתנאי שהיה אפשר גם בחול, וגם שיום השוק אינו רק בשבת

(ב) אבל אם קבע מלאכתו בשבת, ע"י שאמר לו או דאינו אפשר אלא עי"ז, אסור, גם אם הוא בקבלנות גמור. דמהא שאין אפשרות לעשות בחול, ע"כ א"א לומר אדעתא דנפשיה.

(ג) היכא דאסור, אסור גם אם אמר לו בע"ש.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(ד) וכ' ר' משה^{צח} אם יש לישראל עכו"ם שקונה עבורו 'מניות', ואמר לו דכשיגיע למחיר מסויים שיקנה עבורו, והיגיע מחיר זה בשבת - ג"ז נקרא קובע מלאכתו בשבת, ואסור^{צט}.

(ה) עפ"י סעי' זו, ליתן דואר לתיבת דואר כללי, ואינו שולח דווקא דואר מהיר, הרי מבחינתו הגוי יכול לבא אימת שירצה, ואין לו עליו תערומות אם מגיע רק ביום ראשון או שני, א"כ ציווה לגוי לעשות מלאכה, בלי קבוע מתי יעשה, ומותר הגם שיודע שיעשה בשבת.

(ו) מראה מקום: שו"ת מחזה אליהו ח"א סי' ל"ז. דן מצד רבוי שיעורים, אמירה לאמירה, וכו' עיי"ש.

(ז) וכן מותר להביא רכבו למוסך, ואומר לו יש לך הרבה זמן לתקנו, והוא משיב דיתקנו בשבת, עדיין מותר למסור לו, דהוא לא ביקש ממנו שיעשה בשבת. כ"ז מבואר במ"ב רמ"ז סק"ג, דכ"ז שא"י מעצמו אמר שעושה בשבת, ולא ביקש ממנו הישראל, מותר. וגם מותר ליתן לכתחילה כשיודע והודיע הגוי שיעשה בשבת.

(ח) ולכן, הקונה איזה חפץ אונליין, והם אומרים מעצמם [לאפוקי מנוי מיוחד] שהחפץ יגיע בשבת, הרי הוא לא ביקש מהם, ואין לו תערומת עליהם, נמצא לא קבע מלאכתם בשבת, אלא הם אמרו מעצמן.

(ט) ומותר גם להדמים דווקא מחברה זו, הואיל והוא לא חייבן אלא הם. אך לבחור אפשרות הכרוך בחילול שבת, עכשיו זהו ציווי ואוסר, דקבע מלאכתם בשבת.

(י) אם לא אמר שיעשה בשבת, אך אינו אפשר רק בשבת, כגון שיום השוק הוא רק בשבת, אסור, גם לומר לו מתחילת השבוע.

(יא) המביא רכבו למוסך במוך לשבת ואמר אני חייב אותו מיד במוצ"ש, הרי זה קובע מלאכתו בשבת, ואסור. מ"ב ש"ז ט"ו. רנ"ב ט"ז.

(יב) המביא רכבו למוסך בע"ש בבוקר לעשות תיקון קצר, אך יודע שיש עשר רכבים לפניו בתור, אין לומר דאין אפשרות ביד המוסך לתקן אלא כשיגיע תורו בשבת, דזה אינו, דאילו היה רוצה, היה מעקף התור, וכן עושה לחביריו, וכן היתיר המהרש"ג^פ.

(יג) ולכא' גם עשר יהודים יכולים להביא רכבם בע"ש בבוקר כדי שיהא מתוקן למוצ"ש מיד, הואיל ויש שהות בע"ש לא' מהם, ואדעתא דנפשיה חייב לתקן כולם, וכל א' לא עבר על אמירה לעכו"ם.

(יד) מי שמביא רכבו למוסך בע"ש בבוקר, ואינו יודע מה מקולקל עמו, יתכן חצי שעה עבודה, יתכן עשרין שעות עבודה, האם מותר לומר לו ראה שאני חייב אותו מיד במוצ"ש. לכא' זה ספק קבע מלאכתו בשבת, וככל ספק איסור, יחמיר. אך לדינא נ"ל להתיר. כי אם ידיע הישראל במוצ"ש וישאל לרכבו, אם המוסך יגיד לו שהיה מקולקל הרבה וחייב תיקון גדול ולקח יותר מן המשוער, הרי אין לישראל תערומות עליו, דהא אינו בידו - נמצא לא קבע בכלל מלאכתו בשבת.

^{צח} ג' מ"ד.

^{צט} יל"ע, מהו הכדי שיעשו ע"ז.

^פ ב' קל"ג.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(טו) בסי' רנ"ב סעי' ב' ג"כ מבואר דינים אלו של קבלנות, וקבע מלאכתו בשבת. ונתחדש שם עוד, דאפ' היכא דע"פ הנ"ל מותר, מ"מ כל שהוא בבית ישראל אסור משום מראית העין.^{קא}

(טז) ובגדר קובע מלאכתו בשבת, ע' מ"ב רמ"ד סקכ"ד דכ' דאם מקפיד שיעשה בשבת אסור וכו', אם שכרו לגמור ספר או לארוג בגד תוך זמן מסויים, הוא כמקפיד וקבע, והיינו בשא"א לגמור אם לא יעשהו בשבת. ואם יכול לאנס עצמו ולישאר ער בלילה לגמור אותו, אי"ז נחשב 'אפשר', אלא כקובע מלאכתו לעשות בשבת. וזה בשם הט"ז, וא"ר חולק.

(יז) טעם הא"ר שחלק הוא משום דס"ל דהואיל ובעצם אפשר, מה שלא עשה כן הוא אדעתא דנפשיה, דומיה למה שאמרנו לענין מדרגות ומעלית, בשם הט"ז. אך הט"ז מחלק בין זה לזה, דהתם הואיל ויש אפשרות רחוקה לעשותה בהיתר נמצא שלא ציווהו בכלל לעשות איסור, וא"כ אין כאן תורת אמירה לעכו"ם; משא"כ כאן, ציווהו לעשות מלאכה ודאית, והנידון הוא אם חייבו לעשותו בשבת – עכשיו יש ודאי מלאכה, ובאת להתיר מהא דאפשר לעשות בחול – בזה בעינן אפשר ממש.

(יח) וע' למעלה שכתבנו את זה, ונפק"מ להזמנת מונית למוצ"ש.

(יט) עכ"פ חזינן, מאנס עצמו אינו נקרא אפשר. ועפי"ז דנו כל האחרונים לגבי יום ראשון בחול שאינו יום עבודה. ובזמננו, שאנו גרים בעולם Non-Stop, Shifts בכל התחומין כמעט מצוי שאנשים עובדים בלילה, בפרט התחום של משלוחים, לילה ויום ראשון ודאי הוא זמן עבודה.

(כ) ויל"ע באמת במ"ב, מפני מה אין לילה זמן עבודה, האם הוא מחמת החושך או מחמת עייפות, נפק"מ בזמננו. ובאמת הדין עם מש"כ, דבזמננו רוב התחומין מצוי שיעבדו בלילה.

(כא) מי ששכר קבלן לבנות לו בנין [שלא בבית ישראל], ואין לו שהות לגמור תוך החוזה אם לא יעבוד בעצמו בשבת, אעפ"כ מותר, כי בעולם ה'קבלנות' רגיל ומצוי לשכור פועלים אחרים, וא"כ לא מסתכלים על מה שהוא פרטי יכול לעשות או לא, אלא אם באופן המצוי אפשר, וכאן ודאי אפשר.

(כב) עוד היתר מפורסם בענינים אלו הוא היתר של אמירה לאמירה. ונעיין בהיתר זו, ואח"כ נדון בהל' משלוחים, ועוד דינים הקשורים לזה. אבל דע, דא"א לקבוע לדינא ההלכה למעשה, דעינינו רואות איך שדברים אלו משתנים כל יום ויום, א"כ נכתוב דינים על אופנים מסויימים, וכמובן, הדין ישתנה כפי שהמציאות ישתנה.

(כג) מ"ב ש"ז סקכ"ד מביא השיטות בדיני אמירה לאמירה. ומתחיל, 'דע' אמירה לאמירה אסור, בשם עבודת הגרשוני. ואח"כ מביא חוות יאיר בסי' נ"ג דמצדד להקל בזה, וכ"ש בדבר שאינו אלא שבות, ואח"כ מביא דעת הרש"ל בספר החיים, דבמקום הפסד יש להקל [משמע כדין שבות דשבות – גוי לעשות אמירה לעכו"ם – במקום הפסד גדול].

(כד) ומסיים, אך, כל היכא שעושה אמירה לאמירה, עדיין יש בו איסור נהנה. ולכן אמירה לאמירה אינו עצה אלא היכא שאינו דחוף ויכול להמתין כדי שיעשו, או שהוא הנאה שלילי או שהוא רק תוספת הנאה^{קב}. [לפי ספר החיים, הא שבות דשבות מותר ליהנות, וצ"ע. ויש לחלק בין היכא שנהנה מאיסור מה"ת לנהנה מאיסור דרבנן].

(כה) בדעת החוות יאיר, ר' שרגא ביאר דהוא משום דמילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה חז"ל. ואני עיינתו שם מהר ולא ראיתי שיכתוב כן להדיא, ומשמע דכל התשו' דין רק מצד דבר דבר וכו'. ואני הבנתי היתר זה,

^{קא} משום איבה היתירו, ע' שכ"ה ב'.

^{קב} מהרש"ג ב' נ"ו כ' דמהאי טעמא לא סמכו על אמירה לאמירה בהאי ינוקא, דהא עדיין יש איסור נהנה.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

דלמעשה, גוי עושה מלאכה עבורך, ואתה לא ציווה אותו. נמצא דינו כא"י העושה על דעת ישראל, בלי אמירה, דמותר כדין רמז דרך סיפור, אך אכתי יש איסור נהנה, כמש"כ המ"ב בעצמו. ועיין. והספר החחים סמך ע"ז במקום הפסד גדול, אך לא היתיר הנאה, ע"כ אינו מטעם היתר שבות דשבות. ועיין.

(כו) בקיצור, אנן קיי"ל אמירה לאמירה במקום הפסד גדול מותר, ועדיין אסור ליהנות ממנו. ואין אנו מקילין מהו הפסד גדול. דלא כאוח"ש דלא היתיר בכלל, שהרי המ"ב מיקל בהפסד גדול. ולענין אמירה מבעו"י, ע' לקמיה בשם חת"ס וביה"ל.

(כז) אין להביא ראיה מסעי' ב' דאסור לומר לעכו"ם לשכור לו פועלים – אלמא גם אמירה לאמירה אסור [ע' 'שעה"צ כ"ז], דזה אינו, דהתם אסור משום דהוא ממצוא חפצך של הישראל עצמו, משא"כ שאר אמירה לאמירה. וכ"כ חת"ס ס'.

(כח) כ' מהרש"ג שם, ציווה ישראל לגוי א', וגוי א' ציווה לגוי השני, וגוי שני חושב שעושה עבור הגוי ולא הישראל, נמצא גוי עשה עבור גוי ולא עבור ישראל בכלל, וא"כ מותר גם בהנאה!

(כט) ואי"ז דומה למש"כ בשם רח"ק דאם הגוי עשה מלאכה עבור בן אדם הזו, וחשב שהוא גוי ובאמת הוא ישראל – ואמרנו שהולכין בתר זהותו האמיתי, ואסור – זה לא שייך לכאן שהוא עושה עבור הגוי באמת, וטעות למי צריך לעשות, משא"כ התם עושה עבור פלוני אך טעה בדתו האמיתי. ופשוט.

(ל) ע' חת"ס ס' ס' דמאריך בעניני אמירה לאמירה, ובתוך דבריו מבואר, דאמירה לאמירה היינו רק כשמצווה לגוי, והוא מעצמו מצווה למישהו אחר, גם אם אומר לאחר לעשות עבור הישראל, אבל אם הגוי האמצעי הוא מעשה קוף בעלמא, ורק שליח למנוי שליחות, כגון שאומר לו, 'היי, תגיד לפלוני לעשות מלאכה זו עבורי', אי"ז אמירה לאמירה אלא שליחות על מנוי שליח, ואסור. וע"ע מלכים אומניין תשו' ל"ח, ובצל החכמה ד' ע"ט, ואורל"צ א כ"ג.

(לא) ועפי"ז, אלו שרצו להתיר דואר מהיר שקובע מלאכתם בשבת משום דהוי אמירה לאמירה, מהא דמוסר לפקיד ופקיד למשלח^ק – היינו רק בזמנא דהיה עובד ככה, אבל בזמנא, הוא עצמו מדפיס מדבקה^ק, והפקיד רק מוסר החבילה לחבירו, וחבירו לחבירו, וכולם קוראים אותו 'כתב שליחות' שכתב הישראל עצמו, א"כ אין כאן אמירה לאמירה, אלא מוסרים כתב השליחות מאחד לחבירו.

(לב) אמנם, גם בזמנא, יש חברות שמלאכתם היא לקחת כל החבילות שלך, והם מוסרים לחברת המשלוח [UPS], על אחריותם, נמצא זה באמת אמירה לאמירה. ומותר אמירה לאמירה במקום הפסד גדול, ובמקום שאינו נהנה.

(לג) המצווה למזכירה שלו להזמין גוי לעשות מלאכה בשבת, יל"ע האם זה אמירה לאמירה. ולכא' נ"ל שתלוי מה אמר. אם אמר תזמין לי חשמלאי וכדו', אז הוא רק מעשה קוף בעלמא, אבל אי אמר לה תסדר שזה יעבוד, נמצא אחריות שלה עכשיו לסדר, והוא קוראת למשהו אחר לתקן, ובסדר. [ואם אומר לה להזמין דבר זו אונליין, הרי זה מעשה קוף בעלמא, לכא'.

(לד) אך, אם אינו קובע מלאכתם בשבת, מותר בכל אופן, כדיתבאר בעז"ה.

^ק שבות יעקב.

^ק ואפ' אם הפקיד מדפיס הקוד, הרי זה מעשה קוף בעלמא, ודומה להחת"ס הנ"ל.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

לה) כאן המקום להביא דברי החת"ס מובאים בביה"ל בסעי' ב', דמתיר אמירה לאמירה היכא שאמר לגוי הראשון בע"ש. וכ' עליו דהוא מילתא חדתי. אבל חשוב לדעת דחת"ס זו קיימת.

לו) וגם, ביה"ל זו הוא הביה"ל דמבואר להדיא דאי"צ למחות על תוספת הנאה.

לז) משלוח שהיגיע בשבת, מותר להגוי להביאו אל תוך ביתו של ישראל^ק, ומותר לישראל להגיד לו איפוא להניחו^ק. אבל יותר טיילטול מוקצה, ע' מש"כ בענין טיילטול מוקצה ע"י עכו"ם. ולהניח להגוי לInstall אותו ודאי אסור דעושה בבית ישראל^ק, מלבד שאר בעיות.

לח) הזמנת וקניית חפצים. אם הוא במקום דשייך לשלוח תוך 24 שעות, בלי שיעשו דברים מופרזים כגון מסוק, [אם הוא מגיע לפעמים תוך 24 שעות, זה ראייה שאפשר, ולכא' גם אם הם מציעים אפשרות כזו בלי עלות מופרזת], הרי המזמין ביום חמישי שיגיע באחריות תוך 48 שעות, מותר, דהרי זה קבלן, שלא קבע מלאכתו בשבת, ויכול לעשות את זה בלי שיאנס עצמו.

לט) אבל אם אינו רגיל בכלל להגיע בזמן הקצוב בלי לחלל שבת, הרי קבע מלאכתו בשבת, ואסור. א.ה. בעת הכתיבה, בארה"ב מצוי שרוב דברים הקונים אונליין אפשר להגיע בקלות תוך 24 שעות, וא"כ המזמין 48 שעות, מותר בכל אופן, דאינם חייבים לעבוד בשבת. אבל באנגליה, הגם שיש משלוחים דמצוי שיגיע תוך זמן כזה, אבל א"א לומר דרוב קניות בAmazon יכולים להגיע תוך זמן זה. אבל, דברים אלו משתנים כל הזמן, ומשתפרים תמיד, ואולי המציאות שלי הוא כבר ישן.

מ) מי שיש לו אירוע במוצ"ש, ובע"ש נתקלקל המזגן או מערכת הסאונד, היכא שהוא הפסד גדול, להזמין משלוח מהיר תוך 24 שעות באחריות, - אם הוא שני חברות, אחת מוכר ואחת משלח, הוא לכא' אמירה לאמירה, ומותר במקום הפסד. אך עדיין יש איסור נהנה, ולכן אינו מותר אלא היכא שהוא תוספת הנאה בעלמא, או שבעצם יכול להביא במוצ"ש לחוד דיש מספיק זמן, אך הוא מזמין עכשיו כיון שרוצה להיות רגוע. יל"ע, אם מותר להתקינו לפני כדי שיעשו.

מא) אין להתיר Amazon שקונה דווקא תוך 24 שעות, שיגיע בשבת, מטענה שהרי בין כך אינם מקיימים הבטחם; דטענה זו אינו רלוונטי, שהרי עדיין עבר על אמירה, הגם שהגוי לא קיים הבטחתו.

מב) אגב, כשמזמין אונליין, הרבה פעמים יש אפשרות לבחור לא לשלוח בשבת, וזה ודאי עדיף, כי מוציא עצמו מכל השאלות החמורות האלו, ועוד, ע' גר"ז רמ"ד כ', ואולי משם מבואר דגם קבלנות בלי שיקבע מלאכתו בשבת יש מעלה להימנע מזה. [הגם דהתם כ' דיש מעלה לומר 'אין צריך', וכאן אומר 'אל תביא', מ"מ זיל בתר טעמא.]

מג) ביארנו, היכא שאפשר לשלוח תוך 24, ומזמין תוך 48, מותר בכל אופן, הואיך ואפשר להם בלי שיאנס עצמם לא לחלל השבת.

מד) המגיע לסניף הדואר בשעה 5.59, וסוגרים בשעה 6, ביום חמישי בלילה, ורוצה לשלוח 48, הרי עכשיו כיון שהכל כבר סגור, א"א להם להזמין תוך 24 גם אם ירצו, א"כ נקרא אין אפשרות לשלוח בלי לחלל שבת. אמנם, במציאות, אם ירצו, היו יכולים לפתוח כבר השקית הסגור, או שהרכב מסניף אחרת יעבור דרך כאן, ואכן שמעתי מעשה שהיה שעשו

^ק רמב"ם.

^ק ע' מג"א ש"ז כ"ט.

^ק רנ"ב י"ז.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

כן. והדרך לבחון אם נקרא אפשר הוא לשאול מה היו עושים אם אמא שלהם היה במצב כמור.

מה) המזמין ב Amazon Prime בע"ש, שהוא באחריות להגיע תוך 24 שעות, ורק בגלל שהוא חברת מועדון Prime, הרי אין אפשרות יותר מהר מזה, א"כ קבע מלאכתו בשבת. אמנם, אם מבחינה חוקית אינם אחראים לזמן הזה, רק משתדלים, או שיש בכוחם תמיד לשקר ולומר שלא היה במלאי, הרי הוא אינו יכול לחייבם, ואין להם טענה אם מגיע רק ב48, א"כ לכאן לא קבע מלאכתם בשבת.

מו) מי שיש לו חברה המוכר איזה דברים, ויש חברה אחרת האחראי על מלוי ההזמנות, ויש להם כבר אצלם כל הסחורה, Fulfilment Centre, אם הישראל מחייבם למלא ההזמנות בשבת אסור. ואם הוא מחייב רק שימלאו תוך כמה ימים, והם מעצמם מציעים הזמנה תוך 24 שעות, הרי אין זה בין הישראל להגוי, רק בין גוי המשלח לגוי הקונה, וא"כ אין בזה בעיה.

מז) ולכן, מי שעובד עם FBA, והסחורה כבר אצלם, ומצדו גילה להם ברצינות שאינם חייבים לעבוד בשבת, מה שהם מציעים ועושים הוא על דעת עצמם.

מח) משא"כ מי שיש לו אתר, ויש אפשרות להזמין מוצר עם משלוח הכרוך באיסור שבת, אין להתיר מחמת שזה הסכם בין הלקוח לחברת המשלוח, דזה אינו, אלא בין ישראל המחוייב בזה, להלקוח.

מט) ואם רוצה לתת אפשרות כזו, צריך לערוך אותו שהוא הסכם בין הלקוח לחברת המשלוח, ואין עליו האחריות כזה, וכל תלונות הם לחברת המשלוח, ובסדר, כ"ז שאינם באים לקחת המוצר מבית ורשות של ישראל, ע' סי' רנ"ב א', ואכ"מ.

נ) Amazon בישראל הוא סוגיא אחרת, של אמירה לישראל, ואכ"מ.

נא) מי שהוא חברת Prime, וכל הזמנות שלו מגיעים אוטומטי תוך 24, אין זה מצדם אלא מצד שאתה חבר, גם אם יש הרבה מעלות שונות להיות מנוי, מ"מ זה מעלה שהם נותנים רק לחברי מועדון זה.

נב) מי שיש לו חברה, וכל שיחות הנכנסות [הזמנות וכו'] הולכים אל מוקד טלפוני עצמאי עבורו, והם מקבלים כסף לכל שיחה. ואם אומר להם ברצינות [חווה וכו'] שמצדו אינם מחוייבים לענות בשבת ויו"ט, מותר, הגם שעונים בשבת ויו"ט, דהרי זה אריס, שעובד עבור האחוז שלו, ולא קבע מלאכתו בשבת. ולמעשה, כך קורה, הם עונים השיחות שלהלקוחות הכי מרוויחות שלהם.

נג) מי שיש לו חברה, וחברת משלוח מגיעים בכל יום בשעה 7 לאסוף כל החבילות, הרי בליל שבת, מלבד בעיות של בית ישראל, רנ"ב ועוד, יש בעיה במה שהוא קבע מלאכתם בשבת, ואסור. ואינו רוצה להזמין שיגיעו בכל יום ב4, כי לא נגמר עדיין יום העבודה, ואינו יכול לשנות רק ליום אחד, כי זה היה מעשה שהיה, דצריך להיות כל יום באותו זמן. וההוראה בענין זה היה להדמין שני אסיפות לכל השבוע, א' ב4 וא' ב7. ולכאן גם צריך להודיעם ברצינות שאינו רוצה שיגיעו בשבת, דאל"ה עדיין מחוייבים להגיע, גם אם כבר שלח בשעה 4.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

נד) יש חברה בשם Subscribe And Save, שמזמין רשימה של מוצרים שיגיע לביתו כל יום פלוני בחודש. והנה, איזה יום שיהיה, הלא יקרה שיצא בשבת, וא"כ לכאן קובע מלאכתם בשבת. ואפ' אם בדרך כלל מגיע יום או ימים לפני, מ"מ עדיין עבר על אמירה. אבל אם ההתחייבות הוא להיות שם עד תאריך פלוני, לכאן בסדר. וגם, אם על פי דין אינו מחייבים, וכן באמת כותבים שיגיע 'בערך' בתאריך זה הקבוע, הרי קבלנות שלא קבע מלאכתו בשבת^{קח}. ולמעשה, קל מאוד לשנות התאריך מחודש לחודש. ועוד, הרי התאריך הלועזי שבו הם מחייבים להביא אותו הוא הולק על חצות הלילה, א"כ אינו קובע מלאכתם בשבת. ובמציאות, הם מחייבים עד השעה שמנה, וא"כ זה עוזר לחורף ולא לקיץ.

נה) להיות מנוי לעיתון יומי, שמגיע כל יום כולל שבת ויו"ט [מלבד שאר איסורים הכרוכים בעיתונים], מלבד שאלות של נולד, יש איסור כתיבה, הוצאה, תחום, וכו'. ואינו ברור אם זה אמירה לאמירה, ועדיין יש איסור נהנה, וגם אינו הפסד גדול. וע' בספר Commerce In Halacha בשם ר' משה דאסר משום אמירה לעכו"ם. ועיי"ש שכ' בהערה דאינו מועיל אחר שעשה עצמו מנוי שלח להם מייל שאינו רוצה שיגיע בשבת ויו"ט, כי אחר שעשה מנוי, הרי מייל הזה אף א' קורא אותו, ואינם מתייחסים לזו בכלל, וא"כ אינו נחשב כביטל צווי הראשון. ורק היכא שבעצם התופס היה 'שדה' לזה, ומילא אותו, אז אינו מנוי בכלל לימים אלו, משא"כ מי שכבר מילא התופס בשלמותה.

סעי' י"ט – קריאה לביתו, כל המכבה

א) פסק שו"ע, דליקה, וכן שאר היזק הבא פתאום, מותר לקרות א"י לביתו, אע"פ שיודע בוודאות שהא"י יציל ויכבה וכו'. וכן היתירו לומר כל המכבה אינו מפסיד. וי"א דווקא בדליקה, ע"כ שו"ע.

ב) ומ"ב ע"א, וכן מ"ב בהקדמה מבואר דהעיקר הדעה ראשונה, דמותר לומר כל המכבה בכל היזק הבא פתאום.

ג) ולכן לדינא, מי שנוסע ברכבו בהיתר לבי"ח בשבת, הרי אין לו היתר לחנות או לכבות רכבו, ולכן מותר לומר כל המכבה וכו', אבל לומר בלשון נוכח אסור.

ד) והגם דדליקה הוא מלשאצל^{קט}, מבואר ממ"ב דה"ה שאר היזק הבא פתאום יש היתר זו.

ה) מקור ההיתר של קריאה לביתו הוא רא"ש^{קי}, דכ' דהואיל ומותר לומר כל המכבה, קריאה מיבעיא.

ו) הרי מבואר מכאן איסור חדש שעוד לא דיברנו עליו במשך כל הל' אמירה לעכו"ם והוא איסור קריאה. ונראה דגדר האיסור הוא דקריאה לביתו הוא כעין רמיזה דרך צווי, האסורה. וכן משמע מפמ"ג א"א כ"ז.

ז) וצריכין אנו לגדור מתי יש איסור זו, כי אם יש איסור קריאה לביתו, הרי מה היה ההיתר הגדול שלנו לעשות רמיזה דרך סיפור עם הנאה שלילי – הא קורא לביתו, ואסור.

^{קח} איני יודע למה בזה אמר ר' שרגא דתלוי על אחוזים כמה פעמים מגיע בזמן.

^{קט} ע' מש"כ בשם רעק"א בשם הר"ן בזה.

^{קי} פרק ט"ז סי' י'.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(ח) וע' בספר ארטסקרול דהביא דיש איסור קריאה לביתו, ולכן אין היתר הנ"ל, אלא היכא שיש כבר שפחה בביתו וכדו'. אך כל מה שכתוב שם בשם גדולי הפוסקים, הוא ע"פ שמיעה, איש מפי איש, ואינו מוכרח.

(ט) ובאמת, אני בעצמי^{קיא} שמעתי מר' אלישיב, שכל האיסור הוא לומר לא תבא אל ביתי – דאז י"ל שהוא רמיזה דרך צווי שיעשה עבורו איסור, אבל אם אומר איני יכול לישון, והגוי אומר אני יכבה עבורך, מותר ליכנס לביתו והוגי יכנס אחריו, דכל שלא קרא אותו לביתו, מותר.

(י) ואני העניי הייתי מציע לבאר בענין אחר, והא בהקדמת קושיא אחת, והוא, אילו יש איסור של קריאה לביתו, גם כצורה שביאר ר' אלישיב, א"כ למה אינו שו"ע להדיא ורא"ש להדיא, אלא נלמד ממכלל הן אתה שומע לאו מסעי' שלנו, ה"ל להיות דין להדיא באיזה מקום. אלא נראה, דכל ההו"א לאסור הוא רק בכנידו"ד, דהקורא גוי לביתו וכשניכנס יראה שיש נזילה, או חבית עם סדק גדול ויין שופך ממנו, או דליקה בוערת, הרי תוך שנייה אחת יודע האיני יהודי מה עליו לעשות. וא"כ בזה יש איסור קריאה, דאז נחשב כצווי. אבל כשאין בוערת אלא שיש נר דלוק בחדר שנה, הרי הגוי אינו יודע מה בעיה עם אור דלוק כאן – רק כשיוודע שרוצים ללכת לישון עכשיו, והאור מפריע, מבין מה צריך לעשות.

(יא) נמצא, איסור קריאה הוא רק היכא שהקריאה מוכח מאליה מהו הבעיה הצריך תיקון. ואם זו נכון, אולי יצא חומרא, דלא רק הקריאה יהיה אסור, כמש"כ ר' אלישיב, אלא כל שנכנס לביתו הוא כצווי, ואוסר. ועיין.

(יב) מי שיש לו עוזר/ת לחולה שבביתו, וחבירו בא 'לשאול' הגוי לעשות מלאכה, והגוי שואל האדון אם יש לו רשות ללכת, הרי להגיד לו 'לך', או 'בסדר', לכאן הוא עובר על שליחה לביתו, דלכאן דמיא לקריאה לביתו.

סעי' כ' – כדי שיעשו

(א) כל היכא שיש איסור הנאה ממעשה שעשה עכו"ם 6 שבט, מותר ליהנות במוצ"ש בכדי שיעשו. וע' סי' שכ"ה לאריכות יתר דיני כדי שיעשו, ומתי מותר לישראל אחר.

(ב) ועיי"ש סעי' י"ד ומ"ב סקע"ג, אם היה בפרהסיא, אסור לעולם [עיי"ש למי שנעשה בשבילו, וכו'].

(ג) מבואר סי' שי"ח, מעשה שבת של ישראל אין בו איסור כדי שיעשו. והטעם, דטעם האיסור הוא שלא יבא לבקש ממנו, ואם בין כך חייב להמתין, לא יבא לבקש, מש"א מישראל אין חשש שיבקש בכל אופן.

(ד) מבואר, כדי שיעשו אינו רק כשצויה, אלא כל שעושה עבור ישראל.

(ה) ובסי' רמ"ד סעי' א' מבואר, דקבלנות ע"י עכו"ם מותר, אפ' אם העכו"ם יבנה בשבת, בתנאי שלא קבע עם העכו"ם לעבוד בשבת.

(ו) ובסעי' ג' אם בנו הא"י עבור ישראל באיסור, נכון להחמיר שלא ליכנס בו לכולם.

(ז) וק', אם זה היה בהיתר, מותר, ואם היה באיסור בצינעה, אסור בכדי שיעשו, ואם היה בפרהסיא אסור לעולם; וא"כ מהו דין מחודשת הזו. כה"ק מג"א ומ"ב.

(ח) ותירצו, אה"נ, אם היה באיסור כגון שקבע מלאכתו בשבת, בצינעה יש כדי שיעשו, בפרהסיא אסור לעולם. ואם היה בהיתר שלא קבע מלאכתו מותר – וכאן, היה בעיה שעבר

^{קיא} מו"ר ר' שרגא.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

על מראית העין, ובזה הדין דנכון להחמיר לא ליכנס בו לעולם, אבל אי מדיני אמירה לעכו"ם היה בסדר, מותר ליהנות ממנו.

ט) עפ"ז, עלינו לדון אודות הרכבת החדש מירושלים לנתב"ג [ועכשיו גם לת"א], הרי נבנית בשבת, וגם בפרהסיא, ע"י חברת עכו"ם. וגם קבעו מלאכתם בשבת. [מצד היהודים שעבדו ע"ז, מותר כדמבואר ריש סי' שי"ח].

י) נמצא, אינו רק ענין של מראית העין, אלא אמירה לעכו"ם האסורה בשבת, בפרהסיא, ולפי דברי המג"א, אסור לעולם!

יא) ויש שרצו להתיר משום דהרוב נבנה בהיתר. וטענה כזו אין לו מקור לומר שהולכין בצר רוב המלאכה, ואדרבה, מהשו"ע לגבי בניית בית מבואר להיפך.

יב) ויש שרצו להתיר משום דמיחו בהם החרדים, ולמדנו כבר דהיכא שמיחה ישראל נמצא שעשו על דעת עצמם. וג"ז אינו טענה בכלל, כי מחאה הבאה ממי שאינו 'מאן דאמר' אינו מחאה, אלא בדיחה בעלמא, וכדי לקיים המחאה בעינן מחאה ממי שמצוה או למי שעושה את זה.

יג) ועד כאן היה לפי דברי המג"א. אמנם הט"ז בשם הר"ן, מובא במ"ב שכ"ה סקע"ג, ס"ל דהא דאסור בפרהסיא היינו רק בקבר, שישאר כך לעולם, ישראל נקבר תוך ארון שנבנה או קבר שנקבר באיסור, וזה גנאי גדול; אבל שאר איסור ע"י עכו"ם, גם בפרהסיא, אינו אסור לעולם אלא בכדי שיעשו.

יד) לפי"ז, הרכבת, יהיה מותר בכדי שיעשו.

טו) וע' מ"ב דפסק לדינא^{קי}, דמצא כמה ראשונים כהר"ן, ולכן אין להחמיר בעת הצורך.

טז) עכ"פ מבואר, דמדינא יש מקום להקל.

יז) אמנם דע, דכ"ז מענין הלכה, אבל מענין השקפה צריכים הוראה מגדולי ומנהיגי ישראל, הואיל שהחרדים מחאו כ"ז שבנו בשבת – ועכשיו שנבנית בשבת משתמשים בו – היתכן? הלא אין זה חילול השם?

יח) ודע עוד, מצד הלכה, גם הכבישים בישראל יש בהם אותו שאלה – דגם הם נבנו בשבת בפרהסיא. וכ"ת דאין בכוחם של הציונים הארורים לאסור אדמת הקודש, הניחא היכא שהיה אדמה מקודם, אבל גשרים ומנהרות^{קי} שלא היו שמה מקודם, מאי איכא למימר. ע"כ, מדינא אנו קיי"ל כהט"ז.

יט) עיקר סוגיית כדי שיעשו נמצא בסי' שכ"ה. ושם בסעי' ח' מבואר דלילה אינו עולה להחשבון. והטעם, דשם איירי לענין הבאה מחוץ לעיר, ואינו הדרך להביא בלילה. נמצא בזמננו, הדרך להוביל גם בלילה, א"כ הוא בחשבון.

כ) אבל חזינן מכאן דין חשוב מאוד, דכדי שיעשו אינו רק ענין של זמן, אלא בפועל כמה זמן זה יקח אילו לא היה מחלל שבת. [ע' מ"ב שם דמיקל מכמה חשבונות, עיי"ש]. כגון המזמין

^{קי} וע' מ"ב רמ"ד י"ט.

^{קי} מבואר דזה הנאה ולא סילוק מקבר...

אמירה לעכו"ם והמסתעף

מחנות סמוך לשבת, והביאו בשבת, וסגורים במוצ"ש ויום ראשון, חייב להמתין עד יום שני.

(א) מבואר שם מ"ב כ"ט, דכדי שיעשו אינו רק זמן של הבאה, אלא גם זמן עשיית המלאכה, ואח"כ להביא אותו.

(ב) וגם מבואר, דמשערינן רכיבה ברכיבה, וסוס בסוס, והליכה בהליכה. ולא אמרינן היכא שהיה בהליכה דהיה אפשר גם ברכיבה.

(ג) יל"ע, היכא שכדי שיעשו הוא לעולם ועד, כי הוא בלתי אפשרי לקבל הנאה הזו שוב, מה דינו. כגון, גוי שהיקליט משחק כדורגל דווקא עבור יהודים, הרי לעולם לא יחזור המשחק הגמר הזה, וא"כ איך משערינן כדי שיעשו בזה. ופסקו הר"ר נבנצהל ור"י זילברשטיין במלכים אומניין, דאסור לעולם.

(ד) אמנם, יש לפקפק ע"ז, דאולי השיעור כדי שיעשו הוא שיעור רק בזמן, אילו היה רוצים לעשות ולבא וכו', אבל שאר חשבונות אין אנו לוקחים בחשבון כדי שיעשו. ויל"ע, אם סוס ברכיבה הוא פירכא על טענה זו.

(ה) מעשה שהיה, שמחה משפחתי, והגיע גוי שמכיר השיראל וצילם עבורם בשבת, מהוא כדי שיעשו בזה. הרי, זה אפשר לעשות שוב. ומה שכולם יודעים שתמונות אלו אינם אמיתיים, מסברא דאינו נכלל בכדי שיעשו.

(ו) מי שעבר וציווה לגוי לקנות עבורו מניות כשירדו [ויתבאר בהמשך דזה אסור כיון דקובע מלאכתו בשבת], יל"ע, מהו כדי שיעשו בזה, כי לעולם אינו יכול להרויח כסף זו. וצ"ע.

סעי' כ"א – בשל לצרכך

(א) מבואר, דאסור לומר לעכו"ם קח בשר זו שלי ובשל אותו לצרכך, או קח רכב שלי ולך עשה קנייתך וכדו', דכל שהוא חפץ של ישראל, אסור. וגם אם להנאת העכו"ם, אסור הואיל והוא חפצא של ישראל. וכן אסור לומר Mow Your Lawn עם מכשיר שלי.

(ב) ונראה טעם האיסור, דהואיל והוא בכלים של ישראל, מחזי כשלוחו.

(ג) משא"כ, בחפץ של עכו"ם לצורך של עכו"ם, מותר לומר לו מה לעשות. כגון גוי השואל הוראות נסיעה, מותר לתת לו Directions, ולית להו מידי. וכן מותר לומר לו סע לשם כי יש מבצעים, או סע רכבך, כי מחלקים דו"חות וכו'.

(ד) וטעם ההיתר, דאין לך אדעתא דנפשיה יותר מזו.

(ה) וכן מותר לומר לגוי לעבוד עבור אדון שלו גוי אחר, כי הכל לצורך גוי, אע"פ שכוונתו שיהיה פני למוצ"ש, כדיבואר בהמשך.

(ו) ומחדש הגר"ז^{קיד}, דאם הוא אדעתא דנפשיה, מותר גם אם הישראל נהנה, כגון לומר לו כבה דליקה שברשותך, הגם שכוונתו שלא ידליק ביתו של ישראל. משום, דהואיל והוא אחריותו של הגוי, א"כ אומר לו לקיים אחריותו שלו, ולכן הוא אדעתא דנפשיה, ואז מותר לישראל ליהנות מזה, וגם לצוות לך מתחילה.

^{קיד} ל"ה. [או ש"ז או שכ"ה או שניהם].

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(ז) ולכן, גוי שאילץ שלו נכנס לרשות שלך ומכסה סוכה שלך, הרי אם מחובת החוק הוא חייב לקצצו, הרי מותר לומר לו שאילצו גדל וחייב לקצצו, הגם שרצונו הוא רק משום הסוכה קט"ו.

(ח) וכן, גוי שכן העושה מנגל, ומפחד מהאש שיקרב לביתו, מותר לומר לו כבה דלקתך [רק אם יש חשש לדליקה, אבל אם הוא רק 'עצבים', אין היתר דשוב אי"ז אחריות של הגוי על העצבים שלך].

(ט) גוי שכנו הרוצה לבשל אוכל, ושואל אותך אם יש לך תפוז"א או בשר וכדו' קט"ז, ע"פ הנתבאר כאן אסור לתת לו. ואם רוצה תבלינים, או מים, ע' שש"כ קי" דחידש להתיר מטעם שאין זו עיקר הבישול.

(י) ואם רוצה חוט מאריך, או לחבר לחשמל שלך, הרי דומה לחיי"א שאסר עצים של ישראל. וחייב למחות בזה.

(יא) הנה, לומר לו לעשות מלאכה, בשל ישראל אסור. ואם הוא תבלינים, ע' שש"כ ואינו ברור לי מסקנתו. ואם אינו אומר לו, רק הגוי לוקח מעצמו, כגון שלקוח גפרורים או כריים, בזה היקל השש"כ. והיתיר אם אמר טול בשר שלך, ויודע שהעכו"ם יקח מים ותבלינים של הישראל. ואח"כ מביא חיי"א של העצים, דס"ל דחייב למחות – דהיינו, לא מיבעיא אסור לומר, אלא גם אם לקח מעצמו חייב למחות. ואולי יש לחלק בין עצים, לשאר דברים שאין חייב למחות. וע' מש"נ בהמשך מסי' רמ"ו. דהיינו, דיברנו על לצוות, ועל היכא שלקח מעצמו. ולענין להשאל, ע' לקמיה.

(יב) חפץ של ישראל שהקנה לגוי, אסר הגר"ז. וכן מדויק במ"ב.

(יג) ולענין להשאל חפציו לא"י, ואינו אומר מה לעשות, כגון להשאל לו כריים וכו', או ח"ש היתיר. אך, הש"ך, מובא בשעה"צ סקפ"ג משמע לאסור. [איני יודע למה יאסר, לא עבר על אמירה לעכו"ם, ולית לן שבידת כלים]. ועיינתי בש"ך שם. ולכא' לפי מסק' דבריו, הלא גם אם הא"י לקח מעצמו יהיה אסור, דהא הוא כלים של ישראל, וא"כ מה כל הנידון לגי חיוב מחאה, כדלקמיה. וצ"ע. וע' מש"נ בהמשך מסי' רמ"ו, וצ"ע איך זה הולך עם השעה"צ.

(יד) כתבנו למעלה בשם שש"כ, אם לקח הגוי מעצמו, מותר. [ע' מש"כ אות הנ"ל]. ומביא ערוה"ש כדבריו. והנה המעיין שם יראה דכ"כ להדיא בתחילת דבריו, אך בסו"ד אינו ברור כ"כ.

(טו) ומיישב השו"ש קי" דהא דמותר היינו בדברים שאי"צ רשות, אבל דברים הצריכים רשות, אסור להניחו לקחת מעצמו. וע' מש"נ בהמשך מסי' רמ"ו בזה.

(טז) עפי"ז, עוזרת, הרוצה לגהץ בגדיה בחדר המיוחד לה עם מגהץ של ישראל, לרש"ז ועורה"ש מותר. [ע' מש"כ אות י"א].

(יז) היכא שאינו כלים של ישראל ואינו בית ישראל, כגון שיש נזילה בבזילר של ישראל במחסן משותף, - איך נדון את זה, כי מצינו רק איסור בבית ישראל או לעשות מלאכה עם כלים של ישראל, אבל על כלים של ישראל לא מצינו שיאסרו. [אני הענייתי אומר שהדברים ק"ו, דמיחזי כשלוחו].

(יח) מהדו"ב: ע' סי' רמ"ו דמבואר דאנן קיי"ל דאין חיוב שבידת כלים [לא איירי בבהמה, דקיי"ל לאסור שבידת בהמתו], ולכן מותר להשאל ולהשכיר כלים לגוי. ומבואר ג"כ בשם י"א, ורמ"א

קט"ו ע' בהמשך שדננו היכא שאין העולם שומרים על החוק, ועושה רק להיות נחמד לשכניו, מה דינו. ואם מאיים עליו לומר שהוא ידווח ע"ז לרשויות דאינו עושה אחריותו, נמצא ודאי עשה אדעתא דנפשיה.

קט"ז בע"ש, דאל"ה יש בעיה של בית ישראל.

קי" ל' קב"ד.

קי"ז רע"ו י'.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

נקט כזה, דהשאלה מותר תמיד, אבל השכרה בע"ש אסור, דממה שמרוויח נראה כהוא שלוחו. ומותר בכלי שאינו רגיל לעשות בו מלאכה כגון בגד וכדו'. ומבואר שם גם בסעי' ב', דאפ' היכא דהיה מותר מצד סעי' א', יש איסור להשאיל סמוך לשבת ממש, דיוציאו מביתו של הישראל בשבת, וזה אסור משום מראית העין^{ק"ט}.

(יט) וע"פ הסעי' הזו, דנו הפוסקים איך ישראל משכיר רכב לגוי בע"ש, הא מהא דמרוויח נראה כעושה בשליחות של ישראל. וילקוט יוסף פסק דמותר משום דהמחבר סתם להתיר ואח"כ הי"א אסר. א"כ לפי אשכנזים, דהיינו הרמ"א דנקט כי"א, מאי איכא למימר. ונראה, דהואיל וכל האיסור משום מראית העין, בזמננו שהכל יודעים שהדרך להשכיר רכבים לצורך הגוי, וגם מודפס על הרכב שהוא רכב השכרה, אין חשש מראית העין. ועוד, ר' משה [מובא בס' Commerce In Halacha כ' דכל האיסור הוא היכא שהגוי מתחיל במלאכה בשבת, אבל היתחיל מבע"י אין איסור. ומ"ב גם משמע כזה. ולכן, השכרת רכב מותר.

(כ) עכ"פ, סעי' זו אינו נוגע כ"כ בזמננו. ולכאנ', נתבאר כאן, דכל האיסור הוא מחמת שנראה כמצווהו, ומבואר, דאם השאיל לו או הישכיר ולא בע"ש [או שאר היתירים הנ"ל], מותר, ולא אסרינן משום סעי' שלנו כאן בסי' ש"ז. נמצא, כל שאלה בע"ש, ושכירות עם תנאיו המבוארים, מותר. ובשבת עצמו, יש איסור מצד שמוציאו מבית ישראל.

(כא) ובזה תיפשט הרבה מהשאלות שדננו בהם למעלה – האוח"ש, העורה"ש, רש"ז, שש"כ, וכו'. רק נשאר צע"ג השעה"צ פ"ג בשם הש"ך, במה אסר, ואיך זה מתאים עם מה שמבואר כאן. ע"כ מהדו"ב.

(כב) וכאן המקום לדון בעניני מעבר חצייה Zebra Crossing. חו"ש אסר בכל גווני, ודנו כרמיזה דרך צווי או כצווי ממש. ויל"ע, א"כ, איך מגיעים לביהכנ"ס בשבת. ונדון כאן לראות אם יש מקום להקל.

(כג) [אגב, לפני כל הציורים, יל"ע, איזה מלאכה יש בעצירת הרכב, הא הוא רק מפסיק לעשות הבערות חדשות, והעתירה הוא הכל מכני בלבד, עפ פס"ר של אורות וכו'. ועיין.]

(כד) העומד שם סתם, בלי שעושה שום דבר המראה רצונו לעבור יותר מסתם עמידה, ודאי מותר, וא"א לומד שזה צווי או רמז, דרך עומד שם. והוא כ"ש מהא דרמיזה דרך סיפור מותר.

(כה) ואפ' אם הולך בצורה המראה על רצון לעבור, בלי להסתכל על רכבים, ס"ל לר' שגרא דגם זה כאילו אומר 'אני עובר', וזה כרמיזה דרך סיפור. וגם היתיר לסמן בידו 'אני עובר', דזה רמיזה דרך סיפור.

(כו) הנאה, בנידון זו ודאי אין לחוש, דהוא סילוק בעלמא.

(כז) וע"פ הנ"ל לכאנ' יש לנו עוד טעם להקל בכל אופן, והוא, דהסיבה שהגוי עוצר הוא משום דמחוייב ע"פ חוק לעצור כשיש שמה מישוהו, נמצא כשהישראל אומר לו לעצור הוא אומר לו לעשות מלאכה כדי לקיים אחריות שלו, ודומה להא דהערה"ש דמותר לומר לו כבה דלקתך גם אם כוונתו הוא שלא תדלוק ביתו של ישראל.

^{ק"ט} ועפ"י, מי שיש לו תיבת דואר בחצירו, ומגביהה הדגל שעליה כשיש בתוכו מכתבים שרוצה שיקחו אותו, מלבד איסור אמירה לעכו"ם במה שמצווהו לעשות מלאכה בשבת, יש גם איסור מצד מוציאו מרשות ישראל.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

כח) אמנם, אי עומד שם שוטר או שיש שמה מצלמה, אה"נ, סיבת העצירה הוא החוק, אבל היכא שאין שוטר או מצלמה^{קב}, אה"נ יש חוק לעצור אבל אין זו דומה להא דדליקה – דהתם, אילו לא היה מכבה, והיה קורה מישהו, היה חייב לשלם, משא"כ כאן כשלא עוצר, מה יעשה ההולך הדרך, אין לו כח לעשות כנגדו כלום, נמצא סיבת עצירתו אינו חיוב החוק או האחריות, אלא כדי שהישראל יעבור.

כט) ועוד, אולי הא דהיתיר הערוה"ש הוא רק לומר לו כבה דלקתך, והישראל חושב כדי שלא ישרף ביתי, והגוי חושב כי זה אחריות. משא"כ כשהישראל אומר לו לא מני חיוב אחריות אלא משום צורך ישראל, אולי עכשיו אינו אדעתא דנפשיה אלא אדעתא דישראל^{קכא}.

ל) ולכאו', להראות לו שלט דכאן הוא מעבר, או לסמן לו שיש מצלמה או משטרה, לכאו' ודאי מותר ע"פ הנ"ל, דרק מודיע לו שעלול לקבל קנס ולצרכו חייב לעצור.

לא) [העובר במעבר חצייה, מותר לומר תודה, ואינו עושה שליחות למפרע.]

לב) וה"ה לכאו', מותר לומר לשכנו הגוי החונה רכבו לפני ביתו של ישראל ומפריע לו, 'תזוז רכבך כי מחלקים קנסות למי שחונה כאן', דמודיע לו לעשות אדעא דנפשיה. אבל לומר 'רכבך מפריע לו, תזוז', יל"ע ע"פ הנ"ל.

לג) בענין מעברי חצייה בישראל, כשיש נהגים ישראלים ל"ע, אומרים בשם ר' אלישיב, וכ"מ בשבו"י^{קכב}, דאין אנו דנין אותם כתינוק שנשבה אלא כרשע, ואומרים 'הלעיטהו לרשע וימות', ולכן אי"צ לזוז כשהם נוסעים לכיוון שלך, ומותר לעמוד במעבר חצייה.

לד) אמנם, לדעת החזו"א שחילונים בא"י דינם כתינוק שנשבה, לא שייך למימר הלעיטהו לרשע, וא"כ אסור לעמוד במעבר חצייה. ואכן כ"כ החו"ש^{קכג} דאסור. וכ' דהאיך אנו מפגינים בשבת, הא הנוסע ברכבו יתחיל לנסוע אחר שחסמו הכביש, ותי', דמותר, דאולי ישוב מדרכו שמה במקום, וישאיר רכבו שם....

לה) ילקוט יוסף נקט כר' אלישיב. לדינא צ"ע, ואולי נפק"מ אם הוא בירושלים או ב"ב.

לו) חילוני המבקש Directions, ילקוט יוסף פסק דלא יתן לו, ו Ignore אותו. מאידך, ידועים דברי רש"ז בשש"כ שיגיד לו בעצם אתה לא תנסוע בשבת בכלל, אבל כדי למעט בחילול שבת אינו אומר לך דרך ההכי קצר.

^{קב} לטעון שעוצר כיון שהוא עצמו אינו רוצה להרוג, הוא טענה רק היכא שהישראל הוא כבר באמצע הכביש, אבל כשממתין לעבור, אין זו טענה. ואה"נ, אם הישראל כבר באמצע הכביש לכאו' זו טענה גדול להתיר, שעצר עכשיו כדי לא להרוג את הנפש.

^{קכא} ודמה להיכא שיש חוק שהאילן שלך לא יגיע לרשות חברך, אבל אין העולם מקפידים ע"ז, וא"כ כשאומר לו לחתוך אה"נ יש חוק אבל אינו עושה בעבור זה אלא בגלל שכנו שביקש ממנו טובה, והיה עושה גם אם אין חוק. ועיין.

^{קכב} י"ז עמ' ע"ה.

^{קכג} עמ' רי"ט.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

דינים היוצאים מסי' רנ"ב, והמסתעף

- (א) מבואר, קבלן, דהיינו שמקבל שכר כפי המלאכה והתוצאה ולא כפי הזמן, ואינו בבית ישראל, ואינו בפרהיסא, ואינו קובע מלאכתו בשבת, מותר אם הא"י עושה בשבת.
- (ב) ולענין ליהנות ממלאכה שעשה הא"י בקבלנות, בשבת עצמו, ובכדי שיעשו, ע' סי' רנ"ב סעי' ב' דנחלקו מחבר ורמ"א בזה, עיי"ש ליתר הפרטים.
- (ג) שא"כ שכיר יום, דהיינו שמקבל כסף עבור הזמן, נמצא כל שעושה בזמן הזה מתייחס להישראל, ובשליחותו^{קכד}. כגון מזכירה שיש לה הרבה עבודה לעשות, ואתה אומר לה קח לביתך וקח חשבון שעות מה שאת עושה – אם היא עובדת בשבת, הגם שהוא לא קבע מלאכתה בשבת, אסור.
- (ד) ולמעשה, שכיר יום אפשר לשנותו לקבלן בניסוח שונה, ולשלם כפי דפים ולא כפי שעה.
- (ה) ודע, לא כל מי שלוקח שכר כפי שעה הוא שכיר יום, דלפעמים זהו רק אופן חישוב השכר, כגון מוסך ואינסטלטור, לוקחים כפי שעה הגם שהוא קבלן בדרך כלל.
- (ו) גוי של שבת, שמקבל כסף כפי שעה לכל מלאכות שיעשה, כגון לקחת יולדת לבי"ח, וכו', להדליק חימום במקום קור גדול, או שבות דשבות וכו', לכאן, הרוצה להשתמש בזה ברמיזה דרך סיפור והנאה שלילי, לכאן יש לאסור משום שהוא עכשיו שכיר יום, נמצא כל מה שהוא עושה הוא בשליחותך, ואסור, גם אם אינו מקבל יותר כסף לכל פעולה.
- (ז) ולכן צריך למצוא היתר לזה, כגון שהמשכירו ישלם לו רק עבור ה'שמירה', ובלי התחייבות נותנים לו עבור שאר המלאכות שעושה.
- (ח) אך, היכא שיש היתר של אמירה לעכו"ם, כגון הני בריש אות הנ"ל, יהיה מותר, דשכיר יום אינו גרע מהיכא שצווה להדיא. כן ס"ל למ"ב רמ"ד ל"ה, ושעה"צ, דלא כגר"ז שם י"ב, עיי"ש.
- (ט) מי שיש לו חברה, ויש סוכן מכירות שעובד עבור החברה, והוא מקבל אחוזים על כל מכירה שעושה, א"כ לכאן זה אריס, שלא קבע מלאכתו בשבת. וגם מראית העין אין כאן, כי אינו נוסע במשאית של החברה, רק ברכב פרטי, ואינו עובד אלא תוך משרדים של גויים.
- (י) אמנם, אם באתר האינטרנט מפורסם שיש סוכן מכירות עבור חברה זו, פנוי גם בשבת, לכאן זה מראית העין. אמנם, אם יודעיל הכל שדרך שם סוכן הוא להיות אריס ולא קבע מלאכתו בשבת, וגם באתר מובן שהוא סוכן עצמאי, לכאן יהיה מותר. ותלוי על המציאות.
- (יא) ואם הוא סוכן מכירות עצמאי לגמרי, Freelance, ועובד עבור הרבה חברות שונות, אם הוא ניכר ומפורסם גם באינטרנט שהוא סוכן עצמאי, לכאן יהיה מותר.
- (יב) הלכות עוזרת בבית ישראל. והנה, בעוזרת ומאיד, יש איסור אמירה, ויש איסור נהנה, ויש איסור קובע מלאכתו בשבת גם היכא שהוא קבלנות, ויש מראית העין בבית ישראל, ויש איסור אוושה מילתא של השמעת קול.
- (יג) אך, מותר לצוות לה לעשות מלאכות שגם ישראל מותר, כגון הדחת כלים. וביארנו, דאם היא משתמשת במים חמים לית לן בה דעשה לצורך עצמה והוא לא ביקש. וה"ה שאר

אמירה לעכו"ם והמסתעף

מלאכות שיש אופן היתר ואיסור. וכן היכא שעושה מלאכות כדי לעשות מלאכתה, ככל מה שכתבנו בשם הט"ז.

יד) ולכן, מותר למסור לה הרבה סכו"ם סמוך לסעודה והיא תברור פסולת מן האוכל, אבל למסור לה זמן מופלג מהסעודה, הרי אין היתר לברור שלא סמוך לסעודה, ואסור.

טו) נמצא, לעזרת לעשות קניות, כביסה, בישולים, נקיון כללי שכרוך במלאכה, אסור.

טז) וע' סי' רמ"ז סעי' ה' דיש מח' רמב"ם וראב"ד בענין מי שיש לו שכיר לשנה לארוג בגדים או לכתוב ספרים וכו', אם מותר לעבוד בשבת, דהא מרוויח ממה שהוא פנוי למוצ"ש. וכ' רמ"א, דאם הוא שכור לכל המלאכות ודאי אסור כי ודאי מרוויח לכו"ע במה שהוא פנוי במוצ"ש, הגם שהוא קבלן.

יז) ומ"ב סק"ל כ' דמטעם זה יש למחות בשפחות שעושין מלאכת אדוניהן אפ' בבית העכו"ם^{קכ} בשבת, וכ"ש כשעושין בבית הישראלי. ואח"כ מביא רבינו שמחה דבבית ישראל אפ' מלאכת עצמה אסורה מפני הרואים אינם יודעים שהוא מלאכת עצמה, וסורין שזה מלאכת הישראלץ אך אם הוא מוכח שהוא מלאכתה הפרטית, מותר, כגון לתקן בגדי שפחה.

יח) נמצא, מה שמותר הוא ששפחה עושה מלאכות מותרות, ומקשיב לאוזניות, או שיושבת בספה משחק בפלאפון שלה, אך לכאו' יש באלו משום בזיון שבת, וגם אינו טוב לענין חינוך.

יט) והנה, יסוד גדול מוכיח השבה^{לקכ} מהא דרמב"ם וראב"ד, דקבלנות ושכירות אינו גזה"כ של קבלן או שכיר יום, אלא הוא גדר למדוד אם הוא אדעתא דנפשיה או אדעתא דישראל; ודן שם לענין מי ששוכר עכו"ם לעבוד בשבילו לעשות איזה מלאכה, והוא שכור לעבוד מ' שעות לכל חודש, ולא משנה מתי שיעשה, וא"כ הגם שהוא בעצם שכיר יום, מ"מ עובד בשעות הללו טדעתא דנפשיה הואיל ואין לישראל שום נפקותא מתי יעשה; וכן להיפך, כאן, הרי הוא קבלן, ואעפ"כ נקרא לצורך ישראל הואיל ויש נפקותא לישראל^{לקכ}.

כ) ועזרת שלנו, הרי מציאות הנפוצה היא שמגיע לשעות מסויימות, וכל כמה שמספיקה לעשות בזמן זה עושים. והנה, אין לך שכיר יום גדולה מזו. וא"כ אין לנו היתר להגיד לה יותר ממה שמותר לישראל [חוץ מט"ז וכו']^{קכח}.

כא) ואולי יש להתיר הדחת כלים ביום השבת, גם כשיודע בבירור דאי"א אותם בשבת, שלכאו' ה"ל לאסור משום הכנה, מ"מ נוטה להקל, שהרי זו מלאכה שאינו תלוי בחפצא, אלא בדיעה, וא"כ אולי אינו נקרא הכנה, הואיל ובעיני העוזרת אולי ישתמשו בהם. ואה"נ, סמוך לצאת השבת אסור. וכן היקיל הגר"י זילברשטיין במלכים אומניך.

כב) Live-In Maids, היה מקום לטעון דזה קבלן לעבודות מסויימות, ולכן היכא שלא קבע מלאכתו בשבת ואינו בבית ישראל יהיה מותר. והא דאסר המ"ב למעלה בשכור לכל המלאכות, הלא מציאות כזו כמעט אין לנו בזמננו, דהא מותר בשבילה לנוח, ולצאת, וכו',

קכ"ה כ' שש"כ Maids Quarters נקרא בית העכו"ם.

קכ"ו ה' כ"ז.

קכ"ז לפי"ז, הציור דלמעלה של מזכירה דאומר לה אם בא לך לעבוד בסופ"ש, רק תשמור השעות, הרי לא משנה לו אם עובדת ביום ראשון, או בשבת, או יום חמישי ב4 לפנות בוקר, וא"כ ה"ל דמותר.

קכ"ח יש עוד מציאות, שהיא אחראי על הכביסה ונקיון, ומגיע כל יום, ועובד השעות הצריכות, פעמים שעתיים, פעמים ג' ופעמים ד'. ואיך נדון מציאות כזה.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

ויש לה יום א' בשבוע חופש, וא"כ אינו מרוויח במה שהיא פנוי למוצ"ש. ואולי ב Night Nurse, מלאכתה הוא כ"ד שעות ביום, י"ל דזה דומה למ"ב.

כג) ואם מלאכתה הוא לגהץ, והיא עושה כן בבית שלה, הרי זה קבלן, שאינו שכור לכל המלאכות, אינו קובע מלאכתו בשבת, אינו בית יהודי, ולכן מותר לכאו'.

כד) ואם הוא 'מלאכתה' להדיח רצפות או לנקות שירותים, האם היא מותרת לעשות כן בשבת [היכא שכרוך באיסור - רצפה, סחיטה].

כה) בס' ארטסקרולק^ב בשם ר' משה מתיר הדחת הרצפה, וכ"ת הא ה"ל בית ישראל, י"ל דמלאכות אלו אינו הדרך לבקש ממנה, אלא הדרך להיות בקבלנות, והיא עושה מעצמה. וה"ה הוצאת הזבל, וקיפול בגדים היוצאים מכביסה וגיהוץ בגדים וכו'. אבל קניות, ושאר דברים שהוא הדרך לבקש, אסור.

כו) והנה, מלבד שזו תלוי במציאות, למה אינו מראית העין שהיא עוזרת, דאמרנו למעלה דלכו"ע היא שכיר יום גמור. ואה"נ, בדרום אפריקה אין חשש עוזרת, אבל בשאר העולם מאי איכא למימר. ועוד, למה אינו מראית העין שקבעו מלאכתם בשבת. וצ"ע. ולדינא יעשה שאלת חכם.

כז) ואם היא עושה מלאכה בחדר המיוחד שלה, לכאו' בזה אין שום מראית העין, ומותר בשבילה לעשות שמה כל הגיהוץ, ובלבד שתהיה בקבלנות, ולא קבע מלאכתה בשבת.

כח) מי שיש לו חנות בקניון, והקניון מחייב אותו להיות פתוח גם בשבת ויו"ט, ודאי שזה בעיה, כי מחייב פועליו לעבוד בשבת.

כט) ומה העצה. יש מושג של היתר מכירה/שטר מכירה, שמוכר לגוי כל העסק לשבתות ויו"ט.

ל) אופן עשייתו בדרך כלל הוא שלוקחין א' מהפועלים שלו, ואומר לו אם אתה תסכים לזה אני אעשה אותך מנהל, או אתן בונוס, ומוכר לו העסק לשבת ויו"ט עבור חצי מליון דולר, והישראל מלווה הגוי כסף זו, והריבית יהיה הרווח של שבת ויו"ט.

לא) וכשעושה את זה, חייב להיות חוקי, שיעמוד בבית משפט, וגם בבי"ד.

לב) וזו אינו פשוט מהרבה טעמים, כגון דאם הוא חוקי אז הגוי עכשיו חייב מיסים מרובי, וצריך לסדר את זה, ועוד, מעשה שהיה כך היה שרצה למכור לשותף גוי שלו לשבת, והגוי היה כועס על שותפו, וזימם לפטר כל העובדים של כל החברה ביום שהוא שלו, ובס"ד גילה כוונתו טרם יחתמו, ועוד, כשהוא עסק כגון בית אבות, הרי צריכין רשיונות שונות כדי להיות חוקי, ולא כל אדם מהרחוב יכול לקבל רשיונות האלו, ולכן אינו יכול למכור החברה לעוזרת כושי שלו, ולמכור למי שיש לו רשיון, הוא למכור עסק שלך להתחרות.

לג) ועוד, הלא עדיין יש מראית העין, ועוד ועוד, וע' אג"מ^{קל} שאין רוחו נוחה מדברים כאלו.

לד) מי שיש לו מניות בחברה הפתוחה בשבת, אינו בעיה כי אינו באמת בעל החברה, אלא הוא מלווה כסף להחברה^{קלא}. אך מי שיש לו הרבה מניות, Major Shareholder, הגם שאינו הרוב, אלא הוא יש לו ההכי הרבה, או קרוב לזה, נמצא יש לו דעה בהחברה, וא"כ

קכט י"ב.

קל ד' נ"ה.

קלא ע' אג"מ, אולי ד' נ"ד.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

עכשיו הוא כחברה שלו. ור' משה מתיר היכא שמגלה 'רישמי' שאינו מנהל אלא משקיע, Silent Partner, ויש מנכ"ל אחרת האחראי על ניהול כל החברה, ושיהיה גם אריס, והוא אינו מחייבם להיות פתוח בשבת.

לה) ועצה זו אינו מועילה בחברה שהוא מקפיד שיהיו פתוחים בשבת, ואילו היו סוגרים בשבתות ויו"ט, מיד היה פושט רגל.

לו) בשטר מכירה, יזהר משכר שבת. וגם, צריך ליזהר בניסוח השטר ודיקדוקו, כי אי יש שם טעות, אינו שוה אלא לצור ע"פ צליחותו.

לז) מי שיש לו חברה לProperty Management, חייב שיהיה תמיד מישוהו זמין, ובדרך כלל הוא א' מדיירי הבנין הוא Caretaker והוא מקבל הנחה בשכירות עבור שירותיו. ומלאכתו, שאם הוא קר הוא חייב להדליק הבוילר, ואם יש נזילה הוא יתקן את זה או יקרא לאומן שיבא וכו', והרי, גם אם הוא קבלנות, הרי הוא קובע מלאכתו למתי שיצרך, ומאוד יתכן שזה יקרה בשבת, א"כ קבע מלאכתו בשבת, וא"כ מה עושים.

לח) ומייעץ ר' אלישיב^{קלב} לעשות חוזה שהמועל הוא שכיר של דיירי הבנין [גויים], והם אלו שמשלמים לו, והחברה הוא רק שדכן בין הדיירים להפועל, ואינו באמת ה'בוס' שלו. וגם בזה, צריך החוזה להיות חוקי.

לט) וכן, אם יש משיהו שכור על הסרת שלג, יעשה חוזה בין הדיירים להפועל, והישראל רק שדכן.

מ) ויל"ע לענין מלון או שאר שיכרות לתקופה קצרה, שיש ג"כ גויים עבודים או זמינים בשבת, הרי קשה מאוד לעשות חוזה, כי אין חוזה בכלל, וא"כ יל"ע מה לעשות.

מא) מעשה שהיה, יש לו חברה של Doorman, שמספק אנשים לפתוח דלת הבנין [החשמלי] להדיירים, וללחוץ עבורם המעלית – גם בזה צריך לארגן שהפועל יהיה שכיר של דיירי הבנין, ולא של הישראל, דאל"ה הוא קובע מלאכתו בשבת.

מב) קבלן ישראל לשפץ בית שלו, והוא שכר קבלן אחר גוי לעשות חדר אמבטיא, אה"נ לא קבע מלאכתו בשבת, מ"מ הוא בית ישראל ולכן יש מראית העין. ולכאו' יש בזה מש"כ השו"ע ברמ"ד סעי' ג', דאם עבדו בפרהסיא, נכון להחמיר לא ליכנס בו לעולם.

מג) לפרסם בעיתון של עכו"ם פרסום יומי, הרי זה קבלן שקבע מלאכתו בשבת, ואסור. וע' חלקת יעקב א' ס"ה דאייר בציור דומה.

מד) מי שמוכר או שוכר בית, ויש נציג גוי להראות הבית לבנ"א, יתכן שיש בזה מראית העין, אבל רוב פעמים אנשים כאלו הם עצמאים, ומקבלים שכר אם מוצאים שוכר וקונה, ועובדים עבור עצמם, בלי שיקבע מלאכתו בשבת. ואם אין כרגע דיירים בהבית, הגם שמפורסם שהוא של ישראל, לכאו' אין מראית העין, כי הכל יודעים דעובד כמו שביארנו.

מה) ביארנו כמה פעמים שיש איסור לגוי להוציא שום דבר מרשות ישראל, משום מראית העין דציווהו להוציא. ועפי"ז, במקומות שהעירייה מגיע לקחת הזבל, ולוקחים הפחים מחצר ישראל, ה"ל לאסור. אמנם, הואיל וכולם יודעים שהעירייה עושים מתי שרוצים, והוא לא ציווה, הר"ז קבלנות בלי קובע מלאכתו, וגם אין חשש מראית העין, דכולם יודעים. והגם

אמירה לעכו"ם והמסתעף

דבע"פ מצוי שיגיעו ע"פ צווי של ישראל, מ"מ זה ממש 'חריג', ורוב רובם של הפעמים אינן כן.

מו) מאידך, מי שיש לו חברה פרטית להוצאת הזבל, כגון עסקים, בזה מצוי שיגיעו מתי שאתה מצווה אותם, וא"כ גם היכא שהוא לא ציווה יש בזה מראית העין. [ואין לאסור העירייה אטו חברה פרטית, כי החילוק ניכר וידוע לכל].

מז) ומאין לנו דנוכל לדון 'בעלעבאטיש' מתי יש מראית העין ומתי לא. לכאן המקור לזה הוא ביה"ל רנ"ב ד"ה מבעו"י, דדן לומר בלילה אין מראית העין כי אין רואים – אלמא, בסברא תליא מילתא. ועפי"ז, היכא שהגוי מוציא בכיסו, לכאן לית לן בה. ויש לדון לענין גוי לנסוע עם רכבו מרשות ישראל לחוץ.

מח) אגב, ע' מ"ב ש"א סקס"ה לענין מראית העין בשבת.

מט) מראה מקום: ע' אג"מ ב' י"ז לגבי סידור הנדפס בשבת, הרי זה מלאכה ע"י עכו"ם בפרהסיא, ומלבד המח' מג"א וט"ז לגבי קבר, הכא גרע טפי משום 'זבח רשעים תועבה', ומצדד לומר שאינו יוצא בכלל, ומסק' דיצא בדיעבד.

נ) לפני שנסיים עניני שותפות ואריסות עם עכו"ם, נציין שיש הרבה סימנים בזה שלא העמקנו בהם כצרכם, וענינם קשה מאוד, כמו ס' רמ"ה ורמ"ו ועוד. ויש היתירים מיוחדים של הפסד וכו' עיי"ש. וע' שבה"ל ג' כ"ג וה' כ"ו, הפסד מרובה הוא רק הפסד ולא מניעת רווח. וכל היתירים הנמצאים בסוגיות אלו, ע' שרידי אש א' כ"ג דמזהיר לשמור מהיתירים הללו, הגם שהיה מיקל בשאר ענינים. וחלקת יעקב ג' כ"ט ועוד מקומות מזהיר מזה ג"כ, וכ' דהיתירים הללו 'פרוץ מרובה על העומד', 'ואין לשום רב לסייע בענינים אלו'. ור' משה כ' דאין דעתו נוחה הימנו. וכן מנח"י ט כ"ד. עכ"פ חזינן, ענינים אלו של עסקים בשבת, מורכב הרבה מאוד, וימנע עצמו מזה, ולפני שיכנס לשום עסק או תחום, יעיין ויבדוק היטיב היטיב אם הכל כדינא וכהלכתו. וע"ע ביה"ל סו"ס רמ"ו, דבריו הנחמדים בענין זה.

אמירה לישראל

א) לענין אמירה לישראל, יש כמה וכמה ציורים, ויתכן שהדין ישתנה בפרט קטן אחת, ונוגע להרבה אופנים, כגון מי שקיבל שבת מוקדם, מי שמחמיר בענין אחת, בן חו"ל לבן א"י, מי שהוא במקום שהוא שבת ואינו שבת במקום של חבריו וכו'. ונבאר הענין בעז"ה.

ב) וקודם שנגיע למקורות, מסברא היה נראה דודאי יהיה איסור של אמירה לישראל, דהא אילו בעכו"ם אמרנו שליחות הגם שאין שליחות לעכו"ם, כ"ש לישראל. ועוד, לכאן יש דבר דבר, ועוד, יש זילזול שבת וכו'.

ג) ולפני שנדון בעצם השאלה, לענין לפני עוור, דבר שלדידך אסור, וחברך מיקל, אג"מ^{קלג} ומבי"ט וחת"ס, אינו לפני עוור, דהרי אינו מכשול, דלדידיה מותר. שער המלך חולק. ולדינא נקטי' להקל. [היכא שהחבר מיקל שלא כדן, ואילו היה יודע ואילו היה לו יר"ש לא היה עושה, לכאן זה מכשול למי שלא איכפת לו להכשיל, דנ"ל לאסור]. ולכן, מדין לפני עוור, היה ר' אלישיב מוסר רש"ז בקבוק לפתוח בשבת. [אם לדידך, המיקל טעה בדין או במציאות, לכאן עדיין מכשול הוא].

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(ד) אם לדיך מותר, ולחברך אסור, רמ"א יו"ד קי"ט כ' דיש לפני עוור, דהוא לכה"פ עצה רעה. וטענה זו שייך גם אצל מי שלדעתך מחמיר שלא כדין. וערוה"ש כ' דשייך גם אצל שיטה שהוא חושש עבירו אינו שיטה שאוחזים אותו להלכה.

(ה) ושאלה שלנו הוא היכא שאין לפני עור, האם יש איסור אמירה ואיסור הנאה.

(ו) יסוד הענין הוא בסי' תרכ"ד סעי' ה', שדן לגבי לשמור ב' ימים יו"כ משום ספיקא דיומא, ומסק' הרמ"א שם דאי"צ, ולא נהגו כן. ומ"ב מביא מהר"ם מרוטנברג, מי ששמר ב' ימים יו"כ, כגון יום ה' וו', מה יאכל בליל שבת, הא הוא אוכל שנתבשל, לדידיה, ביו"כ. וכ' שם דודאי אסור אמירה ביו"כ שני שלו, וגם איסור הנאה. ודן אם מותר לאכול האוכל שנתבשל עבור מי שאינו שומר ב' ימים, האם יש לאסור משום שמא ירבה. ומסיק להתיר, ואין חשש שמא ירבה, דיודע שאסור לבשל עבור מי ששומר יו"כ.

(ז) מאידך, בסי' רס"ג סעי' י"ז, מי שקיבל עליו שבת מוקדם, מותר לבקש מחבירו לעשות עבורו מלאכה, וגם מותר ליהנות ממנו.

(ח) והק' ט"ז ומג"א, מהכ"ת, מ"ש יו"כ בתרכ"ד דאם לדידיה אסור יש איסור אמירה ונהנה, ובין שבת ברס"ג, דהגם שלדידיה אסור, מותר אמירה והנאה.

(ט) ותי', דלא דמי, דבתרכ"ד, לפי הצד שחושש עבירו, הלא עכשיו הוא יו"כ, וא"כ חבירו מבשל ביו"כ, ולכן אסור לבקש ולהינות, משא"כ ברס"ג, גם מי שקיבל שבת, אינו אומר שהוא שבת עבור חבירו, ולכו אין איסור אמירה ונהנה.

(י) ועפ"י חילוק זה, מי שחושש לר"ת במוצ"ש, האם יכול לבקש מחבירו לעשות עבורו מלאכה. ולכא' תלוי למה חושש לר"ת, דאם הוא חושש משום דאזהב שבת, ורוצה עוד קדושה, א"כ דומה לרס"ג, וחבירו אינו עושה שום איסור לדידיה, ולכן מותר. משא"כ אי חושש משום דהוא שאלה חמורא וחושש מדינא כר"ת, נמצא, להצד שהוא חושש עבירו, חבירו מחלל שבת, ואסור. דלא כאוח"ש דהיתיר בכל אופן אמירה לחבירו.

(יא) והמחמיר כר"ת לעניני דאורייתא ולא לעניני דרבנן, הרי אמירה הוא רק מדרבנן, וא"כ מיקל בזה.

(יב) הנה, בסי' שי"ח לענין מעשה שבת יש כלל דאי יש ספק פלוגתא אין בו מעשה שבת בכלל, וא"כ למה בסי' תרכ"ד אמרי' דיש איסור הנאה, הא מדינא קיי"ל דאי"צ לשמור ב' ימים, א"כ ודאי שלא נאסר ההנאה, דהוא לכה"פ ספק פלוגתא.

(יג) ונראה לחלק^{קלד}, דבסי' תרכ"ד, אה"נ חבירו הוא ישראל, אבל הנהגתו היום הוא כיום חול, וכלפי החומרא, הרי זה הוא נוהג כעכו"ם ממש, וא"כ אינו מקבל דיני שי"ח השייכים לישראלים, אלא לדיני אמירה לעכו"ם, כי דינו כגוי. [וחילוני, שאצלו שבת הוא כיום חול, א"כ הל"ל דיש לו דיני אמירה לעכו"ם. וע' בהמשך בעז"ה דאולי הדין כן. א"נ יש לחלק, דהא בסי' תרכ"ד חבירו נוהג כעכו"ם, אבל בהיתר, משא"כ כאן הוא באיסור. והבן].

(יד) בקיצור, בכל שאלה, קודם כל אנו צריכין לדון אם הוא רס"ג או תרכ"ד, דהיינו אם הוא עושה איסור או היתר לטעמין. ואח"כ, אם הוא עושה איסור, האם דינו כעכו"ם לענין הנאה או כשי"ח.

^{קלד} ואולי כ"כ השולחן הלוי.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(טו) ועפי"ז מי שפותח בקבוק בשבת עבור מי שאינו פותח, הרי אי"ז דומה לתרכ"ד ונאסור הנאה, אלא לסי' שי"ח ונימא ספק פלוגתא ומותר. [הנאת המשקה ודאי מותר, כי מיבעיא לן הפקק עצמו]. דלא כאוח"ש.

(טז) ולדינא, להגיד לחבירו לפתוח עבורו, אם הוא עצמו חושש מאיסור, האמירה אסור [דבר דבר, שליחות]. אבל מותר לומר לו אני צמא ואיני פותח בקבוקים. למסור לו הבקבוק לכאו' הוא רמז דרך צווי ואסור.

(יז) מי שמחמיר משום שיודע שיש שאלה, ולכן אינו רוצה להיכנס לשאלה שלא עיין בה, אולי י"ל דלענין לשאול חבירו אינו חושש.

(יח) והנאה, מותר בכל גווני, כדין ספק פלוגתא.

(יט) בן חו"ל לבקש מבן א"י לעשות עבורו מלאכה ביו"ט שני. הפסק המקובל היוצא מפי גדולי הדור [רש"ז, ר' אלישיב אג"מ^{קל} ועוד] הוא דאמירה ימנע מזה, והנאה מותר. ונעיין אי נוכל להבין עומק הפסק.

(כ) והנה, הרי הבן חו"ל אינו חושש שהיום הוא יו"ט, אלא הואיל והוא בן חו"ל הוא חייב לשמור ב' ימים, אבל חבירו שהוא בן א"י, גם לטעמיה אינו עושה שום איסור. וא"כ היינו מדמין לרס"ג. אלא דא"כ, לכאו' היינו מתירין גם אמירה.

(כא) וכ"ז רק בבן א"י ובן חו"ל אמיתי, אבל אם הוא ב' בנ"א במצב דומה זה לזה, וא' שאל רב זו וא' שאל רב אחרת, או א' אשכנזי וא' ספרדי או חבדניק, הרי"ז דומה לתרכ"ד, ואסור גם ההנאה, כמו שנתבאר.

(כב) וכדי להבין הישוב מדוע יש איסור אמירה, נראה להקדים ולשאול מהו פשט באמת בהא דרס"ג מותרת. וציינו המג"א והט"ז להא דש"ז סעי' י', שמור לי ואשמור לך [פירותי שבתחומך, פירותך שבלחומי] מותר לומר כן בשבת, ולא אסרי' מחמת דבר דבר ושליחות לדבר איסור.

(כג) והרשב"א [מובא שם] דימה רס"ג לש"ז; דהיינו כל היכא שגם 'לטעמין' אינו עושה איסור, מותר לומר בשבת. מאידך, הרי"ן כ' דש"ז מותר הואיל ואפשר ע"י בורגנין – דהיינו, גם להמשלח בעצם מותר מעיקר הדין אילו היה וכו', אבל היכא שבאמת אסור, לא.

(כד) והמג"א נקט כהר"ן, ורס"ג מותר הואיל ואי בעי לא היה מקבל שבת, מאידך הט"ז נקט כהרשב"א, דלא נאסרה אצא בדבר השווה לכל אדם. וע' ט"ז דמאריך מאוד לבאר דגם הרי"ן אינו חולק בעצם על הרשב"א, אלא כ' דאין הנידון דומה לראיה, ומוכיח הט"ז דהתם אינו משום בורגנין, דהא אילו היסוד הוא דאי בעי היה הולך, דא"כ אי"צ להיתר של בורגנין, דהא יטעון אי בעי הייתי הולך שם בע"ש; ומדלא הלך, אין היתר, ה"ה בבורגנין, הואיל ואין בורגנין אין היתר – אלא ע"כ משום דאינו אסור לישראל השומר, ולכן אינו מסתברא לאסור אמירה היכא שמותר לגמרי [גם לטעמין] לישראל העושה.

(כה) ומ"ב הביא רק דברי הט"ז, ולא הביא בכלל דברי המג"א.

(כו) בדברי המג"א דכ' 'אי בעי' הלבוש ביאר דאי בעי משאיל על קבלתו, ומטו משמע דאי"ז הטעם, אלא משום דע"כ אינו איסור חמור כ"כ מדהיה לו אפשרות לא לקבל מלכתחילה.

(כז) ויש כמה נפק"מ בין ט"ז למג"א. כגון המחיצ"ש כ' דהיכא שיש קבלת ציבור, ויש ישראל אחר השייך לציבור אחרת – עכשיו אינו בידו, דהא ע"כ נגרר בתר ציבורו, אבל עדיין חבירו מותרת.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(כח) ולענין מוצ"ש, ע' ט"ז באריכות.

(כט) עכ"פ, בן חו"ל ביו"ט שני, אה"נ גם לטעמיה אין הבן א"י אינו עושה שום איסור, מ"מ להמג"א אסור האמירה כיון שאינו בידו. אבל לט"ז ומ"ב יהיה מותר כיון שאינו איסור השווה לכל, דהיינו שישראל העושה עושה בהיתר.

(ל) ר' משה כ' דחוששין להמג"א, ולכן אסור בן חו"ל לבקש מבן א"י ביו"ט שני, הגם שהנאה מותר בכל אופן. ועפי"ז מובן מדוע פסק כמש"כ באות י"ט. וע"ע מש"כ לחלק בין הא דרס"ג ליו"ט שני, ומחודש מאוד, וכ"ה כתב בעצמו שם בתשובה, והפוסקים לא נקטו כדבריו.

(לא) אך לרש"ז ור' אלישיב, הלא המ"ב פסק כהט"ז, ואליבא להט"ז מותר הנאה וגם אמירה, וא"כ למה יש איסור אמירה מבן חו"ל לבן א"י.

(לב) והנה, דעת הגר"ז הוא דהא דרס"ג שונה מתרכ"ד היינו משום דקבלת שבת אינו אלא קבלה לא לעשות מלאכות, אבל לא לענין מה שאינו בגופו; ולכן שליחות מותר.

(לג) ועפ"י הגר"ז, בן חו"ל ביו"ט שני, אסור לבקש מחבירו בן א"י לעשות עבורו מלאכה, כמו סי' תרכ"ד לגמרי.

(לד) ואולי י"ל דחששו לזה הפוסקים הנ"ל ולכן אסרו אמירה. אלא דק', א"כ ה"ה הנאה יאסר כדאי' בסי' תרכ"ד. ואולי פשט, דלענין אמירה היחמירו, אבל לענין הנאה הלא הוא ספק פלוגתא, וא"כ יש להקל. ועכ"ז, עדיין צ"ע.

(לה) עכ"פ היוצא לדינא, בן חול לבן א"י, יחמיר לענין אמירה, וה"ה צווי מבעו"י, וה"ה רמז דרך צווי. אבל לענין רמיזה דרך סיפור, אינו כאמירה. והנאה מותר^{קל}. עבר וציווה, מותר להינות. ובתנאי שחבירו עושה בהיתר גם 'לטעמיה', לאופקי ספרדי וחבדניק עם אשכנזי, ולאפוקי היכא ששאלו שני רבנים שונים, אבל לפי שיטת רב שלו חבירו עושה איסור.

(לו) ודע, מרגלא דפומיה דאינשי, דאם מי שמיקל בענין א' פותח בקבוקים עבור המחמיר, צריך הפותח לטעום קצת ממנו. וע"פ הנ"ל אין מקום לדין הזו, אלא לענין הנאה ודאי מותר בכל אופן. ולענין אמירה תלוי אם הוא באמת מחמיר או הוא רק תוספת קדושה.

(לז) אגב, מי שמחמיר רק בתורת חומרא לחוד, דאמרנו שמותר לבקש ממנו שמיקל, לכאן היינו רק מי שמיקל מחמת דכן למד הסוגיא או שכן פסק רבו, או שיודע דפוסק פלוני אומר שמותר; אבל מי שמיקל תמיד בכל מה שיש נידון, ואינו שואל שאלות אלא לוקח כל הקולות שיש, הלא אצלו אינו פוסק כשי' פלוני, אלא לא איכפת ליה, והואיל ואין לו על מה לסמוך, דינו הוא ספק דאורייתא לחומרא, וא"כ לשאול אותו אולי גרע טפי מלבקש ממנו שמיקל אחר העיון. ועיין.

(לח) להורות נתן^{קל} היה בחור שהיגיע מאירופה לב"ב, והיחליט ביו"ט שני שרוצונו לישאר פה בארץ הקודש, והלך לשאול ביו"ט שני להחזו"א מה יעשה, איזה תפילות יתפלל, ותפילין וכו'. ואמר לו החזו"א, שעכשיו הוא חול גמור עבורו. ומותר במלאכות, מתפלל חול, מבדיל, מניח תפילין, וכו'. וכ' שם "ומחמת גודל הפליאה על שענה על שאלה זו מיד, שכחתי לשאול את טעם הדבר".

קל' וכן סק שש"כ במהדו"ב.
קל' י"ב כ"ז.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

לט) עכ"פ הנוגע לענינו, אמרנו דלענין אמירה תלוי על מג"א וט"ז, דאינו בידו אבל אינו איסור שווה, הלא לפי החזו"א לכו"ע מותר לשאול, כי נמצא שהוא בידו באמצע יו"ט שני לעשותו חול, אילו היה מחליט להישאר כאן!

מ) אמנם, חזו"א הזו הוא חידוש גדול, ועוד, המחצה"ש באות כ"ז מבואר דלא כזה, כי כתב דקבלת ציבור אינו בידו – הא לפי החזו"א יחליט במקום שאינו משתייך לציבור זו אלא להשני.

מא) ולכאן נראה לומר, דגם החזו"א מסכים לזה, והוא לא פסק כן אלא במי שבאמת היחליט לישאר כאן, אבל לענין 'בידו' מסכים שאינו נקרא בידו. ועיין. וע"ע שבות יעקב קל"ח.

מב) הנה, היכא שאתה הבן א"י, ובן חו"ל עבר וציווה אותך, הרי אמרנו שאין לו לעשות כן, וא"כ, עכשיו במה שהוא עושה ע"פ הצווי, 'מכשיל' הבן חו"ל בצווי הבן א"י, כי אילו הבן א"י לא היה עושה, אה"נ יש דבר דבר, אבל שליחות ליכא כ"ז שאינו עושה, א"כ לכאן ימנע למלעשות מה שמבקשים ממנו. ועיין.

מג) דע, ביו"ט שני, הרבה מלאכות הם אסורים רק מדרבנן, כגון בונה והבערה, דמדאורייתא יש מתוך, א"כ הרבה פעמים יש היתר של שבות דשבות. [אה"נ יו"ט שני הוא מדרבנן, אבל יש לו חומר של דאורייתא, ולכן אין אומרים שה-כ-ל יהיה שבות דשבות.]

מד) לענין בן חו"ל ביו"ט באכילה במסעדה, הרי הבישול עצמו אינו בעיה, דבישול מותר ביו"ט שני [בן חו"ל ביו"ט שני לבשל לבן א"י אינו פשוט, אבל להיפך ודאי מותר]. ואסור להזכיר מעות וכסף, ע' סי' שכ"ב. וכן אסור לשלם עכשיו. אבל בלא"ה לכאן מותר מדינא, כמו שמותר לאכול בחדר אוכל של מלון ביו"ט. אמנם דע, דמסעדה יש לו זילזול שאין במלון. ואכ"מ.

מה) מעשה שהיה, בן חו"ל ביו"ט שני של סוכות נתייבשו ערבות שלו, והלך בן א"י וקטף לו ערבות טריות. מצד סוגיא שלנו מותר, דהוא הנאה לחוד בלי אמירה. אך, יש בעיה מצד מוקצה, ושמא יתלוש, וע"ע מנח"י ח' נ"ט.

מו) מי שהוא חול אצלו, ושבת אצל חבירו, כגון במדינות שונות, ושולח פקס לחבירו, וכן לענין להשאיר הודעה בתא קולי, הרי המקבל יש בו נהנה [לכאן], והיכא שציווה אותו מבעו"י, הוא דומה לסי' רס"ג, אבל אינו בידו, ואם נחוש למג"א וגר"ז לכאן נאסור ההנאה. ואם אסור, יש גם כדי שיעשו. ודבר זה מצוי, כגון אם מישהו אמור ללדת בששבת, מבעו"י מצווין לשלוח פקס או הודעה. ולכאן ה"ה 'מייל'. ועיין.

אמירה לקטן. מומר

א) יש כמה וכמה ציורים שבהם הקטן עושה מלאכה, ודינו יתבאר בהמשך, ותלוי למי הוא עושה, ואם היה צווי וכו'.

ב) כגון, אמר לקטן להביא טישו, והלך וחתך נייר טאוילט. הרי לא היה אמירה לזה, ועשה מלאכה, ותלוי מי צריך הטישו, ואפ' אם הוא להאף של הקטן, הלא הוא אינו מעוניין לנקות אפו, רק הוריו, א"כ זה לכאן לצורך ההורים. וכהנה רבות.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

- (ג) ודינו של חש"ו כלפי סוגיא דידן, הוא ביה"ל בשם מג"א בשם תוס', בסי' שכ"ה סעי' י', דין חש"ו הוא כדין א"י, דאם עשה לצורך עצמו, מותר לישראל ליהנות ממנו, אבל אם עשה לצורך ישראל, אסור ליהנות ממנו כדי שיעשו. ומסיים, דאין בו שמא ירבה.
- (ד) ועפי"ז, שכחו להדליק האור בישרותים, ופתאום אחר קצת זמן האור דולק, הרי הידליק לצורך עצמו. ואם שמע הילד אבא ואמא מדברים שהאור אינו דלוק וכמה זה בעיה, ועל כן הלך והידליק, אסור ליהנות ממנו.
- (ה) יל"ע, בן שמונה אמר לילד בן שלש להדליק אור, איך נדון את זה. ונחזור לזה בעז"ה.
- (ו) מומר, כשעשה לצורך ישראל, האם צריך להמתין כדי שיעשו. דהיינו, אצל עכו"ם וקטן מצינו שיש כדי שיעשו, אבל לגבי מעשה שבת של ישראל בשי"ח א' אין בו כדי שיעשו, וא"כ איך נדון המומר.
- (ז) כגון, אוטובוס הראשון במוצ"ש מפתח תקוה לירושלים, יצא מחיפה שעה לפני ששבת הסתיימה, האם מותר להעלות עליו או"ד צריך כדי שיעשו.
- (ח) ועיין מ"ב שי"ח סק"ה, מסביר מדוע במעשה שבת של ישראל אין דין כדי שיעשו. וכ' משום דכל הסיבה שאסרינן כדי שיעשו הוא כדי שלא יבא לבקש ממנו, ובישראל ודאי ליכא למיחש שיבקשו ממנו; זהו טעם הפמ"ג. ועפי"ז כ' הפמ"ג, מומר אין חשש שיבקשו ממנו, דהלא יש לפני עור, ולכן אין בו כדי שיעשו.
- (ט) אמנם המ"ב ממשיך ומביא עוד טעם, דאפ' אי יבקש ממנו, הלא הישראל לא ישמע לו דאין אדם חוטא ולא לו, משא"כ גוי.
- (י) ולפי טעם השני הזה, הלא המומר לא איכפת ליה משבת, וא"כ ודאי יחטא עבור חבירו, ולכן יהיה אצלו כדי שיעשו.
- (יא) בקיצור, הא אם מומר יש אצלו כדי שיעשו, תלוי בהני תרי טעמי.
- (יב) ור' נבנצהל בשם רש"ז, דמומר יש לו כדי שיעשו – דהיינו, חשש לטעם השני. מאידך, ר' אלישיב^{קלט} כ' דטעם הראשון מסתבר טפי.
- (יג) וכ"ז הוא רק היכא שעשה עבור ישראל. ועדיין לא דיברנו היכא שעשה עבור עצמו, והיכא שעשה עבור חבירו מומר, וע' לקמיה.
- (יד) כה"ח סי' רע"ו בשם תו"ש, גוי העושה מלאכה עבור מומר, נקרא עבור ישראל, דסוף סוף ישראל הוא. והפמ"ג מסתפק בזה, דהא ליכא חשש שיבקש ממנו, דיודע שאסור.
- (טו) נמצא, מומר לצורך עצמו הוא לכאן' מח' תו"ש שאסר, ופמ"ג שמסתפק, [וגם הטעם השני של מ"ב הוא רק לגבי כדי שיעשו ולא לגבי בשבת עצמה], ולכאן' ה"ה קטן העושה עבור קטן אחר, הוא תולה במח' זו. וה"ה מומר העושה עבור מומר אחר, תלוי בזה.
- (טז) מתי מותר לעשות מלאכה ע"י קטן. הנה, העושה מלאכה ע"י תינוק קטן מאוד, שאין לו שכל וריכוז כלל, ומזיו אבריו בלי שום כוונה, הרי לאחוז תינוק כזו ליד המתג הוא דומה לאחוז שאר דבר המזיז ליד המתג, שפשוט דהוא מעשיו ממש.

^{קלט} קובץ תשובות ב' כ"א.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(יז) וקטן שיש לו הבנה, עי' מ"ב סי' של"ד סעי' כ"ה וס"ק ס"ה, דכל מה שעושה קטן הוא על דעת אביו, ולכן אם הוא בן שלו יש חיוב מה"ת למחות שלא יעבור על שביתת בנו, ואם הוא בן חבירו יש מצוה דרבנן. וע"ע ביה"ל רס"ו ו'.

(יח) ומצד מצות חינוך, מבין ג' וד' יש ללמדו איסורים, ומגיל ו' או ז' צריך ללמדו מצוות. וע' סי' שמ"ג דמלבד מצות חינוך יש גם איסור ספינן.

(יט) נמצא, יש ג' דינים: חינוך, ספינן, ושביתת בנו.

(כ) ויתכן, היכא שאין בו שום א' מאיסורים הללו, יהיה מותר לעשות מלאכה עבורו – כגון ילד שאינו בר חינוך כלל, ואינו 'ספינן', ואינו עושה עם שום דעת שנימא דעושה על דעת אביו, יהיה מותר לעשות מלאכה על ידו.

(כא) כגון, לקחת ילד כגיל שנה, ואוחז בידו, וגב האב אל המתג, והבן מעצמו מתחיל לשחק עם המתג, הרי אינו עושה על דעת אביו, אין כאן מצות חינוך, ואינו ספינן, ולכא' מדינא מותר.

(כב) אמנם, א"א לתת גיל כזה, כי הדברים משתנים כפי כל ילד. ויזהר לא לגרר הילד, ולא להגיב כשעושה, דאל"ה נמצא שעושה על דעת אביו. ולכן צריך האוחזו ליזהר בזה, וכן כל המסתובבים שם, לא יחזק אותו.

(כג) ואיסור נהנה אין כאן, דאינו עושה עבור ישראל דאינו עושה לשום אדם.

(כד) ולכא', זו עצה יותר טוב מגוי, כי בזה ליכא חשש שיתקלקל בהאמירה, וכו', קריאה לביתו.

(כה) וע"ע א"א בוטשאטש, סו"ס ש"ט, דאייר בהאוחז תינוק עם נר וכו', ונוטה לאסור משום מסייע יש בו ממש. ומסיק דצריך לעיין עוד בזה.

(כו) ועצם דבריו טעונים ביאור, וכי ילד שאין לו חינוך וספינן אוחז הנר לבד בלי סיוע האב. ועוד, מה איסור מסייע יש כאן, הא זה מסייע לגוי לעשות מלאכה שלו, דהא אצל הבן הקטן מותר.

(כז) עכ"פ, לדינא כמש"כ, והבוטשאטש צ"ע מהו הציור והחשבון שלו. ולא חששו לדבריו הפוסקים.

(כח) בריש הל' אמירה לעכו"ם דיברנו אודות ילד שקיבל צווי להדליק נר לפני שבת, ושכח והידליק בשבת, ואמרנו בשם מאור השבת בשם רש"ז, דמותר ליהנות ממנו, דעושה אדעתא דנפשיה כדי שהאב לא יכעוס עליו.

(כט) ועיי"ש במאור השבת שהביא מהגרי"י פישר לאסור. והבנתו, דאה"נ עושה הקטן כדי שלא יכעוס אביו עליו, אבל ג"כ מכוון שיהיה הנאה לאביו, כדמבואר במ"ב של"ד, דכל קטן העושה, עושה על דעת אביו – וא"כ האב חייב למחות, ואסור להינות ממנו.

(ל) לדינא, מסתמא תולה על האב והילד, אם עשה אך ורק מחמת הפחד וכו'. ולכא', לענין דאורייתא של שביתת בנו, יחמיר וימחה כשרואה אותו עושה. ולענין הנאה, יסמוך על רש"ז.

(לא) ילד שמפחד מהחושך, והידליק אור, לכא' זה ממש לצרכו, ואין בזה שביתת בנו.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

(לב) שביתת בניו אחר שהוא עצמו קיבל שבת, המקור חיים^{קמ} כ' דבניו נגררים בתריה, ודאי בקטנים, ואולי גם בגדולים כשסומכין על שולחן אביהם.

(לג) מאידך, שבה^{לקמא}, וכן הורה ר' פאלק, דשביתת בנו הוא רק כשהיתחיל שבת אמיתי, ואינו תלוי בקבלה פרטית שלו.

(לד) ונפק"מ, בן הסומך על שולחן אביו, לעשות מלאכה עבור אביו כשאב שלו בחו"ל והוא בא"י, להמקו"ח אסור. ואילו לשבה"ל ור' פאלק הוא כסי' רס"ג בלבד.

מכירה וקניה בשבת, אתרים, וכו'

(א) ענין זו בעצם אינו קשור לעניני אמירה לעכו"ם, אך הואיל ודיברנו הרבה אודות הנהגת עסק בשבת, נסיים עם ענין הזו שקשור לענין העסקים.

(ב) שאלה: האם מותר למכור ולקנות בשבת, או שאר קנינים, היכא שאינו עושה שום דבר בשבת. וזה נוגע לכמה וכמה ציורים, כגון Ebay, למכור ולקנות שם עם מכרזים שמסתיימים בשבת, וכגון לעמוד הו"ק שיופעלו בשבת, ולהניח אתר של עסק שלו פתוח בשבת.

(ג) רעק"א בסי' קנ"ט, על הא דאין פודין בשבת, מקשה, מדוע אין אנו נותנים הכסף להכהן מבעו"י, ומתנה שהקנין יחול רק בשבת עצמו, ובזה עשה הפדיון בלי לעשות מעשה הקנין בשבת עצמה. ותי', אין האיסור של קנין בשבת הוא מעשה הקנין, אלא גם חלות קנין הוא מה שאסרו, ולכן אינו מועיל במה שעשה המעשה בע"ש, מ"מ חלות הקנין האסורה חל בשבת.

(ד) וכדבריו נקט החת"ס מ"ו, ואג"מ ג' מ"ד כ' כבר הורה זקן.

(ה) ועפי"ז, שאלות הנ"ל כולם יהיו אסורים, דהא בשבת עצמו יש חלות וקנין, ואסור.

(ו) וכן אם יש תוכנית למכור ולקנות מניות כשיגיעו למחיר פלוני, אסור ע"פ הנ"ל.

(ז) וכ"ת, אם מדליקין אורות ואש ע"י שעון שבת בשבת, למה קנין גרע טפי, י"ל כי קנין אסרו החלות, משא"כ באלו אסרו הפעולה. למה עשו ככה?

(ח) אמנם, מ"ב של"ט סקכ"ז, לגבי הא דאין פודין כ' הטעם משום דאם עושה כן אינו יכול לברך, דבע"ש א"א לומר וציונו, ובשבת א"א לברך כיון שאינו עושה מעשה. הרי מבואר, וכן דייק כן השונה הלכות, וכן הביא בשם החזו"א, דלמ"ב אין איסור במה שקנין יחול בשבת, מצד קנין, אלא מצד הברכה, ובשאר אופנים שאין בעיה של ברכה, כ"ז שאינו עושה מעשה הקנין בשבת, בסדר, דומיא לשאר המלאכות המותרות ע"י שעון שבת.

(ט) ואילו היה לנו רק את זה, היה מספיק להתיר כל אופנים הנ"ל, כי מ"ב שהוא פוסק אחרון, וכן החזו"א, הקילו. אמנם, האג"מ חשש לרעק"א, וא"כ עלינו לטרוח ולבאר דאולי גם לפי רעק"א כל הנ"ל יהיה מותר.

(י) וע"כ יש חילוק בין הא דרעק"א לשאר אופנים; דהרי המהר"ם שי"ק ר"ה כ' דלפי רעק"א היכא שע"פ חל בשבת, אסור למכור החמץ לגוי בע"ש על תנאי שיחול בשבת, דהא יש

קמ רס"ג י"ז.

קמא ו' ל"ח, ז' ל"ה.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

איסור חלות בשבת, ואעפ"כ הבצל החכמה^{קמב} מביא מהר"ם שי"ק בסי' קל"א דאירי לגבי מכרז מהשלטון, ומתיר לשלוח הצעה של ישראל בדואר, ויקראו אותו בשבת, דהיינו מעשה ההצעה בע"ש, וההצעה עצמה תהיה בשבת, ומותר, גם אם יזכה בו. וק', מ"ש חלות המכרז מחלות החמץ.

(יא) ועוד, בעצם קשה על רעק"א, מהכ"ת נאסור קנין שחל בשבת, הא לא עשה כלום, ונדמה להעורר שעון שבת להדליק אור.

(יב) והביאור, ביאר הבצל החכמה, דהא שרעק"א אסר, היינו רק שהכל מוכן ועומד לחול, וכל העיכוב הוא אך ורק מבחינת זמן, ואם עובר זמן המסויים הזו, הקנין יחול בלי שום פעולה והפעלה, זה מה שאסר רעק"א. וההבנה, דאם אין צורך בשום הפעלה אחרת, ניתן לומר דמעשה של הפועל ממשיך עד עת הקנין; משא"כ כשצריך פעולה חיצונית מלבד הזמן, אז אינו רק תלוי במעשה של ה'פועל' אלא בדבר אחר, וא"כ אין יכול לומר דמעשיו ממשיך^{קמג}.

(יג) דהיינו, בפדיון הבן, במכירת חמץ, כל המניעה הוא רק הזמן, משא"כ הצעה המכרז, אינו תלוי רק בזה, אלא מי עוד שלח, מה השלטון מחליט וכו'.

(יד) ועפי"ז, כל הו"ק, וכל העברה אוטומטי, וכל מכירה וקנין בכל אתר שיהיה, וכל תוכנית, הלא אין כאן רק חסרון מצד הזמן, אלא המחשב צריך לפעול הפעולה – ואה"נ אינו בן אדם, מ"מ כל המניעה אינו רק הזמן [הא ראייה אם יהיה תקלה במחשבים, לא יחול בלעדיו], וא"כ אין לנו ראייה שרעק"א יאסר את זה.

(טו) וזה דומה למכונה למכירת משקאות או חטיפים, דישראל מותר להעמידו במקום של גוים והם יבואו ויקנו בשבת, ואין בזה משום קנין בשבת גם לרעק"א, כי אין הוא המפעיל, אלא הגוי. וכ"פ המהרש"ג.

(טז) [בענין לפני עור, שמשאיר אתר פתוח בשבת, הרי זה תרי עברי דנהרא, הואיל ויש לו אפשריות נוספות, וא"כ לפני עור אין כאן, רק מסייע מדרבנן. ומסייע במומר, ש"ל יו"ד נ"א מיקל. מ"ב שמ"ז מחמיר. וכן ר' משה ד' ע"ז. (נפק"מ להשכיר רכב למומר.) ושש"כ מיקל להשאיר אתר פתוח כיון דברוב אין כאן איסור, דהיינו ימי חול, וגם בשבת הוא רוב גויים. וכ"ז כשמוכר שאר דברים, אבל המוכר תשמישי קדושה, לכאן יש בעיה של מסייע. ואתר של ארטסקרול סגורה בשבת.]

(יז) היוצא מדברינו עד כה, להשאיר אתר פתוח בשבת, אם אינו מוכר ליהודים, מדינא מותר. ודאי למ"ב וחזו"א ומהרש"ג ומהר"ם שי"ק ובצל החכמה, ולכאן' גם לפי רעק"א וחת"ס ור' משה.

(יח) אמנם, ידוע התשובה מר' משה^{קמד} כשאוסר שעוני שבת, ואומר דאילו היו בזמן חז"ל היו אוסרים את זה, טעמו הוא דאי זה מותר, נמצא שבת חרושת יפעילו בשבת, ושבת נעשה יום חול ועבודה רגילה, ואין לך זילזול שבת יותר מזה.

(יט) בקיצור חזינן, לא סבל שעסק יפעל באופן אוטומטי בשבת.

קמב ג' ק"ג.
קמג מילי בעלמא.
קמד ד' ס'.

אמירה לעכו"ם והמסתעף

כ) ומדינא, העולם לא נקטו כר' משה, ולכן להשאיר אתר פתוח מדינא מותר, אבל מעלה ודאי יש למי שסוגר, כדמבואר בר' משה. ויש עצה, שהתשלום לא יהיה בשעת קנייה, אלא בשעת שילוח ההזמנה, נמצא שום דבר חל בשבת.

כא) וע"ע שבה"ל^{קמ"ה}, ולא הבנתי התשובה.

כב) ע' ר' משה^{קמ"ו} דכ' דהא דאסור לפי רעק"א, הוא רק כשחל בשבת עצמה, אבל אם חל למפרע ביום חול, ודאי לכו"ע לית לן בה. ועפי"ז, אולי זה עוד סניף להתיר למכור ולקנות בEbay, כי בתנאים שמה, בעצם חל משעת נתינת ההצעה, עיי"ש. ויש עוד אתר בשם Auction Sniper, וזה ממש חל בשבת.

כג) מכירה בEbay גם אם המכרז מתחיל בשבת, דומה למכונה של משקאות. ואם מסתיים בשבת, מותר כמו שביארנו. אמנם, אם הוא מחייב הקונה לשלם בעת סגירת המכרז, אולי זה צווי לעכו"ם לשלם לו, ומצווה לו לעשות מלאכה. או"ד, זה דומה להא שמותר לומר לו דבר שמחוייב לעשות, כגון לכבות דלקתו, כמו שנתבאר. וצ"ע. ואם יש אפשרות שהגוי הקונה יעשה דאם זוכה התשלום יעבור אוטומטי, בסדר, ואם לאו, יחפש עצה אחרת, ויחייב תשלום תוך 24 שעות, או יסגר המכרז במוצ"ש או ערב שבת.

קמ"ה י' נ"ו.

קמ"ו ג' מ"ד.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

הקדמה

(א) כתיב בישעיה פרק נ"ח פסוק י"ג- י"ד: אִם-תִּשָּׁבַת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ בַּיּוֹם קִדְשִׁי וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת עֲנֵג לַקְדוֹשׁ ה' מְכַבֵּד וְכִבְדָּתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמִּצְוֹת חֲפָצֶיךָ וְדָבָר דְּבָר: אֲזִי תִתְעַנֵּג עָלֶי-ה' וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל-בִּמְתִּי אֶרֶץ וְהֶאֱכַלְתִּיךָ נֶחֱלֶת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִי ה' דָּבָר:

(ב) ומכאן למדו חז"ל הרבה דינים, כגון כבוד שבת ועונג שבת, וסוגיא דידן הוא ג' איסורים: מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר, ונרחיב על ביאור ג' איסורים אלו בהמשך, ואינם כלולים בסימן אחת.

(ג) ואודות איסור הזו, כ' המסילת ישרים פרק י"א בענין שמירת שבת, "ומה שקשה על ההמון שמירתו הוא השביתה מן העסק ומדבר במשאם ובמתנם, ואולם האיסור הזה מבואר בדברי הנביא וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצייך ודבר דבר" וכו'.

(ד) ואיסורים אלו הם מדברי קבלה/דברי סופרים. ויל"ע, דברי קבלה, האם דינו כדאורייתא או כדרבנן.

(ה) וע' בשו"ע בסי' תרצ"ו בהל' פורים הדין לענין אונן בבשר ויין בפורים, ופסק בשם יש מי שאומר דמותר, "דלא אתי עשה דיחיד דאבלות ודחי עשה דרבים דאורייתא לשמוח בפורים, דדברי קבלה ניהו שהם כדברי תורה". הרי להדיא, דדברי קבלה יש להם תוקף כדאורייתא.

(ו) וע' פמ"ג בפתיחה כוללת המביא מחלוקת בזה, אך כ' דלכו"ע בנידו"ד הוא דאורייתא מהא דמסיים הקרא "כי פי ה' דיבר".

(ז) ור' משה^א כ' דזילותא דשבת הנלמד מקרא הזו הוא איסור דאורייתא, ולא נתחדש ע"י הנביא אלא נתפרש על ידו, ומדייק כן ברמב"ם, עיי"ש. וכן מבואר בחת"ס, וכן ביראים.

(ח) מאידך, דעת המ"ב נראה שנקט דאינו מדאורייתא, ויש כמה וכמה ראיות לזה, כמו השעה"צ הראשון בחלק ג'. וביה"ל ריש סי' ש"ו כ' להדיא "הוא מילתא דרבנן". שש"כ ריש פרק כ"ט מביא שהוא איסור מדברי קבלה ודינו כדאורייתא, והישמיט ביה"ל הזו, וצע"ק.

(ט) וע"ע שבה"ל א' נ"ח שחילק בין ריצה לריצה, עיי"ש.

(י) [וע"ע בדברי הרמב"ן פרשת אמור, פרק כ"ג פסוק כ"ד, וע' חת"ס דהעובר על דבר דבר הוא עובר על דרבנן, אבל מי שאינו מתייחס כלל לאיסורים הללו ועוברם בשאט נפש הוא עובר בדאורייתא של שבתון.]

(יא) [וע"ע חזו"א^ב דכל גזירות חז"ל שקולים בפלס ואסרו דברים שעלולים לגרום לזלזול שבת.]

^א ד' ס' ד"ה אבל יש טעם גדול. התשו' איירי בענין שעוני שבת.
^ב נ"ו ד'.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

---חלק א' – מעשות דרכיך, ריש סי' ש"א---

סעי' א' – ריצה לדבר מצוה

(א) כמו שנתבאר למעלה, נלמד מקרא הנ"ל שיש חיוב שהליכתו יראה אחרת בשבת. ומקור הענין הוא שבת קי"ג. עד ע"ב. וסוגיא זו הוא גם ברכות ו: ושם רש"י כ' מקור האיסור הוא 'אם תשיב משבת רגלך', ואילו בשבת, בגמ' וברש"י מבואר דנלמד מהקרא של 'מעשות דרכיך'. ועיין. ובאמת, מ"ב סק"א מביא קרא מעשות דרכיך.

(ב) וטעם האיסור, כ' המ"ב סק"א שדרך האדם לרוץ למהר לעסקיו, ובשבת אין לעשות כן, כדי שלא יהיה כבעלי עסקים. וערוה"ש כ' דשבת הוא יום מנוחה, ובעלי המנוחה אינם רצים. ואולי יש נפק"מ ביניהם.

(ג) נמצא, בשבת יש איסור לרוץ, וכן אסור לפסוע פסיעה גסה [רמ"א], וכן אסור לקפוץ [מ"ב, ע' שעה"צ ג'], ולדלג.

(ד) שיעור פסיעה גסה, כ' רמ"א שהוא יותר מאמה. ומסביר המ"ב, דהיינו רווח חצי אמה בין רגל לרגל, והרגל עצמו הוא חצי אמה, וזהו שיעור המותר, ויותר מזה אסור. וממשיך דזהו באדם בינוני, אבל בעצם מודדין כל אדם כפי שהוא, - ומשערינן בהליכה רגילה ולא כשהוא ממנהר.

(ה) קפיצה, כ' מ"ב שהוא לקפוץ שתי רגליו בבת אחת.

(ו) דילוג, כ' שהוא שמפסיק רגליו ברחבה. [יל"ע, מה בין זה לפסיעה גסה.] והנה, הגר"ז מסביר שדילוג הוא שמגביהה רגל השני לפני שנח הראשון, ואין לו תמיד רגל א' על הקרקע. ומהא דהמ"ב לא כ"כ, הוא משמע כמו שנכתוב בהמשך לגבי כמה איסורים יש כאן.

(ז) וכמו בכל איסורים הללו, 'חפצייך אסורים, חפצי שמים מותרים', ולכן מותר לרוץ לביהכנ"ס.

(ח) והנה, הגמ' בברכות איירי במצוה זו לרוץ לביהכנ"ס, ואי' התם דמותר אף בשבת מטעם הנ"ל. ויל"ע בטעמא דהאי מצוה, האם הוא משום זריזין מקדימין למצוות כמו שאר מצוות, כדי שיגיע לשמה להתפלל יותר מהר, או"ד, הוא להראות חביבות וחשק להמצוה. ואפ' על הצד שהוא להראות חביבות, יש לדון האם הוא להראות לאחרים או להראות לעמו.

(ט) ויש הרבה נפק"מ בזו, כגון היכא שאינו ניכר, אינו ניכר לאחרים וכו', וכגון ההולך לתפילה, ובדרכו הולך למק"א, כגון מכולת וכדו', או שמישהו מציע לו 'טרמפ' והוא מעדיף ללכת ברגליו אך הרכב יגיע לפניו, או ללכת מהר אבל דרך ארוכה, או ללכת מהר שבין כך התפילה מתחיל בשעה מסויימת.

(י) והנה, המעיין בסי' צ' סעי' י"ב בהל' ריצה לתפילה ומתפילה יראה להדיא שאינו דווקא משום זריזין מקדימין אלא משום חביבות וכבוד. וא"כ נשאר לנו לעיין, להראות לו או לאחרים. והמעיין שם במ"ב דמתיר ריצה מביהכנ"ס אם הוא הולך ללמוד, ע"כ זה להראות לעצמו, שהרי חבירו אינו יודע לאן הוא הולך - נמצא, אפ' אי אין משום זריזין מקדימין,

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

ואפ' אינו ניכר לאחרים, כל שהוא עצמו הולך לדבר מצוה, מותר לו לרוץ, דמראה לעצמו חיבוב וחשק להמצוה.

(יא) וע"ע מס"י פרק ז' בענין זריזות דהוא משום חיצוניות מעורר הפנימיות.

(יב) אין להקשות, כיון דטעם המ"ב כאן לאסור ריצה הוא משום דזה נראה כהולך לעסקיו, איך נתיר אם אינו ניכר, דזו אינו קושיא, דהמ"ב לא אסר משום ד'נראה' כהולך לעסקיו, אלא דרך אנשים למהר לעסקיהם, והילוך כזו אסרו חז"ל, בעצם, ואינו משום דנראה כהולך לעבוד. היתירו במקום מצוה.

(יג) ורק נשאר לעיין מה נקרא מצוה, קידוש? סעודת שבת? שינה בשבת? הכנסת אורחים? לכאור' כולם מצוה. ואולי יש מקום לחלק בין מצוות שאין טבע האדם חושק בהם כגון לימוד ותפילה דצריכין חיזוק, ולכן יש מצוה לזרז עצמו, אבל מצוה שנפשו של אדם משתוקק להם כגון אכילה שתיה ושינה, אולי בזה אין ענין של ריצה. ועוד, אינו רץ מחמת המצוה שבו אלא מחמת התאוה שבו. ועיין.

(יד) אגב, אפ' אי אנשים מתעצלין ואינם רצים כל הדרך, מבואר שם דלכה"פ סמוך לביהכנ"ס יעשה כן. וע' בן איש חי' דאם אינו רץ, לכה"פ ילכו בצורה כמו איש ההולך לעסקיו. [זה מתאים יפה עם האיסור כאן להראות כאילו הולך לעסקיו].

(טו) פסיעה גסה, אפ' בחול אין לעשות כן דנוטל א' מחמש מאות ממאור עיניו. והקשו, א"כ אחרי חמש מאות פסיעות יהיה סומא. ותוס' יישב דהוא רק בפסיעה ראשונה, ואינו משמע כן ממ"ב. וי"א, דהוא 1/500 כל פעם ממה שנשאר. ועדיין אינו מיושב כל צרכו. ואולי 'מאור עיניו' אינו חוש הראייה הרגיל, אלא משהו רוחני. ואולי משום דמחזיר בכל שבת כדבהמשך. ומהא דחילונים אינו נעשים עוורים אין להביא ראיה, דהם 'מטומטם' מכל העבירות שעושים, כמו שאומות העולם אינם ניזקים מאכילת בשר ודגים יחד וכו'. [ג"ז הולך עם מהלך הרוחני].

(טז) הק' ערוה"ש, אם יש סכנה בפסיעה גסה, איך היתירו למצוה, ויישב, שומר מצוה לא ידע דבר רע.

(יז) ציץ אליעזר^ד כ' בשם הצ"ח, הא דמותר לרוץ לדבר מצוה [בחול או בשבת?], היינו רק כשיפסיד המצוה אם לא ירוץ, אבל אם יש שהות אין היתר. וסתימת שו"ע ונו"כ ומ"ב אינו כן.

(יח) בגמ' איתא דמחזיר בקידושי דבי שימשי. וריטב"א למד שזה הרוחץ עיניו בקידוש דליל שבת. וערוה"ש נקט שהמנהג והכוונה הוא ליין של מוצ"ש, הבדלה. רש"י משמע שתיית יין קידוש מתקנו. רבינו יונה מבואר דזכות של קידוש מחזירו. ורמ"א רע"א סעי' י' כ' להסתכל בניירות שבת בשעת קידוש מחזירו. [יל"ע מדין רפואה, ע' מ"ב ש"ו סקל"ו].

(יט) ע"כ הוא בחול, אבל בשבת כ' מ"ב דאיסורא נמי איכא.

(כ) נפק"מ, סומא אין לו בעיה בחול, רק בשבת.

(כא) הגר"ז כ' דהרמב"ם לא אסר פסיעה גסה, דס"ל שאין איסור בדבר, וכוונת הגמ' לאסור פסיעה גסה הכוונה הוא לקפיצה ודילוג.

^ד מקץ.
^ה י"ב י"ז.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

(ב) אלו הרצים ועושים פסיעה גסה בחול, כגון ספורט, סומכין על חזרתו בשבת.

(ג) ואלו הפוסעים פסיעה גסה, אין להם על מה לסמוך מלבד הרמב"ם שהביא הגר"ז, חוץ מהיכא שמתענג, סעי' הבאה.

(ד) וזה מצוי מאוד, במי שיש לו קידוש או סעודה במקום רחוק מביתו, או הולך וחוזר מבי"ח, והולך מהר כדי שיחזור לביתו יותר מהר, או שיגיע שמה יותר מהר [כשאינן מצוה], אסור לפסוע פסיעה גסה או לרוץ. יש מי שחידש, דלחזור הביתה שווה ל'לראות דבר שמתענגין בו', ונכלל בהאי היתירא. ואם זו נכון, כמעט ולא מצינו אופן האסורה.

(ה) ריצה למנוע צער, עיין סעי' הבאה.

(ו) הנה, השו"ע כ' ריצה אסורה, ומותר לדבר מצוה, הג"ה, פסיעה גסה אסורה. והמ"ב מביא הא דהנ"ל לגבי פסיעה בחול ובשבת על המחבר של ריצה. ויל"ע, למה לא הביאו במקומו על הרמ"א.

(ז) ויל"ל, דס"ל להמ"ב שאין כאן כמה איסורים נפרדים, אלא יש איסור אחת של פסיעה גסה, ומפני זה אסור ריצה, דילוג, שלעשותם הוא ע"כ עושה פסיעה גסה – אבל יסוד איסורם חדא היא.

(ח) ומקור המ"ב הוא מג"א, והוא ג"כ כ"כ על המחבר של ריצה. והאג"מ נחית לצד כזה שהכל איסור אחת היא, אבל חולק עליו, וכ' שהציון של המג"א אינו במקומו הנכון, וכל אחד הוא איסור בפנ"ע.

(ט) ומהא דהמ"ב הביא הציון של המג"א במקומו המקורי, מבואר דלמד דאיסור אחת היא, נמצא יש לנו מח' מ"ב ור' משה כמה איסורים יש. פמ"ג מבואר כר' משה. כן מבואר ממ"ב לגבי דילוג. קפיצה, שהמ"ב סק"ח ביאר דהוא הגבהה ב' רגליו בב"א, הוא גם בלי רגליים פרוסות, ולכן ע"כ זה איסור בפנ"ע. ואולי מפני זה המ"ב בשעה"צ ג' דן בקפיצה אם יש איסור בדבר.

(ל) ויש כמה נפק"מ. הראשון הוא מהו לרוץ בפסיעות קטנות, כגון שהרבה Joggers עושים – לר' משה אסור, וכן אסר שם, דכל שהוא מהר נכלל בריצה, ולפי המ"ב אין בזה איסור מצד סוגיין. עוד נפק"מ, י"א ההיתר של השו"ע של מצוה הוא רק על ריצה ולא על פסיעה גסה, מהא דהגיהה הרמ"א אחר שהשו"ע נתן ההיתר. ולפי ר' משה יש מקום לדיבורים כאלו, אמנם לפי מ"ב אין מקום לומר דבר כזה.

(לא) לדינא, לכאן' חייב לחוש לר' משה.

סעי' ב' – לתענוג

(א) כ' שו"ע, בחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם, מותר, וכן מותר לרוץ לדבר שמתענגים לראות.

(ב) לקפוץ על טרמפולין מותר כיון שהוא לתענוג. אבל לעשות כן לכושר ובריאות בעלמא, אה"נ איסור רפואה אין כאן כיון שהוא דרך בריאים, מ"מ נאסור מחמת סוגיין.

^י ה' י"ח בהתחלה.

^י לא נ"ל שמוכח כן, אבל משמעות יש כאן.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

- (ג) כ' רמ"א, 'וכן מותר לטייל'. וכ' מ"ב סק"ז, אפ' אם כוונתו להתעמל לרפואה שרי כיון דאינו ניכר שהוא לרפואה, אבל לרוץ, מוכחא מילתא דלפואה הוא, ולכן אין היתר לעשות כן אם כוונתו לרפואה, אבל סתם לתענוג מותר.
- (ד) נמצא, בזמננו שיש הרבה בנ"א הרצים לתענוג בעלמא, אין איסור גם משום רפואה, דכבר נעשה דרך בריאים, ומותר.
- (ה) ומסיים המ"ב, יש מחמירין אפ' בטיול אם כוונתו להתעמל לרפואה. ולפי"ז ה"ה וכ"ש ריצה.
- (ו) וקשה טובא, מהכ"ת לאסור טיול אם כוונתו לרפואה, הא בסי' שכ"ח יש מושג של דרך בריאים ולא משנה מהו כוונתו, ולא מצינו שמה שלהתעמל הוא חמיר טפי, וא"כ מה פתאום ומהכ"ת כאן יש איסור חדש.
- (ז) ולדינא, יש לסמוך על דעה הראשונה שהביא המ"ב, ולהתיר היכא שאינו מוכח.
- (ח) ועו"ק, איך כ' המ"ב שריצה מוכחא מילתא שהוא לרפואה, הא בסוגיין מצינו כמה מיני ריצה, כמו המתענגים, ולמצוה, ולמניעת צער וכו' וכו', וא"כ מדוע ריצה מוכחא מילתא שהוא לרפואה.
- (ט) וע"כ צ"ל, דריצה לבריאות נראה אחרת מריצות האלו. ועדיין צ"ע.
- (י) ולדינא, בזמננו שאין הפרש בין אלו הרצים לטעמי בריאות ואלו הרצים להנאה, יש להתיר משום רפואה.
- (יא) היוצא מדברינו, לוג' עם פסיעות קטנות, משום איסור רפואה אין כאן, משום איסור 'מעשות דרכיך' לפי מ"ב אין כאן ולפי ר' משה ופמ"ג יש כאן. ומצד זילזול שבת אולי יש כאן.
- (יב) אמרנו, לעונג מותר. ויל"ע, מה הדין היכא שעושה כן לענג אחרים. ולכא' יש לדמות למה שמצינו בהל' דבר דבר בסי' ש"ז סעי' א' לגבי איסור דברים בטלים דמותר למי שמתענג בזה, אבל אסור אם הוא בכדי לענג חבירו, ומ"ב סק"ו כ' אפשר שיש להקל אם הוא מתענג בבמה שידוע שמענג חבירו. ולכא' הדין כאן שוה למה שמצינו שמה.
- (יג) קפיצה, מה בין זה לריקוד, דריקוד אסורה אפ' אם מתענג, משא"כ כאן מותר. ועיי"ש מש"כ בזה. ואולי יש לחלק לקפיצה אחת להרבה, או במקומו להיכא שזו.
- (יד) אמרנו, לתענוג מותרת. והטעם לזה, לכא' הוא משום דאם זהו תענוג שלו, שוב אינו סתירה לה'מנוחה', ורק מצד המנוחה חייבוהו ללכת ככה, וא"כ היכא שזהו עונג שלו, מותר. [ועוד, דאין זה נראה כהולך לעסקיו (עמש"כ סעי' א' אות י"ב), ועוד, דאולי זה נכלל במצוה דמותר לרוץ עבורו].
- (טו) ומבואר ממ"ב, דהמתענג מריצה, אין לו להחמיר ולא לרוץ, דמותר לכתחילה היא.
- (טז) אמרנו גם, לא רק עם עצם הריצה הוא תענוג הוא מותרת, אלא גם אם רץ כדי לראות איזה דבר שמתענג בו, מותר. ביה"ל מביא, דרק אם הדבר שהולך לראות מותר ע"פ דיני תורה, אבל לרוץ לראות בתי תרטיאות וכה"ג, אסורה.
- (יז) Power Walking, אם נהנה מזה, מותר, ואם הוא לבריאות, אה"נ משום רפואה מותר משום דהוי דרך בריאים, מ"מ אסור משום סוגיא דידן. וזה דלא כמש"כ פסק"ת.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצֶיךָ, ודבר דבר

(יח) אבא וילד ההולכים יחד, והאבא פוסע פסיעות יותר גדולות מהבן, ולכן הבן צריך לרוץ כדי שישארו יחד, לכאן מצד הבן אינו מותר א"כ הוא מתהנה, או שהוא למצוה. ויל"ע אם כיבוד או"א לישאר עם האבא נקרא מצוה.

(יט) ויל"ע, מה הדין כשאין תענוג חיובי בריצתו, אלא הוא בכדי למנוע צער. המנחת שבת^ח מתיר ריצה מכלב הבורח אחריו, מגשם, או פסיעה גסה למנוע הליכה בבוץ.

(כ) ושב"ה^ל כ' להתיר ג"כ מטעם דלא גרע מלרוץ לראות איזה דבר, דרואים מהתם דאינו צריך שיהנה חיובי לריצתו, אלא שיהיה לו הנאה סופית, והוא ניכר שאינו פסיעה כמו חול ואינו ריצה לעסקיו.

(כא) ושאלו לרח"ק שאלה זו, והשיב ממדרש החדשה דברים י"ח האוסרת להדיא. ואין ללמוד מכאן שום דבר למעשה, דמדרש זו 'נתגלה' ע"י חשוד.

(כב) וע' בגר"ז קו"א מה שדן בשאלה זו, וכן ע' בא"א בושטאטש, ומה שיש להוכיח מסעי' ג', ומה שיש לדחות. ועכ"פ, הגר"ז מיקל ודאי בפסיעה גסה בצירוף שיטת הרמב"ם, משא"כ דילוג וקפיצה.

(כג) [אגב, מבואר משו"ע סעי' ג' ומ"ב שם, דבעצם מצד 'מעשות דרכיך' יש איסור רבוי הילוך, אבל היות ואין שייך בעצם למצוא אופן לאסור, דלמה ירבה כשאינו מתענג, לא נזכר דין זה להדיא.]

(כד) ולדינא, בענין פסיעה גסה, יש להתיר לכו"ע, ולענין קפיצה ודילוג [ריצה הוא פסיעה גסה או קפיצה ודילוג??] לכאן יש לסמוך על שבה"ל, וכן נקטו הפוסקים והעולם.

(כה) [לכאן כ"ז כלול ברמ"א ומ"ב 'אם אפשר לו', והיכא דא"א, מותרת.]

(כו) מי שמורגל ודרכו הוא ללכת מהר, פסיעה גסה, ואם יחייב ליזהר בזה בשבת, יהיה לו טירחא ואי עונג, האם זה נכלל בהאי היתירא של מניעת צער.

(כז) ומסברא, הלא גם בימי חז"ל הלכו מהר לעסקיהם, ועל זה בא תקנת חז"ל לומר שישנה הליכתו בשבת, זה בדיוק מה שרצו חז"ל, שישנה. אמנם, ע' מחצה"ש מש"כ בזה, דמשמע שמיקל.

(כח) ללכת מהר להציל שטריימל ושייטל, שייך באלו סברות השבה"ל. בין אם יורד גשם, ובין אם יש חשש שיתחיל לרדת.

(כט) ההולך עם אשתו, והיא מתענגת מהליכה מהר, והוא לא, אם הוא שמח במה שהיא מתהנה, נכלל בעונג, כמש"כ, ועוד זה מצוה של חסד ושלום בית.

^ח צ'.
^ט א' נ"ח.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצִיך, ודבר דבר

---חלק ב' – ממצוא חפצִיך ודבר דבר, סיי ש"ו וש"ז---

סוגיית ממצוא חפצִיך ודבר דבר נמצא בסי' ש"ו סעי': א', ב', ג', ו', ח', י"ב, י"ג [י"ד]. וש"ז סעי': א', ו', ז', ח', ט', י'. ולא נלמוד כסדר הסעיפים, אלא נכלול יחד כל הענין כולו. הואיל ואיסור זו הוא ענין דדשי ביה רבים, ואינם שמים לב שעוברים ע"ז מאות פעמים בכל שבת, נרבה יותר בדוגמאות כדי להבהיר שכיחתו ותדירתו.

ממצוא חפצִיך ודבר דבר

- (א) כאן נבאר בעז"ה שני איסורים נפרדים הנלמדים מפסוק הנ"ל, והם 'ממצוא חפצִיך, ודבר דבר'. ואלו הם ב' איסורים נפרדים, ויכול לעבור על זה לחוד או לחוד, או שניהם בבת אחת.
- (ב) ע' ערוה"ש ש"ו סעי' א', דמי שזהיר בזה שכרו הרבה מאוד, וגם בעוה"ז משתלם לו בפרנסתו.
- (ג) 'ממצוא חפצִיך' [ש"ו סעי' א'], הגדרתו מבואר היטיב ע"י הגר"ז, דהוא לילך או לדבר או לעיין וכו', שום דבר שמקרב ומאפשר ומיקל עליו או על אחרים, לעשות פעולה האסורה לעשות בשבת בין מדרבנן בין מדאורייתא. וזהו 'ממצוא' – לקרב, 'חפצִיך' ענינים שא"א לעשותם בשבת.^א
- (ד) דוגמא לדבר, ראה חבירו שנתלכלך בגדו, ואמר לו 'ברחוב פלוני יש נקוי יבש טוב' – הרי עזר לו למצוא פתרון לנקוי בגדו שאסורו בשבת. או, הצריך לקחת מונית מיד במוצ"ש, אסור לו ללכת ולעמוד שם בTaxi Rank בשבת, דהוא מקרב נסיעתו האסורה. או, לשאול חבירו 'רכב שלך פנוי היום בערב' מאפשר לו לשאול או לשכור רכבו.
- (ה) 'ודבר דבר' [ש"ז סעי' א'], הוא איסור נפרד, והוא איסור לדבר ולומר שום דבר שעשייתו אסורה בשבת, אפ' אם אינו מקרב עסקיו בשופו"א, כגון לומר לחבירו, 'אני נוסע מחר', אינו מקרב ועוזר בשום ענין, אבל מ"מ אסורה מחמת ודבר דבר. 'אכתוב מחר' 'אתקשר מחר', כולם אסורים.
- (ו) הנותן עצה לחבירו איך לקרב איסור, ועבר בממצוא חפצִיך, אין השומע עובר, דהוא לא עשה כלום.
- (ז) המעיין בכסא/שולחן/דלת/ארון איך לתקן את זה [באופן הניכר], עבר בממצוא חפצִיך, ואם אמר אני צריך להבריג כאן עבר גם משום ודבר דבר.
- (ח) ראובן שואל שמעון, איפוא יש נקוי יבש/אתר מסויים/סוכן מיוחד וכדו', ושמעון אמר שאינו יודע, ראובן עדיין עבר, דמשתדל בנכסיו, ושמעון לכאוף לא עבר כלום. ואם משיב לו תשובתו, הוא קירב עסקיו של פלוני, ועבר.
- (ט) עד עכשיו, לא מצינו איסור לומר 'נסעתי אתמול', רק לשון עתיד מצינו.

^א וע' בשש"כ דביאר ג' סוגי 'ממצוא חפצִיך' לג' דברים המבוארים בקרא, הילוך, עיון, דיבור.
^א ע' הע' הקודם, וכן משמע בפפב"ח.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

(י) קיי"ל [ש"ו סעי' ח'], היראה מותר. וביאר החילוק בין עיון האסורה והיראה המותרת, מבואר [גר"ז] דכל שאינו ניכר הוא בכלל היראה, אבל אם ניכר, נקרא עיון ואסור. דהיינו, אם אינו ניכר, רק ע"י ידיעתו החיתוני, או שהוא חישב בראשו, נכלל בכלל היראה, ואינו אסור.

(יא) הק' שאגת אריה, לפי שי' הרמב"ם דהיראה כדיבור דמי, איך מתירין כאן היראה. ויישב, הקה"י^{יב}, דחז"ל בתקנתן אסרו להדיא רק דיבור ולא אסרו בכלל על היראה.

(יב) [ועוד, וכי היראה לשוה"ר אסורה, ועוד כ' המאירי, לא ניתנה תורה למלאכי השרת.]

(יג) ממשיך השו"ע בסעי' ח', אה"נ מעיקר הדין היראה מותר, מ"מ משום עונג שבת מצוה לא לחשוב בעסקיו. ומוסיף המ"ב סק"ח, דאם ע"י המחשבות הוא דואג ויש לו טרדת הלב, כ"ש שיזהר בזה. וצ"ע, כי רבינו יונה שהוא מקור הדברים, מובא בב"י ובערוה"ש כ' שאסור מדינא, ואילו מלשון המ"ב משמע דרק יזהר אבל מדינא אינו אסורה. ועדיין מציין לב"י. עכ"פ, אינו ברור כוונת המ"ב.

(יד) כ' שו"ע שלא יחשוב בהם כלל 'וכאילו כל מלאכתו עשויה'. וע' שפת אמת פ' יתרו שנת תרל"ו דע"י שחושב בלבו שהם עשויה, יש כח ביש השבת לפעול שהם באמת נעשים עשויה, וגם מלאכתו עם היצה"ר הוא עשויה. וכן בשנת תרנ"ז שבת יכולה היא שתרחה דברגע אחת כל מלאכתו יהיה נגמר ועשויה.

(טו) יל"ע, אם יש לאדם היראהים המדאיגים אותו, אבל אם אינו חושב זו יותר גרוע, האם מותר לו להרהר בדאגה עצמה כדי שלא יגאוג דאגה יותר מזה. מסברא היינו אומרים להקל, אך מאידך, אולי שב ואל תעשה עדיף מדואג עצמו בקום ועשה. ולכאן מותר עדיין, ורח"ק^{יג} השיב 'אולי'.

(טז) [ע"ע מ"ב סי' פ"ה סק"ו על מה ירהר אדם בביהכ"ס, בחול ובשבת.]

(יז) נמצא, אע"פ דיש איסור להחשיך על התחום לשכור פועלים או לקחת מונית וכדו', מ"מ היכא שאינו ניכר יהיה נכלל בהיראה ומותר. ולכן, אם עומד מרחוק, יהיה מותר.

(יח) איסור ממצוא חפצייך ודבר דבר הוא רק על דבר שהוא אסור בעצם ובהחלט, אבל דבר שאינו בעצם אסור, רק מחמת איזה מציאות או ידיעה מבחוץ אסורה, מותר. כן מבואר בשו"ע ש"ז סעי' ח'.

(יט) ולכן, מותר לומר לחבירו 'אני הולך מחר מירושלים לב"ב', כיון דאין איסור בעצם, רק משום תחום, וזה אפשר ע"י בורגנין. וכ"ת הא נוסע ברכב, י"ל זה רק מחמת ידיעתו הקודם שאינו מסתבר שילך ברגל, אבל בעצם הוא דבר המותר, ללכת ברגל ע"י בורגנין, א"כ אמירתו אינו 'ודבר דבר' רק יש בו היראה, ומותרת.

(כ) וכן, ממצוא חפצייך האסורה כשהוא ניכרת, הוא רק היכא שניכרת לדבר שאסורה בעצם, אבל אי יש היתר בעצם, מותר גם מצד ממצוא חפצייך, כדמבואר במ"ב סק"מ, דמותר להחשיך על התחום כדי ללכת מחוץ לתחום, כיון דאפשר ע"י בורגנין.

(כא) ולכן, מותר לשאול חבירו, 'אתה הולך לחתונה פלוני בב"ב ביום רביעי?' והוא מותר להשיב שכן.

^{יב} סי' י'.

^{יג} אליבא דהילכתא נ"ח קמ"ב.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

(כב) ולענין אם מותר לומר לו 'אני יכול לבא איתך' – שלא אמרו שום דבר האסור בעצם, לכאן זה עדיין ממצא חפץ האסורה אפ' בלי מילים, או"ד, כיון שמותר מצד דבר דבר מותר גם משום ממצוא חפצייך. ופוסקי זמננו נקטו בזה להיתר, ואין הכרח לדבריהם. ובפפב"ח מתיר ג"כ, וצע"ג מהא דאסר ליתן Directions. וע' לקמיה אות ס"ג והלאה, ומהדו"ב.

(כג) לומר לחבירו שעובר דירה וצריך עזרתו, אינו ודבר דבר שלא דיבר על שום דבר האסור בהחלט, אבל לענין ממצוא חפצייך לכאן תלוי אם ניכר שמקרב לאיסור.

(כד) ההולך ברחוב, ומצא תכשיט ברחוב, מותר לעמוד שם אע"פ שניכר שכוונתו לקחתה במוצ"ש, הואיל ולקחתה אינו אסור בעצם, רק מחמת שאין מחיצות ועירוב. משא"כ אם מצא כסף, לקחת מוקצה הוא דבר האסור בעצם. [טילטול בגופו לא יתיר כאן, כיון דניכר שאין בדעתו לטלטל בגופו].

(כה) וידוע קו' רעק"א, איך מצינו דבר האסור בעצם, הא כל איסורי שבת נידחין מפני פיקו"נ, אלמא אינו איסור בעצם, א"כ אין שום ודבר דבר וממצוא חפצייך. ויישב, כשפיקו"נ דוחה שבת, אינו משום דעכשיו אינו מלאכה, אלא משום שהוא נידחית [בין אם הותרה בין אם דחויה], א"כ הוא מלאכה המתקיימת בכל אופן, רק יכול לידחות, משא"כ באופנים הנ"ל, יש מצבים שאינו אסור בכלל.

(כו) לעיין בהוראות כביסה, הוא ממצוא חפצייך. וכן עיון בCook Book. וכן, 'מחר נקנה נעליים חדשות', 'נשלח להם מייל', 'נתקשר לפלוני', 'אני חייב לתקן ה....', 'אנחנו חייבים לקנות', 'מה אני יאפה', 'נומין חפץ/שירות פלוני', 'נקח תמונות', הוא לכה"פ ודבר דבר, והרבה פעמים ממצוא חפצייך.

(כז) 'זה צריך תיקון', 'זה צריך נקיון', 'ככה עושים בנינים', וכו', שהם אמירות יותר כלליים, ואינו אומר מי עושה, והאם משהו יעשה, בעז"ה נתלבן בהמשך.

(כח) 'פטיש זו, צריכין להזיז אותו' אינו דיבור האסורה, כיון דמותר לטלטלו לצורך גו"מ. 'פטיש זו צריך להחזירו למקומו', אסור שאין לזה שום אופן ההיתר. טילטול בגופו אינו נשמע בנוסח הזו.

(כט) ביארנו למעלה, ממצוא חפצייך אינו אסור אלא א"כ הוא ניכר, ואם אינו ניכר, מותרת, ולא משנה אפ' הוא מכוון להמציא חפציו. [כגון, מי שיש לו מאפיה (או שעובד במאפיה), ויוצא מביתו באחרון של פסח ללכת למאפיה שלו, אינו ניכר ומותר הגם שמקרב עסקיו. ואם יוצא בחולצה שכתוב עליו שם המאפיה, לכאן ניכר הוא ואסור].

(ל) וכן להיפך, אם הוא ניכר שהוא ממצא חפצייך, אך באמת אינו כן, ומטרתו הוא היתר, כגון המחשיך על התחום באופן שניכר שהולך לשכור פועלים, ובאמת הולך לטיול בעלמא, או המעיין בגלגלי רכבו שצריכין אויר, ובאמת צריך כדור שנתקע שם, מותר. כך נתבאר ממ"ב ש"ז סק"מ.

(לא) ע"כ, 'ניכר' אין הכוונה למוכח מאה אחוז, אלא 'מסתמא מורה שהוא חושב לעשות דבר שהוא אסור בשבת' – לשון ביה"ל ש"ו סעי' א' ד"ה וכן אין מחשיכין.

(לב) והיכא שניכר שהולך לעשות דבר האסור, אך אינו אסור בעצם, כגון להליכה מחוץ לתחום, מותר. כך מבואר ממ"ב שם.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

(לג) נמצא, אינו אסור אלא כשניכר דהולך לעשות דבר האסור בעצם, ובאמת זו היא כוונתו^{יד}.

(לד) מבואר, להחשיך על התחום ניכר הוא. וק', הא תחום שכל כל א' שונה משל חבירו, וא"כ איך יתכן שיהיה ניכר. ורש"ז בשש"כ^{טו} מיישב, דאח"כ ואינו ניכר אלא מתחום העיר ולא מתחומי הפרטי אם הינח עירובי תחומין. ועדיין צ"ע, כמה אנשים מכירים תחום ירושלים היום [אפ' אי יש עירוב, שאולי מועיל לעניני הוצאה, וודאי מועיל לענין תחום (ר' אלשיב)] וא"כ איך הוא 'ניכר'. ואולי תחום היום שונה מבזמנם. וצ"ע.

(לה) הק' הערוה"ש^{טז}, למה מותר להחשיך על התחום לדבר המותר, הא עדיין נראה כמחשיך לדבר האסור, מראית העין. ועיי"ש מה שיישב, דסופו מוכיח על תחילתו.

(לו) מ"ב ש"ז סקל"ח, המחשיך על התחום לדבר היתר, כגון שמירה, מותר לו להחזיר עם פירות מחוברים, 'דעיקר כוונתו היה רק לשמירה'. משמע, אפ' הליכה הראשונה היתה לשניהם, אבל השמירה היה העיקר, מותר.

(לז) והגר"ז חולק ע"ז, וס"ל דמותר לחזור עם פירות רק אם הליכתו היה לשמירה לחוד.

(לח) שי' המ"ב ק"ק על הערוה"ש הנ"ל, ועיין.

(לט) לומר באחרון של פסח, 'הלילה אני אוכל פיצה' או ביו"כ, 'הלילה אני אוכל', יל"ע האם זה נכלל באיסורים הללו, או"ד רק איסורי שבת. ושש"כ פסק רק הל' שבת. אך לכאו', אכילת פיצה בפסח, מלבד איסור חמץ הוא גם מוקצה, וא"כ אסור מחמת שבת. ושש"כ מיישב את זה^י ד'פיצה' שייך גם על פיצה כשל"פ^י. ולדינא, תלוי על המציאות איך קוראים לו בנ"א. ואח"כ, אם אומר אני שותה יי"ש, אסור.

(מ) ועפי"ז, יש לדון, 'I'll Call You', האם זה דווקא בטלפון או גם קריאה בעלמא. 'אני אתקשר לך' ודאי אסורה.

(מא) לעיין בדירה שרוצה לשכרו או לקנותו או שהוא משפצו, הוא ממצוא חפצייך. ואם הוא דירה בא"י, שיש מצוה של יישוב א"י, רש"ז בשש"כ^י היתיר היכא שקונה מגוי, אבל שאר אופנים לא. והגרפ"א פאלק בפפב"ח היתיר בכל אופן [אולי לא בשיפוץ].

(מב) מרגלא דפומיה דאינשי, 'נישט אויף שבת גערעט' מתיר הכל. וע' בפלא יועץ הצועק על ה'בורים' העושים כן. וע"ע בא"א בוטששאטש דמביא לימוד זכות כזה. ושומר נפשו ודאי ירחק מזה ככל יכלתו. ועוד, סברת הא"א מצדיק קצת ה'ודבר דבר', אבל ממצוא חפצייך מאי איכא למימר, הא מקרב עקסיו. ואולי הוא היתיר רק בהפסד מרובה, דבזה איירי שם.

(מג) עוד היתר מפורסם. חפצייך אסורים, חפצי שמים מותרים. ולפי"ז, מותר לומר לילד שיקנה עבורו מתנה לאפיקומן, דזה מצוה של ליל הסדר שישאר ער, ואכילת אפיקומן וכו', ופוק חזי וכו'. ויש שמועה מרח"ק שצריכין לברר.

^{יד} מה הדין כשניכר דהולך לעשות דבר האסור בעצם, אך באמת כוונתו לעשות דבר האסור אבל אינו בעצם, אבל אינו מותר. לכאו' מותר.

^{טו} ל"ד.

^{טז} ש"ו ה'.

^י כ"ט קע"ז.

^י המכונה 'פת-נישט פיצה'.

^{יט} כ"ט י"ט.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצִיך, ודבר דבר

מד) וכן מותר לומר מי שיודע תשובה לשאלה הנ"ל יקבל עשרים שקל, דכ"ז הוא לחנך ילדיו בלימוד תורה והשקפה.

מה) וכן מותר לעיין ולדבר אודות קניית ובניית סוכה [ואינו מוגבל לחודש אלול ותשרי לחוד, גם כל השנה כולה, אם הוא באמת לשם מצוה]. ולענין לדון איפוא מקום הכי זול לקנות סכך/דפנות, יל"ע אם זה חפצי שמים או חפציו. ובעז"ה יתלבן בהמשך.

מו) הכשר מצוה נכלל בחפצי שמים.

מז) השואל חבירו בשבת אם יש לשאול רכבו במוצ"ש, וכוונת השואל הוא לדבר מצוה, כגון לצאת ל'פגישה' [דגם הכשר מצוה הוא חפצי שמים], אך הנשאל אינו יודע שכוונתו למצוה – האם השואל חייב לפרט שהוא מצוה [הגם שאינו רוצה שחבירו ידע שהולך לפגישה] או"ד אינו חייב, ואין כאן לפני עוור כיון שאין כאן שום איסור אליבא דאמת. נראה לדינא לכאו', שיש כאן לפני עוור על 'וה' יסלח לה', דחושב שהוא עושה דבר האיסור [דהיינו אינו יודע שיש היתר, אפ' אם גם אינו יודע שיש איסור של ממצוא חפצִיך].

מח) דנו, האם שדכן יכול לעסוק בעבודתו בשבת, או"ד הוא ממצוא חפצִיך. ודנו מהו עיקר כוונתו. ואני בעניי לא היבנתי הדיון, הא הוא עושה מצוה, וא"כ מה זה משנה כוונתו, הא הרוצה לקנות אתרוג מחמת לחץ חברתי אינו יכול לדבר על זה, הא סוף סוף הוא עושה מצוה. וצל"ע בעת.

מט) מעשה שהיה, גביר אחד הגיע לעיר בשבת, והיה אחד מבני הקהילה שהיה במצב כלכלי דחוק, מכיון שלא היה לו עבודה הרבה זמן. רצה 'ראובן' לדעת, האם מותר לשאול הגביר אם הוא ישכיר העני הזו – ואין לו שום אפשרות לתפוס גביר הזו בימי חול. וטען, הלא זו חפצי שמים, של חסד, של והחזקת בו וכו', ווכמש"כ הרמב"ם דזו היא הצדקה הכי גדול שיש.

נ) ומהשקפה ראשונה, זו נראה כטענה טוב ויפה. אלא, שאם זו נכון, אין סוף לההיתרים. כגון, כל שבות דשבות יהיה מותר לעשות עבור חבירו, כיון שזה גמילת חסדים, ושבות דשבות מותר לצורך מצוה, וזה בלתי אפשרי. ועוד, הגמ"כ מביא דמותר ללמד בנו אומנות בשבת, והוא חפצי שמים הואיל והוא מחיובי האב – וק', תיפוק ליה שיש מצוות חסד.

נא) ועוד, יש כמה וכמה ראיות שאין אומרים דברים כאלו, ע"ע פתח דביר להחיד"א בענין שוחטין היוצאים מהעיר מיד במוצ"ש. וכן מהא דחפצי הרבים נקרא מצוה כיון דשומר להרבים, ולא משום מצוות חסד גרידא.

נב) וע"כ צריכין אנו לחלק בין חסד לשאר מצוות, עכ"פ לענין ממצוא חפצִיך. והוא, גדר היתר זו הוא שיש חפצים שלך ויש חפצים של שמים, ומה שהוא שלך אסור לעשות בשבת משא"כ של שמים. ואין אנו מסתכלים על כל ציור וסביבה, אלא מסתכלים על ה'חפצא' האם הוא חפצא של שמים או שלך. לולב ואתרוג, תורה, תפילה ורוב מצוות, הם בחפצא חפצי שמים, ולכן מותרים, הם והכשריהם, לכל בנ"א כולל הסוחר עצמו. משא"כ חסד, אינו מצוה בחפצא, אלא יש שכר אם עושהו, עם תנאי המצוה ואז נהפך למצות חסד, אבל אינו מצוה בעצם, ב'חפצא'.

^כ ק"נ ע"א.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

(נג) ומצינו כמה בפעמים בשו"ע בסי' זו, דצדקה נקרא חפצי שמים. וע"כ, מצד אחד יש צדקה ושאר מצוות שהם מצוות בעצם, בחפצא, ומצד שני יש חסד שאינו מצוה בעצם ואינו נותר משום חפצי שמים. והמקום להסתפק הוא נידו"ד, להיות ה'שדכן' למצוא עבודה לעני, האם דנין את זה כצדקה או כחסד, וצ"ע. [לסדר לו תרומה, הוא חפצי שמים, ואם יש לו כבר עבודה אבל רוצה עבודה אחרת, זה חסד, אבל הוא ממצוא חפצייך].

(נד) בענין ללמוד אומנות, הבאנו דמותרת. [אגב יל"ע, אה"נ יש מצוה להאב ללמד, אבל איזה היתר יש להבין ללמוד. ואיני יודע התירוץ, אבל ודאי מותרת.] וע' מ"ב סי' ש"מ סקכ"א דמבואר דללמוד אומנות בשבת אסור משום ממצוא חפצייך. וק', הא רואים מגמ' הזו דמותרת. וי"ל, בש"מ איירי כשכבר יודע אומנות א"כ אין מצוה משא"כ בהגמ'. וזה אוקימתא, ודחוק. [ואיני יודע אם הקושיא הוא קשיא בכלל, תלוי על הסגריים הקודמות].

(נה) מבואר מסוגיין, הליכה אינו הכנה, וכן דיבור אינו הכנה. וע' מש"כ בהל' הכנה לבאר את זה.

(נו) ביארנו כמה פעמים, לומר 'אני הולך לב"ב', מותר, כיון שאין כאן 'ודבר דבר' כיון שאין המילים שלו שום איסור להדיא, ומה שכולם יודעים שהוא יעשה באיסור, הוא ידיעה בלבד. מאידך, לומר 'אני מבשל מרק מחר' אסור כיון שכלול בזה איסור בעצם. וק', הלא בישול בחמה מותרת, וא"כ אין בזה לשון של איסור.

(נז) והביאור, 'בישול' בנ"א משתמשים בזה רק לבישול באיסור כיון שאין מצוי כלל לבשל בחמה, א"כ מילה זו הוא מילה של מלאכה; מאידך, כל מילה של ההליכה לב"ב אין בו איסור, אפ' בדיבור בנ"א, אלא שב'משפט' הזו יחד עם הידיעה החיצוני שב"ב מירושלים הוא הליכה של כמה ימים, ומסוכן וכו', אפ' אם יודע בבירור מאה אחוז שאינו הולך ברגל - א"כ הוא מילה של היתר פלוס ידיעה חיצוני, וזהו היראה, משא"כ בישול.

(נח) ועפי"ז, רש"ז דמתיר לומר 'נטלטל מחר כשמל"א זו' כיון דמותר לצורך גו"מ, הוא חידוש, דלשון של 'טילטול' הו"א אינו כולל את זה.

(נט) ויש לדון מהו 'נלך הלילה לרוץ' - אה"נ יש ריצה של תענוג דמותרת, אך מ"מ ריצה סתם משמעותו אינו לתענוג, וא"כ אסורה. או"ד, יש ריצה ויש ריצה, ואין המילה משמע זו של איסור. ואה"נ, אם הוא באמת הולך לתענוג, מותר, כיון שאינו מדבר על שום איסור, אבל היכא שהולך מטעמי בריאות וכו', מילת 'ריצה' הוא איסור כמו בישול. וצ"ע.

(ס) 'אני הולך מחר לעבוד בעבודה' הוא ודבר דבר לשאר בנ"א אפ' אי מותר לסוחר אתרוגים לומר כן בשבת.

(סא) וכך ביאר רש"ז דברי השו"ע בש"ז סעי' ז', דמותר לומר לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב אבל אסור לומר היא נכון עמי בערב - ובאמת קשה, מאי שנא, שניהם לא היזכיר מילה של איסור להדיא, ובשניהם כולם מבינים דכוונתו לאיסור, דהיינו לשכרו. וביאר רש"ז, דנוסח הראשון דרך בנ"א הוא להשתמש בו גם להיתר, משא"כ נוסח השנייה מיועד לאיסור בלבד, ולכן אסור. וכן הוא פשוט במ"ב סקכ"ט. וכמובן, נוסחאות אלו היום אינם שייכים כלל לדין השו"ע, אלא תולה על דרך בנ"א בעת ההיא ובמקום ההיא.

(סב) ויל"ע, איך היתיר השו"ע שום נוסח, הא מקרב עסקיו, וא"כ לכאן יש לנו ראייה, דהיכא שיש היתר מצד ודבר דבר יש גם היתר מצד ממצוא חפצייך. וי"ל, דאין זו ראייה, דרואים מאמירה

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

לעכו"ם דרך רמז מותר [היכא שאין איסור הנאה] ואינו אסור מחמת ממצוא חפצייך, וע' מהדו"ב.

(סג) מהדו"ב: שאלה גדולה: היכא שיש היתר מצד דבר דבר, האם זו מתיר ממצוא חפצייך.

תשובה: נקדים מה שאנו יודעים כבר. מבואר ממ"ב ריש סי' ש"ו, דממצוא חפצייך לדבר שאינו אסור בעצם ושייך לתקנו ע"י בורגנין או מחיצות, כגון הוצאה ותחומין, מותר להמציא חפציו האלו, אפ' באופן הניכר, אבל שאר דברים לא.

שו"ע ש"ז סעי' ז', מתיר לומר לחבירו הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי בערב, אפ' אם הוא ניכר. ואוסר לומר לו היה נכון עמי לערב. וק', מאי שנא.

ובסעי' ח', כשיש פירות מוקצים מחוץ לתחום אסור לומר לחבירו שיביאם מחר. והביה"ל ביאר בשם תו"ש, דאיסור זה הוא רק כשמבאר לו 'אותם פירות', אבל היכא שאמר סתם פירות, וחבירו מבין שכוונתו לפירות המוקצים, וניכר הוא, אעפ"כ מותר, דבכלל היראה הוא. וק', אם ניכר, למה מותרת.

ויש ב' מהלכים בזה. רש"ז ביאר, דבעצם, כל מה שאינו אומר לשון של איסור, ומותר מצד דבר דבר, מותר גם מצד ממצוא חפצייך. [והטעם אולי, דכיון שהוא ממצוא חפצייך ע"י דיבור, אם הדיבור מותר מדיני מותר ודבר דבר, מותר גם משום ממצוא חפצייך.] והא דאסור לומר היה נכון עמי לערב, היינו משום דנוסח זה היו משתמשים בו אך ורק לאיסור, ואסור גם משום ודבר דבר. והא דפירות המוקצים הוא כלל לכל היכא שאינו עובר משום ודבר דבר.

מאידך, רח"ק באליבא דהילכתא מבואר להיפך, דאין שום קשר בין ממצוא חפצייך לדבר דבר, ואם היתר א', האחרת עדיין אסור. ומסכים, דהיכא שאינו אסור בעצם, כגון הוצאה ותחומין, בזה לא אסרו ממצוא חפצייך. והעיקר הוא סוף סעי' ז', דאפ' אין איסור משום ודבר דבר, עדיין אסורה משום ממצוא חפצייך. והא דריש סעי' ז' מותר, היינו משום דזה נחשב כאילו לא דיבר כלל, כמו שמצינו היתר לענין דרך רמז באמירה לעכו"ם, אפ' אם מקרב עסקיו, ונחשב כאילו קרה מעצמו. [דהיינו, כשהוא בלשון שאלה, הוא כרמז בעלמא, וכשהוא אמירה ישר, וכצווי, נחשב כאמירה.]

וזהו הפשט גם בפירות המוקצים, דכיון שאמירתו הוא כ"כ רחוק מדבר אסור, רק מחמת ששניהם יודעים דכוונתו על מוקצה, נחשב כאילו קרה מעצמו.

וכמובן, החילוק בין המהלכין הוא ענק, כגון הנוכל לומר אצה הולך לב"ב, כן, אני יכול לבא אתך – לרש"ז מותר, לרח"ק אסור. ליתן הוראות נהיגה, Directions, לרש"ז לכא' יהיה מותר [הגם שהפוסקים לא נקטו כן, אפ' אי נקטו כרש"ז], לרח"ק אסור.

נמצא, לרח"ק ממש אינו ברור מתי מותר ומתי הוא אמירה. ולרש"ז יש היתר רחב.

עוד צריך לדון, לכו"ע הנ"ל, באיזה דיבורים נקרא ניכר ואיזה לא. דהיינו, אם רק ממה שדיברו קודם הם יודעים שיש כאן איסור, אולי זה אינו ניכר, רק היכא שהיזכירו איסור במשפט זה.

עוד, הערוה"ש למד דכל קריבת עסקיו ע"י דיבור, אינו ממצוא חפצייך אלא ודבר דבר. [איך למד סעי' ז'.] ע"כ.

(סד) מ"ב סק"ל כ' דאע"פ שמותר לומר אני הולך לב"ב, מ"מאסור לומר שרוכב, דזהו לשון איסור, וכן לומר שהולך בקרון הוא לשון איסור. ואסר ג"כ לומר 'פאהרין'.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

(סה) והמעייין טוב במ"ב יראה דס"ל ש'פאהריין' שייך רק על רכיבה וקרון ['שקורין..']. ובזמננו, ש'פאהריין' שייך גם על הליכה ברגל, אין איסור בדבר. תלוי על המציאות.

(סו) ולענין המילה 'נוסע', ע' בערוה"ש דמתיר לשון הפלגה כיון שיש אופנים שמותר להפליג בשבת, אבל אסור שאר לשונות. ואין זו ראייה לאסור בזמננו, דאולי בזמניהם כשדיברו על שאר נסיעות השתמשו בשאר לשונות, וכשדיברו על ספינה נקטו דווקא לשון 'הפלגה'. ובזמננו שלא משתמשים במילה זו כלל, ונסיעה כולל הפלגה בספינה, יהיה לשון היתר.

(סז) אך עדיין צריך לברר, אולי הוא דומה ל'ריצה' ו'בישול' ו'עבודה' שאופן ההיתר אינו מצוי.

(סח) 'אני הולך לארה"ב', הורה ר' אלישיב דאין בו דבר דבר. משום דשייך דרך אלסקה ורוסיה, ועוד לא היזכיר איפוא הוא נמצא עכשיו, ועוד דשייך לעשות גשר. מה הדין עם לבנה?

(סט) היתר דבורגנין, הק' פנים מאירות, הא בורגנין מועיל לתחום רק בא"י, ואילו בחו"ל אינו מועיל וא"כ איך היתר הגמ' /שו"ע בסתם. והמעייין בערוה"ש יראה שבא להרוויח קושיא זו, דכ' שיש 'בנינים', דהיינו אין הכוונה לבורגנין דווקא, אלא גם שאר בנינים, וזה מועיל גם בחו"ל. [וע"ע גליוני הש"ס להגר"י ענגעל, דמתיר היכא שאפשר ע"י שם].

(ע) הבהרה: ביארנו באריכות, ודבר דבר מותר כ"ז שאינו אומר לשון של איסור להדיא, או מילה שדרך בנ"א להשתמש בו רק לאיסור. מאידך, לענין ממצוא חפצייך מצינו שאסור אם ניכר, ואם אינו ניכר מותרת. וביארנו, דאפ' אינו ניכר מאה אחוז, עדיין אסורה. ויל"ע, מ"ש דבר דבר דכ"ז שאינו להדיא ממש מותרת, משא"כ ממצוא חפצייך מקילינן הרבה. והתשובה ברורה ובהירה, דאין לדמות זו לזו כלל, דהרי ודבר דבר האיסור הוא רק בדיבור של איסור, וכ"ז שאינו מוכח ממש, אינו בכלל האיסור לגמרי. מאידך, ממצוא חפצייך, כשהוא ממציא חפציו באופן שאינו ניכר, הוא מותר, והימציא חפציו בדרך היתר, וכדי שהמצאת חפציו יהיה מותר מחמת היתר זו של ניכר – דבא להתיר האסורה, ואינו כודבר דבר שאינו בכלל האיסור חמלכתחילה – היתרנו רק היכא שאינו אפ' סתמא ניכר, אבל אם הוא כבר ניכר בסתמא, מכיון שהוא המציא חפציו, והיה בכלל האיסור, אינו מקבל ההיתר. הארכתני יותר מדי בדברים פשוטים.

(עא) Window Shopping אינו ניכר בדרך כלל, ומותר אפ' אם בדעתו לקנות, אך לא יעיין דאז יהיה ניכר.

(עב) נשים המשוחחים יחד במתכונים, הוא ממצוא חפצייך הניכרת, דבכל מתכון היא חושבת האם זה מתאים, ולמה ואיך ומדוע. וזה כמו גברים משוחחים אודות השקעות, דחושב אולי זה כדאי.

(עג) מצוי, אנשים משפצים דירותיהן, ובשבת מעיינים עליו. ויזהרו מפני ממצוא חפצייך, דאם הוא ניכר הוא אסור, ואם אינו ניכר אסור משום חסידות של עונג שבת. ואם הוא שיפוץ של ביהכנ"ס, הוא חפצי שמים.

(עד) ש"ז סקכ"ז, מבואר דדברים שבעצם יש בהם איסור, אבל אין בהם צורך כלל לאף אחד, והם דברים של מה בכך, אינו אסור משום דבר דבר. כגון כמה וכמה חיילים יש להמלך, פלוני נוסע בעוד כמה ימים למדינה רחוקה, והולך להשקיע בוכו'.

(עה) ודבר דבר בבדיחה, הוא דברי מה בכך.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

(עו) מ"ב סק"א, דבר דבר לצורך מצוה יש מח' אם הוא מותר. ומסיק דמדינא מותר אך בדבר שאין בו צורך מכוון להחמיר. והטעם שזה חמיר ממצוא חפצייך דמותר לצורך מצוה, דהתם יש הלימוד של 'חפצי שמים', אבל על 'ודבר דבר' אין כזה לימוד.

(עז) המדבר איסור לעצמו, מ"ב סקל"ו אוסר משום דבר דבר. מאידך, הערוה"ש^{כא} היתיר בפשיטות. [נחלקו אם נכלל בדברי מה בכך].

(עח) כשאינו מדבר על עצם האיסור אלא על הרצון לאיסור, כגון 'אני רוצה לנסוע מחר', הלבושי שרד"ב^{כב} היחמיר, ולא מצינו מי שהיקיל.^{כג}

(עט) דיני ודבר דבר וממצוא חפצייך בתוספות שבת, דהיינו אחר קבלתו ולפני קבלת ציבור או שקיעה, מפורש בשו"ע סי' רס"ג סעי' י"ז, דמי שקיבל עליו שבת, לפני שקיעה וקבלת ציבור, מותר לבקש מישראל אחר שלא קיבל שבת לעשות עבודו מלאכה. הרי מבואר דודבר דבר וממצוא חפצייך אינו אסור בתוספת שבת. והביאור, דכיון שאפשר להתיר נדר, הוא כמו ההיתר של בורגנין, שאינו אסורה בעצם אלא מחמת דבר חיצוני.

(פ) ועפ"י^{כד}, שני אנשים שקיבלו שבת מוקדם, יכולים לדבר עסקים כרגיל באמצע לכה דודי.

(פא) ולא רק בערב שבת, ה"ה במוצ"ש, כ"כ רמ"א. ואם הוא שומר שבת עדיין מחמת חומרא ולא מחמת קדושה לחוד, הוא שאלה גדולה, ואכ"מ.

(פב) מה שדיברנו עד לכה בעניני 'ודבר דבר' היה לפי שי' רש"י, וביארנו באריכות החילוק בין זה ובין ממצוא חפצייך. ותוס' מק' על רש"י מה בין זה לממצוא חפצייך [חלק על כל מה שכתבנו], ולכן ביאר דיש איסור נוספת להרבות בשיחה בשבת, אפ' בדברים המותרים ע"פ כל הנ"ל.

(פג) ושו"ע ש"ז סעי' א' מביא הלכה זו. וכן הביאו כל הפוסקים, ודלא כערוה"ש דס"ל שהוא רק מידת חסידות.

(פד) המ"ב סק"ב מתיר שיחה מעט. ע' פמ"ג דדן מה בין שבת לחול, דגם בחול זה אסור, וחילק בין איש לאשה, עיי"ש. [השפ"א למד שהכוונה לאסור הוא רק ברבוי, כעין 'אל תרבה שיחה עם האשה' דבחול אי"צ לצמצם, בשבת יצמצם].

(פה) הרמ"א כ', דאם יש לו עונג מרבוי שיחה, מותר, ואם אינו נהנה, אסור אפ' חבירו מתהנה.

(פו) אג"מ^{כד} אוסר לשחק ש"ח בשבת, Chess, משום ודבר דבר, ועוד שהמפסיד מצטער. וצ"ע כוונתו. וע"ע של"ח סעי' ה' ובמ"ב לגבי משחקים בשבת.

(פז) הט"ז כ' הא דאוסר הרמ"א אם הוא אינו נהנה, היינו שאין לו חשק כלל, ואינו אומר רק למלא רצונו, אבל אם מתכוון שחבירו יהיה לו עונג, אין חשש דבזה יש לו גם עונג. דהיינו, חילק בין רצון חבירו לעונג חבירו.

^{כא} ש"ז כ"ד.

^{כב} על מג"א י"א.

^{כג} דע, ענינים אלו מסובכים מאוד למבוגרים, וכ"ש לילדים. ולכן, לענין איך לחנך בניו בזה, צריך מחשבה מרובה ועצה טובה.

^{כד} יו"ד ג' ט"ו.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

פח) וע' מ"ב ו' דג"כ מתיר כן – אך בשעה"צ מבואר דס"ל שהיתירו אינו ממש ההיתר של הט"ז. מהו החילוק.

פט) ונראה לומר, הט"ז ס"ל מסתמא יש לו הנאה במה שחבירו נהנה, ולכן מותר. ואילו המ"ב אינו מתיר אא"כ זהו טעם להסיפורו, ובעיני הנאה חיובי.

עוד ציורים מצויים, משלים, ודינים, להמחשת הענין.

א) 'כמה חלות עלה לך הרכב'. אפ' אם היחליף מילת כסף לחלות, לא הואיל מידי, דבנוסח כזה משמעותו הוא כסף ממש.

ב) 'נדבר ביום רביעי' למי שטס, מותר, דלא אמר איסור. 'אני צריך לדבר עם משה ביום ג', והוא גר בארה"ב, ע"פ הנ"ל לכאן' מותר. וצ"ע על פבב"ח.

ג) 'אנחנו צריכין לארוז במוצ"ש', לא היזכיר שום איסור, ואם הוא ניכר, אולי יש ממצוא חפצייך, וע' מהדו"ב.

ד) 'אני טס' – אסור, שהיזכיר איסור. ואיזה איסור יש? לכה"פ עובדין דחול וזילותא דשבת.

ה) 'אני ישלח לך תמונות/כתובת/מידע', מותר דכולל דרך היתר ודרך איסור. כי מיבעיא לן בעוד עשר שנים שהמשמעות יהיה רק איסור.

ו) 'I'll Call You' ר' שרגא ס"ל דזה כמו לומר 'אני אתקשר לך', כי זהו משמעותו בזמננו. ואינו מוכח. וגם הוא מסכים היכא שאומר שיקרא אותו מהחלון. ולכאן' זה מוכח דאין זו משמעות המילה. וצ"ע.

ש"ו סעי' ו' – חשבונות

א) מבואר מסעי' הזו, דאסור לחשב [משורש חשבונות ולא משורש מחשבה] חשבונות שעברו אם עדיין נוגע לו, כגון שעדיין לא שילם לפועליו, אבל אם אינו נוגע כלל, מותר, דהם דברי מה בכך.

ב) דהיינו, אפ' אינו מזכיר שהולך לעשות איסור, עדיין אסורה. ולכן, זהו מקור לאסור לשאול כמה זה עולה, אם נוגע לעסקיו, אפ' לא היזכיר איסור, כיון שהוא חשבונות הנוגעים.

ג) ומ"ב כ' דאסור משום דבר דבר. ואולי הוא מסכים דשייך גם ממצוא חפצייך, וע' מהדו"ב.

ד) ערוה"ש^{כה} אסר סעי' זו מחמת ממצוא חפצייך, ויל"ע במה נחלקו. נפק"מ, כשאין חשבון, רק סכום ישר, אינו ממציא חפציו, דאינו מחשב כלום, אבל עדיין 'דבר דבר' יש.

ה) אג"מ^{כז} כ' דאיסור של סעי' זו הוא אפ' אינו אינו משתנה כלום ע"פ דיבורו. ובא לאפוקי איזה ספר שכ' דאינו אסור רק היכא שמשתנה ע"י דיבורו.

ו) והנה, הספר הזו הוא שש"כ פכ"ט ס"ג וס"ד, דאסר רק היכא שמשתנה ומקרב משהו.

ז) נמצא, משמע לנו, שיש מח' רש"ז ור' משה שהוא אותו מח' מ"ב ערוה"ש, האם כאן הוא רק ממצוא חפצייך או [גם] דבר דבר.

^{כה} ש"ז י"ט.

^{כז} א"ח ה' י"ח בסופו.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצֶיךָ, ודבר דבר

- (ח) וע' גר"ז שיש לו איסור חדש כאן, גזירה שמא יכתוב.
- (ט) מ"ב כ"ו, אם נוגע לחבירו, אינו מקרי חשבונות שעברו, אלא עדיין נוגע אפ' אי לדידיה אינו נוגע.
- (י) חידש הגר"א נבנצהל שליט"א, חשבונות שעברו הוא רק היכא שעברו לגמרי, אבל אם נוגע אפ' למועד רחוק אינו נקרא עברו, כגון אם נוגע למס הכנסה. וזה חומרא גדולה, אבל לכא' צודק.
- (יא) יל"ע, מה דינו להגיד מספר, שהוא מספר טלפון. וצ"ע.
- (יב) 'כמה עלה לך ספה חדש' 'חמש מאות דולר' הוא דברי מה בכך. [ואם השואל רוצה לקנות ספה חדש, הוא ממצוא חפצֶיךָ באופן שאינו ניכר.] כזה משמע בשש"כ כ"ט ס"ה. אך, מסעי' שלנו משמע שאין כזה היתר, ויותר אפ' מדברי הערוה"ש הנ"ל.
- (יג) וע' אז נדברו ג' ז' דאוסר בכל גווני. עיי"ש.

הערות כלליות על שאר סעיפים

- (א) ש"ו סעי' ג', מ"ב י"ב. אפ' היכא שיש מצוה, הקציצה עצמו אינו מצוה ואסור.
- (ב) שם, רמ"א סוף הסעי'. אפ' היכא שהוא מצוה והוא חפצי שמים, מ"מ הזכרת סכום מקח הוא דרך מקח וממכר ואסור אפ' למצוה, וכן עיקר.
- (ג) סעי' ו'. חשבונות של מצוה, סעודת מצוה בכלל. מ"ב כ"ו.
- (ד) שם, צרכי רבים כצרכי מצוה.
- (ה) מ"ב כ"ח. לכא' עירב ממצוא חפצֶיךָ עם דבר דבר. ע' מהדו"ב. וגם, מציין לשי' בעל העיטור.
- (ו) חפצי שמים כולל לשדך התינוק. מ"ב כ"ט "צ"ל התינוקת" – מה כוונתו, וכי בנים לא?
- (ז) ללמד אומנות הוא מצוה. מבואר דמותר גם להבין ללמוד.
- (ח) ע' ביה"ל מה עדיף, ללמוד תורה או אומנות.
- (ט) הא דמותר לדבר עם מלמד אומנות, היינו דיבור לגבי השכירות, וזה מה שמותר. אבל לשכור עם סכום מעות אסור, ע' סעי' ג'. ולהשכיר בלי סכום מעות, ביה"ל כ' צ"ע.
- (י) סעי' ט' – מתירין לחלל ע"י גוי, ודבר דבר עבור חולה דתקיף ליה עלמא, אבל ע"י ישראל לא. וע"ע שכ"ח מש"כ בזה.
- (יא) סעי' י"א. לקנות בית מאינו יהודי מותר בשבת – ורק ע"י גוי, אפ' דאורייתות, אבל ישראל אינו מותר לעשות כלום מלבד אמירה לעכו"ם. וע' מנח"י^{כו} דהיתר הזו אינו אלא בעובד ע"ז, אבל סתם גוי לא. וממ"ב משמע דלא כזה. ומשו"ע תלוי על איזה מהדורא. כה"ח^{כז} מבואר דגם מישמעלים מותר. וכן היקל רש"ז.
- (יב) סתימת שו"ע הוא דמותר גם דאורייתות עבור יישוב א"י, וע"ז בא המ"ב וערוה"ש לאפוקי.

^{כו} ו' כ"ד, ח' כ'.
^{כז} רמ"ד י'.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצייך, ודבר דבר

(יג) רמ"א מסביר דדהיתר הוא משום דכתב שלהם הוא רק דרבנן, ע"י גוי, ושבבות דשבבות מותר עבור יישוב א"י, אבל רק שבבות ודאי לא. ומ"ב וביה"ל מאריך לבאר דאנן קיי"ל דכתב לע"זי הוא כתב מה"ת, וכאן אינו שבבות דשבבות אלא שבבות לחוד.

(יד) יש להסתפק, האם היתר זו הוא היתר עבור קניית קרקע בא"י, או"ד למען יישוב א"י. נפק"מ, שבבותים כדי להגיע לגור כאן, ע"י הפלגה בספינה, וכו' – כך דן הציץ אליעזר י"ב, ומביא מח' בזה.

(טו) ע"ע בסוף דברי המ"ב סקמ"ז דמשמע שאמירה לעכו"ם במקום מצוה וגם צורך גדול מותר, בעל העיטור. וצ"ע.

(טז) סעי' י"ב מבואר דהשבת אבידה הוא מצוה, ואינו כחסד בעלמא שאסרנו למעלה.

(יז) ויל"ע, מהו דין האובד, האם מותר לומר סימנים ולקבלו בחזרה, הרי לדידיה אין מצוה. ומבואר להדיא ממ"ב, דגם האובד יכול להכריז שנאבד לו, ונחשב חפצי שמים כיון דזה מאפשר מצות השבת אבידה והצלת רכוש ישראל.

(יח) וע' בספר משנת יוסף י' ע"א שדן אם יכול האובד ליתן להמוציא סימנים. ומסיק לאסור. ולכאז', כי היכי שמותר להכריז, ה"ה דמותר ליתן סימנים.

(יט) יל"ע, להגיד למישהו שאורות של רכב שלו דלוקים הוא מצות השבת אבידה, ויל"ע, האם מותר להגיד לו בשבת, דהרי בשבת אין לו מה לעשות על זה, או דילמא, אני יש לי חיוב משלי להודיע, והוא יעשה מה שרוצה, ולא משנה אלי. ולכאז', כיון שיתכן שיש היתר, ע"י רמיזה, הנאה שלילית, וכו' וכו', אז על המוצא להודיע, והאובד להחליט אם רוצה לסמוך על היתר זו.

(כ) יש לדון, האם מותר לשאול רב שאלה בחו"מ בשבת – אה"נ להרב יש מצוה תלמוד תורה, אך השואל, לדידיה הוא עסקים כרגיל.

(כא) המוציא מוקצה בשבת, ע' סי' רס"ו ביה"ל בסופו דכ' י"ש לעיין. וחת"ס פ"ב ס"ל דמוקצה חמיר בשב ואל תעשה ממצות השבת אבידה, ולא יגביהו, רק מה שמבואר כאן להתיר הכרזה הוא מותר, אבל לא יותר מזה.

(כב) וזה ודאי נכון בממ"ג, אבל לענין כשמל"א, מסתפק רש"ז בשש"כ אם זה נקרא צורך גופו [להמוציא] או מחמה לצל [כלפי האובד], ונשאר בספק.

(כג) מבואר בביה"ל שם, דטילטול ברגלו ודאי יעשה בכל אופן. [עיי"ש לענין הוצאה, פחות פחות].

(כד) שבבות דשבבות יהיה מותר, כיון דהוא במקום מצוה.

(כה) יל"ע, האם מחוייב לישאר ולעמוד שם ליד האבידה כל השבת? זקן ואינו לפי כבודו?

(כו) ש"ז סק"א. מבואר, דבמקום פסידא יש היתירים לאיסורים הללו. גם מבואר דהכל נקרא דבר דבר אפ' אם מקרב עסקיו, ע' מהדו"ב.

(כז) **הבהרה:** יש איסור קציצה, דהיינו אפ' היכא שיש היתר דיבור וממצוא חפצייך ושכר שבת משום דהוא מצוה, מ"מ קציצה אסור, ולכן אין לקבוע מחיר, שירות, שכירות וכו'. כן מבואר ש"ז ג'. ולכן מחותנים א"י לסכם 'תמיכה' וכו' בשבת. וכן אינו יכול לומר לשדכן אני

מעשות דרכיך, ממצוא חפצֶיךָ, ודבר דבר

אשלם לך סכום פלוני דזה קציצה ואסור בכל אופן. וכן מבואר בשש"כ כ"ט נ"ו. [קצוהש"ח מתיר כיון שאינו אלא כמתנה בעלמא..]

(כח) הצבעה בביהכנ"ס עבור גבאי חדש, הוא צרכי רבים ומצוה ומותר. ופסק"ת מביא בשם ר' אלישיב דאסר. והמעין שם יראה דאיירי לגבי הנהלת ביהכנ"ס, ויש חששות מסיימות כמו בורר של הפתקים וכו'. ודיינו אם נחמיר היכא שהוא היחמיר, אבל הבו דלא להוסיף עלה. ולכאור', אם הגבאי מקבל ע"ז שכר, אסור לקצוץ בשבת, ולכן יצביעו, והוא רק יסכים אחר שבת.

(כט) יל"ע, האם יש איסור להקשיב לדיבורים אסורים בשבת. כגון אנשים המשוחחים עסקים, האם מותר לו להקשיב, וכן אם עובר בחנות וכדו' שיש שמה רדיו וכו'.

(ל) ועיין בשע"ת ג' בשם שאלת יעב"ץ, ועיי"ש דאיירי לגבי קריאת דברים האסורים משום דבר דבר אפ' היכא שאין משום שטרי הדיוטות, ואוסר, דהא טעמא דהיראה מותר הוא משום דלא ניתנה תורה למלאכי השרת ולכן לא אסור שום היראה רגיל, אבל היראה ששונה משאר היראה כעין קריאה, זה ניתן להישמר ממנה, וא"כ ה"ל לאסור.

(לא) ושש"כ^{כט} עושה חשבון כזו, ומסיק לאסור, ואינו מותר היראה ממילא, אבל לא קריאה והקשבה.

(לב) סי' ש"ו סעי' י"ד, חטא. כאן מבואר דמחללין שבת כדי להתיל מהרבה עבירות חמורות, ואילו בסי' רנ"ד סעי' ו' קיי"ל אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך.

(לג) והחילוק, התם מיירי בפשע ושגג, משא"כ כאן היה אונס. וגם בפשע, לעשות עבירה קל להציל מאיסור רבה, מחללין.

(לד) גר"ז מתיר לחלל גם ספק אם יציל מאיסור החמור.

(לה) ע' שעה"צ בהל' לולב, תרנ"ה ה'. עיי"ש ודו"ק.

(לו) מי שקם שבת בבוקר ובטעות הידליק הקומקום, ע' מאור השבת דיכבה אותו משום דזה יותר קיל מבישול המים והבערת הגוף חימום. ורנ"ק כ' דיכבה בשנוי. ולכאור' תלוי אם הגוף חימום כבר חם, אם המים כבר מבושלים, בישול אחר בישול, אם אפשר לשפוך המים שבפנים.

(לז) טעה והניח טשולנט חי ע"ג פלטה, הוא איסור מוקצה נגד איסור בישול, ולכן מי שהיניחו יסירו ולא חבירו או בעלו או אשתו.

(לח) טעם ופתח ברז של מים חמים, שמדליק הבוילר, או שהידליק הבוילר, האם ישאיר הברז פתוח, או יכבה מהר, או ישאירו כמות שהיא, תלוי כל בוילר כפי שהוא, איך עובד האש והמים וכו'. ע' שבט הקהתי ו' קס"ח.

(לט) ר"י סלנטר דן אם איסור קל של שבת, מוקצה, דחינן מפני בשר בחלב, או"ד של שבת חמירא.

(מ) מבואר מסוגיין, דאומרים 'חלל שבת א' כדי שישמרו שבתות הרבה' גם בלי וחי בהם. וזו היה שאלה גדולה בסי' שכ"ח.

מעשות דרכיך, ממצוא חפצֶיךָ, ודבר דבר

מא) להזמין חילוני לסעודת שבת, כשיודע שיגיע לשם ע"י נסיעה ברכבו, הוא שאלה גדולה מאוד. אג"מ א' צ"ח וצ"ט כ' שאינו לפני עור אלא מסית ומדיח! [ע' מנח"ש ל"ה].

מב) והנה מנהג העולם הוא להזמין, וגם ליתן להם אפשרות ללון אצלם, ומה שהם עושים הוא חשבון שלהם. והנה, לכאן יש מקום לומר פסק כזה, שהרי קודם כל החילוני הזה הוא אונס, ואילו הוא היה שואל אותנו האם כדאי לנסוע כמה שעות הלך וחזור לראות סעודת שבת לפעם הראשון והיחיד בחייו ואולי זה יעשה עליו רושם, או שיאשר בבית בלי שום סכוי שיתקרב ליהדות בחייו, היינו אומרים לו לחלל שבת אלפי פעמים כי אולי ישמור תו"מ הוא וכל יוצאי חלציו עד עולמי עד, ואילו הוא ישאר בבית, נאבד כל הדורות הללו של שומרי תו"מ. וא"כ אינו מסית ומדיח ולפני עור, אלא מסייעו לעשות מה שעליו לעשות בעת הזאת. ועיין

דיני שכר שבת, סי' ש"ו סעי' ד' וה'

סעי' ד' – שכר שבת, הבלעה

- (א) כ' שו"ע, השוכר את הפועל לשמור זרעים וכדו', אינו נותן שכר שבת, ולכן גם אין להשומר אחריות עליו. ואז מביא שו"ע ההיתר של 'הבלעה' דנרחיב ביה בהמשך בעז"ה.
- (ב) והנה פשוט, דין זה איננו מוגבל לשומר זרעים, אלא ה"ה לבייביסטר, מלצר, ושאר 'שירותים' שיש לנו בזמננו.
- (ג) שי' הגר"ח בסטענסיל הוא שע"י השכר שבת נעשה הפעולה לפעולה של איסור. וכ"כ בדעת הרי"ף, אבל לדינא אינו כן, דאיסור זו גם על השכרת חפציו וקרקעותיו.
- (ד) דהיינו, איסור שכר שבת הוא להרוויח מפעולה או שירות שהוא עושה, וכן משירות ושכירות של חפציו וקרקעותיו. אבל לא ממקח של נכסיו, כמו שיתבאר בהמשך, ובשם נוד"ב.
- (ה) טעם לאיסור שכר שבת, ע' מ"ב ט"ז שהוא נראה כמקח וממכר – אבל אינו מקח וממכר גופיה – ומקח וממכר אסור משום גזירה שמא יכתוב.
- (ו) שכר שבת אסור בין בשבת בין ביו"ט.
- (ז) שאלה: האם מותר לומר לילד, תנקה כל המשחקים מהרצפה ואז אתה תקבל ממתק, או"ד אסור משום שכר שבת.
- (ח) והנה, הח"ח באהבת חסד כל דבסיפור כזו יזהר ליתן הממתק לילד מיד, דאל"כ עובר משום בל תלין, וכובש שכר שכיר וכו'. והוסיף ר' משה, דילד אין לו אפשרות למחול בכלל כיון שאינו בר מחילה! ולכן לכאו', אם יש לו דין שכיר לדיני האי דינים, יש לו דין שכיר גם לנידו"ד.
- (ט) ולכאו', אין מקום לחלק בין ילד של אחרים ובין ילד שלו. ואול תולה אם היגיע לחינוך, ועל איסור ספינן, כמו שיתבאר בהמשך דתולה על המקבל.
- (י) ואם אומר שיקבל הממתק עבור ללכת לישון יפה, זה עדיף טפי, שאין כאן שום פעולה. [צריך ראייה, דגם שמירה אין לו פעולה, רק שיהיה שם, וה"ה ללכת לישון].
- (יא) ואם אומר לילד שהוא מקבל ממתק, ואם אינו מנקה אתה תיקח אותו ממנו, זה אינו שכר שבת, אבל שאלה של גניבה.
- (יב) ואם הילד מנקה מעצמו, או מצויו, ואח"כ אתה נותן לו פרס, אינו שכירות ואינו שכר שבת. וכן אם אומר תנקה, ואח"כ נבדוק בארון אם נמצא משהו בשבילך, לכאו' בסדר. [עוד היתר, אם אינו שוה פרוטה, בהמשך].
- (יג) יל"ע, מהו איסור שכר שבת, האם הוא ליתן שכר שבת, או לקבל שכר או שניהם. לשון שו"ע משמע קצת הנתונה. לשון הראשונים משמע שהאיסור הוא במה שמרוויח, וזה רק על המקבל.
- (יד) ונפק"מ, הוא להשכיר גוי [לדבר המותר, מלבד אמירה לעכו"ם]. בספר מנורה טהורה כ' שהאיסור הוא הנתונה, ולכן אסור לשכור גוי.

סימן ש"ו סעי' ד' וה' – דיני שכר שבת

טו) אמנם, המ"ב סקכ"א מזהיר הסוחרים השוכרים אנשים יהודים לשמור עגלותיהן, דעוברים על לפני עור כי יודע בודאי שהשומר יקבל שכר שבת, ולכן יעשה הבלעה.

טז) מכאן מוכח, קודם כל שיש איסור בהקבלה. וגם משמע שאין איסור בנתינה, דל"ל טעמא דלפני עור שאינו סוגיין, הל"ל שזה שכר שבת. [ואין לטעון דנקט דאורייתא במקום דרבנן, משום דהל"ל לישראל תוך הסוגיא]. וכן משמע מהא דכ' ששוכרים יהודים – וכי עכו"ם לא? משמע דבעכו"ם אין איסור. [ויש לדחות, דדבר בהווה].

יז) עכ"פ, אינו מוכרח מהמ"ב דהאיסור רק על המקבל, אבל כן הוא משמעות חזקה מדבריו, וכן הוא הסכמת הפוסקים, דאין איסור בנתינה, ורק בקבלה לחוד. ולכן מותר לשכור גוי.

יח) כ' שש"כ^א בשם תו"ש, היכא שהשכר על מה שעבד עבורו בשבת הוא פחות מש"פ, אין איסור שכר שבת. וזה חידוש אבל מובן, דכל שאין כאן שוה פרוטה, אינו דומה כלל למקח וממכר. ואולי זה יתיר ליתן ממתק להילד שניקה החדר. [תולה על כמה שכר מקבל, ולא על שווי העבודה].

יט) הבלעה. היתר זו דהבלעה אינו הערמה בעלמא שחידשו אחרוני זמננו, אלא מקורו הוא אותו גמ' שאסר שכר שבת היתיר הבלעה.

כ) ולפני שנבאר גדרי הבלעה, נציין לשואל ומשיב שביאר הבנת ההיתר, דהואיל ומשלם גם על חול, שוב אין גזירה שמא יכתוב, כי יכתבו בחול, וזה היה מקור הדברים לאסור מקח וממכר. הנוד"ב שנוביא בהמשך אינו מתאים עם הבנה הזו.

כא) אנשים חושבים, הבלעה הוא כשמשלם על שבת יחד עם דבר היתר, היינו הבלעה, והאיסור רק כשמשלם על שבת לחוד. ומבואר מסוגיין דאינו כן, ואינו תולה בכלל על שעת פירעון, אלא תולה על ההתחייבות שהשוכר עושה, צריך שיהיה התחייבות גם על היתר, ולא רק על שבת.

כב) דהיינו, המשלם בייביסיטר של שבת על מה שישבה בשבת וגן במוצ"ש, אפ' משלם בב"א אינו הבלעה, משא"כ אם הוא מחייבת עצמה לשמור בשבת וגם בימי חול, אפ' אם קובעים מחיר כפי שעה, עדיין מותרת, הואיל וההתחייבות היה על איסור והיתר יחד, והתשלום כפי שעה הוא רק Raten.

כג) וכן במלמד פרטי, Tutor, צריך לחייב על חול ושבת, אפ' אם מקבל שכר כפי שעה, אבל אם הוא במקרה, אין לו היתירי שכר שבת.

כד) וכשעשו הבלעה כתיקונה, מותר לשלם עכשיו אפ' על שבת לחוד, כגון כאן מאה דולר עבור שבת, ומחר אני ישלם עוד מאה על יום שישי [בלי כל תלין וכו'].

כה) הבלעה, לא משנה אם ההיתר היה לפני שבת או אחרי שבת.

כו) היכא שלא קבעו מתחילה שישלם, ולא היה התחייבות ביניהם, רק אמר שמור בשבילי, ונדבר במוצ"ש, לכאו' ע"פ דיני חו"מ חייב לשלם כפי שער הרגיל או הנמוך וכו', אבל חייב מדינא, וא"כ זה שכר שבת וכן אם אמר, שמור בשבילי, ואני אתך לך מתנה, הוא חייב עצמו מתנה, וזהו שכר שבת.

^א כ"ח קי"ד.

סימן ש"ו סעי' ד' וה' – דיני שכר שבת

כז) אבל אם אומר שמור בשבילי, ואני אינני מחייב לשלם או ליתן מתנה בכלל. ואם אני רוצה אני אתן לך כסף, ואני איש יפה, אבל אני לא מחייב - לכאן ע"פ חו"מ אינו חייב לשלם, הואיל והתנה כן להדיא, ולכן גם לענין שכר שבת מותרת.

כח) וזה מותר גם אם עושה כן ואומר כן כל שבוע, הואיל ומדינא אינו חייב כלום.

כט) המ"ב סק"ד לגבי חזן שאינו רוצה לסמוך על ההיתר של שכר שבת עבור מצוה כ' שלא יקצוב מתחילה, ומה שמקבל אח"כ י"ל שהוא דרך מתנה.

ל) ואין להוכיח מכאן דכל שלא קצבו מתחילה מותר, דאולי זה רק בחזן, שיש חזנים שאינו מקבלים שכר, ולכן אולי אין אפשרות לחייב הציבור ע"פ דין, ולכן אינו שכר שבת אם לא קצבו אלא מתנה, משא"כ Tutor או בייביסיטר. אך, גם אלו יש העושים בחנם לפעמים, כגון שכנים וחברים וקרובים, ולכן אולי נכללים בדיני חזן. ועדיין אינו פשוט, [כי אולי זה בצירוף מצוה], ועוד, מהו כוונת המ"ב 'דרך מתנה', ה"ל 'מתנה'. וצ"ע. דרך מתנה יש ליישב דבא לאפוקי דרך מקח וממכר.

לא) על מה עושים הבלעה. ע' שש"כ^ב בשם רש"ז דכשמבליעין לחזן בימי הנוראים, לא יבליעו ע"י שיתפלל מנחה או מעריב אחת בשבוע, כי אין מי שמשלם עבור זה, רק יעשו בא' מימי הסליחות כי זהו דבר שמשלמים עבורו. וזה חידוש, כי למעשה הוא מחייב לשלם עבורו, ומה איכפ"ל אם דרך בנ"א לא לשלם, עכשיו הוא משלם עבורו. וצ"ע.

לב) ולמד מזה האוח"ש^י, מלצר שעבד בשבת, ורוצה לקבל שכר שבת, אינו מספיק במה שיסכימו ביניהם שהוא יקח הזבל להפח במוצ"ש, כי דבר זה אינו דבר שמשלמים עבורו בפנ"ע.

לג) והנה, אין הנידון דומה לראיה, כי רש"ז אסר היכא שאין לו שוויות בכלל, משא"כ זה אין לו שוויות בפנ"ע, אבל בכללות, כחלק מחבילה יש לו שוויות, וא"כ אולי מבליעין על ידו. וכמו כן, שטיפת כלים, כלי אחד אינו דבר שמשלמין עבורו, אבל כל הכלים יחד כן משלמין, וא"כ אין להוכיח דין זו מרש"ז.

לד) ואולי האוח"ש צודק מטעם אחר, דאה"נ יש לו שוויות בכללות, אבל זו לחוד אינו שוה פרוטה, ואולי צריכין הבלעה על ש"פ, דומה למש"כ למעלה בשם שש"כ בשם תו"ש.

לה) ועוד, המ"ב סק"ב א כשמזהיר הסוחרים להשכיר היהודים בהבלעה, כ' שהשומרים ישמרו 'איזה שעות' – ומדלא כ' איזה זמן מועטת משמע דבעינן שיעור חשוב, וזה משמע כהאוח"ש דהוצאת זבל אינו מספיק.

לו) אך לכאן א" להוכיח כלום ממ"ב הזו, דאפ' אם צריך שיעור חשוב, וכי צריך 'איזה שעות', הלא שעה אחת ג"כ הוא שיעור חשוב, ומשלמין על זו בנפרד. ועוד, המ"ב כ' ישמרו בערב שבת ובמוצ"ש עמה שעות – ולמה לי שניהם. וע"כ מ"ב צע"ג, וא"א להוכיח מידי, אפ' אם אולי האוח"ש צודק מדינא.

לז) מעשה שבת בדיעבד. יל"ע, מי שעבר והשכיר עצמו לשבת, מה הדין עכשיו עם הכסף שהולך לקבל או שקיבל כבר. [מעשה שהיה כך היה בעיר לאס אנג'לעס ששכרו שומר לביהכנ"ס,

^ב כ"ח קנ"ג.
^ג כ"ב צ'.

סימן ש"ו סעי' ד' וה' – דיני שכר שבת

ואחרי כמה שבועות נתברר שהיה יהודי, ומלבד כל שאר השאלות ואיסורים, יל"ע איך משלמים לו עכשיו. ובאופן הזה היה מצוה, ע' סעי' הבאה.]

לח) מ"ב סקט"ו איירי שהשוכר אינו רוצה לקבל והמשכיר רוצה לתת, וכ' המ"ב דיקח דרך מתנה. ואינו ראייה לנידו"ד שהמשכיר אינו דווקא רוצה לתת, אלא שהמקבל רוצה לקחת, ואין לנו ראייה שיכול לתבוע ולקבל דרך מתנה.

לט) שו"ע רמ"ה סעי' ו' המקבל שכר שבת, אסור ליהנות ממנו. והריטב"א ס"ל דאם כבר קיבל ישליכו לים המלח, ואילו ר' משה^ד דאיירי שהיכניסו אותו לחשבון בנק שלו, כ' דיתנו לצדקה בצנעה כדי שלא יהנה ממנו. דהיינו ריטב"א למד שיש איסור בהחפצא, ור' משה למד דיש לו איסור אישי ליהנות ממנו. עכ"פ, יש כאן איסור הנאה לקחתו, וא"כ מה עושה.

מ) השש"כ^ה [נקט כריטב"א] חידש, דאם כבר קיבל, הוא כמעשה שבת על איסור דרבנן דמותר בדיעבד. וקשה תרתי, חדא, דמסברא אין להתיר מחמת זו, שהרי האיסור הוא להרויח, ועל זה אינו בדיעבד אלא לכתחילה, דאם ישליחו לים המלח עכשיו שוב אינו מרויח מזה. ועוד, דביה"ל שם גופא מסתפק בזה, ומדחה הבגדי ישע המיקל, ומסיים דצ"ע – ומשמע שאינו מיקל למעשה, וא"כ איך היקל השש"כ.

מא) נמצא לדינא, אינו פשוט בכלל, ואם עדיין לא קיבל אינו ברור אפ' שמתנה מהני, ואם כבר קיבל הביה"ל אינו מתיר למעשה, ואם הוא במקום מצוה יש מקום להקל.

מב) [אם השומר של הביהכנ"ס ירה פעם כדור אחת מאקדח שלו, היה מקום לדון להתיר ע"פ נוד"ב בהמשך.]

מג) [אה"נ, אם הנותן והמקבל מוחלין לגמרי מדינא דחו"מ, אח"כ יכולין לתת דרך מתנה.]

מד) **היתר של הנוד"ב**. עוד היתר גדול שכר שבת הוא זאת של הנוד"ב^ו, דאיירי לגבי איך נשים משלמין עבור המקוה בליל שבת, הא הוי שכר שבת. וטען, דמבואר בסי' שכ"ג דיש ציורים שמקח וממכר מותר בשבת, אם אינו אומר שקונה וחייב לו, רק לוקח, ואחר שבת משלם לו – והא שכר שבת הוא – אלא ע"כ, שכר שבת אינו אלא על פעולה ועבודה או על שכירות חפציו, אבל על מקח של חפץ אינו שייך לשבת ואינו אסור משום שכר שבת.

מה) ועפ"י^ז מחדש הנוד"ב, דהבלעה אינו דווקא כשמבליע על ימי חול, אלא ה"ה אם מבליע להיתר של שבת עצמו, ולכן אם לוקח חפץ מחבירו, שייך להבליע ע"ז גם דברים שהיו אסורים. ולכן, הנשים הטובלות מותר להם לשל עבור העצים שמחממין המים בשבילם, כי זה קניית חפץ ועפ"י^ז יכולים להבליע גם השכר להבלונית ששימשה.

מו) [הנוד"ב ביהודה רק היקל בצירוף מקום מצוה, ע' סעי' הבאה.]

מז) והגם שזה חידוש, זהו פסק המקובל. ולכן, אם שוכר חדר במלון [רק לשבת, שלא היה הבלעה לימי חול] [באופן שהוא מצוה] מותר להבליע דמי השכירות עם דמי המים של שתייה ורחיצה ששימש בהם.

מח) רק יל"ע, כי כבר הבאנו רש"ז דבעינן הבלעה על דבר שמשלמין עבורו, ודננו אם משלמין רק בכלל מה דינו, ואוח"ש וכו' – ומים זו, לחוד אין משלמין עליו, רק בכללות, ועוד אולי

^ד ד' נ"ט.

^ה ע"ו, וקנ"ט.

^י תנינא כ"ו בסופו.

סימן ש"ו סעי' ד' וה' – דיני שכר שבת

אינו שוה פרוטה, וכו' וכו' וא"כ אינו פשוט ששייך היתר זו בכל אופן. ואה"נ אם אכל שם, שייך היתר זו.

(מט) מכונה למכירת חטיפים ושתייה, שמונח במקום שגוים קונים בשבת, השבה"ל היתר, ולית ביה משום שכר שבת¹. מאידך, לענין Launderette, שהגוים באים ומכבסים בעצמם, אסר השבה"ל.

(נ) ולכא' אי ס"ל כהנוד"ב, ה"ל להתיר בשניהם, ואי לית ליה, ה"ל להחמיר בשניהם. והביאור פשוט, דמכונת שתייה, אין הקונה משלם עבור השירות וגם המוצר, אלא על מוצר לחוד, ומוכן לשלם גם ביוקר כי מבין הטורח בדבר או ששוה לו שתייה עכשיו במחיר הזו ואין זו שייך לאופן של הנוד"ב בכלל. משא"כ באופן השני, הוא משלם על מים וחשמל, וגם על השתמשות המכונה שהוא שכירות בעלמא. ובוזה היה מקום לדון הנוד"ב, אך הנוד"ב עצמו לא היקיל אלא במקום מצוה שמדינא הוא מותר, ולכן אין לסמוך על היתר זו כשאינו מצוה.

(נא) ולמדין מכאן, שאין להתיר 'נוד"ב' בכל מקום שירצה. וגם מסתבר לומר שאין לסמוך על היתר זו אלא כשמסתבר לחבר המוצר עם השירות, כגון הא דמקוה – אבל סתם לחבר ב' ענינים שונים, כגון שבעל תוקע יביא שתייה להקידוש, בזה מסתבר שלא מועיל הנוד"ב.

סעי' ה' – במקום מצוה², והמשך סעי' הקודם

(א) השו"ע מתחיל דאסור לשכור חזנים לשבת, ומסיים דיש מי שמתיר. ומ"ב ב' כ' על היש מי שמתיר שכר שבת במקום מצוה, דמ"מ אינו רואה סימן ברכה.

(ב) והנה, לכא' דעת השו"ע למעשה הוא ככללל הישנה, סתם וי"א הלכה כסתם. אמנם, בסי' תקפ"ה בענין השכרת בעל תוקע, כ' הלוקח שכר על תקיעות או חזן וכדו' אינו רואה בו סימן ברכה – ומדלא כ' דאסור מדינא וי"א אינו רואה סימן ברכה, לכא' ראייה דדעת הי"א הוא העיקר, ומדינא מותר שכר שבת במקום מצוה.

(ג) אך, אינו מוכרח, דאולי כוונתו הוא לומר דבר שהוא לכו"ע. ואינו ברור, ולכן ספרדים יחמירו בזה.

(ד) המ"ב, אחר שכ' דלכו"ע לכה"פ אינו רואה סימן ברכה, כ' דיעשה ע"י הבלעה או דרך מתנה כדי לצאת מהשאלה, וכעין זה כ' גם בערוה"ש.

(ה) 'אינו רואה סימן ברכה'. מה פשט במילים אלו. וע' מ"ב רנ"א סק"ב, 'שאף שירויח במקום זה יפסיד במקום אחר' עכ"ל.

(ו) ויל"ע, א"כ מדוע יקח אותו מלכתחילה, הא יודע שיפסיד אותו, ואם אינו מאמין בזה, אינו ראוי בכלל להיות בעל תוקע. והיה מקום לומר שזה הלואה עד שיפסידו, ועכ"ז, צ"ע.

(ז) וע' פסחים דף ל', שכולל ייחד הר' פרוטות שאינו רואה בהם סימן ברכה, מלאכה בע"ש אחר חצות, מלאכה בערב פסח כל היום, מתורגמן [שהוא נידו"ד] וסופרין.

¹ משום קנין בשבת, אכ"מ.

² ע' טור סי' תקפ"ה, דשמע באחיו ר' יחיאל שאשכנזים מחבבין המצוה ורוצים לתקוע כדי לקבל שכר המצוה, מש"א הספרדים בורחים מהמצוות עד שצריכין לשכור וכו' עיי"ש.
וע"ע בב"י שם דכ' דהוא איסור חלש, כיון שהוא רק גזירה לגזירה, ולכן היקילו במקום מצוה.

סימן ש"ו סעי' ד' וה' – דיני שכר שבת

(ח) והנה, אנו רואים בחוש שסופרין אינם מפסידין כל הכסף שעשו, ויש להם כדי כסף לשלם הוצאתם יותר ממי שאינו עובד כלל. וא"כ ע"כ אין ללמוד כפשוטו, דאם ירוויח מאה דולר היום יפסידו למחר.

(ט) אלא נראה דהכוונה זו, דלא יבא עי"ז לעשיר יותר, ולא יהיה מוצלח בנכסיו עכשיו מחמת כסף זה, אבל אה"נ הכסף יעזור לו, אבל אינו נעשה 'סוג' אחרת מחמת זה.

(י) ואם זו נכון לגבי סופרים, ה"ה לגבי כאן בחזנים בעלי תוקע ומתורגמן, דאה"נ הכסף יעזור לו, אבל לא יהיה 'רווח' גדול מזה. וכן צ"ל פשט במ"ב סי' רנ"א.

(יא) **בעל תוקע** שרוצה להבליע שכרו, איך יעשה. וי"א, דישראל לו לתקוע באלול ובר"ה. אך, לפי רש"ז בסעי' הקודם דרך מבליעים על דבר שמשלמין עבורו, הלא אין משלמין עבור תקיעות באלול.

(יב) והעצה, אם משלמין לו למסור שיעור לפני יו"ט על הל' תקיעות, אפשר להליע על ידו. [ואפ' אי אנשים האלו בביהכנ"ס זו בדרך כלל אינם משלמין למוסרי שיעורים, מ"מ הוא דבר שיש מספיק אנשים שכן משלמין, ועוד, שהם אומרים להדיא דעכשיו משלמין על זה. ודיינו אם נחמיר כרש"ז היכא שאף א' משלם, דאינו מועיל אפ' הוא אומר שמשלם.]

(יג) ויל"ע, מה הדין אם הוא נוסע לכאן ממק"א, דשכר נסיעה משלמין לו [כרטיס, מונית וכו'], ואפ' אי לא תקע לבסוף, יקבל הכסף עבור הוצאות הנסיעה, האם שייך להבליע ע"ז.

(יד) עוד יל"ע, האם אפשר להגיד לו להביא בקבוק אחד של קולה עבור הקידוש בר"ה, ואז לעשות הבלעת הנוד"ב. ותלוי על שאלה גדולה שעוד לא דיברנו עליה, האם צריך להיות איזה קשר בין השכירות ולמה שבולעין ע"י.

(טו) מרגלא דפומיה דאינשי, 'משלמין לו עבור ההכנה'. וכשמתבוננים בזה, נראה שאין זו טענה כלל, חדא, וכי הבעל תוקע של השו"ע ושאר הפוסקים לא היכינו, וכן, האם הבעל קורא של כל המפרשים לא עשו ע"פ דין והיכינו הקריאה. ועוד, אם סומכין על היתר זו צריך להגיד להתקוע שמשלמים לו גם עבור ההכנה, ואין עושים כן. ועוד, מסברא אינו אמת, דאינו משלם לו עבור ההכנה בכלל, וכי מי שהכין לתקוע/לקרוא/להתפלל וחלה ולא קיים שכירתו, האם הציבור מחוייב לשלם לא?! ודאי לא, כי לא קיבלו מה שהיסכימו, והם רוצים תקיעות וקריאה, ולא איכפת להם איך הוא יודע את זה, ומצדם היו מעדיפים מי שלא צריך להכין בכלל.

(טז) ורחפ"ש, וכן הגר"ע יוסף זצ"ל אמרו שזה היתר מוזר מאוד. וע"ע ערוה"ש, ומסיים בצ"ע.

(יז) **מ"ב סקכ"ד**, דאיירי לגבי לקיחת שכר שבת וסימן ברכה, כ' 'ומילדת, בודאי מותרת ליקח שכר שבת'. והנה, מצוי, שמילדות זמננו מקבלין שכר בהבלעה, ע"י תורנות שמתחיל לפני או מסיים אחרי שבת. וגם מצוי ב'דולה', דשייך הבלעה ממה שהוא פנויה ומוכנה שאר ימי השבוע.

(יח) אבל היכא שאין הבלעה, כ' מ"ב דמותר לכתחילה. ויש לשאול, מדוע זה עדיף משאר מצוה. ופמ"ג כ' דהוא משום פיקו"נ. ודבריו צ"ע, דפיקו"נ מתיר חילול שבת, אבל שכר שבת אסורה אפ' בדברים המותרים.

סימן ש"ו סעי' ד' וה' – דיני שכר שבת

(יט) וע' מהר"י ברונא^ט דמבואר טעם ההיתר הוא כעין מה שמצינו בשאר משומות, דהיתירו סופן משום תחילתן, ומכשילן לעתיד לבא, דאם יודעים שמקבלים שכר מזרזין יותר. [ואם היא לא תיקח, אז גם חברה לא תקקחו, ויתרשלו, ולכן כולם יקחו לכתחילה.]

(כ) ולכא' זהו פשט בהר צבי^י דרופא שאינו עוסק בפיקו"נ, דינו כשאר שכר שבת במקום מצוה, אבל רופא שעוסק בפיקו"נ, דינו כמילדת ויקח שכר.

(כא) ולכא', גם הוא יסכים ברופא שלפעמים עוסק בפיקו"נ, אפ' רוב מיקרים אינו פיקו"נ, דשייך גם בזה מתרשל לעתיד לבא, ולא היחמיר אלא בודאי אינו פיקו"נ. הקה"י אמר שישתדל בכל כוחו לשלם לרופא בשבת אפ' אין כאן פיקו"נ, ולכה"פ יקנו לו מתנה.

(כב) ויל"ע אם יש דיוק מהמ"ב דהיתר רק מילדת, ולא רופא. או"ד נקט מה שיש משאר הפוסקים, וה"ה לכל היכא שיש חשש שמא יתרשל.

(כג) וכ"ז של מילדת ורופא הוא רק בישראל, אבל המחלל שבת להציל עכו"ם משום איבה, ע"פ תשו' ר' משה"א, לא יקח שכר ע"ז, כ"כ ר' משה בעצמו, כדי שיהיה רק משום כוונת איבה ולא לשכר, וליכא למיחש שמא יתרשל בכה"ג. ועוד, הריטב"א שהבאנו למעלה לגבי שכר שבת שעבר וקיבלו יזרקו לים, איירי היכא שקיבל עבור חילול שבת משום איבה.

(כד) ולכן, באופן זה לא יקח שכר, ואם קיבל יתן לצדקה בצנעה, כמש"כ ר' משה.

(כה) ריבית. כ' המ"ב סקי"ט, יהודי המלווה מעות לא"י, ומקבל ע"ז ריבית, יש בזה שאלה של שכר שבת, ולכן יתנה שיקבל כפי שבוע או חודש, ואינו מקבל על כל יום ויום, ואז יהיה בהבלעה.

(כו) ולענין חשבוני בנק שלנו, אע"פ שמקבל פעם בחודש או פעם בשנה, מ"מ החשבון הוא כפי כל יום, וא"כ איך הוא יכול לקבל ריבית על כספו, הא הו"ל שכר שבת.

(כז) ואג"מ^{יב} דן בזה, וכ' ששבתות רגילות אינם בעיה, דגם אם מקבל כפי כל יום, מ"מ בחשבונם הולך מחצות לחצות, נמצא ליל שבת מובלע עם ע"ש, ויום שבת מובלע עם מוצ"ש. ומחדש, דגם בב' ימי יו"ט אינו בעיה, דממנ"פ יש כאן הבלעה [היה מקום לחלוק ע"ז, ואכן חולק החו"ש]. כי מיבעיא לן הוא בב' ימי ר"ה, או יו"ט החל ביום א' או ביום ו'. וע"ז כ' דיש בעיה, ולא יקח אותו, אבל כיון שמקבלו בע"כ, יקח אותו שכר שבת ויתן לצדקה באופן שאינו מקבל שום כבוד או הכרת הטוב, כדי שלא יהנה ממנו^{יג}.

(כח) ויש שהיעירו, הא בא"י לא שמענו מי שמזהיר ע"ז. והתירוץ פשוט, דכי היכי שהיתר עיסקא מועיל לגבי איסור דאורייתא של ריבית, מויעל גם לענין שכר שבת. ע' ערוה"ש סעי' נ', וצע"ג.

(כט) ודע, דכ"ז הוא בחשבון בנק רגיל, אבל אם אינו יכול להמשיך כספו עד תאריך מסויים, או עד שיודיע שבוע לפני ולא הודיע, הרי זה הבלעה גמורה. וכן הרבה השקעות וכדו' עובדים כזה.

^ט קי"ז בסופו – תלמיד התרה"ד.

^י ר"ד. וע' ר' משה שטרנבוך שדן בזה, ולגבי פסקו של רי"א ספקטור לעיר קובנה.

^{יא} ד' ע"ט.

^{יב} ד' נ"ט.

^{יג} יל"ע, איך מותר לפתוח החשבון מתחילה.

סימן ש"ו סעי' ד' וה' – דיני שכר שבת

(ל) באר משה לימד זכות על אלו שאינם מקפידים ע"ז^י ע"פ השבות יעקב מובא במ"ב סק"כ, אהא דרמ"א דשכיר יום אינו נקרא הבלעה, דחולק השבות יעקב וס"ל דאפ' היכא שלפי דברי ההסכם יכול לחזור בו, מ"מ מסתמא לא יחזור בו באמצע, ומיקרי שכיר חודש אפ' אי מדינא הוא כשכיר יום, ומותר בהבלעה.

(לא) ולמד מכאן הבאר משה זכות על אלו שלא מקפידין להחמיר בחשבון בנק.

(לב) ותמיה איך דימה מילתא למילתא, כי השבות יעקב איירי היכא שיש סתמא שלא יפירו ההסכם לפני סוף השבוע או החודש שעשו לחודש הזה לפי ימים, אפ' אם אינו מחייב, ודימה זאת לחשבון בנק, שכל יום ויום עומד להסירו, כי כך קורה בכל חשבון בנק, שהכסף נמשך ממנו מתי שהיא, - דהיינו בשלמא כאן יש הסכם של ימים, מוגבל לשבוע או חודש, זו, אבל חשבון בנק יש הסכם שכל יום דנמצא כאן יקבל ריבית מסויימת, עד לעולם, והמפקיד אינו הולך להשאיר מעותיו שמה לעולם, וע"כ יפיר ה'סתמא' של הבנק, משא"כ כאן.

(לג) ולדינא, יעשה כר' משה. [ואולי יש מקום להבאר משה היכא שאין הסכם אבל יש קנס גדול אם מושך כספו לפני שיודיע, דאז יש מקום לומר דמסתמא אינו מפיר הסכם זו].^ט

(לד) כ' שש"כ^{טו}, שכר שבת אינו דווקא היכא שמקבל כסף, אלא ה"ה כל רווח שמקבל תמורת עבודתו. אך, היכא שתמורת עבודתו הוא מקבל שמירה ולא רווח, אז מפורש בשו"ע דאי"ז שכר שבת אלא מניעת הפסד ומותר, כדמבואר בסי' ש"ז סעי' י', שמור לי ואשמור לך מותר. וכן ללמד האו"ש, דמניעת הפסד אינו רווח ולכן אינו שכר שבת. עכ"ד השש"כ.

(לה) וממשיך, האומר לחבירו תשמור ילדי היום [בשבת] ואני אשמור ילדיך בשבת הבאה, מותר.

(לו) והנה, לכאור' הל"ל דהיינו רק היכא שיש תינוק רגוע ויושן, ואי"צ אלא לשמור, אבל היכא שהתינוקות הם תינוקות, וה'שומר' צריך לתת, לקחת, לקנח, להחליף, להגביה, להניח, לרגע, ולהאכיל וכו' וכו', אי"ז שמירה ומניעת הפסד בלבד, אלא עבודה קשה מאוד.

(לז) ועוד, רעק"א בסי' רמ"ה ע"כ מבין סעי' הזו אחרת, ואינו ענין למניעת הפסד, מהא דהיתיר השאילני ואשאל לך וכו'. עכ"פ לא הבין הסעי' כהשש"כ.

(לח) אגב, ע' שש"כ שם, ותראה שנחית לזה, וכ' דהיכא שיש החלפת שימוש חפץ זו במקום זו, נחשב כאילו שניהם עושים אותו בחנם. ואינו ברור, וגם אינו ברור מתי אומרים את זה, וכי השאילנו רכב שלך, ואני אשאל לך דירה שלי מותר? וצ"ע.

(לט) כ' מ"ב סקי"ח דהיכא שהיה הסכם בין המשכיר להפועל לעבוד ביום חול ובשבת, ואז מותר לשלם גם על שבת כיון שיש הבלעה, אם הפועל לא עבד ביום שבת, אינו מחוייב לשלם לו על שבת. ומציין לביה"ל דהביא חיי"א דלא כזה, וס"ל שאינו יכול לנכות, כיון ששילם על שכירות אחת, וא"א לחלקו, אך המ"ב חולק עליו וס"ל דאע"פ שמשלם בהבלעה

^ט אולי, אם הסך שהוא מרויח אינו שוה פרוטה, יש מקום להקל כמו שנתבאר.

^{טו} באמת, לא היבנתי כלל כאן עם השבות יעקב. דהרי תמיד אמרנו דתלוי על דיני חו"מ, ועכשיו בא השבות יעקב במ"ב, דאינו תולה בחו"מ. האם זה משנה כל השכר שבת או רק כאן. ואת"ל רק כאן, מאי שנא כאן משאר מקומות. וצ"ע.

^{טז} כ"ח הע' קכ"ו.

סימן ש"ו סעי' ד' וה' – דיני שכר שבת

אמיתית, והיתה 'חבילה', מ"מ יכול לנכות מה שלא עבד, ואי"ז משפיע על ההסכם שהיה ביניהם.

(מ) והנה, המ"ב רק דן כשלא עבד בשבת, להיכי תמצי לאופן שלא קיים ההסכם במילואו. אבל היכא שלא עבד בחול, ורק עבד בשבת, בזה לא דן המ"ב אם יכול לשלם על שבת לחוד כיון שהיה הסכם גם על חול, אע"פ שהיפירו אותו.

(מא) ולכאנ', אין מקור להתיר ענין כזה, דאח"נ היה הסכם, אבל סוף סוף משלם רק על שבת, וא"כ איך יתכן שזה הבלעה ואינו שכר שבת. ולכאנ' יש ב' ציורים שונים. הא' הוא היכא שחייב לעבוד חול ואח"כ שבת, והשני בשבת ואח"כ חול. והנה, באופן הראשון דכבר כשעובד בשבת אינו בהבלעה, בזה ודאי אינו שכר שבת. ובאופן השני, בשעת עבודתו חשבו שהיה בהבלעה עם מה שיהיה בחול, ולבסוף נתברר שאינו כן, בזה יש מקום לדון, אבל לדינא ומסברא לכאנ' קשה להקל.

(מב) שש"כ"ב בשם רש"ז, כשמבליעין ומחשבין עבודה של שבת וחול, אינו מותר אלא כשהוא אותו שכר כפי שעה, אבל אם משלם שכר יותר גבוהה עבור שבת 'תעריף שבת' בזה א"א להבליע ואסור.

(מג) ואיני יודע מהו כוונתו בזה, דמהכ"ת, למעשה עושה הבלעה גמורה כתיקונה, ומה זה משנה כמה שווה עבודה בשבת, הא לא מצינו שעיקר העבודה חייב להיות בחול. וצ"ע.

(מד) בשו"ע, כשהיה היה שכור בהבלעה, לא יאמר הפועל תן לי שכר של שבת, אלא אומר תן לי שכר עבודתי או שכר השבוע או החודש וכו'.

(מה) והנה, עד לכאן מצינו דבעינן הבלעה בהתחייבות, וא"כ מה הדין הזה. ולמה זה משנה איך הוא אומר. ועוד, למה לא הירגישו בזה המפרשים והפוסקים.

(מו) ומשמע, שמלבד דיני שכר שבת שביארנו עד עכשיו, יש ג"כ הלכות איך יתבוע ואיך ישלם, דלא יפרט שמשלם עבור שבת, דמחזי כשכר שבת.

(מז) ואולי לזה כיוון רש"ז הנ"ל, וצ"ע.

(מח) שדכן שהציע שידוך בשבת, ולא עבד בכלל בחול, ושדכן אחר גמרו, יל"ע האם מותר לקבל ע"ז שכר, דאח"נ יש כאן מצוה, אבל האם יש בזה סימן ברכה. והעצה לעשות, שהשדכן ימחול להמחותנים חובו לגמרי בלב שלם, ואח"כ יתנו לו מתנה גמורה.

(מט) שבט הקהתי"י מחדש, דכי היכי שיש היתר של שכר שבת במקום מצוה, ה"ה יש היתר במקום חילול השם, ולכן אם שכרו חילוני וכו' ואינם יודעים איך לשלמו, יש להקל.

(נ) ודבריו מחודשים טובא, כי הא דמקום מצוה, על פעולה זו חז"ל היתירו לשלם, דלא גזרו על מצוה, אבל כאן, פעולה הזו לא היתירו בכלל, רק בא לשלם ונמצא בבעיא, וא"כ איך לדמותו לדבר שהיה מותר בעשייתו.

(נא) ומה העצה. א"א לומר לו שימחול ויתן לו מתנה, כי ג"ז שכר שבת"י, ולכן יגיד לו אני אשלם לך חמש מאות שקל אם אתה עושה פונג'ה עכשיו, וכדו'.

(נב) מוהל, מלבד מה שהוא מצוה, הוא גם בא ובודק התינוק בחול, ולכן הוא הבלעה.

^{י'} שם קל"ה.

^{י"ה} ג' של"ח.

^{י"ט} למה – יאמר לו אני משלם לך על מחילתך ולא על שכירותך. מתנה ע"מ שתמחול. צ"ע.

סימן ש"ו סעי' ד' וה' – דיני שכר שבת

נג) משגיח כשרות במלון רק לשבת עצמו, הוא בעיה, גם אם משכורתו הוא חופש בחינם במלון.

נד) **שבר שבת במקום הכשר מצוה**. כגון, לשכור בייביסיטר כדי שיכלו ללכת לש"ב בליל שבת לשמח חתן וכלה. נפק"מ, אם מדינא מותר או אסור, ואם היא קטנה, אינה יכולה למחול, ואו חייב לשלם או אסור לשלם.

נה) והנה, ברש"י על הגמ' של שכר שבת כ' דמיירי ששוכר לשמור פרה אדומה שלא יקבל מום, ושומר תינוקות שלא יטמאו. ואינו מסתבר שרש"י נכנס למח' אם שכר שבת מותר במקום מצוה או לא, וא"כ מה כוונת רש"י – כה"ק הט"ז.

נו) ויישב ההתעוררות בשתובה^י דרש"י בא לאפוקי שאלה שלנו, וס"ל דהכשר מצוה אינו מצוה, ואסור. וכ"כ בס' בית שערים.

נז) ועפי"ז, אין היתר לשלם להבייביסיטר הזו.

נח) והט"ז עצמו יישב רש"י באופ"א^{כא}, וס"ל דהא דמצוה מוצר היינו רק במצוה שחייבת להיות בשבת או יו"ט [ואז מותר בין המצוה ובין ההכשר], אבל מצוה שרק 'פונקט' יצא בשבת, בזה אין היתר של שכר שבת במקום מצוה^{כב}.

נט) ולכן, חזן, בעל תוקע וכו', חייבים להיות בשבת ויו"ט, משא"כ שמחת חתן וכלה ושמירת טהרה וכו'. וע"ע מג"א תקכ"ו לגבי קבורת מת ביו"ט דמותר לקבל עליו שכר, ומחצה"ש, ואינו ברור אם ואיך זה שטים עם כאן.

ס) נמצא, גם אליבא להט"ז אין היתר לשלם לבייביסיטר.

סא) אך יל"ע לפי"ז, לכאו' ה"ה יאסר לשלם לשדכן שהיציע שידוך בשבת. ועיין.

סב) כ' מ"ב סקי"ט, המשכיר בית או חדר לחבירו לשבוע או לחודש, לא יתנה שישלם לא כפי משבון הימים דזה שכר שבת.

סג) והמ"ב יסכים להתיר היכא שקבעו לשבוע, ורק חשבו החשבון כפי הימים, דמותר משום הבלעה, כמו שנתבאר.

סד) והיכא שהיה לילה אחת, ליל שבת, בזמננו כמעט ואין לנו מציאות לאסור, כי יש לו הדירה או החדר כבר מע"ש וגם למוצ"ש, וא"כ זה הבלעה. ואינו אסור אלא א"כ משכירו ממש רק בשבת, בלי ע"ש ומוצ"ש.

סה) והיכא שאומר שמשכיר בסכום פלוני ל'לילה', עדיין אין נראה לאסור, כי אפ' אם אינו בעל חסד, הוא נותן לו ליכנס כבר מבעו"י, ומתיר לו לישאר שמה אחר עלות – ע"כ אין לשונו דווקא והשאר מתנה, אלא כך חשבו הסכום, וזכותו להשתמש גם מבעו"י ומצ"ש, ומותר משום הבלעה.

סו) ועל המ"ב עצמו אינו קשה למה אסר, דהוא איירי בב' יהודים שמכירים לחודש, וישלם כל יום הנפרד שהיה שם – ואה"נ זו היה משקיעה לשקיעה, משא"כ בזמננו.

^כ א קמ"ט.

^{כא} ערוה"ש כ' ממש היפוך דברי הט"ז.

^{כב} דכשחז"ל גזרו על שכר שבת, היפקיעו כל מצוה דחייב להיות דווקא היום, אבל שאר דברים לא.

סימן ש"ו סעי' ד' וה' – דיני שכר שבת

(ז) ושש"כ דן מהו ההבלעה בחדר מלון בשבת – ואינו מובן מהו השאלה בכלל.

(סח) השוכר כלים, כגון סכו"ם לשמחה, מיטות, כסאות ושולחנות, וכו', דנו האחרונים מהו ההבלעה. דהיינו, מי שאוסף הכלים בשעה 9 בע"ש, משלם אותו סכום במי שלוקחו כבר אחר שקיעה, וא"כ אינו משלם על השימוש בע"ש.

(סט) אמנם אי"ז טענה, כי כל מי ששוכר לשבת לוקח כבר מבעו"י, וא"כ אפ' תימא שיש הרבה שעות מתנה, מ"מ דקות אלו שכולם מקבלים הוא חלק מהכירות. ועוד, הלא מי שלוקח כבר מוקדם, חיובי שמירה שלו הם כשוכר ולא כשואל, וע"כ זה קיבל מחיר יותר טוב מחבירו, וא"כ הכל הוא בשכירות ובהבלעה.

(ע) השכרת רכב שמשלם כפי יום או שעה, ומותר ואפשר להחזיר כל אימת שירצה, ואין חוזה שמחוייב לקחת לזמן ממושך, לכאן יש בעיה של שכר שבת כל שבת [אם הוא כפי שעה כגון סיטיקאר] או בר"ה [כשהוא כפי יום]. [ואינו בעיה אלא א"כ המרוויח, והיינו המשכיר, הוא יהודי].

(עא) וכן מי ששוכר רכב, ומשלם מחיר מסויים כפי כלי יום [מחצות לחצות], ומותר לו להחזיר מתי שהם פתוחים, ויש סניף בשדה תעופה שהוא פתוח בר"ה, לכאן הוא עובר לפני עור דשכר שבת אם החברה יש לו יהודים שמרוויחים מזה.

(עב) ואין לומר ששייך להבליע על הביטוח של הרכב, דהביטוח ג"כ יש לו בעיה לכאן של שכר שבת.

(עג) **כוללים של שבת**. מעיקר דדינא מותר, כיון שהוא מקום מצוה^כ. ועוד [כדי שיהיה סימן ברכה] אם אינם מחייבים לשלם, אלא הכל בפירוש בל"נ שישתדלו וכו', לכאן יש להקל לכתחילה. ועוד, שיש שמחייבים ללמוד קצת גם בחול.

(עד) **לימוד זכות א'**: מהרש"ג סי' ס"ה מחדש, דכל שכר שבת שאינו תלוי בשבת, אלא 'פונקט' יצא בשבת, כגון מלמד פרטי שמקבל חמישים שקל כל שעה, ולימד בחול וגם בשבת, הואיל ולא היה 'חייב' להיות בשבת אלא כך קרה לבסוף, אינו נקרא שכר שבת אלא שכר בעלמא. וזו הוא נגד כל מה שביארנו עד לעכשיו.

(עה) ומק' עליו מהא דמילדת דמתירין לה לקבל שכר שבת – הא אינו תלוי בשבת אלא פונקט בעלמא. וכן מסי' של"ד סעי' ט' לגבי דליקה בשבת, שמותרין לקבל שכר ע"ז מחשבון צדדי – הא זה פונקט. ויש מקום לדחות דעכשיו שקרה הלידה או דליקה, הוא מוכרח להיות בשבת וכו' וכו'.

(עו) ולדינא, אין מי שסומך על מהרש"ג הזו למעשה. [אולי אפשר כצירוף בעלמא לשלם על שכר שבת בדי עבד, וכו'.]

(עז) **לימוד זכות ב'**: מהרש"ג ותהל"ד ערוה"ש^{כד} חידשו עצה שבו אין שאלה של שכר שבת, והוא, הנותן לחבירו חמש מאות שקל לפני שבת בהלוואה, וכשעובד בשבילו בשבת כמלצר הוא מנכה מחובו, ואם עובדים מספיק, זה פורע חובם לגמרי. נמצא לא היה שכר שבת אלא נכוי ונקוי חוב.

^כ ועוד, הלא אסור לקבל כסף עבור לימוד התורה – אלא מאי משום שכר בטלה, או משום שמשלם ליצר הרע או שאר הטעמים שנאמרו בזה – וכי היכי שמתירין קבלת כסף בכלל, מתירין שכר שבת. ועוד סברות קטנות כאלו.
^{כד} ר'.

סימן ש"ו סעי' ד' וה' – דיני שכר שבת

עח) ומביאים ראיה מגמ' כתובות ס"ד לגבי מורד ומורדת, דלגבי מורד שקונסין אותו עבור כל יום, קונסים ו' ימי שבוע אבל לא בשבת דמחזי כשכר שבת, משא"כ מורדת שאינו קנס חיובי אלא פוחת מכתובתה, פוחת לכל ימי השבוע. הרי להדיא דפחיתת חוב אין בו משום שכר שבת!

עט) ועפי"ז היה מקום להתיר מה שיש כהיום שמשלמים לבעל אתר שיופיע באתר שלו 'קשר' לאתר שלך, ומשלם לו לכל Hit שמגיע ממנו. והדרך שעושים כן הוא שמשלמים אלף דולר לעשר אלף Hits – נמצא, כשמשלם אלף דולר, יש לבעל האתר חוב, שמשלם בכל Hit שמקבל. נמצא זה נכוי חוב בעלמא.

פ) אמנם, היתר זו הוא פליאה עצומה ונשגבה, ולא היינו מזכירין אותו כלל אילו לא היה אומרים כן שלשה עמודי עולם. והטעם שזה תמוה, דהתם בכתובות אין שכר שבת בכלל, רק קנס על מה שלא עשה, ואינו שכר על שום שכירות או שירות או עבודה או שום דבר, רק קנס בעלמא. ואעפ"כ הגמ' אסר במורד משום דמחזי כשכר שבת, במה שקנסו מגדיל בשבת, אבל כשהיא מורדת, ופוחתין אין כאן מיחזי ולכן מותר. אבל להתיר פחיתה כשהוא שכר אמיתי, אין לנו שום מקור להתיר. רק היכא שמדינא מותר, ויש מחזי, בפחיתה אין מחזי, אבל לא כשיש שכר שבת אמיתי.

פא) וכזה נקט הריטב"א שם, האו"ש כ"ד, רעק"א, מג"א. ושש"כ^{כה} פסק דאין לסמוך על זה.

פב) מראה מקום: רמ"ד סעי' ו' ביה"ל ד"ה דבמקום פסידא. דן אם יש היתר של שכר שבת היכא שיש פסידא כ"כ גדול דאדם בהול על ממונו. ומחלק בין הרווחה למניעת הפסד. עיי"ש.

^{כה} כ"ח קי"ט.

דיני מתנה בשבת, סי' ש"ו סעי' ו'

נדבות לביהכנ"ס, קניית עליות

- (א) כ' שו"ע בסעי' ו' דפוסקין צדקה משום שהוא חפצי שמים.
- (ב) והק' ט"ז ומג"א, הא קיי"ל בסי' של"ט אין מקדישין ואין מעריכין, וא"כ איך פוסקין צדקה ומנדב נדבות.
- (ג) ות"י הט"ז דיש לחלק בין היכא שנותן חפץ מסוים, דאז אסור משום סי' של"ט, ובין הכא שאינו מנדב חפץ מסוים אלא אומר שרוצה לנדב כתר או ספר, וזה אין לאסור מסי' של"ט. ולפי"ד, לומר שהוא מנדב ש"ס, אפ' אי מפרט שמנב ש"ס וילנא מהדורת פלוני, מותרת, כ"ז שאינו אומר שהוא מנדב הש"ס שיש לו בביתו^א.
- (ד) והמג"א תי', שיש לחלק בין הא דסי' של"ט, דמקדיש ומעריך לגמרי, דהיינו שיצא מרשותו לרשות הקדש לגמרי, וזה אסור, משא"כ כאן אפ' אם הוא מנדב לביהכנ"ס ספר מסוים, עדיין יש לו רשות בו, וא"כ אינו דומה להקדש וערכין, ולכן מותר. דהיינו, רק היכא שסילק רשותו לגמרי יש בו איסור.
- (ה) והק' ר' משה^ב על המג"א, הא בסי' של"ט מבואר דהקדש וערכין אסורים כמו שאין עושים קנינים וכו' משום דדומה למקח וממכר, ולפי דברי המג"א נימא דמותר לעשות שותפות בשבת הואיל ולא סילק עצמו לגמרי ממנו, ולא שמענו זה מעולם.
- (ו) פסק מ"ב מדינא כהמג"א, אך כ' דלכתחילה נכון ליזהר כהט"ז, ולכן כשמקדיש חפץ מוסיים יקדיש אותו כבר לביהכנ"ס מבעו"י. וכ' שאי"צ לזכות ע"י אחר, אלא גם אמירה בינו לבין עצמו מהני. [אמירתו לגבוה וכו'.]
- (ז) והיה מקום לדון ולומר דבזמננו, הואיל ואין להתפללים שותפות בהביכנ"ס, אפ' אי משלמין דמי חבר, מ"מ אינן שותפים אמיתיים, ולכן בזה המג"א יסכים לעשות כהט"ז. אך זה אינו, דהמעין במג"א יראה דנקרא שותפות משום 'כל ישראל יש להם בהן', וזה קיים גם בזמננו. וכ"כ באוה"ש^ג. וע"ע בגר"ז דנקט 'כל בני העיר'. ויל"ע אם למעשה יש נפק"מ למי שאינו מבני העיר בכלל, ועיין.
- (ח) בענין מכירת עליות ושאר מצוות, המ"ב סקל"ג כ' דיש מתירין דלא שייך מו"מ אלא בחפץ הנקנה, ומסיק דבמקום שנהגו היתר אין למחות בידן.
- (ט) הערוה"ש מסביר דעת המקילין שאינו באמת קונה העליה וכדו' אלא סתם נודב כסף והם נותנין לו הזכות^ד. ומסיק דאין לפקפק כלל להקל.
- (י) יל"ע, לפי דעת המ"ב דאין למחות, משמע שלכתחילה אינו נכון. ויל"ע, כשהוא בביהכנ"ס שמוכרין העליות האם עליו לא לקנות, ולהחמייר כהלכתחילה של המ"ב, או"ד עכשיו הוא היתר.

^א יל"ע, לפי הט"ז כשאומר אני מנדב כסף זו שיש במעטפה פלוני בארון פלוני – האם זה מסויים, או"ד, בבס"פ כ"ז שמביא השו"י, לא משנה איך. רצ"ע.

^ב ה' י"ח.

^ג כ"ב כ"ח.

^ד יל"ע, האם יש נפק"מ בחו"מ בין המ"ב וערוה"ש, כגון אם קנה עליה ונתנו לאחר וכו'.

סימן ש"ו סעי' ו' – דיני מתנה בשבת

יא) ורח"ק השיב דמותר לקנות. ויש להביא קצת ראיה לדבריו ממ"ב בסי' תקפ"ד סק"ח דאיירי לגבי חשיבות עליה בימים הנוראים, וכ' דבמקומות שמוכרין המצות יקנה אותו בדמין כפי יכלתו. משמע דמותר לקנות.

יב) והיה מקום לדחות ולומר דאיירי שמוכר מבעו"י, אך אינו משמע כן מהא דכ' 'מקומות שמוכרין'.

מתנה בשבת

- א) כ' מ"ב סקל"ג: אסור ליתן מתנה לחבירו דדמי למקח וממכר^ה שהרי יוצא מרשותו.
- ב) ומקור הדברים הוא גמ' עירובין ע"א, דנחלקו ב"ש וב"ה לגבי ביטול רשות אי מותר בשבת, ותולה אם הוא סילוק או מתנה, אבל לכו"ע מתנה אסורה.
- ג) אמנם, בסי' תקכ"ז בענין מי ששכח לערב עירוב תבשילין, נותן לחבירו קמחו והוא קונה אותו ואופאו ומחזירו לו – וק' הא איך נותן מתנה בשבת.
- ד) ועוד, כתובות ז' אשה שאין לה כתובה אסורה בתשמיש, ומה יעשה בליל שבת, ומשני אתפסוה מטלטלין. וק', איך עושה כן הא נותן מתנה בשבת.
- ה) ועוד, גיטין ע"ז גלבי שכיב מרע שאינו רוצה שאשתו תפיל ליבום, נותנים הגט לתוך חצר, ואשתו קונה החצר וגם הגט – וק' כהנ"ל.
- ו) ועוד, סוכה מ"א לגבי ד' מינים שמקנין לחברו וכו', והא נותן מתנה.
- ז) ויש בזה כמה מהלכים בראשונים. הר"ן יישב, דבעצם אין איסור מתנה ברוב אופנים, ואינו אסור אלא כשעושה בקנין גמורה כמו סודר, דע"י כל ה'מצב' מחזי כמו"מ, אבל סתם מתנה מותר^י.
- ח) והמרדכי יישב, דבעצם בכל גווני אסור, אלא דמקום מצוה מותר^י.
- ט) המ"ב מבואר כהמרדכי, מהא דממשיך, דלצורך שבת או לצורך מצוה^ה מותר. וכן נקט כל הפוסקים, מג"א, א"ר, גר"ז, חיי"א וכו'.
- י) הק' הבית מאיר^ט על המרדכי דיש משנה מפורשת כהר"ן, דאי' בביצה י"ד [וכן נפסק בסי' תקט"ז] מביא אדם מתנה לחבירו, אפ' תפילין – והלא זה אינו צורך מצוה [ע"כ יש לו תפילין או שיכול להביא מחר] וגם אינו צורך היום – וא"כ איך מביא – ע"כ כהר"ן דכל שאין סודר וכדו' אין לאסור.

יא) וכן רש"ז מתמיה, למה הלך המ"ב עם המרדכי כשיש משנה מפורשת כהר"ן.

יב) ויישב הברוך טעם, דאין להוכיח שום דבר ממשנה דביצה, דשאני שבת מיו"ט, דיו"ט יש בו מצות שמחה, ולכן מביאין מתנות כדי שישמחו ברגל^י, וגם המרדכי מסכים לזה, דבמקום

^ה מקח וממכר גופיה אינו אסור אסור משום גזירה שמא יכתוב.

^י הב"י משמע שנקט כר"ן הזו. ולכן אולי ספרדים יש מקום יותר להקל. ברכי יוסף [חיד"א] מחמיר כמרדכי.

^י לכאו' גם הר"ן מסכים לזה במקצת, מהא דשכיב מרע שהוא קנין אגב חצר, וכו'.

^ח כגון הא דסי' תמ"ד ס"ק כ' לגבי חמץ בע"פ שחל בשבת, שיתן במתנה לגוי.

^ט אה"ע מ"ה.

^י וכן משמע בהגר"ז שם ומ"ב שם, דכ' דכאן הוא שמחה ולכן אינו הוצאה שלא לצרך – אלמא כאן הוא שמחה, ומסתמא דמפני זה מותר גם מתנה.

סימן ש"ו סעי' ו' – דיני מתנה בשבת

מצוה מותר, וכאן כל הנידון הוא בשבת שאין מצות שמחה אלא מצות עונג לחוד, וזה אינו מתיר מתנות. ולכן בעינן מקום מצוה אחרת או צורך שבת.

(יג) וזה מיישב גם המ"ב, מדוע הלך עם המרדכי ולא הר"ן.

(יד) יש שאמרו^א, גם בשבת מותר מתנה משום מצות עונג. וע"כ זה אינו נכון, דא"כ איך מצינו מתנה האסורה לדעת המרדכי, ועוד, ממ"ב בהמשך לגבי הבאת מתנות לחתן דאסר מבואר דלא כזה.

(טו) אך אין להוכיח כ"כ מהא דחתן, דגם אליבא להמרדכי זה יהיה מותר משום מצות שמחת חתן וכלה [וכן באמת היתיר הא"ר], ואינו מסתבר לומר דאיירי בשבת אופרוף, וא"כ למה אסר המ"ב. ובעז"ה נחזור לזה.

(טז) כשהיתיר המ"ב 'צורך שבת', יל"ע, מה נכלל בזה.

(יז) והנה, הנותן אורחיו אוכל לאכול, לית מאן דדן בזה משום מתנה בשבת. ועוד, מקבלים קוגל וכדו' משכן או קרוב שהיביאו בשבת, ולא שמעינן מאן דדן בזה. ויל"ע, למה באמת אינו שאלה של מתנה בשבת.

(יח) ואולי י"ל, דהבאנו למעלה דעת הר"ן דרק מתנה ע"י סודר הוא מה שאסרו, דזה דומה למו"מ, כיון שיש מצב, אבל סתם מתנה בין איש לחבירו אינו נכלל בזה. ואנן, הגם דלא קיי"ל כהר"ן אלא כהמרדכי, מ"מ מסכימים בדבר שבעיני בנ"א אינו 'מתנה' אלא סתם נתינה וריעות בעלמא, זו אין לו שום צורה לדמות למו"מ בכלל, ולכן זו מותרת גם אליבא להמרדכי.

(יט) נמצא, דברים כאלו כגון אורחים או שכן או קרוב נוכל להתיר. אבל מהו בשאר מתנות בשבת.

(כ) הגר"ז מציין לשכ"ג סעי' א', והתם איירי בענין מו"מ, ומותרת בשבת לצורך שבת, ומשמע דלא כל דבר שרוצה נקרא צורך שבת, אלא נחשב כ'רווחא דמילתא', ובעינן שיהא איזה צורך אמיתי.

(כא) ועפ"ז, אינו פשוט כ"כ להביא מתנות לאכסניא, דבקבוק יין נוסף או שוקלד מיוחדות אינו צורך שבת. ומרגלא דפומיה דאינשי דאם משתמשים בו מותר. ואינו פשוט כ"כ. ולכן עדיף לעשות כעצות שנביא בהמשך בעז"ה.

(כב) מ"ב היתיר מתנה במקום מצוה, ואעפ"כ אסור ליתן מתנות לחתן. וק', הא יש שמחת חתן וכלה. והבאנו למעלה דאולי מיירי באופרוף, אך אינו מסתבר לומר כן. דהרי הערוה"ש איירי על אותו מנהג וכ' שהוא בש"ב.

(כג) ות' התהל"ד, הא דמותר אליבא להמרדכי במקום מצוה, היינו רק במצוה עוברת, דהיינו, מצוה שאי אפשר לעשותו מחר כגון לולב, או שכיב מרע, או מתנה ביו"ט, וכו', אבל מצוה שאפשר לעשות מחר, כגון מצות שמחת חתן וכלה, שיש כל הש"ב, אין היתר של מצוה. [לפי"ז, אם היום שבת הוא יום אחרון של ש"ב, ה"ל להמ"ב להתיר. וצ"ע.]

(כד) מקום מצוה, ע' מג"א סו"ס י"ג בשם אחיו, וע' מ"ג שם בשם א"ר.

^א אוח"ש כ"ב מ"ז ועוד.

סימן ש"ו סעי' ו' – דיני מתנה בשבת

(כה) **עצה א':** לכאור', עצה פשוטה להסתלק מכל שאלות, כגון שהביאו לו אורחיו מתנה בשבת ואינו צורך שבת גמור, הוא לקבלו עם דעת שלא לקנותו עדיין, ורק במוצ"ש יקנה אותו. [מצד דברים שבלב, יגיד לאשתו שמכוון לא לקנות]. וכן הביא האורח"ש^{יב} עצה זו. וכן מצאתי בדרשו בשם מהר"י אסאד.

(כו) אך יל"ע, בשלמא המקבל סידר עצמו, אבל הנותן חושב שנותן מתנה, וא"כ מכשילו במתנה בשבת מבחינת 'וה' יסלח לה', וא"כ עובר משום לפני עור. וי"ל, דעל לפני עור אין לאסור דהרי הר"ן מתיר בכל גווני, וא"כ אין לחייבו מחמת זה.

(כז) ע"כ היה עצה במי שמקבל מתנה. והנותן לכאור' יכול לעשות אותו עצה, ויכוון שאינו נותן להמקבל מתנה, אלא מניחו להשתמש בו [ויגיד כן לאשתו], ובמוצ"ש יכול לקנות אותו [אם נשאר], [ואה"נ אם המקבל קידש בו את האשה אינה מקודשת].

(כח) **עצה ב':** עצה מפורסמת הוא לזכות ע"י אחר, דהיינו שמישהו אחר יעשה קנין ויזכה המתנה הזו כבר מעכשיו עבור המקבל, ואז בשבת אינו עושה שום קנין.

(כט) וע' אז נדברו^{יג} לגבי מי שעשה כן, ומאיזה טעם שיהיה לא הלכו להאכסניא שלהם לבסוף, והשאלה הוא מה לעשות עכשיו עם המתנה שבביתם. ודן שם להתיר מצירוף ב' צדדים, הא' שבמעה שהיה האשה זכתה עבור המקבל – וזו אינו פשוט משום דיד אשה כיד בעלה [שהוא ב' דיעות אי יכול לזכות לאחר, ועוד, הרי יש כאן אומדנא דמוכח שלא זכה בו אלא א"כ אכלו שמה לבסוף, אבל אם לא אכלו שמה יש אומדנא דמוכח שלא רצו לתת לו בכלל].

(ל) והניחא כשלא הלכו לגמרי, אבל היכא שהלכו אך שכחו המתנה בביתם, לכאור' חייב להביאו אח"כ, דמדינא הוא של בעה"ב. וכן אם היזיקו אותו, חייב מדיני חו"מ לשלם.

(לא) **על מי האיסור.** הוכיח הילקוט יוסף מספר המקנה"ד דהאיסור על המקבל. והנה, לכאור' אינו רק על המקבל אלא גם על הנותן, דכן משמע מסתימת שו"ע ומ"ב דיש איסור נתינת מתנה, ועוד, דבסי' תמ"ד סק"כ דן לגבי נתינת חמץ כמתנה לגוי – והכא אינו מקבל רק נותן, ואעפ"כ אינו מותר אלא משום מצוה. ולכן מוכח דהוא גם על הנותן.

(לב) אלא יל"ע, וכי באמת אסור לקבל מתנה מגוי בשבת?

(לג) הרוצה לתת מתנה לאשתו בשבת, אם היא צורך שבת מותר. וכן אם הוא מצוה. והעצה לזכות ע"י אחר. או לומר לה שאינו מקנה לה בקנין עכשיו. ואשה לתת מתנה לבעלה, מותר, כיון דהוא כבר שלו מחתילה!

(לד) הנותן מתנה לבחור בר מצוה בשבת, יזהר מאיסור זו. ויש שקונים כמה בב"א ועושים זכוי על כולם, וברירא, ואע"ג דאין שליחות לקטן יש זכייה לקטן. שש"כ^{יד} כ' דאינו מנהג טוב ליתן לו מתנות בשבת. ויכול לעשות העצות, זכייה ע"י אחר, או שאומר שאינו מקנה עכשיו וכו'.

(לה) ליתן ד' מינים לחבירו מותר משום מצוה. ויל"ע, מהו ההיתר לקנות אותם בחזרה בשבת ויו"ט, ימתין למוצ"ש. ובשלמא כשיש עוד אנשים שרוצים ליטול, אבל כשהוא האחרון מה

^{יב} כ"ב ס"ג. אמנם בנוסח שלו יש בו משום דבר דבר, ולכן יזהר בזה.

^{יג} ו' פ"ב.

^{יד} אה"ע מ"ה.

^{טו} כ"ט ל"א.

סימן ש"ו סעי' ו' – דיני מתנה בשבת

ההיתר. ובשלמא כשזה היה התנאי, אבל מה ההיתר לעשות תנאי זה, ומה אם זה לא היה התנאי. וצ"ע.

(לו) וכן יל"ע, השואל טלית מחבירו, כדי לצאת הדעות דבעינן 'לכם', מותר דזה מקום מצוה. אבל מהו ההיתר להחזיר?

(לז) **הפקר בשבת**. לזרוק לפח ודאי מותר, דזה הפקר ממילא. כי מיבעיא לן הוא הפקר בידים. ויש מח' בזה, ע' מש"כ בסי' של"ט.

(לח) ולקנות מהפקר, הערוה"ש סי' של"ט הוכיח מדליקה סי' של"ד דאמר' מהפקירא קזכו, דמותרת. ולכן מותר לזכות בעלונים וכו' בביהכנ"ס.

(לט) יל"ע מה הדין בגביית חוב בשבת. כגון אלו שהמכירת חמץ שלהם מתירם לגבות החוב מהגוי מיד בצאת פסח, א"כ כשאיסרו חג חל בשבת, מותר לגבות חמצו של הא"י הנמצא בביתו כפרעון חובו. [מלבד שאלות של מוקצה, מגו דאיתקצאי על יום שעבר.] [חזינן מסי' שכ"ג דאין האיסור העברת רשות, מהא דיש מו"מ המותרת, אלא בעינן איזה צורה של מו"מ, וזה אין לו צורה, ויהיה כמו הפקר. ועיין].

(מ) קטנים, הואיל ואינם יכולים להקנות, לא ימכרו הד' מינים, משום 'לכם'. ועפי"ז יש לעיין, האם מותר להם להחליף קלפים, מדבקות, כרטיסים וכו' – הרי אין קנינם קנין, ולכן אינו בו משום מקח וממכר.

דיני מדידה שבת, סי' ש"ו סעי' ז' [שכ"ג סעי' א' – ד']

סעי' ז'

- (א) השו"ע לא היזכיר בכלל שיש איסור מדידה בשבת אלא היזכיר מתי מדידה מותרת, והיינו כשיש מצוה, כמו שיתבאר בהמשך, ומכלל לאו אתה שומע הן.
- (ב) והנה, מצינו ב' איסורי מדידה שאינם קשורים אהדדי בכלל, אחת נמצא בסי' שכ"ג, והוא אסורה מחמת שדומה למקח וממכר, וא' נמצא כאן, ואסורה משום עובדין דחול.
- (ג) הא דאסור בסי' שכ"ג, היינו מדידה שעושה עם חברו, דהיינו שנותן או לוקח מ/לחבירו, השאלני לוג וכו', ואילו כאן אסור אפ' בינו ובין עצמו. וכאן אסור אפ' היכא שאינו דומה למו"מ, הואיל והוא משום עובדין דחול. כך ביאר ר' משה^א.
- (ד) הא דאסור למדוד, היינו בין אם משתמש בכלים בין אם אינו משתמש בכלים, כגון המודד ד' אמות ע"י שסופר בלטות וכדו'. או ספירת פסיעות. [היתר מיוחד לספור לענין תחומין].
- (ה) ולכן, למדוד גיבה של מישוהו, הוא אסור משום מדידה. וע' בהמשך.
- (ו) דנו הפוסקים, מהו דין מדידה כשאינו שייך למשא ומתן ומו"מ בכלל. כגון מדידת חום, ע"י מד חום היכא שאינו חשמלי, ואינו בו משום צובע או כותב וכו'. ושבה"ל^ב אסר מד חום העשוי מMercury דצריך לנענע אותו לפני השימוש משום מכה בפטיש. ויש לדון במדי חום שמותרת לכו"ע, או דלא כשבה"ל.
- (ז) והנה, הב"י סו"ס ש"ח בשם מהרי"ל מסתפק אם מורה שעות הוא כשמל"א או לא, והביאו בשו"ע, ורמ"א כ' דהמנהג להחמיר. ומסביר המ"ב שם סקקס"ז, דהאיסור משום דמודד הזמן. ומכאן הביאו הפוסקים ראייה לאסור מד חום, דרואים מכאן דמדידה שאינו שייך בכלל למו"מ עדיין אסורה.
- (ח) ולכאנ' יל"ע, מ"ש שעוני יד רגילים דאינם מוקצה למורה שעות שאסר השו"ע, הא שניהם מודדין הזמן. ומחהצ"ש הוא מקור המ"ב, וכ' דמהא דשעונים שלנו אינם מוקצה ע"כ הנמנהג אינו כהשו"ע. אך ממ"ב אינו משמע כן [וצע"ק איך הביא המחצ"ש כמקורו].
- (ט) והחיד"א בס' פתח דביר מחלק בין היכא שהיה מעשה של מדידה ובין היכא שהיה מדידה הנעשה מאליה, מעצמה, דאז מותר לראות בה, משא"כ היכא שעושה מעשה מדידה.
- (י) ועפ"י^ז, להביא מד חום כדי למדוד החום יהיה אסור, משא"כ להביא המד חום כדי לקרות בו לאור הנר מותר, דזה אינו אלא קריאה ממדידה הנעשה מעצמו כבר. ולהביא מד חום כדי למדוד החום בחדר זו, יהיה אסור.
- (יא) ועפ"י כל הנ"ל, שעונים ומורה שעות מובן. וכן נתבאר, דלמדוד חום של גוף האדם יהיה אסור, אבל יהיה מותר לקרות תוצאות מדידה ממדידה הנעשה מאליה.
- (יב) [ע' ציץ אליעזר ג' י' דמסיק דמותר למדוד חום עם מד חום, והא דהוכחנו לאסור מסי' ש"ח ומורה שעות, מדחה הציץ אליעזר, ע"פ שאלת יעב"ץ החולק על מהרי"ל שאוסר, וגם אהלי יעקב דמיקל.

^א א' קכ"ח.
^ב א' ס"א.

סימן ש"ו סעי' ז' – דיני מדידה בשבת

(יג) וחשבון זו קשה מאוד, דאחרי שהמהרי"ל נפסק בשו"ע ומ"ב, אין אנו יכולים להקל ע"פ גדולי אחרונים הללו, ולכן עדיין אסורה. ובאמת, הבנין עולם מק' על שו"ע ומ"ב שפסקו כמהרי"ל נגד שאלת יעב"ץ, אבל היסכים לא לזוז מפסק שהביאו.

(יד) אמנם, ר' משה שם קכ"ח כ' דאין למחות במי שמיקל להשתמש במד חום גם בלי מצוה וחולה, הגם שיש מעלה להחמיר. וכן רש"ז במאורי האש עמ' ס' היקל בזה, מטעם שלא שייך למו"מ. ולכא' קשה, הא הוכחנו מסי' ש"ח לאסור כל מדידה גם אם אינו שייך כלל למקח וממכר. ומיישב רש"ז, דהתם היו משתמשים במורה שעות שלהם לעסקים, משא"כ מד חום – דהיינו, הואיל והיה מורה שעות של עסקים, אסור למדוד בכל דבר שמודד זמן, אבל אין ללמוד מכאן לשאר מדידה שאינו שייך כלל למו"מ, ואה"נ מדידת חום מותרת. ע' דרשו בסי' ש"ח שם.

(טו) נמצא, למדוד חום עם מד חום גם כשאין מצוה או חולי, מותר ע"פ פוסקים הנ"ל. והא דהוכחנו מסי' ש"ח, נדחה.]

(טז) [לספור בלטות, אינו מדידה הנעשה מאליה, דהרי הוא סופר הבלטות הגם שקיימים כבר, משא"כ כשקורא תוצאות ממדידה הנעשה מאליה, כגון שעון על קיר/יד או מדחום על הקיר, אבל להניח מד חום במים יהיה מעשה מדידה.]

(יז) [יל"ע, מה הדין ל-Time משהו או משהו ע"י שסופר ה'יד של השניות', הרי זה מעשה מדידה.]

(יח) [יל"ע, Wind Up לכא' יהיה אסור משום דזה מעשה מדידה, מלבד מתקן מנא. דהיינו, אפ' היכא שאינו אסור משום תיקון מנא, יהיה אסור משום מדידה.]

(יט) למדוד נעל ע"י שלובשו לראות אם הוא גודל של אחיו שהוא אותו מידה, מלבד ממצוא חפציו והכנה, לכא' הוא גם מדידה.]

(כ) אב שמחלק Sour Stick בין שני ילדיו, ורוצים שיהיה בדיוק חצי ממש [למ"ד אפשר לצמצם], בספר עובדין דחול בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל אסר משום איסור מדידה. ועפי"ז, איסור מדידה מצוי מאוד אצלנו!! וע"ע סי' שכ"ב סעי' ו'.

(כא) מי שרוצה לנסות חליפה של אחיו שאינו נמצא כאן לראות אם מתאים לו, ר"מ שטרנבוך אמר שזה ודאי אסורה.]

(כב) לקחת שולחן לדלת לראות אם מתאים, ע"פ הנ"ל נראה דאסור משום מדידה. אך לכא', אם מנסה להעבירו ואינו יכול, אינו אסור משום מדידה, דאינו מודד אלא מנסה ולא מצליח, כנ"ל.

(כג) מכשיר המודד כמות אכילה וביין, הוא ג"כ בכלל מדידה.]

(כד) כמו שנתבאר, איסור מדידה הנמצא אצלנו מותרת היכא שהוא מצוה. דהיינו, הואיל והוא אסור רק משום עובדין דחול, היכא שהוא מצוה אינו עובדין דחול אלא עובדין דמצוה. נמצא, אינו מותר כשהוא עושה מצוה, דהיינו ע"פ כוונתו, אלא רק היכא שהוא מצוה בעצם, כך ביאר גר"ז.

(כה) ביאר רש"ז במאורי האש דהיכא שהוא מצוה, והוא בצורת מצוה [בעצם], אינו צורה של חול, ולכן אינו אסור משום עובדין דחול, אלא הוא עובדא דמצוה.

(כו) ע' מחזה אליהו ח"א סי' ע"ב דטרח לבאר למה מדידה בדבר שאינו מצוה בעצם אך כוונתו למצוה אינו עדיין מותר. עיי"ש דיש ב' מיני עובדין דחול, משום טירחא ומשום סרך מלאכה וכו'.

סימן ש"ו סעי' ז' – דיני מדידה בשבת

כז) איסור מדידה הנמצא בסי' שכ"ג אין לה היתרי מצוה, דהוא משום מו"מ, רק כאן שהוא משום עובדין דחול, מותר אם הוא מצוה.

כח) וע' מ"ב שם ש"ח סקס"ז לגבי מורה שעות דמסביר שהוא כשמל"א הואיל ומדידה אסורה כשאינו מצוה "ואפ' לומד על ידו, מ"מ עיקר המדידה אינה של מצוה". ואינו ברור כוונתו, האם הוא לומר שמודד כמה זמן נשאר עד שיש לו חברותא וכמה זמן לישון כדי לקום ללמוד, או אפ' אי מודד זמן לימודו ג"כ, אינו מדידה של מצוה הואיל ואינו עושה מצוה בעצם. וצ"ע.

כט) מ"ב כאן סקל"ה מתיר למדוד לצורך מצוה אפ' אם אין הרבה צורך בכך, כגון טפח לטומאה לכוהנים אם צריכין לצאת, אפ' יש להם בית אחר.

ל) ומה כן הוא בכלל מצוה. למדוד שיעור גריס. למדוד דופן עקומה. למדוד אם הסכך הוא תוך טפח להקיר. וכהנה רבות.

לא) מדידת חום של חולה הוא מדידה של מצוה. מדידת ביוץ, לכאוף ג"כ אבל זה יותר מחודש, אבל מ"מ היתירו הפוסקים.

לב) למדוד מצוה ומרור וכוסות כולם הם מדידה של מצוה.

לג) אומרים משמיה דר' אלישיב, דאה"נ מדידה מותרת במקום מצוה, מ"מ שקילה חמיר טפי ממדידות אחרות. וזה חידוש גדול, וגם הריטב"א כוללם יחד בהיתירא דמצוה. וכן מיקל השש"כ.

לד) שש"כ¹ כ' דעדיף למדוד שיעורי פסח [מצה וכו'] מבעו"י. ואיני יודע טעמו, ואי"צ לחשוש לזה.

לה) עוד כ', דלמדוד אוכל לתינוק מותרת כיון שהוא בגדר מצוה, כמו חולה. וזה מובן. אך ממשיך, דעדיף לעשות בערך [כדיבואר בהמשך דזה מותר בכל אופן]. וצ"ע, דאי מצוה הוא, מותר לכתחילה. וצ"ע, ואי"צ לחשוש.

לו) מדידה בערך. לכאוף, אינו דומה למו"מ, וגם אינו עובדין דחול, ורמ"א בסי' שכ"ג היתיר את זה גם אצל המדידה השייך למקח וממכר. וההבנה פשוטה, דהואיל ואינו מדויקת, אינו נקרא מדידה בכלל.

לז) אמנם, המחצה ש"כ כ' דאפ' היכא שהוא בערך, אם משתמש בכלי מדידה אסור בכל גווני.

לח) ולכאוף, גם הוא יסכים להתיר היכא שאינו כלי המיוחד למדידה, כגון כד שמשתמשים בו סתם, וגם יש עליו השיעורים, וכן בקבוק, וכן אולי Scooper, ואינו אסור אלא בכלי המיוחד רק למדידה. [משמע לי מרמ"א שם דהיתיר בערך דמותר גם בכלי מדידה. עיי"ש, ועיין].

לט) ונראה עוד, דכל שהוא חפצא דמדידת מצוה, כגון הכוסות שיש עליהם כל השיעורים, גם המחצה ש' יודה להתיר, דאין עליו סרך איסור מדידה.

¹ כ"ט מ', ומ"ב.
² הל' יו"ט ת"ק ח'.

סימן ש"ו סעי' ז' – דיני מדידה בשבת

(מ) מתבאר מתוך הסוגיא, דיש היתר של מתעסק אצל מדידה. ומוכח שאינו היתר מתעסק הרגיל, מכמה טעמים, כגון הא דמותר לכתחילה, ועוד כמעט לא שייך מדידה במתעסק, רק במכוון להדיא.

(מא) אלא מבואר, דמתעסק כאן הכוונה הוא למדידה של מה בכך, דהיינו מדידה שאינו לתועלת בכלל. כגון סתם ב' אנשים למדוד מי יותר גבוה. אבל למדוד אם הוא גבוה מסוים עבור שידוך וכדו', הוא מדידה לסיבה, ואסור.

(מב) יל"ע, מדי מים, Water Meter, מהו ההיתר להשתמש בו בשבת, הלא מודד כמה מים משתמש כל פעם שפותח הברז, ואינו רק מדידה של סוגיין אלא אפ' המדידה של ס' שכ"ג, הואיל וקונה מה שמשתמש בו.

(מג) ודן בזה האוח"ש^ה, ומסיק להתיר מצירוף ד' טעמים: מתעסק, אינו עובדין דחול כיון שאינו חושב על זה, עונג וצורך שבת, והמספרים לא זזים בכל פעם.

(מד) והנה, אפ' אי היינו דנין רק מצד עובדין דחול, הני טעמים לא מועילים בכלל, דהרי אינו המתעסק הנבאר למעלה, ועוד מי גילה לו דאם אינו חושב אינו עובדין דחול, ועוד לא מצינו שצורך ועונג שבת היה בכלל מצוה שהיתרנו כאן, ועוד מה זה משנה אם המספר זז, עדיין מדד אותו.

(מה) ועוד, כאן הוא לא רק עובדין דחול אלא גם משום מו"מ, וא"כ כ"ש טעמים הללו אינם מועילים.

(מו) והיה מקום לומר דהוא רק פס"ר, ופס"ר על מלאכה שכל המלאכה הוא רק כשמתכוון לזה, כעין מכה בפטיש, פס"ר אינו אסור. אך זה חידוש כמובן. ועוד י"ל, פס"ר על איסור דרבנן במקום צורך גדול דמצינו שיש צד להתיר; ואם היינו מחייבים לחשוב כל פעם, היתה צער גדול בשבת. אבל גם זה חידוש נורא. אינו גרמא כיון שהוא מערכת.

(מז) עכ"פ, לדינא מותרת, אפ' אי לא מצינו טעם הגון לזה. וצ"ע.

(מח) היתר חדש מצינו בסוגיין, והוא המבואר בסי' תק"ד ד', מותר אדם למדוד תבלין לתבשילו כדי שלא יקדיח ויתקלקל התבשיל. – דהיינו היתר חדש כדי שלא יתקלקל. ומ"ב סקכ"ב הואיל וזו היתר מיוחד, אינו אלא למי שדרכו בכל גם בחול להקפיד על המדידה, אבל מי שבחול אינו מקפיד, אין לו היתר המיוחד הזה.

(מט) ומוסיפי' העורה"ש^ו ופמ"ג^ו, דהיתר זו הוא רק ביו"ט דיש היתר של אוכל נפש, אבל בשבת שאין היתר כזו אסור גם למי שמקפיד למדוד אפ' בחול.

(נ) אוח"ש^ה היתר גם בשבת. וצע"ג.

(נא) לפיכך, מי שמכין איזה דבר בשבת, יעשה כל השיעורים בערך ולא בדייקנות.

(נב) מתבאר מסוגיין, דעונג שבת אינו מצוה. וצ"ע למה, אבל כן הוא ההלכה.

^ה כ"ב קי"ח.

^י ז'.

^י שכ"ג מ"ז ג'.

^ח כ"ב קפ"ד.

סימן ש"ו סעי' ז' – דיני מדידה בשבת

נג) למדוד ד"א לפני המתפלל הוא מצוה. וכן מדידת תרופות וכו', וכן"ל.

נד) אורל"צ"כ' דמדידת מנה למי שלאכול יותר אינו בריא, כגון שיש לו דיאטה מיוחדת, הוא מצוה. ולכאו', סתם דיאטה שהוא ל'חזותא' בעלמא, אינו נכלל בהיתר הזו.

נה) מ"ב בהל' שיעורים ביו"כ, תרי"ח סקכ"א, כ' יבדוק מערב יו"ט מהו שיעור מלא לוגמיו. ומביאם מכאן דאפ' מדידה של מצוה כגון הך, ישתדל לעשות מבעו"י. וכמובן, אין זו ראייה כלל, ועצה טובה בעלמא קאמר, שימדוד מבעו"י כדי שיוכל להכין עבור יו"כ.

נו) מבואר בסי' ת"ק מ"ב סק"ח, דשקילה אסורה גם אם הוא בערך. וזהבנה בזה לא משנה כ"כ, הואיל ופסקי' כן ממנ"פ. ואין זו דומה להא דר' אלישיב למעלה, דהוא היחמיר גם במצוה, וזה לא מצינו בשום מקום.

נז) מבואר בסי' שכ"ג, כששואל שום דבר מחבירו או שכן וכו', אסור לומר מידה, כגון השאילני ליטר של חלב, או קופסת 500 גרם של חומס, אפ' אם הוא דרך דיבור בעלמא.

נח) וגם אינו יכול לומר נמדוד אחרי שבת, משום דבר דבר. רק יאמר, נטפל בזה אחרי שבת.

נט) מדידת לחץ דם, או דופק פשוט שזה בכלל מצוה.

ס) מבואר בסי' תק"ו דלמדוד קמח לראות אם יש בו שיעור חלה, אסור. ע"כ אין זה נחשב למצוה אלא כהכנה והכשר מצוה בעלמא, ולא חפצא דמצוה. וזו חידוש, ולכאו' יש לו השלכות הרבה, ועיין.

^ט ב' כ"ה.

דיני שטרי הדיוטות, סי' ש"ז סעי' י"ב – י"ז

שטרי הדיוטות

(א) שטרי הדיוטות ממש הם שטרות של משא ומתן, כגון חוזה, והוראות של מכוונות, פרסומות, חשבונות, מכתבים רשמיים, של עסקים, וקבלות, וכו'. וזה נמצא בסעי' י"ג. וזה אסור לקרות בשבת מתרי טעמי, ממצוא חפציו, ושמא ימחק - מ"ב נ"א. ויש נפק"מ גדול בין הטעמים, כדיתבאר בהמשך.

(ב) ובסעי' י"ב, גם דבר שאינו בעצם שטרי הדיוטות, כגון רשימה של אורחים, רשימה של אוכלים, אסור גזירה שמא ימחק [מ"ב], וגם שמא יקרא שטרי הדיוטות ממש. ושני הטעמים אי' בגמ'.

(ג) בסעי' י"ג, כ' שו"ע על שטרי הדיוטות ממש, דגם עיון בעינים בלי קריאה בפה אסור. והרמ"א כ"כ בסעי' י"ב גם על כתב שאינו ממש שטר הדיוט, אלא מחמת גזירה.

(ד) ובסעי' י"ג, אגרות של שאלת שלום אסור. וכללו השו"ע יחד עם שטרי הדיוטות ממש^א. ומ"ב כ' משום דמיחלף בממש, גזירה, אבל הוא עצמו אינו שטר הדיוט. ובסעי' י"ד אגרת שלוחה שאינו יודע מה כתיב ביה, מותר בעיון בעינים, ולא קריאה בפה.

(ה) והטעם שמותר, הוא שמא יש בו צרכי הגוף – אלמא, צרכי הגוף מותר לקרות בשבת. ומהו צורך הגוף. כ' ר' משה, היינו אולי יש בו הודעה של פיקו"נ, כגון שהצבא מגיע, ולכן מותר. ולפיכך, בזמננו דהודעה חשובה ורחופה כזה אין אנו שולחים במכתב, אין היתר לקרות אגרת השלוחה. ורש"ז חולק. ובעז"ה יתבאר בהמשך.

(ו) סעי' ט"ז איירי במליצות ומשלים, ואף בחול אסור וכו'.

(ז) סעי' י"ז, אסור ללמוד זולת בדברי תורה, ואפ' שאר חכמות אסורה. ויש מי שמתיר. מ"ב, נוהגין להקל, ויר"ש יחמיר. ואינו ברור מה נקרא חכמה, דלכאו' Math או Medical Journal הוא חכמה, הגם שנחלקו בזה מחברי זמננו.

(ח) ואינציקלופדיה, והיסטוריה, יש שאמרו דאינו חכמה אלא עובדות בעלמא. ואין להביא ראיה ממ"ב נ"ח דמתיר משום דברי מוסר, ולא כ' משום חכמה, דאולי כ' טעם דמהני גם לדעת השו"ע וליר"ש דמחמיר בשאר חכמות.

(ט) Maps, אורל"צ היחמיר, וצ"ע.

(י) בגמ' קט"ז, שי' ר' נחמיה הוא דתורה ממש מותר לקרות בשבת, אבל נ"ך לא, הגם דתורה הוא, כי היכי דנעביד ק"ו, אילו נ"ך אסור, כ"ש שטרי הדיוטות הגם שאינו הדיוט ממש. ולדינא לא קי"ל כר' נחמיה, ונ"ך מותר ללמוד. והק' תוס' אה"נ נתיר נ"ך, אבל עדיין נאסור אגרות, ותי', שמא יש בו צרכי הגוף.

(יא) ומכאן למד ר' משה דע"כ מה שהיתירו צרכי הגוף הכוונה לפיקו"נ, דאל"ה מה קמשני תוס'.

^א לפי השו"ע, מה בין אגרת שלום שהוא שטרי הדיוטות ממש, ובין רשימה של אורחים וכו' שהוא משום גזירה. ועיין.

סימן ש"ז סעי' י"ב עד י"ז – דיני שטרי הדיוטות

(יב) מאידך, רש"ז^ב ביאר תס' באופ"א, דהואיל והוא צרכי הגוף, אינו דומה בכלל לשטרי הדיוטות ממש – דהיינו אה"נ שאר שטרות אסרי' אטו שטרי הדיוטות ממש, מ"מ כתב של צרכי הגוף ליכא למיחש דלמא אתי למיחלף.

(יג) ומסכים רש"ז, דאם הוא שטרי הדיוטות ממש, אין שום היתר לקרותו, גם עיון בלי דיבור.

(יד) שטר שאינו שטרי הדיוטות ממש, והוא צורך הגוף, מסתברא דלא גזרו ע"ז בכלל, ומותר לקרותו גם פעם שנייה, וגם מי שאינו לצורך גופו.

(טו) כגון, רכיבים על אוכל ומשקה, לכאו' הוא כתב של צרכי הגוף בעצם, לפי רש"ז, וא"כ מותר לכולם לקרותו.

(טז) וכן לחומרא, דבר שהוא בעצם שטר הדיוט ממש, אין שום היתר לקרותו גם מי שאינו קשור ושייך להשטר בכלל, ואפ' אינו עדיין רלוונטי, עדיין הוא בחפצא שטרי הדיוטות ממש.

(יז) [דהיינו, נתחדש כאן, דשטרות של צרכי הגוף ושטרי הדיוטות ממש, הם תלויים בחפצא ולא בגברא, ולא משנה מהו כוונתו כשקוראו.]

(יח) ולכן, פרסומות, שהם כתובים כדי שהקורא יבא ויקנה וכו', הוא שטר הדיוט ממש, דהלא זה ממצוא חפצין ממש, ואסור לקרותם מדינא. וגם למי שאינו שייך בכלל, ואפ' אם כבר עבר זמנו, כגון פרסום למלון לפסח אחר החג, בחפצא הוא שטרי הדיוטות ממש. ולכאו', לא משנה הזמן, וגם אחר שלושים שנה אסורים.

(יט) ויש לדון, איך קובעים מהו החפצא, בשעת כתיבת המילים, או בשעת הדפסה. דהיינו, מי שלומד הל' אמירה לעכו"ם ורוצה לדעת תנאי חברת המשלוח, לקרות מה שנדפס לעו"ד או שאר דבר חול, הוא לכו"ע בעצם שטרי הדיוטות ממש. כי מיבעיא לן, כשהיה אונליין, והוא הידפיס אותו במיוחד כדי לקרות לדעת ההלכה – הרי המילים היו כתובים לעניני משא ומתן ממש, אבל נדפס לצורך תורה. ור' שרגא והגר"י ברקוביץ ס"ל דהולכים בתר שעת הדפסה, ואינו שטר הדיוט ממש.

(כ) ודבר הנדפס כדי להיות חול לזמן קצר, ואח"כ להיות מזכרת – כגון כרטיס של סיום הש"ס, יל"ע אם מתחילה היה שטרי הדיוטות ממש, ועוד, הרי גם מיועד להיות מזכרת לאורך שנים רבים. והורה ר' שרגא דמותר.

(כא) ישנם קטלוגים של מכוניות ובתים וסירות יקרים ויוקרתים מאוד, ויל"ע מה כוונת המדפיס, לעשירים שהוא נוגע, או להמון עם כדי לעורר קנאה בעלמא. נפק"מ, האם הוא שטר הדיוט ממש או לא.

(כב) עיתונים, ע' מ"ב ס"ג, 'אף דהשבות יעקב מקל בזה, הרבה אחרונים אוסרים משום דיש בהם ידיעה מעניני משא ומתן'.

(כג) ועיי"ש^ג שנימוקו הוא לחלק בין זה לספרי מלחמות, דספרי מלחמות כבר אינו נוגע, משא"כ עיתונים, הרי יש בה צרכי בנ"א לדעת מה קורה, ובאיזה מדינה יש מלחמה וכו'.

^ב שש"כ כ"ט קי"ז.
^ג ג' כ"ג.

סימן ש"ז סעי' י"ב עד י"ז – דיני שטרי הדיוטות

כד) ומשמע דהיתירו הוא משום צרכי הגוף. והנה, לר' משה, בזמננו אין זו היתר, כי כל חדשות הנוגע דחוף, יודעים מזה באופנים אחרים. ולרש"ז, אה"נ יש חלקים שהוא צרכי הגוף, אבל לא השאר חלקים.

כה) דהיינו, נמצא יש ג' חלקים בעיתון – צרכי הגוף לרש"ז, שטרי הדיוטות ממש של משא ומתן, וגם שאר כתב, שאינו שטרי הדיוטות ממש אבל אין בו היתירי צורך הגוף. וזו מלבד הפרסומות שיש בכל דף ועמוד, שהוא שטרי הדיוטות ממש.

כו) וכ"ז בעיתונים ומגזינים. וסיפורים Novels, אינו משא ומתן ממש, ואינו צרכי הגוף, ואין לו פרסומות, אלא הוא שטר הדיוט שאוסרים אטו שטרי הדיוטות ממש.

כז) שעה"צ מביא אלו החולקים על השבות יעקב, וביניהם הוא השאלת יעב"ץ^י, והוא כ' דבעצם יש חלקים המותרים ויש חלקים האסורים, ונכון לאסור הכל גזירה אטו האסור, 'סחור סחור לכרמא'.

כח) ואם המ"ב מסיק לאסור כזה בזמנו, כ"ש בזמננו שנתרבו ונתחזקו הפרסומות, ויש חשש יותר מבזמנם שיקרא הפרסום.

כט) כ' מג"א ש"א סק"ד, מותר לקרות שטרי הדיוטות שאסורים מחמת גזירה אם יש בהם עונג.^י

ל) ושעה"צ שם סק"ז כ' דדברי המג"א כבר דחוהו החמד משה ומאמר מרדכי, ופמ"ג מדחיק אותם. דהיינו, לדינא אינו מסכים עם היתירא של מג"א.

לא) וע"פ המג"א הזו, עיתונים ומגזינים וספרים של סיפורים, הלא עונג הוא ולכן ליכא למיגזר אטו שטרי הדיוטות ממש.

לב) ור' אלישיב היקל לדינא ע"פ מג"א זו, וגם ע"פ השער אפרים דכ' דהא דאסור אטו שטרי הדיוטות ממש, היינו שטר בלבד, אבל דבר הכרוך בספר, לית ביה חששא שמיחלף עם שטרי הידיוטות.

לג) דהיינו, מג"א יחד עם שער אפרים, היקל ר' אלישיב. וזה היתר גדול למגזינים וספרי סיפורים, ואולי גם לעיתון.

לד) אמנם, דברי השער אפרים בעצמם הם מחודשים מאוד, ועוד, הלא בזמננו יש שטרי הדיוטות ממש שהם כרוכים בספר, א"כ סברת השער אפרים אינו נוגע בזמננו.

לה) למעשה ר' אלישיב היקל. ולכאנ' בן תורה לא יסמוך ע"ז, אבל לא ימחה לב"ב המיקלים על סמך זה.^י

לו) ואין להק' על שער אפרים משו"ע דאסר ספרי מלחמות, דספרים של השו"ע היה בגלילה, ולכן דומה, משא"כ ספרים של שער אפרים היו בכריכה.

^י א' קס"ב.

^י היינו, דבזה א"א לגזור אטו שטרי הדיוטות ממש, הואיל והוא מצוב אינו שייך לממצוא חפציה אלא לחפצי שמים. וק', מה עם שמא ימחוק. וצ"ע. ולדינא יש היתירם כמו שיתבאר.

^י ע' הע' הקודמת.

סימן ש"ז סעי' י"ב עד י"ז – דיני שטרי הדיוטות

לז) ביארנו, יש שטרי הדיוטות ממש. ויש שטרי הדיוטות האסורים אטו שטרי הדיוטות ממש, אתי למיחלף, ועוד גזירה שמא ימחוק¹. כך מבואר במ"ב מ"ז.

לח) וממ"ב גם מבואר דלדינא חוששין לשני הטעמים, וכדי להתיר בעינן ב' קולות, א' מצד שמא ימחוק וא' משום אתי למיחלף.

לט) מאידך, רשב"א בתשו', ב"ח וט"ז, דאינו אסור אלא א"כ יש ב' טעמים לאסור, דהיינו שמא ימחוק וגם אתי למיחלף, אבל אי יש קולא אחת להתיר א' מהם, שוב אינו אסור.

מ) נמצא, להרשב"א ודעימי' יהיה לנו קל מאוד למצוא היתר. משא"כ למ"ב ודעימי' [חיי"א ועוד], צריכין אנו לטרוח להתיר.

מא) וכדי להיות מותר, מבואר דבעינן שיהיה חקוק – דהיינו בלי כתב [דליכא למיחש למחיקה], וגם על הכותל ולא על טבלא [דאינו דומה לשטר], ואז, היכא שיש ב' לטיבותא, היתיר המ"ב.

מב) אבל חזינן, דאה"נ יש כאן גזירות רחבות מאוד, מ"מ לא אמרי' לא פלוג, ואם יש סברא טובה לחלק, מחלקינן.

מג) ולכן, עלינו לבאר אם ומהו הקולות של אתי למיחלף, ושל שמא ימחוק, ואז, לרשב"א די בא' מהם, ולמ"ב בשני קולות יחד.

מד) מצד שמא ימחוק, כ' פמ"ג דכמו לענין הטיה [שהגמ' מדמה לכאן] מהני שומר, ה"ה בזה. ולכן, רשימה, אם יש שומר, להרשב"א יהיה מותר. שומר, כגון בעל, בן, אורח, שכן, וכו'. וכן גבאי ביהכנ"ס, בעת התפילה.

מה) עוד היתר מצד שמא ימחוק הוא מבואר במ"ב סקמ"ז, שמש, הואיל ואין לו רשות למחוק אילו היה רוצה, נמצא אין חשש שמא ימחוק. והיתר זו שייך לכל מי שאין לו רשות למחוק, כגון אורח, שכן, בן, ואולי בעל.

מו) אג"מ² כ' דכי היכי לגבי שמא יטה יש קולא לאדם חשוב, הואיל ואין דרכו להטות, ה"ה בענינו. ודבריו תמוהים מאוד, דהסברא השייך התם אינו שייך כאן. וצ"ע. וידוע שחלק זו מאג"מ אינו מר' משה עצמו... ואולי כוונתו הוא להתיר דבר שלא איכפת לו למחוק, כגון הזמנה, או עיתון, דל"ל למחוק בכלל.

מז) עוד היתר בשמא ימחוק, הוא מפורסם בשם ר' אלישיב, כתב שנדפס ואינו כת"י, ליכא למיחש שמא ימחוק. חידוש גדול, אבל גברא רבא קאמר.

מח) עוד היתר בשם ר' אלישיב השייך אצל Menu וכדו', דבזמניהם הכינו בצמצום, ולכן יש חשש שימחקו, משא"כ בזמננו מכינים בשפע, ולכן ליכא למיחש למחיקה. חידוש גדול.

מט) יל"ע, האם שייך שמא ימחוק על Laminate. וזה תלוי על הל' מוחק, בסי' ש"מ.

¹ הערה. אולי יש לחלק בין היכא שהוא מחיקה דאורייתא, כגון ע"מ לכתוב או שאר תיקון, ובין מחיקה שאינו מחיקה מה"ת, דאולי לזה לא חששו. ועיין.
² ה' כ"ב ד'.

סימן ש"ז סעי' י"ב עד י"ז – דיני שטרי הדיוטות

(נ) רדב"ז^ט איירי לענין לקרות ספר בשבת כדי לדעת איפוא להגיה, וכ' דליכא למיחש שמא יתקן, דהא להביא קולמוס הוא מעשה גדול, ואדהכי והכי יזכר, ואוסר משום ממצוא חפצין, היכא שמכוון להגיה, ומתיר היכא שכוונתו הוא לקרוא וגם להגיה.

(נא) וכ"כ בשש"כ בשמו. ור' אלישיב בקובץ תשובות^י ביאר הרדב"ז דאיירי גם לענין ספרי קודש, דהיכא שכוונתו להגיה אסור משום ממצוא חפצין. וזה חידוש, דבעצם אסור להשהות בביתו משום ספר שאינו מוגה, ואעפ"כ אסור כיון שמטרתו הוא למלאכה.

(נב) ואמרי' משמיה דר' אלישיב^{יא}, דע"כ לא איירי בספרי קודש, דהא בהך אין שייך ממצוא חפצין, ועוד דיש בזה מצוה כדי לא להשהות עוולה תוך ביתו, אלא ע"כ מיירי בספרי חול, וע"ז פסק פסקו. והואיל דר' אלישיב להעצמו כ' להיפך, אין לסמוך על היתר זו כלל.

(נג) וכאן נשתדל לבאר היכן מותר מצד אתי למיחלף עם שטרי הדיוטות ממש.

(נד) מבואר ממ"ב מ"ז, דמצוה אין בו גזירה זו, דאז הוי חפצי שמים.

(נה) ולכא' הוזמנה לסעודת מצוה, נחשב כמצוה לענין זה, ואין חוששין דילמא אתי למיחלף, ואם הוא מודפס, אין שמא ימחק. ואם יש 'הקדשה', אולי בזה שייך הסברא שהיזכרנו באות מ"ז.

(נו) מודעות אבלות, או קידוש וכו', אין שמא ימחק [דפוס, שומר שמש], והוא ענין של מצוה.

(נז) דף קשר, לכא' הוא חפצי שמים מהא דהוא ענין חינוך. ומצד שמא ימחק, יש שומר וכו'. ויזהר, שלפעמים כתוב גם 'נא לשלוח כסף עבור וכו'', שהוא חול ממש.

(נח) גבאי בהיהכנ"ס, מצד שמא ימחק יש שומרים [בעת תפילה] ומצד אתי למיחלף, הוא ענין של מצוה.

(נט) רשימות של אורחים ואוכל לסעודות, מ"ב כ' דסעודות מצוה הם מצוה לענין זה, ואין חשש אתי למיחלף, ולכן שמש שאין לו רשות למחק מותר. ואח"כ מביא שע"ת, דגם סעודות רשות מותר לשמש, דלא גזרו ע"ז כדי שלא יבא לידי קילקול כמו קמצא ובר קמצא.

(ס) ולפי מ"ב קשה, אם סעודות מצוה מותר, למה אסר השו"ע^א והגמ' בכלל, הלא סעודת שבת מצוה היא!

(סא) ונראה לומר, דבדיוק נקט הגמ' ושו"ע^א מיני מגדים, ולא כ' סתם אוכל או תבשילים, דאילו היה כן היה מותר מטעם הנ"ל, ולא אסרו אלא דברים שאינו מסעודת שבת, והוא לסתם אכילה בעלמא עם חבירים שלא בשעת סעודה, ולכן אינו נקרא סעודת מצוה. משא"כ, סעודת שבת ויו"ט גמור, ודאי מצוה היא.

(סב) מודעות השבת אבידה, אי שמא ימחק והוא מצוה, ומותר.

(סג) פרסום לספר חדש, לכא' זה שטר הדיוט ממש, ואין בו שום היתר בעולם, שהרי כל מטרתו הוא לקנות. וכ"ת הוא מצוה היא, י"ל היתר זו הוא רק בשטרות שאינם ממש שטרי הידיוטות אלא אסורים דילמא אתי למיחלף, אבל שטר הדיוט ממש, בזה לא מצינו שום היתר בכלל. ופשוט. דלא כאוח"ש.

^ט תר"צ.

^י א' ל"א.

^{יא} אבני ישפה ד' ס"א.

סימן ש"ז סעי' י"ב עד י"ז – דיני שטרי הדיוטות

(סד) וכן מי שמפרסם דבר שהוא רוצה למכור, הוא עצמו אסור לקרות בו גם אם אין שום חשש, ואינו ממצוא חפצו, דהלא הוא בעצם שטר הדיוט.

(סה) מצד ממצוא חפצו, אמרנו במק"א דמותר הואיל ואינו ניכר. אבל לקרוא המחירים ודאי אין שום היתר.

(סו) לקרות הקדשה בתחילה הספר, אין ליגזור משום דאיתי למיחליף, דהא מצוה היא כדמבואר ביו"ד, רמ"א בשם רשב"א, לפרסם עושי מצוה.

(סז) המכתב הקצרה המגיע עם זר פרחים, איל משולש אוסר. והנה, בשו"ע מבואר דאגרת שלום אסור, ואגרת השלוחה מותר אולי יש בו משום צרכי הגוף. וכפי הגדרת ר' משה דצרכי הגוף היינו פיקו"נ, ודאי צדק האיל משולש. ולפי רש"ז דצרכי הגוף הוא לאו דווקא פיקו"נ, לכאן' עדיין צדק האיל משולש, דהא סתם לקרות הודאות ושבחים על עצמו אינו צרכי הגוף לכו"ע.

(סח) וכן צ"ע הסיפור שמביאים^{יב} בשם הרבנית קנייבסקי זצ"ל, אשת הגר"ח ק שליט"א, שקיבלה סרחים מאיזה אירגון, עם מכתב נאה, וקארה אותה, או הראה לבעלה – הא איזה היתר יש כאן. וצ"ע, והדין עמש"כ, ואין למדין מן הסיפורים האלו.

(סט) גבאי ביהכנ"ס, מצד ששמא ימחוק אמרנו שיש שומר, ומצד אתי למיחלף, לכאן' מצוה היא.

(ע) עוגה שכתוב עליה מילים, 'יום הולדת שמח יואל, בן שנה אתה היום. מאת אבא ואמא.' האם מותר לקרותו. ואוח"ש^{יג} אסר. ולכאן', שמא ימחוק אין כאן, ע' סי' ש"מ, ומצד אתי למיחלף, יל"ע, ואולי הוא שם בעלמא, כדלקמיה – ואולי תלוי מה כתיב ביה.

(עא) יל"ע, מהו האיסור שטרי הדיוטות, האם הוא רק קריאה להדיא, אבל לא מה שרואה אגב בלי מתכוון, או"ד בכל קריאה אסרו. דהיינו, האם יש שמירת עינים מצד שטרי הדיוטות.

(עב) כגון, שלטי חנות, 'קוקה קולה' על הבקבוק, וכהנה הרבה מאוד.

(עג) ונראה, מסברא ומחשבון, דאי"ז בכלל קריאה האסורה, ולא שייך בהו אתי למיחלף, ולא שייך שמא ימחוק.

(עד) ע' מ"ב סק"נ לגבי פתקאות שכתוב עליהן מחיר, דאוסר לקרותו בשבת, ושלא כדין עושין, וסמנא בעלמא שרי.

(עה) ויתר ביארו דבריו נמצא בסי' שכ"ג סק"כ, סכום מעות אסור מדינא לקרות. אבל מותר לקראות שם האיש.

(עו) ויל"ע, מדוע מותר לקראות השם, הא קורא כתב, ואסור לעשות כן כדמבואר בכל הנ"ל.

(עז) וע' מג"א דכ' 'שם בעלמא'. ולכאן' הכוונה, דהואיל והא דבר הקצר כ"כ, אינו נקרא שטר דאיתי לאחלופי, ואין בו שמא ימחוק הואיל והוא דבר קצר כ"כ. דהיינו, היכא שאינו שטרי הדיוטות ממש, אלא אסור מחמת הגזירות, דבר קצר כשם יש להתיר. אבל מחיר, גם כשהוא קצר, אסור דהוא שטרי הדיוטות ממש.

^{יב} אליבא דהילכתא נ"ז ק"פ.

^{יג} כ"ב קנ"ב.

סימן ש"ז סעי' י"ב עד י"ז – דיני שטרי הדיוטות

(עח) ועפי"ז, אולי יש להתיר כתיבה על עוגה כגון אם נכתב 'יום הולדת שמח', אבל אם יש 'מסר' ו'נוסח', אינו בכלל היתר זו.

(עט) Place Cards, לכאול הוא שם בעלמא. והוסיף ר' פאלק, דהואיל והוא קל להסירו לגמרי, אין בו שמא ימחוק מטעם זה.

(פ) ושם של חנות, מלבד שאין 'שמירת עינים' על איסור זו, גם הוא שם בעלמא.

(פא) באתרי בניה בארה"ק, בדרך כלל תלוי מודעה גדולה מי אחראי על חשמל, מים, נגישות, וכו' וכו', עם פרטיהם – וזהו שטר הדיוט ממש.

(פב) חשבון חשמל, פשוט שהוא שטר הדיוט ממש. ואלו שרוצים לתלותו על קיר ביהכנ"ס כדי שיראו העם ויתרמו, הלא אין היתר בזה בכלל. אמנם, אילו הידפיסו או צילמו אותו במיוחד עבור זה, ע"פ מש"כ למעלה, מותר, דעכשיו הוא חפצא דצדקה.

(פג) הנה, בכל מה שקשור לענייני ממצוא חפצין, היה היתר שם היריהור, דאם אינו וציא האיסור בפה, אינו ממצוא חפצין. ומפני זה, יש ראשונים דס"ל דעיון [עינים] בשטרי הדיוטות מותר הגם שקריאה [בפה] אסורה.

(פד) אמנם, השו"ע כ' דבשטרי הדיוטות ממש, גם עיון אסור. ורמ"א כ"כ גם על שטרות האסורים מחמת הגזירה.

(פה) וביאר המ"ב טעם האיסור, דע"י עיון אתי לישא וליתן בענייני שטרות. וזה טעם מספיק לענין שטרי הדיוטות ממש. ולמה אסרו בשאר שטרות? עיין.

(פו) וע' אג"מ ה' כ"ב ד' דמבואר דעיון העינים מותר, והוא נגד מש"כ כאן ברמ"א ומ"ב ושו"ע. והוא אותו תשובה שהבאנו למעלה, אות מ"ו, ובספרו של ר' באדנער מביא תשו' זו [נכתב אליו] בלי אות זו... ועיין.

(פז) ובאמת, הנצי"ב במרומי שדה דף קט"ז, מתיר עיון שטרות האסורים משום גזירה – אבל לא בשטרי הדיוטות ממש. וזה נגד רמ"א ומ"ב ועוד, אבל הוא לימוד זכות לאלו שקוראים סיפורים בשבת. אבל אינו היתר למגזינים ועיתונים, דהרי יש בהם פרסומות.

(פח) נמצא, ספר של סיפורים [שאינו לתועלת שנימא חכמה או תורה היא], הרי הוא דפוס, ועוד נצי"ב, וגם הרשב"א מיקל כז, שיש היתר מא' הגזירות, שער אפרים, מג"א דעונג הוא, וכו', ודעת תורה כ' דיש לסמוך על מג"א. ועוד, ערוה"ש כ' היריהור/עיון אסור גזירה שמא ימחוק. ועוד, אולי יש שומר, ואין רשות למחוק, וכו'. וכ"ז הוא ללימוד זכות, אבל ליר"ש ובן תורה ודאי אין לסמוך על התירים וקולות הללו.

(פט) אגרת של צורך הגוף, אינו בכלל גזירה זו של שטרי הדיוטות בכלל, ולכן מותר לקראותו גם בפה, וגם אם יודע מה כתיב ביה, ואפ' מי שאינו נוגע לו – החפצא לא היה בכלל האיסור.

(צ) ואגרת השלוחה דבו איירי שו"ע, היינו שאינו יודע אם יש בו צרכי הגוף, וזה מותר, ובתנאי שיעיין ולא יקרא. וההיתר הוא משום שמא יש בו צרכי הגוף. ולכן אם יודע שאין בו צרכי הגוף, לשום אדם, הוא שטר הידוט רגיל, ודינו כמו שנתבאר בכל הנ"ל. דהיינו, אסור לקרותו פעם שנית. ואם נתברר שהוא כן צורך הגוף, מותר פעם שנית, גם בקול, וגם לכל אדם אחר.

(צא) ואגרת שלום, אינו צרכי הגוף, כמש"כ.

סימן ש"ז סעי' י"ב עד י"ז – דיני שטרי הדיוטות

(צב) כ"ז כתבנו מסברא, והוא דלא כמש"כ איל משולש.

(צג) אשה שכתבה 'תפריט' לשבת או יו"ט, ורוצה לקרותו בשבת, ימנה שומר, או יבקש מבנה לקרות. ואולי הוא צרכי הגוף. והוא מצוה. והוא עיון בלי קריאה.

(צד) וכן ברוב הציורים יש היתר לקרות, חוץ מסיפורים, עיתונים ומגזינים.

(צה) שלטים עם שם הרחוב, הוא רק 'שמירת עינים', עוד צרכי הגוף, ועוד שם בעלמא, ועוד אין שמא ימחק דאין לו רשות. ואה"נ, הכתב שכתוב על מי קראו הרחוב, אינו מותר. וע' אורל"צ.

(צו) Phone Book, יל"ע איך לדון את זה, כי יש בו מספרי טלפון, וגם כתובות. ומהו העיקר? האם אזלינן בתר שמו? נפק"מ, האם מותר לעיין בו כתובת. וחז"ל אוסר. וקשה לחלוק עליו להקל, דהא סוף סוף, מחצו ואולי עיקרו הוא שטר הדיוט ממש. משא"כ עיתון, ההיתר הוא העיקר.

(צז) Newcomers Guide, רוב רובו הוא איסור. ועדיין אינו ברור, וכי אסרי' מיעוטו מחמת רובו. אינו ברור. [מלבד עניני מוקצה].

(צח) בסעי' ט"ו, כתב מתחת לתמונות אסור. מ"ב כ' גזירה שמא יקרא. דהיינו אינו שטר הדיוט ממש, ולכן יהא בו קולות שאמרנו. כגון מצוה. שומר. דפוס. עונג. ספר. צורך הגוף. חכמה.

(צט) וע' רש"ז דהגדות עם ציורים וכתב תחתיהן, מכשילין את הרבים. וצ"ע, כי הלא זו תורה, והלא צריך גניזה? ואין להביא ראיה לדבריו ממה שאסרו גם דוד וגליות, כי אולי זה כבר לא היה תורה, אלא סיפור בעלמא ש'אימצו' הגוים.

(ק) כתב מתחת תמונות של רבנים, הוא מצוה של והיו עיניך רואות את מוריך, ועוד עונג, ועוד ועוד. דלא כארול"צ האסר.

(קא) וע' רח"ק בטעמא דקרא בסוף הספר הביא הנהגת חזו"א דאסר להסתכל על תמונות גם בחול. [שו"ע משמע התמונה בסדר ולא הכתב]. [וע' ביה"ל כאן..]

(קב) וחזו"א מביא דמשמעות הגמ' כדבריו, ואוסר הכתב בשבת מלבד עצם האיסור של תמונות.

(קג) עכ"פ מנהג העולם אינו כן. וגם, יש סתירה בשמועות מרח"ק.

(קד) ולכן לכאו' יש להקל ב'כל העולם כולו'.

(קה) ספרי סיפורים לילדים. אלו הכתובים ע"י גויים, רובם ככולם לא יקרא בהם גם בחול, שיש בהם מסרים של מידות רעות. ושל יהודים, בדרך כלל יש בהם איזה מסר חיובי שלומדים ממנו, ומידות טובות וכו', ולכן הוא מצוה.

(קו) ושל קטנים מאוד, שאינו סיפור אלא צבעים או צורות או בע"ח, אולי זה חכמה לגיל הזו.

(קז) סעי' ט"ז. בסנהדרין פ' חלק באלו שאין להם חלק בעוה"ב, הוא גם הקורא בספרים חיצוניים. ושם דף ק:; בן סירא הוא בכלל זה, ושקיל וטרי הגמ' מדוע, ומחפש למצוא איזה דבר שטות בתוכה.

סימן ש"ז סעי' י"ב עד י"ז – דיני שטרי הדיוטות

קח) וחזינן מהתם, דגם שטות אחת בספר שלם הוא די לעשותה ספר חוץ. וזהו המקור לסעי' שלנו לא לקרוא בדברים כאלו, ומקור האיסור הוא 'אל תפנו אל האלילים'.

קט) ומשמע מערוה"ש, וכן מרבינו יונה בשע"ת דהאיסור הוא רק בקובע עצמו, אבל לא מי שקרא בדרך עראי.

קי) וע"ע אג"מ יו"ד ד' י"א א' לעניני אצטדיונים וכו' עיי"ש, כמה טעמים שונים.

קיא) ברמ"א אי' דדברי חולין האסורים, אם הם בלשוה"ק, שרי. ומיד המ"ב סקס"ד מביא כמה וכמה אחרונים דחולקים ע"ז, והכי קיי"ל.

קיב) ויל"ע מה הפשט דהרמ"א היקל, האם זה משום דלשוה"ק יש בו מעלה בעצם, או"ד יש מעלה במה שמרגיל עצמו הלשוה"ק דכשבא ללמוד יקל עליו. נפק"מ, דוברי עברית בזמננו.

קיג) אמנם דע, דגם להרמ"א, העיברית שיש לנו בזמננו, ודאי אינו כלול בהיתר זו, דהרבה הוא אנגלית, והשאר הוא עירוב של גרמנית, צרפתית, ערבית, טעיות ולשוה"ק.

קיד) סעי' י"ז. שאר חכמות. שו"ע אוסר ויש מי שאומר מותר. מ"ב ס"ה נוהגין להקל, וסיים יר"ש יחמיר.

קטו) וע' שו"ת הרמ"א סי' ז', דמביאר שהרמ"א היקל בזה.

קטז) ואינו ברור מהו חכמה, האם בעינין חכמה ממש אבל 'עובדות' ו'ידע' בעלמא לא, או"ד הכל חכמה הוא. נפק"מ, מילון, היסטוריה, ועוד ועוד.

קיז) ספרי בישול, Cookbook הוא שטרי הדיוטות ממש, דהוא מורה איך לעשות מלאכה. וכ"כ רבבות אפרים בשם ר' משה.

קיח) ויל"ע, מה הדין לקרות ממנו מתכון שמותר לעשותו בשבת, האם אסרי' כל הספר מחמת רובו? דף אחת? שורה אחת? ואינו ברור, וכן נסתפקנו לענין ספרי טלפון.

קיט) מ"ב ס"ג, גט, מותר ללמוד ממנו דיני גט. ויש לדון מדוע מותרת, האם זה משום דא"נ נכתב להיות שטר קנין, אמנם עכשיו הוא עבר ובטל, וא"כ עכשיו הוא ספר הלה בעלמא, או"ד הואיל והוא לרננין 'תורני' ו'הילכתי' דינו כתורה.

קכ) נפק"מ, לצד הראשון, כתובה אסור, שטר תנאים אחר החתונה מותר. כרטיס של סיום הש"ס, עכשיו מותר, ויש לדון לומר דגם פרסומות משנים שעברו ג"כ מותר.

קכא) מאידך, לצד השני, כתובה מותר, צנאים תמיד מותר. כרטיס סיון הש"ס קשה להקל. פרסומות אסור.

קכב) היתר עיסקא, פרוזבול, שטר מכירת חמץ, לצד הראשון, בעת תקפו אסור, לצד השני מותר.

קכג) וע' דברי מלכיאל ג' פ"ה דלמד כצד השני. וצ"ע למעשה.